

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДЕМЧЕНКО КАТЕРИНА ОЛЕГІВНА

УДК 364.442.6:316.776.4(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ»

Спеціальність 051 «Економіка»

Галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ К. О. Демченко
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: Назарова Галина Валентинівна, доктор економічних наук,
професор

Дисертація є ідентичною іншим примірникам дисертації
Голова спеціалізованої вченої ради ДФ 64.055. _____
д.е.н., професор _____

Харків – 2024

АНОТАЦІЯ

Демченко К. О. Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2024.

Дисертацію присвячено узагальненню та розвитку теоретичних положень, розробленню методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

У дисертації проведено дослідження концептуальних засад соціальної безпеки; здійснено аналіз категоріального апарату та змістовного наповнення сутності соціальної безпеки за визначеними інструментальним, ситуативним, статичним, процесним, системним і функціональним підходами.

З метою уточнення визначення сутності поняття «соціальна безпека» проведено аналіз понятійного апарату, який дозволив надати узагальнююче трактування поняттю соціальної безпеки, особливість якого полягає у застосуванні інструментального підходу та трактуванні як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи. З метою чіткого розуміння сутності соціальної безпеки проведено порівняльний аналіз особливостей як результату соціальної політики та як чинника людського розвитку.

У результаті морфологічного аналізу, проведеного дисертантом, виявлено найбільш поширені детермінанти соціальної безпеки, якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека

регіону» та «Соціальна згуртованість у регіоні»; між ідентифікованими детермінантами і факторами впливу на них встановлений причинно-наслідковий взаємозв'язок та побудовано когнітивну карту. Особливістю побудованої когнітивної карти є обґрунтування чотирьох типів зв'язку між соціальною безпекою і детермінантами, між детермінантами, детермінантою і визначеними чинниками.

Досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти формування соціальної безпеки та людського розвитку. Дослідження проводилось задля визначення зв'язку соціальною безпекою та людським розвитком з метою уникнення дублювання інформації у системі оцінювання. З метою чіткого розуміння досліджуваних понять, їх унікальності проведено порівняльний аналіз близьких за сутністю, але різних за метою, завданнями та об'єктом дослідження понять «людський розвиток» і «соціальна безпека». Результати кореляційного аналізу дали змогу підтвердити гіпотезу про існування прямого впливу соціальної безпеки на людський розвиток. Відповідно до отриманих результатів та з урахуванням аналізу складових людського розвитку розроблено відповідні рекомендації щодо підвищення їх рівня.

Проведення аналізу методичних підходів до соціальної безпеки дозволило визначити і вирішити проблеми її оцінювання. Перелік проблем сучасних методичних підходів до оцінювання соціальної безпеки враховано у процесі удосконалення Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки. Особливість запропонованого Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки від існуючих полягає у трирівневій структурі за основними детермінантами «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні», що дозволяє формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки. Розрахунок Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки здійснювався на основі статистичних даних за регіонами України за

період 2019-2021 рр. Так, Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки за усіма регіонами перебуває переважно на низькому рівні: у 2019 р. найвищий рівень соціальної безпеки (0,6 процентних пункти) зафіксовано у Львівській обл., а також Вінницькій (0,54 процентних пункти), Івано-Франківській (0,51 процентний пункт), Тернопільській (0,53 процентних пункти) і Чернівецькій областях (0,52 процентних пункти), найнижчий рівень – у Луганській і Донецькій області (без урахування тимчасово окупованої території). Результати аналізу Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки в Україні у 2021 р. дали змогу виявити зниження рівня соціальної безпеки майже у всіх регіонах. Одним із головних чинників такого зниження стала поява і поширення коронавірусної хвороби Covid-19. Найвищий рівень показника спостерігався у Львівській, Івано-Франківській і Тернопільській областях, найнижчий – у Донецькій, Луганській і Херсонській областях – 0,43 процентні пункти. Загалом спостерігається тенденція до зростання показників у середньому на 0,1 процентних пункти, що свідчить про покращення стану у деяких регіонах.

Слід також відзначити диференціацію населення за рівнем доступності відповідних товарів і нематеріальних послуг і абсолютно протилежний стан соціальної згуртованості. Крім того, кризова соціально-економічна ситуація в регіонах України стимулює тенденції, які можуть стати джерелом економічної, соціальної та політичної нестабільності в країні, стимулювати соціальне розшарування суспільства та призвести до соціальних конфліктів.

У роботі проведено комплексний аналіз стану соціальної безпеки на макро- та мезоекономічному рівнях. У результаті аналізу виявлено, що рівень соціальної безпеки більшою мірою зазнає впливу з боку несприятливих факторів. Так, сформовано загальний перелік загроз соціальній безпеці. На підставі запропонованого дисертантом інструментарію визначено перелік загроз, які справляють переважний вплив на стан соціальної безпеки. Особливістю запропонованого інструментарію є можливість використання визначених за побудованими інтервальними шкалами порогових значень, наближення до яких за аналізом відхилень сигналізує про підвищення їх дестабілізуючого впливу на

стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє вчасно оцінити ступінь прояву загрози та розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки у регіоні.

Розроблено структурно-логічну модель організаційного забезпечення оцінювання соціального забезпечення, яка, на відміну від вже існуючих, передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та місцевої влади з метою своєчасного виявлення впливу дестабілізуючих факторів на соціальну безпеку та обґрунтування рекомендацій та положень щодо превентивного усунення негативного впливу на якість життя в регіонах України. Доведено, що сучасні виклики у сфері соціальної безпеки вимагають організації ефективних комунікацій на новому технологічному рівні, що сприятиме конструктивній взаємодії між органами законодавчої, виконавчої влади та місцевої влади у системі організаційного забезпечення соціальної безпеки.

Виявлено, що процесу оцінювання соціальної безпеки перешкоджає відсутність урегулювання питання щодо розпорядника статистичної інформації, визначеного у нормативно-правових документах функцій щодо збору та накопичення деяких статистичних даних. У дослідженні обґрунтовано доцільність розширення завдань Державної служби статистики України та Національної служби посередництва і примирення, та також доцільність створення Відділу соціальної безпеки, який має бути самостійним структурним підрозділом Міністерства соціальної політики України і сприяти реалізації державної соціальної політики. Сформульовано основні завдання Відділу соціальної безпеки.

Практична цінність розробок підтверджується їх упровадженням у діяльність підприємств, установ та організацій, а саме запропонована модель розвитку ринку соціальних послуг впроваджена у діяльності ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ» (довідка № 12, від 25.11.2023 р.); інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці та аналіз ризиків втрати соціальної стабільності впроваджено в діяльність ГО «Соціально-економічні ініціативи і проекти»

(довідка № 3, від 15.12.2023 р.). Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані для забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення» (довідка № 24/86-09-10 від 06.02.2024).

Ключові слова: загрози, конфлікт, соціальна безпека, соціальна політика, населення, соціальне забезпечення, соціально-трудова відносина, міграція, соціальний захист, стійкість, соціальна взаємодія, регіон, ринок праці.

ABSTRACT

K. Demchenko. Theoretical and methodological support for assessment of the social security of the region. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree in specialty 051 *Economics* (05 – Social and Behavioral Sciences). – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2024.

The dissertation focuses on summarizing and developing theoretical propositions, developing methodological approaches as well as practical recommendations for the formation of theoretical and methodological support for assessment of the social security of the region.

The dissertation is devoted to the generalization and development of theoretical provisions, the development of methodological approaches, as well as practical recommendations for assessing the social security of the region.

The work examines the conceptual principles of social security; an analysis of the existing interpretations of the essence of social security was carried out, which made it possible to distinguish the following approaches to the definition of the concept of «social security»: instrumental, situational, static, process, systemic and functional.

In order to clarify the definition of the essence of the concept of «social security», an analysis of the conceptual apparatus was conducted which made it possible to provide a generalized interpretation of the concept of social security, the peculiarity of which is the application of an instrumental approach and interpretation as a state of protection and balance of social interests of the individual, social groups and society, against the negative impact of destabilizing factors, which ensures the preservation, effective realization and development of human potential, a decent and high-quality standard of living, as well as the achievement of social cohesion and sustainability of the social system. In order to clearly understand the essence of social security, a comparative analysis of the features as a result of social policy and as a factor of human development was carried out.

As a result of the morphological analysis, the most common determinants of social security were identified, which are: «Well-being and material situation in the region»; «Security of labor relations in the region»; «Security of health and reproduction of the population of the region»; «Socio-cultural security of the region» and «Social cohesion in the region»; a cause-and-effect relationship was established between the identified determinants and factors affecting them, and a cognitive map was constructed. A feature of the constructed cognitive map is the substantiation of four types of connection between social security and determinants, between determinants, determinants and determined factors.

The theoretical, methodical and practical aspects of the formation of social security and human development have been studied. The study was conducted to determine the relationship between social security and human development in order to avoid duplication of information in the assessment system. To achieve the task, a comparative analysis of similar in essence, but different in purpose, tasks and object of research, to understand «human development» and «social security» was carried out. The results of the correlation analysis made it possible to confirm the hypothesis about a direct influence of social security on human development. According to the obtained results and taking into account the analysis of the components of human development, appropriate recommendations have been developed to increase their level.

The analysis of methodical approaches to the assessment of social security made it possible to form a list of problems in the assessment process. The list of problems is taken into account in the process of improving the Integrated Regional Index of Social Security. The peculiarity of the proposed Integral regional index of social security from the existing ones is in the three-level structure according to the main determinants «Well-being and material situation in the region»; «Security of labor relations in the region»; «Security of health and reproduction of the population of the region»; «Socio-cultural security of the region» and the additionally proposed determinant «Social cohesion in the region», which allows forming an informational basis for timely identification of reserves for increasing the level of social security. The calculation of the Integral regional index of social security was carried out on the basis of statistical data for the regions of Ukraine for the period 2019–2021. Thus, the Integral regional index of social security for all regions is mostly at a low level: in 2019, the highest level of social security (0.6 percentage points) was recorded in Lviv region, as well as Vinnytsia (0.54 percentage points), Ivano-Frankivsk (0.51 percentage points), Ternopil (0.53 percentage points) and Chernivtsi regions (0.52 percentage points), the lowest level – in Luhansk and Donetsk regions (without taking into account the temporarily occupied territory). The results of the analysis of the Integrated Regional Index of Social Security in Ukraine in 2021 revealed a decrease in the level of social security in almost all regions. One of the main factors of this decrease was the emergence and spread of the Covid-19 coronavirus disease. The highest level of the indicator was observed in Lviv, Ivano-Frankivsk and Ternopil regions, the lowest – in Donetsk, Luhansk and Kherson regions – 0.43 percentage points. In general, there is a tendency to increase indicators by an average of 0.1 percentage points, which indicates an improvement in the situation in some regions. It should be noted the differentiation of the population by the level of availability of material goods and non-material services and the diametrically opposite situation of social cohesion. In addition, the unfavorable socio-economic situation in the regions of Ukraine generates trends that are a potential source of economic, social

and political instability in the country, stimulates social stratification of society and leads to tension in society.

The work provides a comprehensive analysis of the state of social security at the macro- and meso-economic levels. As a result of the analysis, it was found that the level of social security is more affected by adverse factors. Thus, a general list of threats to social security has been formed. On the basis of the toolkit proposed by the dissertation, a list of threats that have a major impact on the state of social security is defined. A feature of the proposed toolkit is the possibility of using threshold values determined on the basis of constructed interval scales, approaching which, according to the analysis of deviations, signals an increase in their destabilizing influence on the state of social security in the region, which allows for a timely assessment of the degree of manifestation of the threat and the development of reasonable preventive measures to stabilize the state of social security in the region.

The structural and logical model of organizational support for social security assessment has been further developed, which, unlike the existing ones, provides for interaction between legislative and executive authorities and local self-government bodies with the aim of timely identifying the impact of destabilizing factors on social security, developing recommendations for eliminating their negative impact from in order to improve the quality of life. It was determined that modern requirements for the formation of social security require the organization of communication processes at a qualitatively new level, which will contribute to effective interaction between the bodies of legislative and executive power and local self-government bodies in the system of organizational support for the assessment of social security in Ukraine. It was revealed that the social security assessment process is hampered by the lack of settlement of the issue regarding the administrator of statistical information, defined in the regulatory documents of the functions related to the collection and accumulation of some statistical data. The study substantiates the expediency of expanding the tasks of the State Statistics Service of Ukraine and the National Mediation and Reconciliation Service, as well as the expediency of creating the Department of Social Security, which should be an independent structural unit of the Ministry of Social Policy of Ukraine

and promote the implementation of state social policy. The main tasks of the Department of Social Security have been formulated.

The practical value of developments is confirmed by implementation in the activities of enterprises, institutions and organizations, namely the proposed model of the development of the social services market has been implemented in the activities of 'LIFT-MARKET' LLC (reference No. 12, dated November 25, 2023); the toolkit for assessing manifestation of threats to social security and analyzing the risks of social stability loss was implemented in the activities of the NGO "Social and Economic Initiatives and Projects" (reference No. 3, dated 15.12.2023). The main theoretical and practical provisions of the PhD paper are used to ensure the educational process at the Department of Social Economy of the Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics when teaching the courses "Social Security", "Psychology", "Creative Management", "Basics of self-management and leadership" for training bachelors in specialty 051 "Economics" and 232 "Social welfare" (reference No. 24/86-09-10 dated 06.02.2024).

Key words: threats, conflict, social security, social policy, population, social security, social and labor relations, migration, social protection, sustainability, social interaction, region, labor market.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

У вітчизняних та закордонних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз SCOPUS та Web of Science:

1. Demchenko K., Nazarov N., Demianenko A., Nazarova G., Bozhydai, I., Semenov, A. Organizational and economic support for the development of social services market in Ukraine. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. № 2(49). P. 361-372 (0.95/0.16 друк. арк.) *Особистий внесок автора: запропоновано організаційну складову забезпечення ринку послуг (Web of Science, Index Copernicus, Google Scholar)* <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3984>

У наукових фахових виданнях України, у тому числі що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

2. Демченко К.О. Демографічна та соціальна безпека України як взаємопов'язані елементи національної безпеки. *Економіка і суспільство (електронне видання)*. 2022 р. № 46. (0.52 друк. арк.) (*Google Scholar, Index Copernicus, CiteFactor*) <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2018>

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-12>

3. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальна безпека vs людський розвиток: конфлікт або взаємозалежність. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С.6-15 (0.7/0.35 друк. арк.) *Особистий внесок автора: обґрунтовано поняття соціальної безпеки. (Index Copernicus)* https://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-50-pages-615.pdf

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-6-15>

4. Demchenko K., Nazarova G. Theoretical principles of assessing the social security of the region. *Innovative technologies and scientific solutions for*

industries.2021. №1(15). P.98-105 (0.8/0.4 друк. арк.) *Особистий внесок автора: досліджено особливості регіональної соціальної безпеки. (Index Copernicus, DOAJ)* <https://itssi-journal.com/index.php/itssi/issue/view/15>

DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2021.15.098>

5. Демченко К. О. Оцінка показників соціальної безпеки України. *Економіка і організація управління*. 2023 №2(50). С.188-194 (0.52 друк. арк.) (*Google Scholar*) <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14649>

DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.18>

У матеріалах конференцій та інших наукових виданнях:

6. Демченко К.О. Класифікація загроз соціальній безпеці України. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 20-21 квітня 2023 р.). Харків: ДБТУ, 2023. С. 356-360 (0.2 друк. арк.)

7. Демченко К.О. Державні соціальні стандарти як основа формування соціальної безпеки. *Соціально-правові аспекти захисту прав дітей: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. (м. Харків, 26 травня 2022 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. С. 134-140 (0.2 друк. арк.)

8. Демченко К.О. Морфологічний аналіз поняття «соціальна безпека». *Modern scientific research innovation and development prospects. The 4th International scientific and practical conference (September 25 – 27, 2021) Berlin, Germany. International Science Group. 2021. P.248-254. (0.29 друк. арк.)*

9. Демченко К.О. Соціальна згуртованість як важлива детермінанта соціальної безпеки. *Innovations and prospects of world science. The 2nd International scientific and practical conference (October 6-8, 2021) Vancouver, Canada. International Science Group. 2021. P. 516-519. (0.28 друк. арк.)*

10. Демченко К.О. Методичні підходи вимірювання соціальної безпеки регіону *Проблематика та інноваційна парадигма розвитку економіки, бізнесу та hr-інжинірингу: матеріали I Міжнародної науково-практичної дистанційної*

конференції. (м. Хмельницький, 11-12 листопада 2021 р.). Міністерство освіти і науки України, Хмельницький національний університет, 2021. С. 233-236. (0.12 друк. арк.)

11. Демченко К.О. Загрози соціальній безпеці у розрізі суспільно-географічного положення України . *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції присвяч. видатному вченому-економісту О.Г. Ліберману. (м. Харків, 19 листопада 2021 р.). Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2021. С. 181-186. (0.12 друк. арк.)

12. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальні нерівності як джерело загроз соціальній безпеці у суспільстві. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених*. (м. Київ, 11-12 листопада 2020 р.). Київ: КНЕУ, 2020. С. 285-287 (0.1/0.05 друк. арк.) *Особистий внесок автора: визначені загрози для соціальної безпеки.*

13. Демченко К.О. Підходи до визначення поняття «соціальна безпека». *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: збірник матеріалів VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференції*. (м. Луцьк, 11 грудня 2020 р.). Луцьк: Луцький НТУ. С. 310-313. (0.3 друк. арк.)

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	22
1.1. Економічна сутність поняття соціальної безпеки регіону	22
1.2. Детермінанти соціальної безпеки регіону	39
1.3. Вітчизняні та зарубіжні підходи до оцінювання соціальної безпеки регіону	56
Висновки до розділу 1	75
Список використаних джерел до розділу 1	78
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	86
2.1. Діагностика соціальної безпеки регіонів України	86
2.2. Система показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону	105
2.3. Граничні (порогові) значення індикаторів загроз соціальної безпеки регіону	121
Висновки до розділу 2	137
Список використаних джерел до розділу 2	139
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	145
3.1. Методичний підхід до оцінювання рівня соціальної безпеки регіону	145
3.2. Організаційне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіонів України	166
3.3. Обґрунтування пріоритетних напрямів соціальної безпеки регіонів в Україні	184
Висновки до розділу 3	203
Список використаних джерел до розділу 3	205
ВИСНОВКИ	211
ДОДАТКИ	215

ВСТУП

Складність та масштабність сучасних трансформаційних процесів, поширення глобалізації, загострення існуючих загроз та виникнення нових видів небезпек, які мають соціально-економічну природу виникнення потребують підвищення уваги до феномену безпеки, що передбачає розгляд феномену крізь призму проблем людини, створення умов, пов'язаних із запобіганням загроз у повсякденному житті та забезпечення соціальної безпеки суспільства в цілому.

Соціальна безпека є динамічною та багатогранною науковою, економічною, політичною, правовою, освітньою, юридичною, соціальною категорією. З якого боку її не розглядати, вона є життєво важливою. Адже низький рівень соціальної безпеки суспільства визначається слабкою правовою захищеністю його членів, песимістичними перспективами щодо соціальної, трудової та інноваційної активності суспільства, високим рівнем безробіття та бідності, злочинності та нерівності.

Всі ці та безліч інших проблем знецінюють перспективи на успішне майбутнє і людини і суспільства в цілому. Тому питання, пов'язані з розвитком теоретичних положень, розробленням методичних підходів та практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки є надзвичайно актуальними та своєчасними.

Теоретичний базис питань безпеки у парадигмі соціального розвитку суспільства закладено ученими Махбубуль-Хаком і А. Сеном та набули подальшого розвитку у працях зарубіжних учених: А. Аткинсона, Дж. Бергман, Н. Воан-Уільямса, Дж. Діксона, Дж. Дрезе, Л. Котлікова, А. Лейвельд, К. Піплза, А. Сінфілда та вітчизняних учених – І. Білоус, О. Беляєв, М. Диба, А. Колот, Н. Коленда, Н. Краус, В. Лугова, О. Линдюк, П. Ляшенко, Г. Назарова, П. Назаркін, О. Новікова, Є. Подольська, В. Скуратівський, О. Сидорчук, О. Сиченко та ін. Віддаючи належне високому ступеню науково-теоретичної розробленості питань безпеки, практичній значущості її

забезпечення у сучасних умовах розвитку суспільства, певне коло питань, пов'язаних із сучасним трактуванням поняття «безпека», з урахуванням впливу нових викликів і загострення існуючих деструктивних соціально-економічних процесів потребує подальшого дослідження відповідно до об'єктивних потреб практичної і науково-дослідної діяльності.

Незважаючи на вагомий напруження вчених економістів та соціологів з питань соціальної безпеки, слід вказати на те, що теоретичні положення парадигми як системи наукових знань в більшості положень ще не сформовані. Фрагментарність напрацьованих методик оцінювання соціальної безпеки є підґрунтям проведення наукових досліджень у цій сфері, а також рекомендацій щодо впровадження результатів досліджень у соціальній політиці держави та регіонів.

Загальна ідея дисертації полягає у формуванні теоретико-методичного забезпечення оцінювання соціальної безпеки на регіональному рівні, яке передбачає врахування його проблемних аспектів, виявлення перспективних напрямів розвитку при побудові Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки. Рівень Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки та його субіндексів є базою для порівняння в міжрегіональному аспекті, що забезпечує інформаційно-аналітичний базис для характеристики стану соціальної безпеки досліджуваної території.

Дисертаційну роботу виконано згідно з планами наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. В основу роботи покладено науково-методичні й практичні розробки, що є частиною: госпдоговірної науково-дослідної роботи за темою «Розвиток системи кадрової та соціальної безпеки» (державний реєстраційний номер 0120U104177), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Теорія та практика розвитку соціальної безпеки»; бюджетно-кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Формування соціальної політики в умовах конфліктності та соціальної напруженості» (державний реєстраційний номер 0122U200152), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Нормативно-правове забезпечення

нарахування соціальних стипендій в Україні»; бюджетно-кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Науково-методичне забезпечення управлінської діяльності в умовах кризового та воєнного стану» (державний реєстраційний номер 0122U201259), за якою здобувачем розроблено підрозділ «Напрями підвищення ефективності управлінської діяльності в умовах воєнного стану», де дисертант приймав безпосередню участь.

Метою дослідження є узагальнення і розвиток теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

Досягнення поставленої мети зумовило визначення й вирішення таких завдань:

систематизувати підходи до визначення поняття «соціальна безпека»;

поглибити змістовне наповнення поняття «соціальна безпека»;

розкрити сутність та обґрунтувати детермінанти соціальної безпеки регіону;

систематизувати підходи до оцінювання соціальної безпеки регіону та визначити їх недоліки;

удосконалити інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону;

удосконалити методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону;

удосконалити організаційне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіонів України

обґрунтувати пріоритетні напрями соціальної безпеки регіонів України.

Об'єкт дослідження – процес оцінювання соціальної безпеки регіону.

Предмет дослідження - теоретичні, методичні та практичні рекомендації щодо оцінки соціальної безпеки регіону.

У дисертації використано такі загальні та спеціальні методи дослідження: структурно-логічний метод – для побудови структури дослідження; морфологічний метод: для виявлення найбільш повного визначення поняття

«соціальна безпека»; методом аналізу та синтезу: виявити існуючі підходи до визначення поняття «соціальна безпека»; абстрактно-логічний метод – щоб розробити модель оцінювання соціальної безпеки; економіко-статистичні методи - для дослідження стану та динамічних тенденцій у соціальній безпеці на макроекономічному та мезоекономічному рівнях; метод кластерного аналізу – для групування регіонів України за рівнем соціальної безпеки; метод анкетування та експертної оцінки - для розрахунку вагових коефіцієнтів детермінант соціальної безпеки; метод кореляційного аналізу - у виявленні залежності між показниками людського розвитку та соціальної безпеки; метод таксономічного аналізу - для комплексної оцінки соціальної безпеки регіонів; графічний метод – для візуалізації набутих результатів та наочного відображення основних теоретичних та практичних положень дисертації.

Аналітичні розрахунки виконувались з використанням пакетів програм Microsoft Excel, Statistica 10.0.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти у сфері національної та соціальної безпеки; статистичні дані Міністерства соціальної політики України, Міністерства розвитку громад і територій України, Державної служби статистики України, Національної служби посередництва і примирення, довідково-інформаційні видання науково-дослідних установ та аналітичних центрів, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні наукові положення дисертації полягають в узагальненні та розвитку теоретичних положень, розробленні методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону. Основні результати, які містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону, відмінність якого полягає у використанні визначених за побудованими інтервальними шкалами для індикаторів їх оцінки (граничних) порогових

значень, наближення до яких за аналізом відхилень сигналізує про підвищення їх дестабілізуючого впливу на стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє вчасно розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки у регіоні;

методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону на основі побудови інтегрального показника, який включає три рівні розрахунку за основними детермінантами «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні», що дозволяє формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки;

дістало подальший розвиток:

визначення поняття «соціальна безпека», особливість якого полягає у застосуванні інструментального підходу та трактуванні, як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи;

теоретичне обґрунтування причинно-наслідкового взаємозв'язку детермінант соціальної безпеки регіону і факторів впливу на них, що базується на когнітивній карті, особливістю якої є обґрунтування чотирьох типів зв'язку між соціальною безпекою і детермінантами (взаємозв'язок R_1 : «ціле – частина»), між детермінантами (взаємозв'язок R_1 : «частина – частина») детермінантою і визначеними чинниками: (взаємозв'язок R_3 : «система – процес») і (взаємозв'язок R_4 : «фактор – відгук»);

визначення взаємозв'язку соціальної безпеки і людського розвитку (а саме встановлення прямого впливу соціальної безпеки на інтенсивність і темпи людського розвитку), відмінністю якого є врахування показників «Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку в Україні» та «Індексу регіонального людського розвитку в Україні» (за національною методикою вимірювання регіонального

людського розвитку, затвердженою рішенням президії Національної академії наук та колегії Державної служби статистики України від 13 червня 2012 р. № 123-м), що дало змогу обґрунтувати нераціональність і недоцільність включення Індексу людського розвитку у методичний підхід до вимірювання соціальної безпеки.

модель розвитку ринку соціальних послуг, особливістю якої є науково-теоретичне (базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій) й організаційно-економічне забезпечення (передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних властивостей і ринкоутворюючих факторів), а також обґрунтовані послідовні етапи становлення та розвитку ринку соціальних послуг, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості і підвищити рівень соціального захисту населення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження для розроблення державних програм соціально-економічного розвитку державного та регіонального рівнів з суспільного розвитку громад та територій. Запропонована модель розвитку ринку соціальних послуг впроваджена у діяльності ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ» (довідка № 12, від 25.11.2023 р.); інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці та аналіз ризиків втрати соціальної стабільності впроваджено в діяльність ГО «Соціально-економічні ініціативи і проекти» (довідка № 3, від 15.12.2023 р.). Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані для забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення» (довідка № 24/86-09-10 від 06.02.2024).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Висновки та рекомендації, які подані до захисту, розроблені автором

особисто. З наукових праць, що опубліковані у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, які належать особисто автору.

Результати наукового пошуку обговорювались на 8 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Управління розвитком соціально-економічних систем» (Харків, 20-21 квітня 2023 р.); «Соціально-правові аспекти захисту прав дітей» (Харків, 26 травня 2022 р.); «Modern scientific research innovation and development prospects» (Берлін, 25–27 вересня 2021 р.); «Innovations and prospects of world science» (Ванкувер, 6-8 жовтня 2021 р.); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (Харків, 19 листопада 2021 р.); «Проблематика та інноваційна парадигма розвитку економіки, бізнесу та ІТ-інжинірингу» (Хмельницький, 11-12 листопада 2021 р.); «Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку» (Київ, 11-12 листопада 2020 р.); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 11 грудня 2020 р.).

Публікації. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення в 14 наукових працях загальним обсягом 4,58 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 3,04 ум.-друк. арк. Структура наукових праць за темою дисертації: 1 стаття у вітчизняному виданні, що включене до міжнародної наукометричної бази Web of Science; 4 статті у наукових фахових виданнях України, у тому числі що включені до міжнародних наукометричних баз даних; 8 публікацій за матеріалами конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 300 сторінок (12,5 авт. арк.). Дисертація містить 23 таблиці, з них 7 таблиць займають 10 повних сторінок; 21 рисунок, з них 4 рисунки займають 4 повних сторінки; список використаних джерел з 191 найменування – на 20 сторінках; 15 додатків – на 76 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 168 сторінки (7 авт. арк.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

1.1. Економічна сутність поняття соціальної безпеки регіону

Процеси соціально-економічних трансформацій суспільного розвитку зумовлюють необхідність пошуку, розроблення й удосконалення нових підходів до сутності, аналізу, оцінювання та регулювання соціально-економічних процесів з метою досягнення сталого суспільного розвитку та соціального прогресу. Результати дослідження закономірностей соціально-економічного розвитку доводять вирішальну роль гуманістичних чинників у розвитку національної економіки, підвищенні економічної ефективності виробництва і соціальної справедливості розподілу матеріальних і духовних благ, а також у забезпеченні соціальної безпеки країни та регіонів.

Саме процес переходу від індустріальної економіки до постіндустріальної супроводжується збільшенням частки нематеріального ринкового продукту. При цьому в нематеріальному продукті все більшу роль відіграє інтелектуальна складова людини, яка в свою чергу, визначається рівнем розвитку людського капіталу. Таким чином, саме людина, її інтелектуально-творчі здібності, знання, уміння та навички є головними складовими, що здатні створювати вартість, ефективно реалізовувати потенціал, а обладнання, сировина, енергія – це лише інертний потенціал, який за своєю природою, нічого додатково не створює [47, с. 14]. За даними дослідження, зростання людського капіталу на 1% призводить до підвищення продуктивності праці на 3,81% і до прискорення темпів зростання ВВП на душу населення на 1–3% [32].

Нова соціально-економічна парадигма розвитку суспільства: перехід від традиційної моделі економічного розвитку до інноваційної викликає нові

проблеми, підхід до вирішення яких, з точки зору розвитку суспільства передбачає зміну пріоритетів. Не людина – заради досягнення економічних цілей, а економіка – в інтересах розвитку людини. Не людина – заради охорони держави, її територіальної цілісності, незалежності, суверенності та непорушності кордонів, а держава – заради охорони інтересів людини, створення і використання тих переваг розвитку, які досягаються завдяки суспільній солідарності.

При цьому безпосередньо проблеми людини розглядаються у рамках соціальної безпеки. Теоретичний базис питань безпеки у парадигмі соціального розвитку суспільства закладено ученими Махбуб уль-Хаком і А. Сеном та набули подальшого розвитку у працях зарубіжних учених: А. Аткінсона, Дж. Бергман, Н. Воан-Уільямса, Дж. Діксона, Дж. Дрезе, Л. Котлікова, А. Лейвельд, К. Піплза, А. Сена, А. Сінфілда та вітчизняних учених – І. Білоус, О. Беляєв, М. Дибба А. Колот, Н. Коленда, Н. Краус, В. Лугова В., О. Линдюк, П. Ляшенко, П. Назаркін, О. Новікова, Є. Подольська, В. Скуратівський, О. Сидорчук, О. Сиченко та ін. Віддаючи належне високому ступеню науково-теоретичної розробленості питань безпеки, практичній значущості її забезпечення у сучасних умовах розвитку суспільства, певне коло питань, пов'язаних із сучасним трактуванням поняття «безпека», з урахуванням впливу нових викликів і загострення існуючих деструктивних соціально-економічних процесів потребує подальшого дослідження відповідно до об'єктивних потреб практичної і науково-дослідної діяльності.

Соціально-економічне поняття «соціальна безпека» є одним з ключових теоретичних і прикладних понять сучасної економіки, але в умовах підвищення нестабільності та невизначеності соціальних, економічних, екологічних та інших процесів, що впливають на розвиток суспільства, поняття «соціальна безпека» вимагає дослідження його сутності й особливостей застосування відповідно до сучасних реалій розвитку суспільства.

Слід зазначити, що висвітлення питань безпеки у вітчизняній науковій літературі відображає, на наш погляд, українську специфіку розвитку суспільства. Традиційне недооцінювання людини, людського життя, людського потенціалу визначили необхідність порушення проблеми безпеки, перш за все, з точки зору національної (державної) безпеки.

У той же час явище «соціальна безпека» не завжди «знаходить місце» у комплексі проблем національної безпеки. А деякі науковці та фахівці роль соціальної безпеки зводять до забезпечення економічної безпеки. Такий підхід – логічне відображення моделі розвитку суспільства, у якій людина – лише засіб економічного зростання, а не його мета.

Такий підхід до сутності поняття «безпека» у зарубіжній науковій літературі має назву «традиційний» (або політичний). Відповідно до цього підходу в основі лежить «бачення безпеки держави, а головна загроза має воєнний характер», тобто природа безпеки є «суто військовою, а підвищення рівня безпеки означає нарощування військового потенціалу держави» [69]. Натомість переважна більшість урядів різних країн світу, насамперед Європи, відійшли від положень традиційного підходу, оскільки умови сучасного розвитку суспільства вимагають переосмислення сутності поняття – від «безпека держави» до «безпека людини».

Вищезазначене є своєрідним теоретичним фундаментом сучасної концепції соціальної безпеки. У результаті дослідження з'ясовано, що поняття «соціальна безпека» є багатогранним та інтерпретується у науковій літературі по-різному, тому з метою комплексного дослідження цього поняття дисертантом узагальнено існуючі визначення соціальної безпеки, запропоновані вітчизняними та зарубіжними ученими та виділено основні підходи до її трактування.

Огляд існуючих визначень сутності соціальної безпеки дозволив дисертантові виокремити такі підходи дослідження поняття, як: (1) інструментальний, (2) ситуативний, (3) статичний, (4) процесний, (5) системний, (6) функціональний що наведено на рис. 1.1.

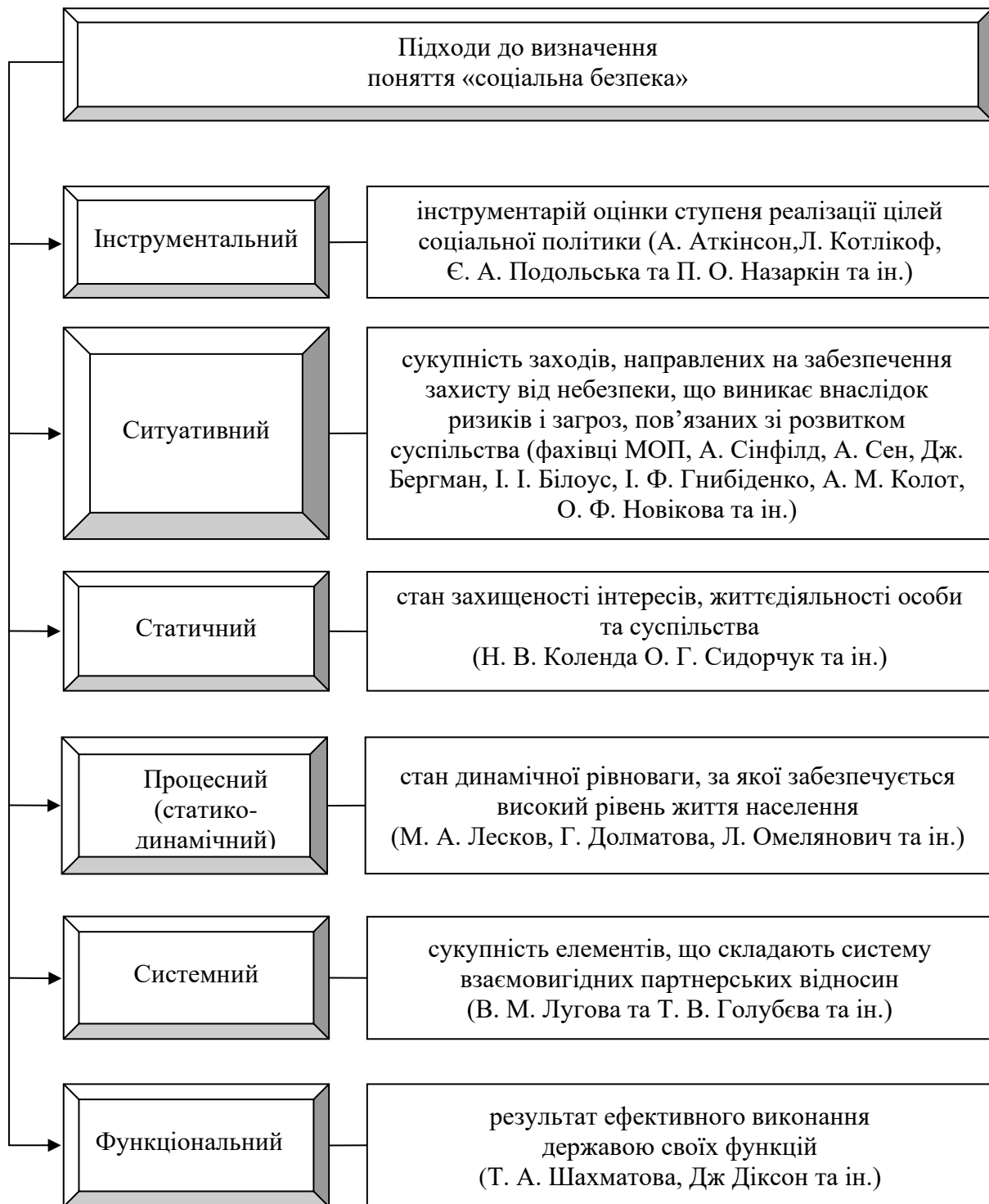

Рис. 1.1. Узагальнення підходів до визначення поняття «соціальна безпека»

Вперше термін «соціальна безпека» застосований у 1935 р. у нормативно-правовому акті США, а саме у Законі про соціальну безпеку, який заклав початок розробленню низки програм допомоги непрацездатним та тимчасово безробітним. З цього моменту інші країни також почали використовувати це

поняття у національному законодавстві. Так, у 1938 р. термін соціальної безпеки був застосований у нормативно-правовому акті Нової Зеландії.

У подальшому частота і сфера використання цього поняття значно розширилась. Так, фахівці Організації Об'єднаних Націй у 1948 р. застосували поняття «соціальна безпека» у Загальній декларації прав людини (ст. 22); з цього моменту соціальна безпека офіційно проголошено правом кожної людини.

У 1952 р. Міжнародна організація праці (МОП) представила остаточне визначення соціальної безпеки в Конвенції 102. Отже, на сьогодні соціальна безпека є основою добробуту майже усіх країн світу.

Розвиток соціальної безпеки, як концепції, у зарубіжних країнах розглядається як система заходів, що реалізуються, головним чином, органами державної влади та органами місцевого самоврядування і наплавлені на мінімізацію негативних наслідків від настання соціальних ризиків і загроз (від втрати заробітної плати унаслідок безробіття, народження дитини, хвороби тощо) окремій особі чи соціальній групі. Основними формами соціальної безпеки є соціальна допомога, соціальне страхування, соціальні трансферти окремим категоріям населення та охорона здоров'я [52, с. 100–123]. Дослідження соціальної безпеки у зарубіжних країнах зводиться до аналізу впровадження цих форм та їх впливі на соціально-економічні процеси та відносини у суспільстві.

У результаті вивчення зарубіжної літератури проведено етимологічний аналіз поняття «соціальна безпека». Виявлено, що досліджуване поняття має низку «відтінків» значення. Так в англійській літературі існує декілька варіантів перекладу цього поняття: «social security», «social safety», «social welfare», «social protection» [54] (табл. 1.1). Незважаючи на різноваріантність перекладу поняття, слід звернути увагу на результати дослідження П. А. Ляшенко. Науковець зауважує, що поняття «соціальна безпека» еквівалентне в англійській мові саме перекладу «societal security» (громадська безпека), але аж ніяк не перекладу

«social security», яке запропоновано «перекладачем Google, та яке логічно було б перекладати саме так» [14].

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз варіантів перекладу поняття «соціальна безпека»

№ п/п	Варіанти перекладу поняття «соціальна безпека»	Переклад визначення за різними джерелами	Джерело
1.	Social Security	Система соціальних виплат, що здійснюються урядом на випадок втрати годувальника чи виплати пенсії за віком, або у разі втрати працездатності	Cambridge dictionary [54]
		Система відносин між державою, юридичними та фізичними особами з приводу формування фінансових ресурсів задля їх перерозподілу на виплату соціальної допомоги: у разі втрати працездатності, виплату пенсії за віком та ін.	Oxford Dictionary [68]
2.	Societal security	Тлумачення цього поняття відсутнє в іноземних академічних тлумачних словниках	—
3.	Social Safety	Стан захищеності від загроз чи шкоди	Oxford Dictionary [68]
4.	Social Welfare	Послуги, що надаються урядом або приватними організаціями для допомоги бідним, хворим або людям похилого віку	Cambridge dictionary [54]
		Практична або фінансова допомога, яка надається переважно урядом, тим, хто її потребує	Oxford Dictionary [68]
5.	Social Protection	Страховання від настання соціально-небезпечних випадків	Oxford Dictionary [68]

Натомість результати контент аналізу П. А. Ляшенко підтверджують широку поширеність саме поняття «social security». Так, «запит social security англійською мовою в усьому світі має стабільну популярність у межах 65%-75% за останні 5 років». Порівняльний аналіз популярності еквівалентних понять соціальної безпеки в англійській мові: «societal security» та «social security» дав такий результат: у всьому світі за останній рік, поняття «social security» на 75%–80% є більш популярним (за кількістю запитів) за поняття «societal security» [14].

Результати дослідження та висновки П. А. Ляшенко мають дискусійний характер, до того ж незрозуміло чому до уваги науковця не взято інші варіанти перекладу соціальної безпеки. Слід додати, що в авторитетних академічних зарубіжних тлумачних словниках [54; 68]: варіант перекладу словосполучення «societal security» взагалі відсутнє.

На нашу думку, поняття «соціальна безпека» має різні варіанти перекладу саме через існуванням протиріччя у його використанні; неузгодженістю між національними та світовими підходами щодо його трактування.

Ми вважаємо, що у світовій практиці визначення соціальної безпеки має переважно прикладне, інструментальне значення. Відповідно до дефініцій зарубіжних учених А. Аткінсона [52] та Л. Котлікофа [65], під соціальною безпекою слід розуміти сукупність виплат у грошовій та натуральній формі, включаючи послуги, що надаються деяким категоріям осіб. Серед вітчизняних учених, прихильниками цього підходу є Є. А. Подольська та П. О. Назаркін [25].

Отже, результати дослідження дефініції «соціальна безпека» дозволили дисертантові підтвердити існування інструментального підходу до визначення поняття, що передбачає наявність конгломерату механізмів, здатних гарантувати таку безпеку. Тому відповідно до цього підходу, соціальна безпека ототожнюється із соціальним захистом, соціальними гарантіями, які реалізуються у суспільстві за допомогою соціальної політики.

Продовжуючи аналізувати зарубіжну літературу, слід зазначити, що на сьогодні найбільш розповсюдженим підходом до трактування соціальної безпеки є визначення поняття, запропоноване Міжнародною організацією праці [62], за якого соціальна безпека розглядається як сукупність заходів, направлених на забезпечення захисту від небезпеки, що виникає внаслідок настання ризиків, пов'язаних зі розвитком суспільства. Зарубіжні учені, об'єктом дослідження яких була соціальна безпека, а саме А. Сінфілд [72], А. Сен [56] та Дж. Бергман [53] дотримуються такого неінструментального підходу. Так, А. Сінфілд [72] описує соціальну безпеку ситуативно, тобто як стан захисту від втрати ресурсів. Тоді Дж. Бергман [53] розглядає соціальну безпеку

як ситуацію повного захисту людини від завдання їй будь-якої шкоди. Серед вітчизняних учених до прибічників ситуативного підходу належать: І. І. Білоус [1], І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова [41], Н. М. Краус [11], П. А. Ляшенко [14], О. О. Сиченко [35], В. А. Скуратівський та О. А. Линдюк [37].

У результаті дослідження виявлено, що більшість науковців, які досліджують проблеми соціальної безпеки, розглядають це поняття як певний стан захищеності інтересів [1; 8; 35; 40]; стан життєдіяльності людини та суспільства [37]. Як показав аналіз літературних джерел, у широкому розуміння стан соціальної безпеки має бути постійним і спрямованим на збереження та розвиток людського потенціалу [8; 13], просте чи розширене відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності [8].

Поняття «соціальна безпека» у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [17] розглядається з точки зору процесного підходу, а саме як «розвиток держави, за якого вона здатна забезпечити високий рівень життя населення, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни». До того ж, зазначимо, що спільною ознакою переважної більшості розглянутих у роботі тлумачень поняття «соціальна безпека» є спроба учених визначити її як поняття, що відображає тенденції та результати соціальних та економічних процесів, поєднуючи при цьому систему цілей, завдань, деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

У свою чергу В. М. Лугова та Т. В. Голубева розглядають соціальну безпеку як сукупність елементів, що складають систему взаємовигідних партнерських відносин. Науковці стверджують, що соціальна безпека – це «система взаємовигідних партнерських відносин між персоналом та керівництвом підприємства, що забезпечується задоволенням матеріальних та

нематеріальних потреб працівників та реалізацією інтересів підприємства» [13, с. 8].

У рамках аналізу існуючих підходів слід визначити функціональний підхід. Прибічники цього підходу [55] розглядають соціальну безпеку як стан найбільш ефективного державного регулювання для запобігання виникнення загроз і забезпечення стабільного функціонування соціальної політики. Так, Т. А. Шахматова підкреслює, що соціальна безпека – це «забезпечений державою у процесі виконання її управлінських функцій суспільно-економічний та суспільно-політичний стан, при якому забезпечується нормальний рівень життя населення» [48].

Узагальнення основних підходів до тлумачення сутності соціальної безпеки: статичного, процесного, системного, функціонального, інструментального, ситуативного дозволило отримати більш комплексне та чітке уявлення соціальної безпеки. Існування значної кількості виділених підходів до визначення поняття слід пов'язувати не лише з неузгодженістю між національними та світовими підходами щодо його трактування, а також різними сферами практичного застосування. Отже, низка визначень соціальної безпеки обумовлена тим, що у сфері теоретичних досліджень соціальна безпека аналізується у працях науковців з філософії, соціології, економіки, юриспруденції тощо.

Так, генезис родового поняття «безпека» впливає з біологічної природи людини: оскільки першоосновою людини є інстинкт самозбереження, то потреба у безпеці стає однією з головних, після задоволення фізіологічних потреб. Необхідність задоволення потреби у забезпеченні соціальної безпеки супроводжує людину протягом усього розвитку цивілізації та нерозривно пов'язана зі становленням держави і суспільства, [40, с. 14] пов'язуючи цим самим соціальну безпеку з розвитком права та правових відносин.

У соціології соціальна безпека визначається через призму соціального розвитку та соціальних відносин, що формує з індивіда особистість із певним соціальним статусом та окремою роллю у суспільстві. Розглядаючи соціальну

безпеку як поняття соціології, слід врахувати важливу роль сім'ї як соціального інституту, у формуванні, забезпеченні, становленні та розвитку особистості. На рівні сім'ї формуються культурні, духовні та морально-етичні цінності, норми і правила, порушення яких може впливати на безпеку оточуючих.

У психології соціальну безпеку прийнято вважати «станом психологічної захищеності соціальних груп та суспільства в цілому від впливу несприятливих як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. За таких умов стан свідомості людини і суспільства здатний сприймати навколишнє середовище і розвиток як адекватні процеси, що створює умови та розширює можливості для задоволення потреб, у тому числі і соціальних сьогодні та дає упевненість у майбутньому.

Тому є очевидним те, що явище соціальної безпеки є всеохоплюючим і має складний міждисциплінарний вимір, у результаті чого поняття «соціальна безпека» постійно набуває нових характеристик.

Таким чином, сучасні реалії розвитку суспільства та сучасне міжнародне товариство заперечує традиційне і одностороннє розуміння безпеки. Необхідність зосередження уваги держави на питаннях соціальної захищеності, а саме інтересів, свобод, збереження і розвиток людського потенціалу, забезпечення гідного та високого рівня життя незалежно від віку, статі, рівня доходів населення, підтримка ефективного стимулювання діяльності суспільства зумовлює стрімкий розвиток і поширення концепції соціальної безпеки. Варто зауважити, що ця концепція збагачується сучасними соціально-економічними концепціями людського капіталу, людського розвитку, концепцією економіки знань, регіональної економіки тощо [75].

Це зумовлює необхідність подальших досліджень у напрямі формування науково обґрунтованого визначення поняття соціальної безпеки, яке б найповніше характеризувало його сутність в сучасних умовах розвитку суспільства. Для цього дисертантом сформовано сукупність визначень поняття «соціальна безпека» (табл. А.1) та застосовано метод морфологічного аналізу, особливістю якого є вирішенні поставленого завдання за допомогою виокремлення та комбінування головних структурних компонентів, що, у свою

чергу, дозволяє узагальнити та систематизувати різноманітні варіанти й обґрунтувати найбільш доцільні з них. Тож результати першого етапу реалізації морфологічного аналізу подано у табл. 1.2.

Дослідження визначень зарубіжних і вітчизняних сучасних науковців щодо розуміння терміну «соціальна безпека» дозволив визначити, виокремити, систематизувати і структурувати головні елементи системи досліджуваного поняття – морфологічні ознаки. Залежно від підходу до аналізу тієї чи іншої ознаки досліджуваного поняття здійснено групування ознак у певні блоки, а саме: ключова характеристика поняття, об'єкти, рівень, складові соціальної безпеки, мета та чинники впливу на соціальну безпеку.

Наступним етапом реалізації морфологічного аналізу є формування матриці морфологічних ознак, переліку учених, які досліджували це поняття, та літературних джерел. Ідентифікація морфологічної ознаки здійснюється таким чином: якщо в досліджуваній дефініції поняття «соціальна безпека» наявна істотна ознака, то їй присвоюється 1 бал, в іншому випадку бали не присвоюються. На основі підрахунку суми балів певної морфологічної ознаки з множини визначень виокремлено найбільш типові ознаки, тобто ті, що найчастіше вживаються для визначення поняття «соціальна безпека».

Комбінації морфологічних ознак утворюють низку варіантів характеристики поняття «соціальна безпека», за допомогою яких можна визначити міркування щодо сутності цього поняття кожного із досліджуваних наукових джерел. Отже, автором виокремлено найбільш типові ознаки поняття «соціальна безпека», які наведено нижче.

Серед сукупності дефініцій, ключовою характеристикою є бачення соціальної безпеки і як стану захищеності людини чи особи [48; 52; 60; 67], і як стану захищеності її соціальних інтересів [1; 21; 25; 35; 40; 41; 42; 48]. Визначення доцільності включення такої ключової ознаки у дефініцію, запропоновану дисертантом потребує приділенню уваги поняттю «соціальний інтерес».

Таблиця 1.2

Результати морфологічного аналізу сутності поняття «соціальна безпека»

Морфологічні ознаки	МОП	А. Аткинсон	Дж Діксон	А. Лейвельд	О. Ф. Новікова	С. І. Пирожков	П. І. Шевчук	О. О. Беляєв, М. І. Діба, В. І. Кириленко, ін.	І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот та ін.,	В. Скурагівський, О. Ліндюк	В. М. Лугова, Т. В. Голубєва	О. О. Сиченко	Мінеконом розвитку України	Н. В. Коленда	Н. М. Краус	Т. А. Шахматова	Є. А. Подольська, П. О. Назаркін	П. А. Ляшенко	О. Г. Сидорчук	І. І. Білоус	К-сть співпа- дінь
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1. Ключова характеристика																					
1.1. Стан:																					
1.1.1. захищеності	1	1		1	1			1	1			1		1		1	1		1	1	12
1.1.1.1. соціальні інтереси					1			1	1			1		1			1		1	1	8
1.1.2. життєдіяльності							1			1					1						3
1.1.3. розвитку													1								1
1.2. Форма метастабільного стану (умовна стійкість)										1								1			2
1.3. Результат ефективної соціальної політики			1		1	1											1				4
1.4. Складова національної безпеки						1			1			1	1		1				1	1	7
1.5. Система партнерських відносин											1										1
1.6. Функція держави	1	1					1						1		1	1					6
2. Об'єкт соціальної безпеки																					
2.1. Людина	1								1	1					1		1		1	1	7
2.2. Особа		1		1	1							1									4
2.3. Громадянин																				1	1
2.4. Соціальні суб'єкти								1													1
2.5. Соціальні групи		1		1							1	1				1					5
2.6. Суспільство					1	1			1	1							1		1	1	7
2.7. Населення													1	1		1					3
2.8. Система																		1			1
2.9. Держава									1				1						1		3

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
3. Рівень соціальної безпеки																					
3.1. Макроекономічний рівень								1	1				1			1			1	1	6
3.2. Мезоекономічний рівень									1		1					1			1	1	5
3.3. Мікроекономічний рівень	1							1	1		1					1			1	1	5
4. Складові соціальної безпеки																					
4.1. Економічна складова										1											1
4.2. Соціальна складова										1											1
4.3. Політична складова										1											1
4.4. Духовна складова										1											1
5. Мета соціальної безпеки																					
5.1. Збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу								1		1			1	1						1	5
5.2. Забезпечення гідного та якісного рівня життя										1			1			1				1	4
5.3. Досягнення соціальної злагоди і цілісності										1				1						1	3
5.4. Попередження соціальних вибухів, мінімізація впливу ризиків і загроз						1									1	1					3
5.5. Стала соціальна система										1								1			2
5.6. Реалізація соціальних інтересів							1				1										2
5.7. Збереження генофонду, сприятлива демографічна ситуація								1						1							2
5.8. Забезпечення населення засобами підтримки в умовах впливу загроз			1																		1
5.9. Задоволення матеріальних та нематеріальних потреб											1										1
6. Чинники впливу (те, що загрожує соціальній безпеці)																					
6.1. Втрата чи зниженням доходу внаслідок настання соціальних ризиків	1	1																			2
6.2. Стандарти життя нижчі за мінімальний (пороговий) рівень				1					1												2
6.3. Загрози національній безпеці					1				1			1								1	3

Серед сукупності дефініцій, ключовою характеристикою є бачення соціальної безпеки і як стану захищеності людини чи особи [48; 52; 60; 67], і як стану захищеності її соціальних інтересів [1; 21; 25; 35; 40; 41; 42; 48]. Визначення доцільності включення такої ключової ознаки у дефініцію, запропоновану дисертантом потребує приділенню уваги поняттю «соціальний інтерес».

Існують різні варіанти тлумачення цього поняття. Зміст поняття «інтерес» науковці розглядають як «сукупність найважливіших стимулів, орієнтація особи або соціально групи, і як певний елемент мотивації» [38]. Соціологічний словник пропонує таке визначення соціального інтересу: «вираження соціальних потреб суб'єкта (індивіда, групи, населення) через його місце (статус) у системі соціальних відносин та взаємодії з приводу умов та засобів задоволення цих потреб» [43]. Таким чином, соціальний інтерес досить широке поняття, яке походить із потреб людини або соціальної групи.

Серед інших ключових характеристик соціальної безпеки учені виділяють її як складову національної безпеки [1; 11; 17; 24; 35; 40; 41] та як результати ефективної соціальної політики [21; 24; 25; 55].

Слід зауважити, що функціонування держави і її інститутів здійснюється в історично обумовленому соціальному просторі, і саме існування держави можливо лише у встановлених суспільством умовних порогових межах цього простору [51]. Вихід за межі загрожує існуванню держави, втрати національної цілісності, тому саме у зв'язку з цим, пропонується розглядати соціальну безпеку як головну характеристику національного соціального простору, що дозволяє реалізувати стратегію національної безпеки держави.

Аналізуючи формування визначень соціальної безпеки учених у часі (табл. А.1), слід зауважити, що ключові характеристики змінюються. Так, П. А. Ляшенко пропонує дещо інше тлумачення безпеки, як «форми метастабільного стану його соціально-економічної системи». Метастабільний стан, або стан умовної стійкості повинен досягатися у результаті флуктуацій параметрів цієї системи. Тобто забезпечення стійкості в умовах переходу від

одного стану у іншій за умови впливу деструктивних чинників. Таке тлумачення досліджуваного поняття відображає динамічність і розглядається крізь призму розвитку суспільства.

При трактуванні поняття «соціальна безпека» важливе місце займає об'єкт соціальної безпеки, тобто те, (на кого чиниться вплив), що знаходиться під захистом від зовнішніх і внутрішніх загроз. У визначеннях науковців можна виділити низку об'єктів: людину [1; 3; 25; 35; 37; 40; 41; 60], особу [21; 52; 67], громадянина [1], окремі соціальні групи [13; 35; 48; 52; 67], суспільство в цілому [1; 21; 24; 25; 37; 40; 41], державу [17; 40; 41].

Визначення того чи іншого об'єкта у дефініціях учених пов'язане з виділенням рівнів соціальної безпеки.

Відповідно до визначених об'єктів соціальної безпеки вважаємо за доцільне виділити рівні впливу на них, забезпечення їх соціальних інтересів, убезпечення від негативного впливу деструктивних чинників: макрорівень (соціальна безпека держави і суспільства), мезорівень (соціальна безпека регіону) та мікрорівень (особистісний рівень, або рівень соціальної безпеки працівника). Безперечно, соціальна безпека має системний характер, саме тому рівні соціальної безпеки є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Соціальна безпека на державному рівні – це складова національної безпеки, – загальнодержавна стратегія і напрям у міжнародній політиці, метою якої є досягнення стійкого стану соціального захисту, сталий людський розвиток та стабільне зростання якості життя населення. Ключові ідеї концепції соціальної безпеки закладено у міжнародних та державних нормативно-правових актах.

У результаті поширення соціальної безпеки, перш за все, на міжнародному рівні – відображення положень концепції у міжнародних документах, розпочалось продовження наукових досліджень концепції соціальної безпеки та практичне втілення розробок у соціальній політиці різних країн світу.

Врахування нерівномірності рівня соціальної безпеки у регіонах є об'єктивною необхідністю та однією із фундаментальних індикаторів формування загальнодержавної стратегії, інструментом для вироблення

механізму загальнодержавного управління у соціальній сфері. Диференціація регіонів за рівнем соціальної безпеки обумовлюється існуванням низки чинників: історичних, демографічних, екологічних, економічних, політичних та ін. Існування нерівномірного розподілу регіонів за рівнем соціальної безпеки підвищують доцільність виділення соціальної безпеки регіону, метою якої є визначення пріоритетів, формування і реалізація державної регіональної соціальної політики з урахуванням особливостей регіонального розвитку.

Дослідження рівнів соціальної безпеки дозволило виділити мікрорівень, або особистісний рівень людської безпеки. Саме на особистісному рівні доцільним є поширення соціальної безпеки у галузях науки про людину як індивіда: психології, біології, педагогіці, соціології.

У формуванні соціальної безпеки на мікрорівні підприємство відіграє важливу роль. Підприємства, політика яких орієнтована на персонал, забезпечення його соціальної безпеки та розвиток, є гнучким та конкурентоспроможним. Тож забезпечення соціальної безпеки, активна співпраця керівництва та персоналу має бути стратегічним напрямом діяльності будь-якого підприємства, та має включати безпечні умови праці, можливість освітнього та професійного розвитку працівника тощо. Безперечно, запровадження елементів концепції соціальної безпеки на підприємстві має дещо інший характер, ніж на макрорівні та мезорівні, враховувати необхідно особливості діяльності підприємства, його розмір, фінансові ресурси, можливості тощо.

Стосовно складових соціальної безпеки, частіше за все, науковці їх не визначають розкриваючи зміст і сутність цього поняття, натомість ми вважаємо, що вони є надзвичайно важливими. Так, В. Скуратівський і О. Линдюк виділяють економічні, політичні, соціальні та духовні складові [37].

Основною метою соціальної безпеки науковці вважають збереження, ефективну реалізацію і розвиток людського потенціалу [1; 8; 17; 37; 42]; забезпечення гідного та якісного рівня життя [1; 17; 37; 48]; досягнення соціальної злагоди і цілісності [1; 8; 37]; попередження соціальних вибухів,

мінімізацію впливу ризиків і загроз [11; 48; 24]; стали соціальну систему [14; 37]; реалізацію соціальних інтересів [13; 49]; збереження генофонду, сприятливу демографічну ситуацію [8; 49]; забезпечення населення засобами підтримки в умовах впливу загроз і ризиків [55]; задоволення матеріальних та нематеріальних потреб [13].

Серед основних чинників впливу на соціальну безпеку науковці виділяють втрату чи зниження доходу внаслідок настання соціальних ризиків [52; 60]; зниження до мінімальних стандартів якості, чи вихід за пороговий рівень життя [41; 67]; загрози національній безпеці [21; 41].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що людина перебуває у стані соціальної безпеки за умови відсутності або мінімізованого впливу соціальних ризиків і загроз, у разі настання зазначених деструктивних чинників саме механізм державного управління у соціальній сфері покликаний запобігати, протидіяти та мінімізувати вплив таких чинників як на рівні регіону, так і держави.

Таким чином, поняття «соціальна безпека» характеризується ученими одночасно і як стан у певний проміжок часу, і як результат державної політики у соціальній сфері, який вимірюється як кількісно, так і якісно. Слід додати, що наявність ідентифікованих та проаналізованих морфологічних ознак соціальної безпеки є свідченням всеохоплюючого характеру досліджуваного поняття. Узагальнення та систематизація існуючих визначень і комбінування морфологічних ознак із досліджуваної проблематики, а також проведений аналіз щодо можливості та доцільності включення визначених ознак з метою формування найбільш повного розкриття змісту та сутності поняття «соціальна безпека» дозволяє дисертанту визначити його як стан захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи.

За результатами дослідження доходимо висновку, що сучасна реальність наголошує на необхідності розширення сфери безпеки і зосередження на дослідженні потань соціальної безпеки регіону, а також загостренні уваги на процесі формування і розвитку теоретичних аспектів соціальної безпеки та її практичної реалізації.

Концепція соціальної безпеки відображає тенденції та результати соціальних та економічних процесів, поєднуючи при цьому систему цілей, завдань, деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Узагальнення основних підходів до визначення сутності соціальної безпеки дало змогу виділити статичний, процесний, системний, функціональний, інструментальний, ситуативний підходи. Існування низки виділених підходів пов'язуємо з різними сферами практичного застосування цього поняття.

Завдяки систематизації визначень зарубіжних і вітчизняних науковців, які працювали над питанням змістовного наповнення соціальної безпеки, реалізовано морфологічний аналіз, який дав змогу систематизувати та комбінувати теоретико-методологічні ознаки змісту цього поняття та запропонувати власне визначення.

1.2. Детермінанти соціальної безпеки регіону

Тенденції суспільного життя демонструють соціальну переорієнтацію його подальшого розвитку акцентуючи увагу на добробуті, якості життя та розширенні можливостей і свобод кожної людини. Однією із базових доктрин сучасного розвитку суспільства є соціальна безпека, яка передбачає активну участь держави, регіону та населення у розв'язанні актуальних проблем його життєдіяльності, подоланні соціальних ризиків та загроз.

Проаналізувавши низку концептуальних підходів щодо визначення сутності «соціальна безпека» (підрозд. 1.1), варто узагальнити, що його межі

дуже широкі. З огляду на характер «субстанціональної основи» соціальної сфери, соціальна безпека розглядається як стан захищеності від загроз, що заважають діяльності соціальних суб'єктів та регулювання соціальних відносин між ними [36]. Соціальна безпека характеризується як результат, так і параметр цієї діяльності та відносин.

Соціальна сфера охоплює надзвичайно широке коло питань: охорона здоров'я, освіта, демографічна політика, житлове та пенсійне забезпечення, соціальне страхування, оплата, умови і охорона праці, соціальне партнерство та трудові відносини, зайнятість населення та безробіття, трудова міграція, соціальний захист та соціальне забезпечення населення. У дослідженні дисертант виходить із положення, що соціальна політика регулює соціальні відносини, а її об'єктом є соціальна сфера, яка спрямована на покращення соціального становища не лише вразливих категорій населення, а й суспільства у цілому. Отже, з цього випливає, що об'єктом соціальної безпеки слід вважати усі сфери суспільного життя населення та систему соціальних відносин між ними. Тому соціальна безпека, як якісний стан соціальної сфери, повинна характеризуватися за допомогою оцінки зазначених вище елементів соціальної сфери. На нашу думку, таке визначення об'єкта надзвичайно широке як за рівнем впливу (суспільство у цілому) та за простором охопленням (соціальна сфера). Відповідно до цього предмет соціальної безпеки стає незрозумілим. Незрозумілим стає й те, з мінімізацією якого типу загроз вона пов'язана, у чому її відмінність від економічної безпеки, медичної, духовно-культурної, політичної та ін.

Таким чином, слід наголосити, що поняття соціального використовується дисертантом як характеристика однієї з сфер суспільного життя, що пов'язана з розподілом суспільних ресурсів у залежності від соціального статусу індивідів і соціальних груп, нерівністю їх стану.

Тому, можна зробити висновок, що у теоретичному аспекті соціальна політика та соціальна безпека мають однаковий об'єкт – соціальну сферу. Але з практичної точки зору соціальна безпека є, безпосередньо, результатом

соціальної політики. Соціальна політика, яка реалізується враховуючи національні інтереси і відповідає вимогам демократичної соціальної держави, є системою різнорівневих управлінських і регулятивних процесів і впливів на життєдіяльність різних груп населення з метою згуртування суспільства, забезпечення стійкості та стабільності розвитку соціальної системи на основі гармонізації відносин.

Соціальна політика впливає на найважливіші сфери життєдіяльності держави, які пов'язані з аспектами соціальної безпеки: соціально-трудова відносина; демографічний розвиток і міграція населення; міжнаціональні відносина; створення соціальних умов для відтворення майбутніх поколінь. Підтвердженням цього факту є результати дослідження Л. Ванг [76]. Науковою новизною ученого є виявлення тісного прямого кореляційного зв'язку між розміром і рівнем виплат державних соціальних гарантій та рівнем народжуваності й безробіття у країні. Виявлено такі дві закономірності: по-перше, підвищення пенсійних виплат призводить до підвищення народжуваності; по-друге, підвищення ставки податку на допомогу на дітей призводить до підвищення рівня народжуваності.

За своїм змістом соціальна політика спрямована не лише на досягнення стратегічних цілей, але й на вирішення основних проблем в сфері соціальної безпеки, нейтралізацію чи мінімізацію негативного впливу загроз. З іншого боку, відсутність загроз високого руйнівного прояву дозволяє проводити ефективну, забезпечену ресурсами соціальну політику за широким переліком її напрямів. У цілому соціальна політика держави повинна бути направлена на збереження позитивних тенденцій у зростанні окремих індикаторів рівня життя суспільства, створення стійкої та стабільної основи для підвищення його рівня, скорочення масштабів бідності, розширенні можливостей та підвищення людського потенціалу. Характеристика поняття «соціальна безпека» як результату соціальної політики подано у табл. 1.3.

**Особливості розгляду поняття соціальної безпеки
як результату соціальної політики та
як чинника людського розвитку**

Соціальна безпека як результат соціальної політики	Соціальна безпека як основа людського розвитку
<p>1. Ключовою метою є захищеність життєво важливих інтересів членів суспільства.</p> <p>2. Забезпечується шляхом реалізації державних заходів, у разі настання соціальних та чи економічних проблем.</p> <p>3. Реалізується (головним чином) державними установами для окремих осіб чи соціальних груп за допомогою системи різнорівневих управлінських і регулятивних процесів і впливів на життєдіяльність різних груп населення з метою згуртування суспільства.</p> <p>4. Вплив деструктивних чинників запобігається чи мінімізується за допомогою нормативно-правових норм, економічних, соціальних, політичних інструментів та важелів впливу.</p>	<p>1. Стан захищеності досягається унаслідок флуктуацій соціальної системи, які змінюються шляхом переходу з одного стійкого стану в інший стійкий стан. Тобто «робить» суспільство стійким, здатним до розвитку.</p> <p>2. Здатна «страхувати» від зниження рівня людського розвитку (за допомогою вчасного виявлення ризиків та запобігання загрозам).</p> <p>3. Сприяє стимулюванню діяльності людини і суспільства, систем їх соціалізації та життєзабезпечення.</p> <p>4. Дозволяє забезпечити задоволення потреб та безпеку реалізації людського потенціалу, що постійно накопичується у процесі розвитку.</p> <p>5. Має на меті досягнення соціальної злагоди і цілісності суспільства.</p>

Складено дисертантом за результатами аналізу

У соціальній взаємодії відбуваються процеси, що пов'язані між собою спільними цілями діяльності людей, елементами, характером і конкретним результатом. Досліджуючи теоретичний аспект формування концепцій розвитку людини та соціальної безпеки, встановлено, що між ними існують й суттєві відмінності. Якщо концепція людського розвитку визначає, що людина є центром розвитку та його метою, сприяє розширенню можливостей та реалізації потенціалу, визначає цінності та права, то концепція соціальної безпеки відображає реальний стан стійкості соціальної системи, як результат людина стає джерелом зростання та суспільного прогресу. У результаті теоретичних досліджень встановлено, що соціальна сфера відіграє роль основного комплексу чинників розвитку людини, створюючи необхідні умови для її безпечної життєдіяльності, гармонійного стану, а розвиток людини відіграє роль вторинної

похідної сукупності факторів стосовно соціальної безпеки, що забезпечують необхідні засоби для її реалізації з метою інтенсивного та розширеного розвитку.

Тобто інтенсивність людського розвитку, головним чином, залежить від стану соціальної безпеки. Його ефективність визначає створення належних умов для реалізації прав, свободи вибору та розвитку особистості (табл. 1.3).

Питання розвитку людського потенціалу та соціальної безпеки були предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Так, М. В. Вінічук, М. Р. Верескля, М. І. Копитко [10] проаналізували динаміку рівня соціальної безпеки та індексу якості життя в Україні за 2000–2014 рр., а також визначили їх взаємозв'язок. Результати кореляційного аналізу інтегрального індексу соціальної безпеки та індексу якості життя в Україні свідчать про наявність прямого лінійного зв'язку між досліджуваними показниками. За розрахунками науковців точність апроксимації складала 0,9654, що свідчить про високий ступінь взаємозалежності та прямо пропорційного впливу рівня якості життя населення на рівень соціальної безпеки у країні [10].

Науковці А. Кемніц і Б. У. Віггер [64], які досліджували питання взаємозв'язку соціальної безпеки і людського капіталу, вважають, що соціальна безпека, безумовно, позитивно впливає на людський капітал (а тому й на людський розвиток). Науковці доводять, що підвищення соціальної безпеки є не результатом збільшення фізичного капіталу, а результатом збільшення людського капіталу. Отже, соціальна безпека впливає на зростання запасу людського капіталу та нарощення людського потенціалу.

Натомість варто зауважити, що і соціальна безпека, і людський розвиток відкривають можливості й підкреслюють необхідність переосмислення мети соціального багатства і добробуту усього людства, забезпечення розвитку яких має базуватися на принципово новій характеристиці причинно-наслідкових зв'язків, забезпечуючи формування нових підходів до вимірювання соціальної безпеки, забезпечення її високого рівня, виявлення та мінімізації деструктивних чинників, розробки заходів зі збереження соціального розвитку на індивідуальному, регіональному, національному і глобальному рівнях. Це

неможливо досягти без чіткого визначення та аналізу детермінант соціальної безпеки.

Слід зауважити, що визначення детермінант соціальної безпеки має ґрунтуватися на використанні зрозумілого та чітко формулювання понятійного апарату, що передбачає, перш за все, з'ясування сутності поняття «детермінанта». Але перш ніж визначати та аналізувати детермінанти соціальної безпеки слід дослідити феномен детермінованості. На думку науковця С. А. Дробот [4], у загальному сенсі, феномен детермінізму включає причинність, тобто певну сукупність обставин, які передують та викликають наслідок. Така характеристика детермінізму відповідає його первісній сутності та є «вченням про об'єктивний взаємозв'язок та взаємозумовленість явищ матеріального та духовного світу, коли одне з них – причина, неодмінно, за певних умов, породжує інше – наслідок» [4]. У свою чергу, за визначенням С. Ковриги, детермінанти – це своєрідні поля, які неможливо побачити, але які впливають на кожний елемент окремо і на систему загалом, тобто вони виступають, перш за все, у формі причинності як сукупності обставин [7]. Тобто під детермінантою слід розуміти ознаку об'єкта, подію чи явище, яке справляє вплив на іншу подію чи явище та / або визначає її.

Ряд науковців трактують поняття «детермінанта» як чинник, зокрема: «чинник, що стимулює інтегрування окремих реалій суспільної дійсності у соціальні рамки або середовище» [59, с. 137], а також як «чинник, який здійснює вирішальний вплив на характер або результат будь-чого» [68]. У результаті аналізу дефініцій, слід зазначити, що існують деякі відмінності між «кутом» розуміння цього поняття, але спільним є те, що саме детермінанта визначає перебіг процесів та явища, зокрема, соціальної безпеки [50].

Таким чином, детермінантою вважається не лише чинник або фактор, а фактор, який може спричинити певні зміни рівня соціальної безпеки та визначити їх.

У результаті морфологічного аналізу, проведеного дисертантом виявлено найбільш поширені детермінанти соціальної безпеки (табл. 1.4).

Результати морфологічного аналізу детермінант соціальної безпеки

№ п/п	Автор, джерело	Перелік детермінант											
		Безпека життя	Медична безпека	Демографічна безпека	Матеріальний добробут	Безпека зайнятості	Продовольча безпека	Соціальний захист вразливих груп населення	Освітні	Соціокультурні	Соціальна атмосфера	Екологічні	Політичні
1	Фахівці Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (1994), [74]		+		+		+			+		+	+
2	Грабко Є. В. (2010) [2]	+	+	+	+	+				+			+
3	Данилишин Б. М., Куценко В. І. (2010), [3]	+	+		+		+			+		+	+
4	Ніколаєв Є. Б. (2011), [20]		+		+				+				
5	Фахівці Міжнародної організації праці (2012), [61]		+		+	+	+	+		+			
6	Коленда Н. В. (2013), [8]	+	+		+	+	+	+	+	+			
7	Фахівці Кабінету Міністрів України (2013), [29]		+		+	+			+				
8	Нестеренко С. А., Бочаров Н. О. (2015), [19]	+	+		+	+		+	+				
9	Онищенко В.О., Завора Т. М., Чепурний О. В. (2015) [23]		+	+	+	+	+	+	+				
11	Ломакин В. В., Асадуллаєв Р. Г., Кисиленко А. В. (2016)		+	+	+	+				+	+		
12	Мельникова О. А. (2018), [15]			+	+	+		+		+		+	
13	Сотнікова Ю. В., Агавердісва Х. Ф. (2019), [39]	+	+		+	+		+					

Продовження таблиці 1.4

№ п/п	Автор, джерело	Перелік детермінант											
		Безпека життя	Медична безпека	Демографічна безпека	Матеріальний добробут	Безпека зайнятості	Продовольча безпека	Соціальний захист вразливих груп населення	Освітні	Соціокультурні	Соціальна атмосфера	Екологічні	Політичні
14	Сидорчук О. Г. (2020), [34]		+	+	+	+		+		+	+		
15	Ставнича Н. І. (2021), [17]	+	+		+				+				
	Кількість згадувань	6	13	5	14	10	5	8	6	8	2	3	3

Примітка. Мельникова О. А. (2018); Онищенко В. О., Завора Т. М., Чепурний О. В. (2015) серед зазначених у табл. 1.4 враховують людський розвиток як одну зі складових соціальної безпеки

Виходячи з морфологічного аналізу складових соціальної безпеки, запропонованих зарубіжними і вітчизняними науковцями, можна зробити узагальнюючий висновок, що соціальна безпека поєднує у собі достатньо широкий перелік складових, що виділяються науковцями. Як уже зазначалося, це пов'язано із широким визначенням меж соціальної безпеки різними науковцями. Очевидним є те, що практично все, що стосується людини, забезпечення її потреб, людської життєдіяльності можна віднести до безпеки та до соціальної сфери і для аналізу та оцінки стану соціальної сфери слід мати уявлення про всі або майже всі її складові. Але розгляд численних невпорядкованих, якісно різнорідних елементів соціальної сфери не сприяє розумінню її загального стану і тенденцій розвитку. Тому узагальнений перелік складових соціальної безпеки, залежно від контексту дослідження, має потребувати більш чіткого впорядкування.

Так, на підставі узагальнення думок науковців та кількості згадувань тієї чи іншої складової соціальної безпеки, на нашу думку, слід виділити принаймні

п'ять найчастіше згадуваних детермінант соціальної безпеки регіону, якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та «Соціальна згуртованість у регіоні».

Першою найбільш згадуваною детермінантою соціальної безпеки регіону є «Добробут і матеріальне становище», що є базовою складовою у вітчизняних і зарубіжних теоретичних дослідженнях, а також у міжнародній і національній статистиці соціальної безпеки. Ця складова відображає стан економічного добробуту населення регіону; тобто є матеріальною основою, високий рівень якої не лише забезпечує безпеку особи соціальних груп та регіону в цілому, але забезпечує розвиток і дає змогу обирати його напрямом.

Слід зауважити, що деякі детермінанти тісно пов'язані з економічною безпекою, включають матеріальний добробут населення регіону, зайнятість (трудова відносина у регіоні) та доступ до мережі соціального захисту. Так, важливою характеристикою високого рівня добробуту та достатнього матеріального становища є наявність вільних коштів у особи та домогосподарства, які можуть бути спрямовані на заощадження, або купівлю нерухомості, або доступу до окремих благ.

Іншою, широко згадуваною детермінантою соціальної безпеки є безпека трудових відносин у регіоні. Слід наголосити, що зайнятість є головним способом досягнення матеріального добробуту, а також однією з головних характеристик соціальної безпеки. Рівень зайнятості характеризує ступінь використання людських ресурсів та є індикатором стимулів у сфері праці і мотивації її продуктивності. Натомість під безпекою трудових відносин у контексті соціальної безпеки пропонуємо розуміти захищеність зайнятого населення, яка характеризується високими умовами праці, рівнем охоплення соціальним страхуванням на випадок безробіття, відсутністю заборгованості і затримок із виплати заробітної плати, відсутність вимушеною неповної зайнятості, висока зайнятість серед молоді. Так, окрім вже існуючих проблем безпеки трудових відносин, сьогодні заслуговує уваги поширення тенденції

NEET-молоді (молоді, яка не бажає ні навчатися, ні працювати). Важко не погодитись, що молодь справляє значний вплив на економіку країн і перспективи розвитку ринку праці залежать саме від неї. Саме частка молоді у трудових ресурсах регіону та можливості ефективного працевлаштування визначають інноваційний потенціал країни.

Але на сьогодні, однією з важливих соціально-економічних проблем є безробіття серед молоді. Молодь є найбільш вразливою та недостатньо підготовленою до реалій сучасного ринку праці, що підтверджується статистичними даними. Так, рівень безробіття у регіонах України серед молоді вищий за загальний рівень безробіття серед дорослих у більшості країн. Наприклад, у 2019 р. в 28 країнах ЄС рівень безробіття серед молоді становив 12% (молодь у віці 15–29 років), загальний рівень безробіття становив 6,8% працездатного населення [57]. У 2019 р. в Україні рівень безробіття серед молоді становив 27,7% (молодь у віці 15–29 років) та 36,6 (молодь у віці 15–35 років), а загальний рівень безробіття становив 8,8% працездатного населення [46].

Проблема NEET-молоді – це нова проблема для сучасного суспільства, яка порушується міжнародними організаціями. Цій проблемі було приділено підвищену увагу при формуванні та досягненні Цілей сталого розвитку (далі – ЦУР), а саме ЦУР № 8. «Сприяти стійкому, всеосяжному та стійкому економічному зростанню, повноцінній та продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх» [73]. Досягнення цілі передбачає вирішення двох завдань: (8.5) «досягти повної та продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх жінок та чоловіків, у тому числі для молоді та людей з інвалідністю, і рівної оплати за роботу однакової вартості»; (8.6) «суттєво зменшити частку молоді, яка не працює та не навчається».

Наступною, не менш важливою детермінантою соціальної безпеки є безпека здоров'я та відтворення населення регіону. Ця детермінанта є найбільш складною і охоплює широке коло різних питань, таких як доступ до якісної води, проживання в безпечному середовищі, доступ до

медичних послуг, доступ до безпечного та доступного планування сім'ї та базової підтримки під час вагітності та пологів, міграційні процеси, профілактики за мінімізація соціально-небезпечних захворювань та інших хвороб.

Система самозбереження та відтворення – необхідні компоненти соціальної безпеки. Сьогодні в регіонах України безпека здоров'я та відтворення населення створює загрозу його нормальному функціонуванню та розвитку. Про це свідчить загострення вже існуючих негативних тенденцій: висока смертність, насамперед, чоловіків працездатного віку; низька тривалість життя; найвищі в Європі темпи депопуляції та стрімке старіння населення; високий рівень загальної захворюваності. А новим викликом сучасного суспільства стало поширення пандемії Covid-19.

За даними Державної служби статистики України, рівень смертності у 2020 р. став найвищим за річний показник останніх 5 років. Так, у 2020 р. померло на 35 тисяч більше осіб, ніж у 2019 р. [46]. Слід зазначити, що найбільше зростання смертності здійснювалось упродовж лише деякого періоду (з вересня по грудень) 2020 р. і пов'язаний зі спалахом інфекції Covid-19. У грудні 2020 р. рівень смертності досягнув найвищого значення, саме у грудні місяць померло на 17 тис. більше осіб, ніж у середньому за п'ять попередніх років [46]; у деяких регіонах України у цього ж місяця рівень смертності навіть перевищив показники останніх 5 років у 3–4 рази: у Дніпропетровській, Київській і Тернопільській областях. Такий процес, коли середні показники попередніх років перевищують рівня смертності поточного року має назву «надлишкова смертність».

Соціокультурна безпека регіону охоплює збереження традицій і культур та загальноприйнятих цінностей, у тому числі і сімейних, характеризує розвиток інституту сім'ї, а також включає рівень етнічної, гендерної і будь-якої іншої дискримінації, запобігання етнічним конфліктам та захист корінних народів. Так, з розвитком сучасного суспільства та усвідомленням вирішальної ролі людини у суспільному виробництві, проблема соціальної нерівності набуває дещо іншого значення, соціокультурного.

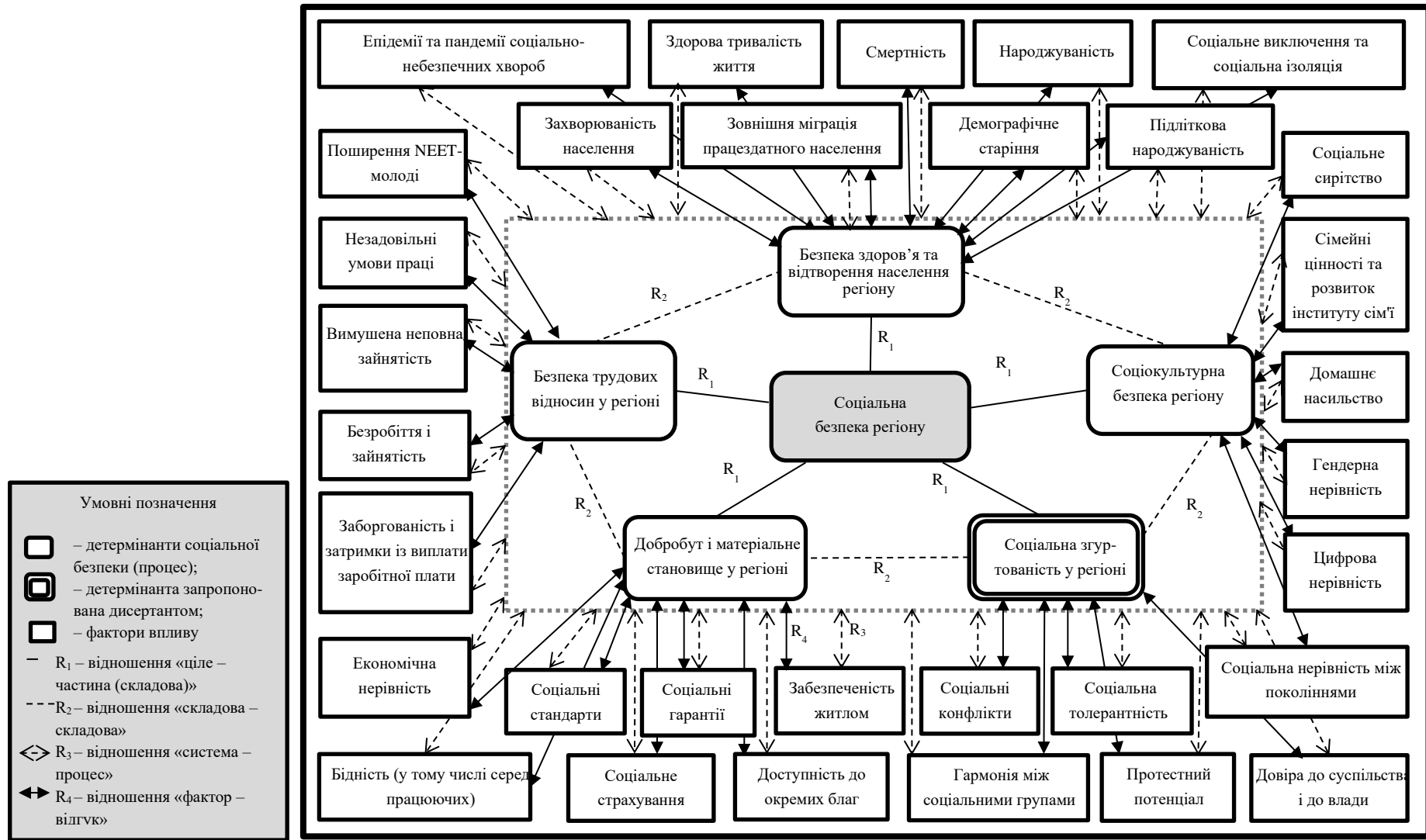

Рис. 1.2. Взаємозв'язок детермінант соціальної безпеки регіону і чинників впливу на них
Дістало подальший розвиток

Згідно з традиційним підходом, соціальна нерівність пов'язується з диференціацією населення за ознакою доходу, володінням майном, володінням владою і іншими об'єктивними критеріями, що дозволяє побудувати досить чітку стратифікаційну схему. Натомість основними рисами сучасного підходу до визначення сутності соціальної нерівності є акцентування уваги на нерівності у відносному, а не лише «атрибутивному» сенсі (у контексті форм соціальної стратифікації). Розгляд поняття соціальної нерівності через форм соціальної стратифікації обмежує коло досліджень та призводить до нехтування концептуальною природою соціальної нерівності – дослідження пов'язаних із цим явищем соціальних проблем і загроз. До таких соціальних деструктивних чинників налужать: нерівність доступу до окремих товарів і послуг (за даними вибіркового обстеження умов життя у 2019 р., частка домогосподарств, які потерпали від недостатності коштів на продукти харчування складала 16,9%; від недостатності коштів на товари тривалого користування – 40,3% [46]); нерівність житлових умов (у 25% домогосподарств розміри житлової площі на одну особу у 2019 р. не відповідали законодавчо встановленим нормам [46]); нерівність доступу до послуг соціальної сфери; нерівність доступу до безпечного екологічного середовища; цифрова нерівність; а також соціальна нерівність між поколіннями. У багатьох аналітичних дослідженнях основна увага приділяється минулому або теперішньому стану соціальної нерівності. Але в умовах мінливості, вирішення питання про те, що буде визначати нерівність у майбутньому стає надзвичайно важливим.

Таким чином, дослідження поняття соціальної нерівності має виходити за рамки лише аналізу нерівності доходів і показників поточного її стану. Існуючі і нові форми нерівності будуть визначати умови життя сучасного суспільства і майбутніх поколінь. Безперечно, соціальна нерівність має переважно економічну основу, але необхідно враховувати й процес її транслювання на інші аспекти суспільного життя.

Дисертант вважає, що саме детермінанта «Соціальна згуртованість» потребує ґрунтового пояснення і доведення необхідності її включення.

Останнім часом помітно зріс інтерес до усвідомлення того, що соціальна згуртованість є необхідною умовою розвитку суспільства і його безпеки. Соціальна згуртованість у сучасному світі є атрибутивною властивістю суспільства, соціальних організацій та груп, які об'єднані не лише спільною історією, традиціями, культурою, а й загальними цілями розвитку.

Обґрунтування доцільності включення такої важливої детермінанти як «Соціальна згуртованість» потребує чіткого розуміння його значення, сутності і концептуальних положень.

Але слід зауважити, що результати пошуку та співставлення визначень цього поняття свідчать про відсутність єдиної універсальної думки у науковців і фахівців щодо визначення і чіткого розуміння цього поняття [63]. Навіть такі міжнародні організації як Європейський Союз, однією із завдань діяльності якого є забезпечення розвитку спеціальних фондів з посилення економічної та соціальної згуртованості в межах Союзу, визначають соціальну згуртованість через призму політичних, економічних чи соціальних загроз, не акцентуючи увагу на концептуальній чіткості і межах.

Визначити сутність соціальної згуртованості надзвичайно складно, оскільки поняття охоплює широкий спектр цінностей, норм та переконань, які еволюціонують у часі та змінюються залежно від простору та рівня аналізу, що робить порівняння між країнами та регіонами досить складним завданням [70].

Натомість огляд визначень науковців та аналіз ключових положень соціальної згуртованості показує, що трактування її сутності розглядається у розрізі трьох головних підходів: емпіричного, експериментального та аналізу соціальних мереж (Фотопулу І., Зафейрпулос А., Алегрі А. [58]). Багатогранність і складність соціальної згуртованості свідчить про її міждисциплінарний характер, тому емпіричні дослідження (проведенні науковцями у сфері психології Г. Боном і З. Фрейдом [58]) стосуються розгляду соціальної згуртованості у контексті гіпнотичного впливу натовпу на кожну особу. Основним представником експериментального підходу є Дж. Морено, який винайшов квазікількісну техніку «соціометрію», завданням якої було

вимірювати ступень спорідненості між людьми. Аналіз соціальних мереж ґрунтується на положеннях експериментального підходу акцентуючи увагу на структурній згуртованості з точки зору сукупності взаємозв'язків, а не індивідів. Саме у межах третього підходу соціальна згуртованість набуває надзвичайної популярності серед науковців усього світу та фахівців міжнародних і національних організацій.

Традиційно однією із перших міжнародних організацій, яка здійснює моніторинг миру за ключовими напрямками є Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (далі – ПРООН). Фахівці ПРООН запропонували визначення сутності і обґрунтували положення, структуру, виділили концептуальні рамки та заклали методологічну основу вимірювання соціальної згуртованості території. Так, на думку фахівців ПРООН, соціальна згуртованість є станом зближення суспільства, або формування спільних зв'язків, які об'єднують різних людей та соціальні групи. Соціальна згуртованість відображає якість взаємовідносин між окремими людьми та групами у суспільстві (горизонтальний аспект), а також між людьми та установами, які їх обслуговують (вертикальний аспект). За неофіційним визначенням фахівців ПРООН, соціальною згуртованістю є ступінь довіри суспільства до уряду і бажання колективно брати участь у досягненні загального стійкого миру та сталого розвитку.

Ми вважаємо таке визначення є цілком обґрунтованим, а концепцію неабияк актуальною в умовах розвитку сучасного суспільства. Адже соціально згуртоване суспільство відрізняються повагою, високою культурною взаємодією та високим рівнем захисту всіх її членів. Таке суспільство здатне формувати та розвивати відносини між різними національностями, релігіями, класами. Відокремлене суспільство, у якому переважають різні види нерівності позбавляється можливості стійкого і стабільного розвитку у довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим, виникає об'єктивна необхідність у сприянні соціальної інтеграції, що розуміється як здатність суспільства забезпечити добробут усім своїм учасникам, звести до мінімуму будь-яку нерівність, подолати соціальну маргіналізацію, мінімізувати прояв загроз та небезпек тощо.

Цілком погоджуємося з А. Колотом, що «... ідея соціальної згуртованості не є принципово новою. Вона пересікається та корелює з основними засадами розбудови соціальної держави, суспільства загального добробуту, концепцією розвитку збалансованого суспільства. Втім, ідея соціальної згуртованості містить нові узагальнюючі риси, має своє предметне поле, сферу застосування та вписується у сучасне розуміння ролі соціальних інвестицій у забезпеченні стабільності соціально-економічного розвитку і добробуту членів суспільства» [9]. Без мінімального рівня соціальної згуртованості, порядок та високий темп розвитку соціуму неможливий, оскільки не може реалізовуватись лише через механізми державної влади.

Надзвичайно цінним є постулати доктрини соціальної згуртованості, запропоновані А. Колотом [9]. Учений пропонує розглядати соціальну згуртованість з 6 позицій: доступ до соціальних прав та можливості ними скористатися; висока довіра громадян до інститутів влади; соціально відповідальна держава; добробут абсолютної більшості громадян; соціальний діалог; демократичні принципи прийняття рішень.

До того ж наявність у членів суспільства відчуття спільного бачення майбутнього створює стійкість до ескалації конфліктів на індивідуальному рівні, яка часто впливає з політики урядів країн, закликів до мобілізації суспільства за ознаками ідентичності. Тому включення соціальної згуртованості як однієї із детермінант соціальної безпеки є виправданим особливо для країн, які перебувають у стані конфлікту, або виходять з нього.

Стосовно питання реалізації концепції соціальної згуртованості в Україні, слід зауважити, що вона все ще залишається «на порозі» практичного втілення у всі сфери суспільного життя, але зроблено перші кроки її впровадження у національній стратегії та пріоритетах розвитку. Так, у Національному звіті «Цілі сталого розвитку: Україна» серед головних цілей визначено «сприяння розбудові миролюбного і всеохопного суспільства (Ціль 16)», а також у Рамковій програмі співробітництва між урядом України та ООН на період 2018 – 2022 рр. До того ж процеси децентралізації також поклали розвитку процесу соціальної

згуртованості через впровадження механізмів співробітництва. Саме на зміцнення та підвищення рівня соціальної згуртованості у громадах України, досягнення взаєморозуміння зорієнтована робота міжнародних організацій.

У процесі дослідження дисертантом з'ясовано, що визначені детермінанти соціальної безпеки регіону є найважливішими, а їх використання виправданим та науково обґрунтованим.

Натомість слід звернути увагу та викласти власні міркування щодо твердження деяких науковців (наприклад, Є. Б. Ніколаєв [20]) про взаємопов'язаність детермінант соціальної безпеки. Так, існує низка тверджень з цього приводу, одним із яких є тісний зв'язок впливу детермінант соціальної безпеки один на одну, особливо на безпеку здоров'я. Противагою цьому твердженню є те, що всі детермінанти певним чином взаємопов'язані. Так, не випадково, що ідеї людиноцентричних концепцій, зокрема соціального розвитку, соціального капіталу, людського капіталу, людської безпеки закладалися у часи наукових відкриттів: у медицині – у боротьбі зі смертністю, передчасним старінням, зростанням рівня захворюваності на соціально-небезпечні хвороби, адже тривалість здорового життя є не лише найважливішою передумовою соціальної безпеки та його наслідком. А також стає очевидним зв'язок стану здоров'я з підвищенням особистого й суспільного добробуту та матеріального становища. Низький рівень здоров'я навпаки призводить до підвищення витрат на підтримку життя і т. д. Підвищення рівня тривалості здорового життя розширює можливості у процесі обміну знань, культурою, традиціями між поколіннями. Більш стійкою стає трансляція моральних та культурних цінностей від покоління до покоління.

Отже, залежність та взаємопов'язаність детермінант зумовила поширення системного підходу до розв'язання проблем соціальної безпеки та підвищення його рівня шляхом мінімізації негативного впливу загроз, викликів та небезпек. Не менш важливим є застосування такого підходу до аналізу впливу різноманітних чинників на забезпечення соціальної безпеки за визначеними детермінантами.

1.3. Вітчизняні та зарубіжні підходи до оцінювання соціальної безпеки регіону

В умовах розвитку сучасного суспільства, забезпечення високого рівня соціальної безпеки є однією із найважливіших завдань, адже людина є основою життєдіяльності держави, без якої економічна, екологічна, політична, військова чи будь-яка інша безпека просто не мають сенсу та не можуть існувати. Досягнення цього завдання має ґрунтуватись на кількісній діагностиці стану соціальної безпеки як у державі, так і у регіонах, що передбачає застосування комплексу економіко-математичних методів дослідження. Одним із напрямів такого аналізу у регіональному розрізі є виявлення відмінностей між регіонами України за рівнем матеріального забезпечення населення та зайнятості, доступності основних продуктів харчування та розвитку сфери освіти й охорони здоров'я, захворюваності на соціально небезпечні хвороби та ін.

Методичні аспекти соціальної безпеки були предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених: А. Аткинсона, Х. Ф. Агавердієвої, І. І. Білоус, І. Ф. Гнибіденка, С. Ю. Гончарової, О. С. Власюка, Т. М. Завори, А. М. Колота, Л. Котлікофа, О. П. Ковалю, Е. М. Лібанової, О. В. Макарової, О. Ф. Новікової, В. О. Онищенко, О. В. Панькової, В. В. Рогового, Ю. В. Сотнікової, О. Г. Сидорчук, О. В. Чепурного, Чьен-Чіанг Лі та Чун-Пінг Чанг, Л. С. Шевченко та ін. Проте незважаючи на вагомий науково-методичний та практичний напрацювання учених у сфері соціальної безпеки, питання оцінювання та аналізу стану соціальної безпеки регіонів України потребує подальших досліджень.

Гострота соціальних викликів та проблем, вимагає пошуку ефективних інструментів для вимірювання рівня соціальної безпеки з метою своєчасного узгоджених дій органів влади щодо підвищення її рівня як на державному, так і на регіональному рівні. Проведення оцінювання соціальної безпеки вимагає науково обґрунтованого інформаційного та аналітичного забезпечення, що надає

структурно упорядковану та цінну інформацію щодо ключових цільових орієнтирів суспільної безпеки та чинників, які на неї впливають.

Вітчизняне інформаційно-аналітичне забезпечення аналізу та оцінювання соціальної безпеки представлено Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (нині – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України) у 2007 р. [29] щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (далі – Методика-2007) містять перелік основних індикаторів стану соціальної безпеки як складової економічної безпеки держави, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку субіндексу соціальної безпеки. Методика-2007 призначена для «виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовуються Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності (у тому числі соціальної безпеки)» [29]. Перелік показників, що входять до розрахунку субіндексу соціальної безпеки, їх вагові коефіцієнти та технологія розрахунку подані у табл. Б.1, Додатку Б.

У 2013 р. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України зазнали оновлення (табл. Б.2, Додаток Б), що підтверджує високий рівень їх розробленості та практичного значення [29]. Оновлені Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України 2013 р. (далі – Методика-2013) у розрізі субіндексу соціальної безпеки включають такі зміни й удосконалення:

дістав подальшого розвитку перелік первинних показників (але не зазнав суттєвих змін);

відкориговано технологію нормування первинних показників;

відкориговано вагові коефіцієнти індикаторів соціальної безпеки;

Загалом, аналізуючи перелік первинних показників стану соціальної безпеки Методики-2013 (табл. Б.2, Додатку Б), дисертант дійшов висновку, що

соціальна безпека розглядається у розрізі таких аспектів: продовольчої, особистої, матеріальної та безпеки здоров'я, що є ключовими аспектами соціальної безпеки. Цей перелік аспектів та показників став найбільш цитованим та дискусійним у вітчизняній літературі. Тому деякі науковці приділили увагу перегляду складу показників оцінювання соціальної безпеки.

Слід зауважити, що попри приділення значної уваги розробленню індексу соціальної безпеки, результати інтегрального оцінювання стану економічної безпеки (у тому числі соціальної складової) відсутні у відкритому доступі, натомість їх можливо одержати звертаючись з офіційним запитом до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Визначення рівня економічної безпеки (за новою, оновленою методикою) на рівні держави здійснюється щорічно в Україні з 2007 р.

У результаті проведеного порівняльного аналізу складу первинних показників у Методиці-2007 і Методиці-2013 науковці В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний [23] дійшли висновку, що основними змінами є включення до системи таких показників «Сума невиплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень звітного року)», «Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6–17 років», «Рівень злочинності», а також відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину у країнах ЄС-27 та Україні. Слід також звернути увагу на деталізацію показника «Кількість уперше виявлених випадків захворюваності на 100 осіб». У свою чергу Методика-2013 дістала подальший розвиток завдяки включенню таких показників: «Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму», «Відношення номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін», «Рівень тривалого безробіття у працездатному віці», «Охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, %». Слід зауважити, що розрахунок останнього показника у системі показників Методики-2013, «Відношення середньої вартості 1 м² загальної

площі житла до середньомісячної заробітної плати», не здійснюється через відсутність статистичної інформації, до того ж для цього показника відсутнє вагове значення, тому у разі початку роботи з відстеження статистичної інформації Державною службою статистики України, включення показника потребуватиме перегляду й вагових коефіцієнтів. Разом із цим, важко не погодитись із науковцями В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний [23], що обидві методики мають недоліки, які ускладнюють процедуру розрахунку, а перелік складових показників знижує інформативність отримуваних даних (табл. Б.3, Додаток Б).

Подальші дослідження науковців В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний [23] стосуються удосконалення субіндексу через доповнення, розширення і перегляду показників та технології розрахунку інтегрального індексу. Так, суттєвими змінами у розрахунку індексу, запропонованому науковцями було: використання нових індикаторів: «Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу», «Індекс споживних цін», «Економічно активне населення», «Попит на робочу силу», «Наявний дохід на одну особу», «Середньомісячна номінальна та заробітна плата працівників», «Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої заробітної плати», «Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості», «Загальний коефіцієнт народжуваності» і «Характеристика регіонального людського розвитку» (табл. Б.3, Додаток Б). Серед інших оновлень слід виділити зміну значень вагових коефіцієнтів для кожного показника, встановлення верхніх та нижніх порогових значень на рівні фактичних максимальних значень для запропонованих показників.

Ю. В. Сотнікова та Х. Ф. Агавердієва, досліджуючи психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні у регіональному розрізі, пропонують використовувати дев'ять ключових показників (табл. Б.4, Додаток Б.): «Співвідношення номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на особу працездатного віку»; «Співвідношення розміру трудової пенсії до прожиткового мінімуму непрацездатних осіб»; «Кількість ВІЛ-інфікованих осіб

з вперше встановленим діагнозом»; «Кількість хворих на активний туберкульоз із вперше встановленим діагнозом»; «Рівень злочинності»; «Заборгованість із виплати заробітної плати; рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг»; «Рівень зареєстрованого безробіття», «Кількість працівників, які працювали в умовах вимушеної неповної зайнятості» [39, с. 45]. Перші п'ять показників уже містяться у Методиці-2013 [29], натомість останні чотири є так званіми «індексами психологічної напруженості». Однак, на нашу думку, визначені науковцями індикатори не виконують таку роль, оскільки опосередковано стосуються «психологічного стану (або напруженості)» і є лише чинниками, що його загострюють.

М. А. Кальницька, аналізуючи структуру та динаміку соціальної безпеки (табл. Б.5, Додаток Б) пропонує виділяти чотири головних параметри, і, відповідно, декомпонувати соціальну безпеку на окремі складові, якими є: безпека відтворення населення та трудового потенціалу нації; безпека соціальної сфери; безпека ринку праці та зайнятості населення та міграційна безпека. [6, с. 67]. Так, перший параметр науковець аналізувала за 12 показниками, серед яких «Чисельність і структура постійного населення», «Умовний коефіцієнт депопуляції», «Сумарний коефіцієнт народжуваності та смертності серед немовлят», «Захворюваність населення»; до першого параметру науковець відносить також індикатори матеріального забезпечення населення. Дослідження другого параметра «Безпека соціальної сфери» здійснюється за допомогою аналізу «Співвідношення та тенденції зміни питомої ваги видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, на освіту, на культуру, мистецтво, спорт, сферу обслуговування». Окрім зазначених показників аналізується соціальне середовище: рівень охоплення дітей дошкільними закладами, забезпеченість населення лікарями та лікарняними ліжками. Третій параметр «Безпека ринку праці та зайнятість населення» аналізується за 9 показниками.

У дисертанта викликає зацікавлення показник «Частка соціально усунутого населення» та «Рівень охоплення працівників колективно-договірним регулюванням». На нашу думку, ці показники є надзвичайно цінними у процесі

аналізу безпеки стану та розвитку ринку праці, натомість такі індикатори як рівень NEET-молоді та рівень працевлаштування молоді науковець не розглядає, а їх включення до системи показників за цим параметром вважаємо інформативним і цінним. Дисертант погоджується із науковцем М. А. Кальницькою [6] щодо доцільності врахування індикаторів міграційної складової, натомість виокремлення її у додатковий параметр вважаємо недоцільним. До того ж аналіз цього параметру науковець здійснює лише за 3 показникам на державному рівні. Слід зауважити, що застосування підходу М. А. Кальницької доцільне лише на державному рівні, а застосування цих показників для аналізу на регіональному рівні є неінформативним. На нашу думку, проведення аналізу стану соціальної безпеки лише за вищевикладеними параметрами та їх показниками, не здійснюючи якісну оцінку її стану значно звужує межі дослідження [6].

О. А. Мельникова, під час діагностики соціальної безпеки пропонує використовувати кількісні та якісні індикатори (табл. Б.6, Додаток Б) [15]. Науковець наголошує на нерозривному зв'язку стану соціальної безпеки регіону і рівня їх економічного розвитку, тому до системи індикаторів соціальної безпеки пропонує включати й основні економічні показники розвитку регіонів, наприклад: «Валовий регіональний продукт», «Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення», «Співвідношення мінімальної і середньої заробітної плати», «Розрив між грошовими прибутками 10 % найбільш і 10 % найменш забезпечених груп населення», «Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму» та ін. На нашу думку, великої уваги заслуговує включення до системи показників інтегруючого Індексу регіонального людського розвитку, адже не лише О. А. Мельникова до розрахунку рівня соціальної безпеки включає «Індекс регіонального людського розвитку», але й В. О. Онищенко, Т. М. Завора й О. В. Чепурний.

Індекс людського розвитку в Україні визначається різними методами. Перша методика – це «Національна методика вимірювання регіонального

людського розвитку», яка була прийнята у 2012 р. За цією методикою Індекс регіонального людського розвитку нараховує 33 показника, які входять до п'яти блоків [16]. А у 2017 р., у контексті проведення реформи децентралізації, Кабінетом Міністрів України затверджено постанову від 20.12.2017 р. №1029 «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» (далі – постанова №1029) [28]. У цій постанові викладено методику розрахунку Індексу регіонального людського розвитку, який складається із 8 індикаторів, згрупованих за 3 напрямками. Натомість слід зауважити, що в основі двох методик закладені інтегральні індекси, що вже враховують деякі індикатори, запропоновані науковцями О. А. Мельниковою, та В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний у підходах до вимірювання соціальної безпеки. Це може викликати труднощі у проведенні інтегрального вимірювання, розрахунку та інтерпретації отриманих даних через дублювання показників.

Для якісної оцінки соціальної безпеки регіону необхідна розробка системи інструментів для оцінки якості життя населення, рівня щастя і задоволення власним життям, відчуття безпеки і захищеності і т. д. Слід додати, що методичний підхід науковця не зазнав апробації, оскільки системи інструментів для оцінки якості життя населення, рівня щастя і задоволення власним життям, відчуття безпеки і захищеності потребує подальших досліджень.

Подальші ґрунтовні дослідження у напрямі розроблення методичного підходу соціальної безпеки проводились О. Г. Сидорчук [33]. В основі методичного підходу О. Г. Сидорчук закладено Інтегральний показник рівня соціальної безпеки, який складається із 7 підсистем: «Матеріальний добробут», «Зайнятість, соціально-трудова відносина», «Демографічна ситуація», «Безпека здоров'я, безпека та загрози життя», «Соціальний захист», «Соціальне виключення, девіантна поведінка» і «Соціальне самопочуття в суспільстві» та містить кількісні та якісні показники вимірювання його стану [33, с. 65]. Перевагою запропонованого підходу є чітко розроблена і побудована структурна модель Інтегрального показника рівня соціальної безпеки, що передбачає

трирівневу послідовність його розрахунку. Досліджуваний методичний підхід здається цілком науково обґрунтованим. Зокрема, однією, із сильних сторін методичного підходу є врахування індикаторів, які демонструють витрачені ресурси, і результати досягнення за підсистемами соціальної безпеки. До того ж слід звернути увагу на якість складу обраних ученим показників, доцільності, ефективності розрахунку та їх інформативності.

Загальний перелік індикаторів складає понад 50 первинних показників, до того ж деякі показники корелюють між собою (рис. Б1–Б2, Додаток Б). Ускладнення великою кількістю первинних показників унеможливорює використання цієї методики для безперервного моніторингу стану соціальної безпеки, а також може викликати плутанину в інтерпретації отриманих даних та формуванні рекомендацій із підвищення її рівня.

Методичний підхід до вимірювання соціальної безпеки, запропонований В. В. Ломакінім, Р. Г. Асадуллаєвим, А. В. Кисиленко зводиться до того, щоб за допомогою параметрів, які пов'язані з визначенням соціальних ризиків середовища розвитку людини, виявити з безлічі можливих її станів найбільш ймовірні. Як вважають науковці, побудова моделі соціальної безпеки в умовах розвитку техногенних чинників трансформації середовища розвитку передбачає виявлення залежності рівня безпеки від рівня розвитку. До складу вимірювання соціальної безпеки належать такі параметри: «Здоров'я, можливість придбання товарів (послуг)», «Зайнятість і якість трудового життя», «Протестний потенціал», «Соціальна атмосфера», «Психоемоційний стан», «Міграційний потенціал», «Вектор міграційних потоків», «Відображення невизначеності у свідомості». Але слід додати, що запропонований підхід не був апробований, тому проаналізувати технологію розрахунку або інший інформаційно-аналітичний матеріал не має можливості. До того ж цей методичний підхід ґрунтується на врахуванні думок експертів, тобто застосуванні методу експертного оцінювання, врахування яких формують інтегральний показник соціальної безпеки. Але, на нашу думку, застосування лише методу експертного оцінювання за низкою параметрів значно ускладнює проведення розрахунків.

Подальші ґрунтовні дослідження у напрямку аналізу та діагностики стану соціальної безпеки проводились ученими О. Ф. Новіковою, О. Г. Сидорчук, О. В. Паньковою [22]. В основі методичного підходу закладено метод експертного оцінювання за різними напрямками соціальної безпеки. До експертної групи були залучені відомі фахівці, представники інституцій наукового, освітнього, законодавчого та виконавчого рівня, до того ж враховувався і географічний аспект. Науковцями проаналізовано стан та проблеми соціальної безпеки, проведено оцінку протиріч у досягненні економічної та соціальної безпеки при вирішенні проблем соціальної орієнтації економіки; розкрито перешкоди та пріоритети досягнення соціальної безпеки держави; розкрито зовнішні та внутрішні чинники формування соціальної безпеки людини та ін. [22]. Окрім того методичне забезпечення було апробовано, так у 2018 р. відбулося загальноукраїнське експертне опитування з проблем соціальної безпеки під керівництвом заступника директора Інституту економіки промисловості НАН України д. е. н., професора О. Ф. Новікової. Результати форсайту дозволили узагальнити думку вчених і практиків та напрацювати довгострокові завдання щодо соціальної безпеки в Україні.

Дослідження методичних підходів соціальної безпеки розглядається переважно на національному та регіональному рівнях, натомість ми вважаємо недоцільним залишати осторонь питання вимірювання соціальної безпеки й на рівні підприємства. Так, розроблення вітчизняного науково-методичного забезпечення експрес-аналізу соціальної безпеки на підприємстві було предметом дослідження науковців А. Ю. Мишина та С. В. Мишиної (табл. Б.7, Додаток Б) [18]. Запропонований підхід включає такі головні показники: «Коефіцієнт плинності кадрів», «Кількість скарг у розрахунку на 1 працівника», «Середній термін перебування на посаді», «Рівень задоволеності персоналу роботою (заробітною платою, соціальним пакетом)», «Питома вага персоналу, що отримує мінімальну (нижчу середньогалузевої) зарплату». Саме виділення основних підсистем, показників та етапів реалізації експрес-аналізу є цінним у підході учених.

Переважна більшість зарубіжних і вітчизняних науковців є прибічниками саме інструментального підходу до трактування поняття «соціальна безпека», що було визначено у підрозд. 1.1, за якого під соціальною безпекою слід розуміти сукупність виплат у грошовій та натуральній формі, включаючи послуги, що надаються деяким особам (Аткінсон, 1989; Котлікоф, 1987; Подольська, Назаркін, 2015 та ін.) [25; 52; 65]. Тому, аналізуючи зарубіжні підходи до вимірювання соціальної безпеки, слід виділити коефіцієнт видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення до ВВП (Ratio of Social Security Expenditure to GDP in Ukraine), запропонований Чьен-Чіанг Лі та Чун-Пінг Чанг [66]. Зміст цього коефіцієнта складається із видатків державного бюджету країни на охорону здоров'я, освіту, на виплату пенсій, соціальне страхування та інших трансфертів населенню до ВВП країни.

Слід зауважити, що коефіцієнт видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення до ВВП є показником «вкладу» уряду країни або органів місцевого самоврядування у сприяння забезпечення соціальної безпеки, але не відображає його стан і перспективи. Слід додати, що обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у державному бюджеті не розкриває усього обсягу всього бюджетного фінансування, яке спрямовується саме на забезпечення соціальної безпеки у країні та регіонах, адже згідно з чинним механізмом бухгалтерського обліку, деякі складові видатків на фінансування соціальних виплат і допомог, соціальних послуг й інших заходів, спрямованих на соціальну безпеку включаються до інших статей видатків бюджету, наприклад: видатки на фінансування громадського порядку та оборони тощо.

Натомість, на нашу думку, цілком доцільно використовувати саме цей показник для встановлення взаємозв'язку з людським розвитком, оскільки розглянуті вище підходи передбачають використання деяких показників, які вже містяться у методиках вимірювання регіонального людського розвитку, але дублювання інформації унеможлиблює проведення об'єктивного кореляційного аналізу, за таких обставин передбачити існування взаємозв'язку можна заздалегідь. Так, у результаті теоретичного аналізу у підрозд. 1.2 дисертантом

висунуто гіпотезу про взаємозв'язок людського розвитку і соціальної безпеки, тобто інтенсивність людського розвитку головним чином залежить від стану соціальної безпеки. Тому для статистичного доведення висунутої гіпотези та доведення недоцільності включення Індексу людського розвитку у методичний підхід до вимірювання соціальної безпеки твердження дисертантом здійснено їх кореляційний аналіз.

Таким чином, для проведення кореляційного аналізу ми будемо використовувати вітчизняну методику вимірювання регіонального людського розвитку. Сутність та структура індикаторів, які використано у дослідженні представлені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Склад та структура показників для проведення кореляційного аналізу

Змінні	Умовне позначення	Склад та структура індексу	Джерело (інформаційна база дослідження)
Індекс регіонального людського розвитку в Україні (за національною методикою вимірювання регіонального людського розвитку, затвердженою рішенням президії Національної академії наук та колегії Державної служби статистики України від 13 червня 2012 р. № 123-м) [16]	у	Інтегральний регіонального людського розвитку складається із 6 блоків: відтворення населення, соціальне середовище, комфортне життя, добробут, гідна робота та освіта	Статистичний збірник Державна служба статистики України [46]
Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку в Україні, запропонований Чьен-Чіанг Лі та Чун-Пінг Чанг [66]	х	Коефіцієнт складається із видатків бюджету на охорону здоров'я, освіту, на виплату пенсій, соціальне страхування та інших трансфертів населенню до ВВП країни	Статистичний збірник «Бюджет України» [45]

Так, для визначення взаємозв'язку враховувались дані, розраховані за період 2004–2019 рр. У табл. 1.6 подано часові ряди Індексу регіонального людського розвитку в Україні, що використовувались у дослідженні. Так, на основі здійснених

розрахунків та аналізу описової статистики можна зробити висновок, що середнє значення Індексу регіонального людського розвитку в Україні складало 3,696 процентних пункти, за період з 2004 по 2019 рр.

Таблиця 1.6

Аналіз часових рядів досліджуваних показників

Рік	Індекс регіонального людського розвитку в Україні	Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку регіонів України
	<i>y</i>	<i>x</i>
2004	3,403	12,503
2005	3,514	12,862
2006	3,536	13,081
2007	3,576	13,770
2008	3,644	14,114
2009	3,617	14,022
2010	3,630	16,022
2011	3,671	16,076
2012	3,794	16,731
2013	3,775	16,397
2014 ²	3,821	14,636
2015 ²	3,821	14,053
Рік	Індекс регіонального людського розвитку в Україні	Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку регіонів України
2016 ²	3,880	16,950
2017 ²	3,825	16,087
2018 ²	3,808	16,047
2019 ²	3,817	16,503
<i>Описові статистики (Descriptive statistics)</i>		
<i>Valid N</i>	16	16
<i>Mean</i>	3,696	14,991
<i>Median</i>	3,723	15,329
<i>Mode</i>	3,821	Multiple
<i>Frequency of mode</i>	2	1
<i>Minimum</i>	3,403	12,503
<i>Maximum</i>	3,880	16,95
<i>Range</i>	0,477	4,447
<i>Variance</i>	0,02	2,284
<i>Std. Dev.</i>	0,141	1,511
<i>Standard error</i>	0,035	0,378
<i>Skewness</i>	-0,568	-0,274
<i>Std. Err. Skewness</i>	0,564	0,5643
<i>Kurtosis</i>	-0,726	-1,515
<i>Std. Err. Kurtosis</i>	1,091	1,091

Примітка: ¹ – Методика вимірювання регіонального людського розвитку, (рішення президії Національної академії наук та колеґії Державної служби статистики України від 13 червня 2012 р. № 123-м) [19].

Найбільше значення Індексу регіонального людського розвитку складало 3,880 процентних пункти, а найменше – 3,403 процентні пункти за досліджуваний період. Аналізуючи часові ряди коефіцієнта видатків на соціальну безпеку до ВВП слід зазначити, що середнє значення за досліджуваний період складало 15,329%, найбільше значення складало 16,95%, а найменше – 12,5% (у 2004 р.), розрахунки свідчать про невелику амплітуду зміни значень показників та про невеликий їх розкид.

Оскільки значення коефіцієнта асиметрії нижче 0, спостерігаємо лівосторонню асиметрію в обох вибірках. Вибірки, що вивчаються є плосковершинними, оскільки коефіцієнт ексцесу складає від'ємне значення (табл. 1.6).

Усі показники для розрахунку мають різну розмірність, тому їх групування вимагає стандартизації за методом нормування, а далі необхідна перевірка вибірки згідно закон розподілу.

Так, при нормальному розподілі розраховані значення критерію Пірсона та критерію Колмогорова-Смірнова є менші за критичне значення. Таким чином, кількість інтервалів групування дорівнює 5, тобто ($m = 1 + 3,322 \times \lg 16 = 5$); так для $k - p - 1 = 3$ ступенів свободи (де $k = 5$ – кількість інтервалів розподілу, p – кількість параметрів, що перевіряється) та рівня значимості ($\alpha = 0,01$) табличне значення критерію Пірсона становить 20,52. Розрахований критерій Пірсона для масиву даних Індексу регіонального людського розвитку склав 15,93 та для Коефіцієнта видатків на соціальну безпеку до ВВП – 21,69, що перевищує критичне значення критерію. Критичне значення критерію Колмогорова-Смірнова при довжині вибірки 16 спостережень та $\alpha = 0,01$ становить 0,392. Розрахований критерій Колмогорова-Смірнова становить для ІЛР – 0,108 та для коефіцієнта видатків на соціальний захист до ВВП – 0,248. Отже, доведено, що розподіл вибірки даних відповідає нормальному закону розподілу. Перевірка вибірки на нормальний закон розподілу здійснювалась із застосуванням програмного пакета Statistica 10.0. Отримані статистичні результати дозволяють в рамках завдань дослідження

проводити кореляційний аналіз.

Коефіцієнт кореляції Пірсона характеризує існування лінійної залежності між двома величинами, але застосування коефіцієнта кореляції Пірсона для цих вибірок є недоцільним, оскільки при перевірці їх на нормальність розподілу виявлено перевищення критичного значення критерію Пірсона за Коефіцієнтом видатків на соціальну безпеку до ВВП. У такому випадку доцільно використовувати коефіцієнт кореляції Спірмена (Spearman). Оскільки серед значень ознак x і y зустрічається кілька однакових, тобто утворюються пов'язані ранги, у такому випадку коефіцієнт Спірмена обчислюється за такою формулою:

$$r = 1 - \frac{\sum 6 \times d^2 + A + B}{n^3 - n}, \quad (1.1)$$

де d – різниця рангу спостережень x_i у ряді x та рангу спостережень y_i у ряді y ;

A і B – поправки на однакові ранги,

n – кількість ознак,

$$r = 1 - \frac{\sum 6 \times 159,5 + 0,5}{16^3 - 16} = 0,765.$$

Отже, на основі проведених розрахунків виявлено сильний та прямий зв'язок між ознакою y та фактором x .

Результати розрахунків підтверджують гіпотезу про існування прямого впливу соціальної безпеки на людський розвиток. Так, упродовж досліджуваного періоду спостерігається позитивний вплив зростання видатків на соціальну безпеку та підвищення рівня людського розвитку в Україні. Таким чином, зважаючи на недостатньо високий рівень людського розвитку в Україні, видатки на соціальну безпеку необхідно підвищувати. Це пояснюється тим, що обсяг видатків на соціальну безпеку важливий чинник, що сприяє збільшенню людського розвитку в країні та регіоні, тобто є основою його інтенсивності і опосередковано пов'язаний із рівнем тривалості життя, освітою та економічним добробутом населення країни чи регіону. Таким чином, дисертантом встановлено взаємозв'язок досліджуваних

змінних, а також обґрунтовано нераціональність включення індексу людського розвитку у розрахунок соціальної безпеки.

Вимірювання стану соціальної безпеки має велике наукове і практичне значення, оскільки від того, наскільки об'єктивно і комплексно здійснена оцінка залежать темпи та інтенсивність людського та суспільного розвитку, а також ступінь задоволеності членів суспільства економічним, соціальним або іншими потребами у країні чи регіоні. Об'єктивність і комплексність оцінювання залежить, головним чином, від методичного забезпечення, що використовується. Проведене дослідження показало, що серед науковців та фахівців, які працюють над вирішенням проблеми вимірювання соціальної безпеки [1; 4; 6; 9; 10; 16; 17; 20; 21], факт класифікації методів на якісні, кількісні та комбіновані є загальновизнаним. Однак дисертант вважає за можливо виділити й інші критерії класифікації (табл. 1.7).

Так, дослідження зарубіжних і вітчизняних підходів до оцінювання соціальної безпеки дозволило провести певне узагальнення і класифікувати їх залежно від методичного забезпечення, за фактором часу і ступенем агрегації, які можуть бути застосовані для вивчення її стану та тенденцій зміни. Така складна класифікація не настільки часто знаходить втілення у практиці, проте дає змогу з'ясувати та усвідомити складність процесів, що розглядаються у контексті соціальної безпеки і різноманітність можливих завдань, які потребують вирішення.

Результати проведеного критичного аналізу дали змогу визначити низку недоліків, яких припускалися дослідники у процесі вимірювання соціальної безпеки та сформувавши перелік рекомендацій щодо формування ефективної моделі оцінювання її стану. Представлені нижче рекомендації стосуються як складу показників, технології вимірювання, так і аналітичного, інформаційного та методичного забезпечення.

Групування методичних підходів вимірювання, аналізу та діагностики соціальної безпеки за критеріями класифікації

Критерій	Група методик	Коротка характеристика	Розробники підходу, джерело
За способом вимірювання	Лише кількісні	Показники, що розраховуються мають кількісну оцінку	Методика-2007 [17], Методика-2013 [29], М. А. Кальницька [6], О. А. Мельникова [15], Ю. В. Сотнікова, Х. Ф. Агаверієва [39], ін.
	Лише якісні	Залучається думка експертів	О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [22]
	Комбіновані	Розрахунок здійснюється за показники, що мають кількісну оцінку, а за відсутності такої залучається думка експертів	В. В. Ломакін, Р. Г. Асадуллаєв, А. В. Кисиленко, О. Г. Сидорчук [33]
За методичним забезпеченням, що використовується	Експертні методи	Рівень соціальної безпеки визначається шляхом опитування експертів стану її складових	О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [22]
	Бально-рейтингова оцінка	За результатами розрахунку показників методики надається бал, потім їх сумують та надають рейтингове значення	–
За методичним забезпеченням, що використовується	Індикативна оцінка	Розраховане значення інтегрального показника порівнюється із пороговим (нормативним або еталонним) значенням	Методика-2007 [17], Методика-2013 [29], О. Г. Сидорчук [33], В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний [23]
За фактором часу	Статичні	Вимірювання соціальної безпеки не є регулярним	М. А. Кальницька [6], О. А. Мельникова [15], Ю. В. Сотнікова, Х. Ф. Агаверієва [39] та ін.
	Динамічні	Оцінювання та аналіз часових рядів здійснюється безперервно та систематично	Методика-2013 [29]
За ступенем агрегації	Пов'язані з аналізом або оцінкою окремих індикаторів	Аналіз окремих індикаторів більш детальний	Методика-2007 [17], Методика-2013 [29], М. А. Кальницька [6], О. А. Мельникова [15], Ю. В. Сотнікова, Х. Ф. Агаверієва [39]
	Пов'язані з аналізом агрегованих індексів	Аналіз агрегованих індексів дозволяє вивчати тенденції процесу або явища, а також взаємодія складових соціальної безпеки	О. Г. Сидорчук [33], В. О. Онищенко, Т. М. Завора, О. В. Чепурний [23]

Узагальнено дисертантом

Таким чином, у процесі формування єдиного інтегративного показника виникає питання щодо уникнення зайвої простоти та надмірної складності вимірювання соціальної безпеки, адже надмірна простота може призвести до втрати частини чинників, які можуть мати високий вплив на процес оцінювання та його результат. Надзвичайна складність вимірювання також може бути причиною низки невдач: низької статистичної надійності, низької порівняності даних тощо. Тому надзвичайно важливо знайти баланс між цими вимогами. Дисертант вважає, що найбільш ефективним є комбінування кількісної та якісної оцінки у процесі вимірювання такого складного процесу, яким є соціальна безпека, оскільки позбавляє надмірного суб'єктивізму за деякими детермінантами. На нашу думку, найбільш раціональним є застосування комбінованого підходу і здійснення розрахунку за показники, що мають кількісну оцінку, але за відсутності кількісної оцінки залучати думку експертів.

Стосовно систем показників слід зауважити, що збереження логіки і чіткої структури їх побудови є найголовнішим для забезпечення користувачів достовірною та достатньою інформацією, необхідною для реалізації потреб та прийняття рішень.

Система первинних показників має включати їх оптимальну кількість, при цьому не рекомендується залучати інтегральні індикатори, такі як, наприклад, Індекс людського розвитку з метою недопущення їх дублювання та уникнення плутанини у процесі інтерпретації основних тенденцій і допущення помилкових рішень.

Одним із головних постулатів формування ефективної моделі оцінювання має бути чітка та строга узгодженість показників і ключових детермінант процесу, показники повинні якомога прямо, не опосередковано впливати на детермінанту соціальної безпеки та достатньо повно віддзеркалювати її стан, включаючи вплив дестабілізуючих факторів та рівень їх прояву. Тому кожний показник повинен мати сутність, конкретний зміст, та цінність і місце у системі оцінювання та аналізу соціальної безпеки.

Тому безумовним удосконаленням методичного підходу, що пропонується дисертантом буде не лише доповнення Регіонального індексу соціальної безпеки новою домінантою – «Соціальна згуртованість у регіоні» (тобто розробка субіндексу «Соціальна згуртованість»), а й оптимізація та включення у розрахунок показників «внеску» і «результату» при вимірюванні рівня соціальної безпеки, а також врахування показників «державного втручання» у сприяння забезпечення високого рівня соціальної безпеки.

Система показників для оцінювання рівня соціальної безпеки має бути відкритою до коригування та подальшого удосконалення і, у той же час, забезпечувати порівнянність результатів за певний проміжок часу. Однак перелік показників має піддаватися коригуватися лише у крайньому випадку, тобто бути умовно статичним.

Узагальнена й доповнена класифікація та окреслені вимоги допомагають досліднику удосконалити методичний підхід до вимірювання соціальної безпеки регіону. Так, науковці усього світу приділяють велику увагу не лише критеріям відбору та показникам соціальної безпеки, але й обґрунтуванню граничних позначок (або порогових значень) стану життєдіяльності суспільства, за межами яких настає загроза руйнації системи безпеки, у тому числі соціальної безпеки. На нашу думку, врахування порогових значень при розрахунку соціальної безпеки має бути обов'язковим, але й необхідно враховувати те, що будь-які порогові значення – це статичні величини і для аналізу соціальної безпеки важливі тенденції розвитку ситуації, що відбиваються у показниках. Тому при визначенні порогових значень має враховуватись безліч взаємозв'язків між цими показниками. Отримання адекватної «картини» ситуації ускладнюється спотвореннями та аномальними «викидами» у статистичній звітності. Як правило, це стосується даних про величину інфляції, показників продуктивності праці та інших макроекономічних показників. Особливу важливість для формування ефективної моделі оцінювання соціальної безпеки в конкретних умовах сучасної соціальної кризи має бути вивчення і класифікація потенційних

і реальних загроз. Тому, безумовно, доцільним є врахування вищезазначеного у процесі визначення порогових значень та раціонального нормування показників.

Зарубіжні й вітчизняні науковці розробили низку орієнтирів щодо визначення порогових значень економічної, екологічної, соціальної та іншого виду безпеки, які стосуються, переважно, таких процесів як: інфляція, безробіття, виробництво, фінанси, матеріальні диференціації, нерівність доходів населення та ін. Однак комплекс порогових значень показників соціальної безпеки у системному вигляді потребує подальшого удосконалення, тим більше— його адаптування до особливостей регіонального розвитку, що має бути вирішено у підрозд. 2.3.

Розроблення комплексного й ефективного методичного підходу до оцінювання соціальної безпеки передбачає створення шкали соціальної безпеки, що відображає нормальний, передкризовий, кризовий або критичний її стан ситуації за певний проміжок часу. Слід зауважити, що такі шкали використовуються не у багатьох досліджених зарубіжних і вітчизняних методичних підходах. Тому передбачається, що шкала повинна бути рівномірною, з визначенням базового значення соціальної безпеки (що приймається за нуль). Кожному зі станів соціальної безпеки, які можуть бути віднесені до визначених категорій має надаватися характеристика із роз'ясненням, яким чином досягається формування такої шкали.

Результати проведеного дисертантом дослідження зарубіжних і вітчизняних методичних підходів до вимірювання рівня соціальної безпеки свідчить, що на сьогодні показники соціальної безпеки не адаптовані до їх застосування на регіональному рівні, більш того, не для усіх показників визначені порогові значення, що ускладнює реальну оцінку соціальної безпеки регіонів. Деякі показники не входять до системи державної статистичної звітності, для деяких не розроблені послідовність і технологія розрахунку.

Натомість уточнення низки порогових значень для деяких показників соціальної безпеки регіонів України вимагає тривалого моніторингу та аналізу великого обсягу інформації. Аналіз наукової літератури дає змогу визначити

основні методологічні принципи і рекомендації щодо вимірювання соціальної безпеки регіону. Воно повинно відбуватися комплексно, тобто з аналізом і урахуванням усіх аспектів об'єкта; системно, з урахуванням взаємозв'язків і взаємозалежностей; варіантно – з визначенням та обґрунтуванням низки варіантів нейтралізації або ліквідації загроз. До того ж детермінанта «Соціальна згуртованість» потребує комплексного з'ясування ефективного методу її вимірювання як кількісно так і якісно. Очевидно, що для вирішення різноманітних завдань з оцінювання й аналізу соціальної безпеки інструментарій також повинен бути універсальним і гнучким, щоб у короткі терміни була можливість його адаптації до нових завдань, змін навколишнього середовища та умов розвитку регіонів.

Висновки до розділу 1

1. Проведений морфологічний аналіз поняття «соціальна безпека» дозволив систематизувати теоретичні ознаки й зробити висновок щодо специфіки. Поняття «соціальна безпека» характеризується ученими одночасно і як стан у певний проміжок часу, і як результат державної політики у соціальній сфері, який вимірюється як кількісно, так і якісно. Слід додати, що наявність ідентифікованих та проаналізованих морфологічних ознак соціальної безпеки є свідченням всеохоплюючого характеру досліджуваного поняття. Узагальнення та систематизація існуючих визначень і комбінування морфологічних ознак із досліджуваної проблематики, а також проведений аналіз щодо можливості та доцільності включення визначених ознак з метою формування найбільш повного розкриття змісту та сутності поняття «соціальна безпека» дозволяє автору визначити його як стан захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток

людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи.

2. З метою чіткого розуміння сутності соціальної безпеки узагальнено основних підходи до тлумачення сутності: статичного, процесного, системного, функціонального, інструментального, ситуативного, що дозволило отримати більш комплексне та чітке уявлення соціальної безпеки

3. У результаті дослідження виявлено найбільш поширені детермінанти соціальної безпеки, якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та «Соціальна згуртованість у регіоні»; між ідентифікованими детермінантами і факторами впливу на них встановлений причинно-наслідковий взаємозв'язок та побудовано когнітивну карту.

4. Аналіз зарубіжних та вітчизняних джерел оцінювання соціальної безпеки дозволяє сформулювати основні проблеми при вимірюванні і сформулювати пул проблем, які треба врахувати при пошуку інструментарію оцінюванні соціальної безпеки.

5. Проведено порівняльний аналіз категорій «людський розвиток» і «соціальна безпека». Проведені дослідження дозволили обґрунтувати розрахунок коефіцієнта, який враховує видатки на соціальний захист та ВВП для проведення кореляційного аналізу. Гіпотеза щодо існування прямого кореляційного зв'язку та впливу соціальної безпеки на людський розвиток була доведена за результатами кореляційного аналізу індексу людського розвитку та коефіцієнта видатків на соціальний захист до ВВП. Умови демографічних та соціальних криз, воєнних дій, економічного падіння обумовлюють необхідність пошуку інструментарію вирішення глобальних проблем безпечного розвитку суспільства. Міжнародна наукова спільнота привертає увагу до процесу формування та розвитку теоретичних основ людського капіталу і соціальної безпеки. Проведене дослідження виявило, що значна частка науковців, які досліджують проблеми соціального розвитку суспільства, розглядають

соціальну безпеку як безперервний процес, спрямований на підвищення якості життя населення країн та регіонів.

Перспективами подальших наукових досліджень виступає удосконалення методичного і організаційного забезпечення до оцінювання соціальної безпеки, враховуючи виділені проблеми.

Основні результати досліджень, отримані автором у ході написання розділу, опубліковані в роботах [3; 4].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Білоус І. І. Поняття соціальної безпеки та її роль в системі національної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6955>.
2. Грабко, Є. В. Забезпечення соціальної безпеки в Україні: регіональний аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. Вип. 2 (4). URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Patp/2010_2/10gevura.pdf.
3. Демченко К.О. Демографічна та соціальна безпека України як взаємопов'язані елементи національної безпеки. *Економіка і суспільство (електронне видання)*. 2022 р. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2018>
4. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальна безпека vs людський розвиток: конфлікт або взаємозалежність. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С.6-15. URL: https://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-5_0-pages-6_15.pdf
5. Ільчук, Л. Система соціально-економічних показників та індикаторів соціальної безпеки України. Науково-дослідний інститут праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і НАН України. 2015. URL: <http://ipzn.org.ua/447/>.
6. Кальницька, М. А. Структура соціальної безпеки та динаміка її показників в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 25(2). С. 66–71. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(2\)__16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(2)__16).
7. Коврига, С. Детермінанти політичного простору. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. 164–171.
8. Коленда, Н. В. Соціальна безпека населення та її основні складові. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2013. March, 19–30. URL: www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/search/?searchword=коленда&ordering=&searchphrase=all.

9. Колот А. Соціальна згуртованість як доктрина забезпечення стійкості розвитку суспільства в умовах глобальних викликів. *Україна: аспекти праці*. 2009. № 7. С. 11–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2009_7_4.
10. Копитко, М. І., Вінічук, М. В., Верескля, М. Р. Економіко–математичні методи та моделі в системі зміцнення соціальної компоненти економічної безпеки України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 302–312.
11. Краус Н. М. Соціальна безпека на різних рівнях економічної агрегації. *Економіка і регіон*. 2013. № 5. С. 189–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2013_5_32.
12. Лібанова, Е. М., Палій О. М. *Ринок праці та соціальний захист*. Київ: Основи, 2004. 491 с.
13. Лугова В.М., Голубєва Т. В. Соціальна безпека як ключова підсистема безпеки підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2011. № 10. С. 69–72.
14. Ляшенко П. А. Управління економічним розвитком регіону на засадах протидії загрозам його соціальній безпеці: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Сєверодонецьк, 2018. 218 с.
15. Мельникова О. А. Соціальна безпека регіону: сутність та способи протидії загрозам. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6474> (дата звернення: 17.02.2021).
16. Методика вимірювання регіонального людського розвитку. Київ, 2012. URL: https://idss.org.ua/ukr_index/Methodika_ua.pdf (дата звернення: 05.05.2021). 7. Методика вимірювання регіонального людського розвитку. Київ, 2012. URL: https://idss.org.ua/ukr_index/Methodika_ua.pdf (дата звернення: 05.05.2021).
17. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 N 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/stru>.
18. Мішин, О. Ю., Мішина, С. В. Експрес-аналіз соціальної безпеки підприємства. *Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем: матеріали X міжнар. науково-практ. Інтернет-конф.*, 5–6 квіт. 2018 р.: тези

допов. Харків, ВШЕМ. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 80–81.

19. Нестеренко, С. А., Бочарова, Н. О. Соціальна безпека в контексті управління економічною безпекою країни. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва*. 2015. № 3 (Серія «Економічні науки»)

20. Ніколаєв, Є. Соціальна безпека у традиції нехтування гуманістичними цінностями. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 60–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2011_4_10.

21. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997.

22. Новікова, О. Ф., Сидорчук, О. Г., Панькова, О. В. *Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки* [Текст]: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

23. Онищенко, В. О., Завора, Т. М., Чепурний, О. В. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 274 с.

24. Пирожков С.І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. Проблеми національної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2003. № 1. URL: www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2003_1.php. (дата звернення: 16.11.2020).

25. Подольська, Є. А., Назаркін, П. О. Новий сенс й інноваційні способи забезпечення соціальної безпеки. *Вісник Одеського національного університету*. 2015. Т. 20, Вип. 2. С. 19–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_sip_2015_20_2_4.

26. Пригодюк О. М. Кореляційний аналіз впливу показників розвитку соціальної інфраструктури на міграційні потоки регіону. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2017. Вип. 46. С. 52–59.

27. Прикладна статистика: сучасні підходи та інструментарій аналізу масових явищ і процесів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Раєвної, д.е.н.,

проф. М. О. Кизима. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М.; ВД «ІНЖЕК», 2010. 228 с.

28. Про Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1029. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1029-2017-%D0%BF> (дата звернення: 05.05.2021).

29. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 р., № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 05.05.2021).

30. Раєвнева, О. В., Аксьонова, І. В., Свидло, Г. І. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навч. посіб. / під ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Раєвневої. Харків: ФОП Александрова К. М., 2016. 328 с.

31. Регіональний людський розвиток. *Статистичний бюлетень Державної служби статистики України*. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_rir_zb.htm (дата звернення: 05.05.2021).

32. Сидорко Н. Л. Роль інвестицій у формуванні людського капіталу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/biznes/2010_2/2010/02/100211.pdf. 24.

33. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст]: монографія / О. Г. Сидорчук. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

34. Сидорчук, О. Г. Інтегральне оцінювання рівня соціальної безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 38. 2020. DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-38-11 (Серія Економічні науки).

35. Сиченко О. О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави. *Наукові праці. Державне управління*. 2012. Том 186. № 174. С. 34-38.

36. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст]: монографія / О. Г. Сидорчук.

Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

37. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 194-204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2011_3_28.

38. Сметаніна О. Соціальний інтерес як фактор активізації громадської думки. Гуманітарні та соціальні науки: матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2009, 14–16 травня 2009 р. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. С. 270–272.

39. Сотнікова, Ю. В., Агаверієва, Х. Ф. Психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні. *Економіка розвитку*. 2019. Т. 18. Вип. 2. С. 41–42.

40. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст]: монографія / О. Г. Сидорчук. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

41. Соціальна безпека: теорія та українська практика: Монографія / І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін.; За ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. Київ: КНЕУ, 2006. 292 с.

42. Соціальна економіка Навч. посіб. / Кол. авт. О. О. Бєляєв, М. І. Дибя, В. І. Кириленко та ін. Київ: КНЕУ, 2005. 196 с.

43. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / Уклад.: В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін.; під заг. ред. В. І. Воловича. Київ: Укр. Центр духовн. культури, 1998. С. 516–520.

44. Ставнича, Н. І. Соціальна безпека України в контексті забезпечення сталого розвитку дис. ... д. філ.: 051 Економіка / Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2021. 205 с.

45. Статистичний збірник «Бюджет України». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>. (дата звернення: 05.05.2021).

46. Статистичні матеріали Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2021).

47. Статистичний збірник «Бюджет України». URL:

<https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>. (дата звернення: 05.05.2021).

48. Шахматова Т. А. Теоретичні засади визначення категорії «соціальна безпека» національної економіки. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2013. № 3. С. 72–77.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2013_3_11.

49. Шевчук П.І. Соціальна політика. Львів: Світ, 2003. 400 с.

50. Шушпанов, Д. Г. Детермінанти здоров'я населення: суть та особливості систематизації. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 2. С. 141–152.

51. Яремко З.М. Підходи до оцінки впливу інформаційних і комунікаційних технологій на соціально-економічний розвиток. Економічний аналіз: зб. наук. праць / редкол.: В.А. Дерій (гол. ред.) та ін.; Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ВПЦ Терноп. нац. екон. ун-ту «Економічна думка», 2014. Т. 15. №1. С. 216–227.

52. Atkinson, A. B. *Poverty and Social Security*, Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf. 1989.

53. Berghman, J. A. M. Redefining social security: The ultimate challenge for Sinfield in his ultimate field of study. In A. Robertson (Ed.), *Unemployment, social security and the social division of welfare*. 1997. P. 61-69).

54. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/ru> (Last accessed: 17.10.2018).

55. Demchenko K., Nazarova G. Theoretical principles of assessing the social security of the region. *Innovative technologies and scientific solutions for industries.2021*. №1(15). P.98-105 URL: <https://itssi-journal.com/index.php/itssi/issue/view/15>.

56. Demchenko K., Nazarov N., Demianenko A., Nazarova G., Bozhydai, I., Semenov, A. Organizational and economic support for the development of social services market in Ukraine. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. № 2(49). P. 361-372. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3984>

57. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (Accessed on:

February 27, 2021).

58. Fotopoulou, E, Zafeiropoulos, A, Alegre, A. Improving Social Cohesion in Educational Environments Based on A Sociometric-Oriented Emotional Intervention Approach. *Education Sciences*. 2019. 9 (1): 24. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci9010024>.

59. Gurvitch, G. Problèmes de la sociologie générale. *Traité de sociologie / Sous la dir. de Georges Gurvitch*. En 2 t. T. 1. Paris: Presses Universitaires de France, 1958. 251 p.

60. ILO. Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952, No. 102. Geneva: ILO. 1952.

61. ILO. The strategy of the International Labour Organization. Social security for all: building social protection floors and comprehensive social security systems / International Labour Office, Social Security Department. – Geneva: ILO, 2012 VI. 80 p.

62. ILO. URL: <https://www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/social-security/lang--en/index.htm>.

63. Jeannotte, M. Sharon. *SRA-309 – Social Cohesion Around the World: An International Comparison of Definitions and Issues*. Ottawa: Strategic Research and Analysis Directorate, Department of Canadian Heritage. 2000.

64. Kemnitz, A. and Wigger, B. U. Growth and social security: the role of human capital. *European Journal of Political Economy*. 2000, 16. P: 673–683.

65. Kotlikoff, Laurence J.. Justifying Public Provision of Social Security. *Journal of Policy Analysis and Management*, John Wiley & Sons, Ltd., vol. 6(4), P. 674-696.

66. Lee, Chien-Chiang, and Chun-Ping Chang. 2006. Social Security Expenditure and GDP in OECD Countries: A Cointegrated Panel Analysis. *International Economic Journal*, 20(3): 303-320. <http://dx.doi.org/10.1080/10168730600879372>.

67. Leiiveld A. H. M. (1991). Social security in developing countries Some theoretical considerations <https://core.ac.uk/download/pdf/15599739.pdf>.

68. Oxford Dictionary of English. URL: <https://languages.oup.com/> (Last

accessed: 18.11.2020).

69. Peoples C., Vaughan-Williams N. *Critical Security Studies: An Introduction*. Routledge, 2010. URL: <http://www.bristol.ac.uk/spais/people/columba-l-peoples/pub/2617537>.

70. Prizzon, A. *Social Cohesion and Development: Where do we Stand?*, *Background paper to Perspectives on Global Development 2012 – Social Cohesion, forthcoming*.

71. Seyoum, B. State fragility and human development: a study with special emphasis on social cohesion. *International Journal of Social Economics*. 2020. Vol. 48 No. 1, pp. 39-61. <https://doi.org/10.1108/IJSE-07-2020-0445>.

72. Sinfield, A. *The Sociology of Social Security*. 1991.

73. UN Sustainable Development Goals. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg8> (Accessed on: March 19, 2021).

74. UNDP. *Human Development Report 1994*. New York: Oxford University Press, 1994. URL: <http://www.hdr.undp.org/en/reports/>.

75. *Uppsala universitet*. URL: <https://www.uu.se/en> (Last accessed: 18.11.2020).

76. Wang, L. Fertility, Union Wage Setting, and Social Security System in an OLG model. 2015. URL: <https://ssrn.com/abstract=2624539>.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

2.1. Діагностика соціальної безпеки регіонів України

В умовах розвитку сучасного суспільства, забезпечення високого рівня соціальної безпеки є однією із найважливіших завдань, адже людина є фундаментом життєдіяльності держави, без якого економічна, екологічна, політична, військова чи будь-яка інша безпека просто не мають сенсу та не можуть існувати. Досягнення цього завдання має ґрунтуватись на кількісній діагностиці стану соціальної безпеки як у державі, так і у регіонах, що передбачає застосування комплексу економіко-математичних методів дослідження [12; 13; 14; 16; 18; 20; 23]. Одним із напрямів такого аналізу у регіональному розрізі є виявлення відмінностей між регіонами України за рівнем матеріального забезпечення населення та зайнятості, доступності основних продуктів харчування та розвиток сфери освіти й охорони здоров'я, захворюваності на соціально небезпечні хвороби тощо.

Вітчизняне інформаційно-аналітичне забезпечення аналізу та оцінювання соціальної безпеки представлене Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (далі – Методичні рекомендації) [28], затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (нині – Міністерство економіки України) у 2013 р. Методичні рекомендації призначені для «виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовуються Міністерством економіки України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності (у тому числі соціальної безпеки)». Відповідно до Методичних рекомендацій [28], соціальна безпека є лише однією зі складових економічної безпеки поряд з виробничою, демографічною,

енергетичною, зовнішньоекономічною, інвестиційно-інноваційною, макроекономічною, продовольчою та фінансовою безпекою. Саме тому соціальна безпека – «це стан розвитку держави, що сприяє розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни» [28]. Розрахунок субіндексів (складових економічної безпеки) здійснюється на основі оцінки понад 130 окремих індикаторів, які базуються як на статистичних даних, так і даних, отриманих шляхом опитування респондентів.

Результати інтегрального оцінювання стану економічної безпеки (у тому числі складової соціальної безпеки) відсутні у відкритому доступі, натомість їх одержано у результаті офіційного запиту до Міністерства економіки України на підставі ст. 1, 13, 19, 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р., які надають право звертатись із запитом до розпорядників інформації щодо надання публічної інформації. Так, Міністерством економіки України надано інформацію щодо:

інтегрального показника економічної безпеки за період 2007–2020 рр. (табл. 2.1);

індикаторів соціальної безпеки за 2007–2020 рр. (15 показників за цей же період), табл. В.1, Додаток В.

Відповідно до табл. 2.1, рівень соціальної безпеки протягом 2007–2020 рр. був умовно стабільним. Так, з 2007 по 2011 рр. показник коливався від 56% до 59%. У 2012–2013 рр. спостерігався найвищий рівень соціальної безпеки за досліджуваний період 62–64%. Починаючи з 2014 р. почався різкий спад: найнижчий рівень соціальної безпеки складав 55% у 2015 р., і протягом 2017–2020 рр. індикатор залишався майже незмінним – 59%. Загалом за аналізований період склалася незначна варіація інтегрального показника. Отже, за останні роки у країні рівень забезпечення та прояву соціальної безпеки практично залишається незмінним, з певними незначними коливаннями. Рівень соціальної безпеки в Україні є стабільно вище за середній та випереджає рівень демографічної безпеки, енергетичної безпеки, зовнішньоекономічної безпеки, макроекономічної безпеки та значно поступається рівню продовольчої безпеки

як і всі інші субіндекси у складі інтегрального показника рівня економічної безпеки.

Таблиця 2.1

**Рівень економічної безпеки:
інтегральний показник та окремі субіндекси, %**

№ з/п	Субіндекси економічної безпеки	Рік													
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Виробнича безпека	61	56	52	50	55	49	49	51	47	58	59	58	57	54
2	Демографічна безпека	41	44	46	47	56	45	46	45	43	46	40	41	39	40
3	Енергетична безпека	32	34	31	35	32	34	39	47	45	58	54	53	49	49
4	Зовнішньоекономічна безпека	40	36	38	35	31	24	29	32	33	35	36	36	40	44
5	Інвестиційно-інноваційна безпека	43	43	34	33	34	36	35	30	33	30	30	31	31	31
6	Макроекономічна безпека	48	38	44	38	48	39	39	33	30	38	37	40	45	43
7	Продовольча безпека	85	83	84	90	92	93	86	94	92	92	91	90	89	85
8	Соціальна безпека	58	56	58	57	59	64	62	57	55	56	59	59	60	59
9	Фінансова безпека	64	51	42	42	47	47	50	40	35	38	40	45	42	40
Інтегральний показник рівня економічної безпеки		52	48	46	46	49	46	47	45	44	48	48	49	49	48

Примітка: інтегральний показник та окремі субіндекси розраховано за Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 14).

Розроблений інтегральний показник призначений для порівняння рівня економічної безпеки у країні у динаміці. Аналізуючи перелік індикаторів стану соціальної безпеки, що наведені у Методичних рекомендаціях [28] дисертант дійшов висновку, що соціальна безпека розглядається у розрізі таких аспектів: продовольчої, особистої, матеріальної та безпеки здоров'я. Натомість вважаємо, що такий перелік індикаторів є дискусійним.

Проведений аналіз індикаторів соціальної безпеки, дозволяє стверджувати, що лише 3 із 15 індикаторів залишаються на оптимальному рівні, а саме: «Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового

мінімуму», «Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення», «Загальна чисельність учнів денних закладів освіти». Так, спостерігається зростання індикатора «Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу», значення якого вже у 2014 році досягає оптимального, а з 2017 р. його перевищує. «Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення» залишався практично незмінним, але наближений до оптимального його рівня. Рівень «Загальної чисельності учнів денних закладів освіти» був наближений до оптимального, а у динаміці спостерігається тенденція підвищення його значення, що також позитивно впливає на загальний рівень соціальної безпеки.

Такі індикатори як «Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів», «Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту» та «Рівень зайнятості населення у віці 15 – 70 років» знаходяться на задовільному рівні та мають тенденцію до зниження до незадовільного рівня.

Індикатор «Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність» має тенденцію до зниження до рівня небезпеки протягом усього періоду; критично найменшого значення цей індикатор досяг у 2017 р. Враховуючи те, що цей індикатор є стимулятором, його зниження протягом досліджуваного періоду негативно вплинуло на стан соціальної безпеки, а також на погіршення рівня життя пенсіонерів, та свідчить про низький рівень пенсійного забезпечення, внаслідок чого загострюється проблема соціально-економічної нерівності та бідності. На нашу думку, для підвищення рівня соціальної безпеки за досліджуваним показником необхідно підвищити соціальні стандарти, розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму.

Аналізуючи «Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту», слід зазначити, що з 2013 по 2016 рр. спостерігається тенденція до зниження обсягів фінансування з оптимального до незадовільного, у 2017 р. індикатор зріс,

порівняно з попередніми роками. Значення індикатора «Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я» упродовж досліджуваного періоду перебуває на небезпечному рівні. Така динаміка свідчить, що протягом досліджуваного періоду рівень фінансування був недостатнім. Натомість слід зауважити, що включення показників державного фінансування за напрями соціальної сфери є надзвичайно важливими, що підтверджує комплексність соціальної безпеки та розгляд поняття у тому числі у контексті інструментального підходу (підрозд. 1.1), за якого під соціальною безпекою розуміється сукупність виплат, включаючи послуги, що надаються деяким особам. Саме серед зарубіжних підходів до вимірювання соціальної безпеки, слід виділити коефіцієнт видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення до ВВП країни (Ratio of Social Security Expenditure to GDP), запропонований Чьен-Чіанг Лі та Чун-Пінг Чанг [52]. Зміст цього коефіцієнта складається із видатків державного бюджету країни на охорону здоров'я, освіту, на виплату пенсій, соціальне страхування та інших трансфертів населенню до ВВП країни. Аналіз цього показника свідчить позитивну динаміку підвищення його рівня, але все ж залишається не на оптимальному рівні його значення (табл. 2.2).

Слід зауважити, що коефіцієнт видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення до ВВП є показником «вкладу» уряду країни або органів місцевого самоврядування у сприяння забезпечення соціальної безпеки, але не відображає його стан і перспективи. Отже, провівши необхідні розрахунки дисертантом визначено абсолютне та відносне відхилення показників, питому вагу видатків на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, культуру, пенсійне забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету, розраховано «Співвідношення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП».

Аналіз видатків зведеного бюджету України

Напрями видатків	Роки				Абсолютне відхилення			Відносне відхилення		
	2017	2018	2019	2020	2018 / 2017	2019 / 2018	2020 / 2019	2018 / 2017	2019 / 2018	2020 / 2019
Охорона здоров'я, млн. грн.	102 392	115 848	128 377	175 791	13 456	12 529	47 414	13,14	10,82	36,93
Освіта, млн. грн.	177 756	210 029	238 757	252 283	32 273	28 728	13 526	18,16	13,68	5,67
Культура і спорт, млн. грн.	24 342	28 993	31 550	31 710	4 651	2 557	160	19,11	8,82	0,51
Соціальний захист, млн. грн.	145 534	151 423	321 787	346 719	5 889	170 364	24 932	4,05	112,5 1	7,75
Усього видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн.	450 024	506 293	720 471	806 503	56 269	214 178	86 032	12,50	42,30	11,94
ВВП, млн. грн.	2982 920	3558 706	3974 564	4194 102	575 786	415 858	219 538	19,3	11,69	5,52
Спів-ння видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП	15,0 9	14,2 3	18,1 3	19,2 3	-0,86	3,90	1,10			

Джерело: [35]

Аналіз видатків зведеного бюджету України показав, що найбільша частка серед напрямів видатків зведеного бюджету має освіта, а найменшу культура і спорт, але усі показники крім соціального захисту демонструють зростання протягом 3 років. Співвідношення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП показує наскільки ці показники відповідають один одному. Так, аналізуючи динаміку показників «вкладу» держави (матеріального фінансування) у розвиток соціального середовища слід підкреслити існування прямої залежності між недостатнім фінансування охорони здоров'я (яке

знаходилося тривалий час на небезпечному рівні) та підвищенням рівня захворюваності на соціально-небезпечні хвороби. Так, динаміка значень індикатора «Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше у житті» протягом досліджуваного періоду значно перевищує критичний рівень, що негативно впливає на стан соціальної безпеки у цей період. Значення індикатора «Чисельності хворих на активний туберкульоз з діагнозом, що встановлений уперше у житті» протягом усього досліджуваного періоду дуже наближені до критичного рівня.

Одним із головних індикаторів сфери економічного добробуту кожної людини у складі системи індикаторів соціальної безпеки є рівень зайнятості населення працездатного віку, який визначено на незадовільному рівні, а у результаті поширення коронавірусної хвороби Covid-19 знизився до критичного значення.

За дослідженнями дисертанта принаймні 3 індикатора перевищують критично допустиме значення відповідно до встановлених у Методичних рекомендаціях [28] порогових значень: «Частка витрат на продовольчі товари у споживчих грошових витратах домогосподарств», «Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті», «Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше у житті».

Отже, результати аналізу дозволяють дійти висновку щодо універсальності та зручності використання системи індикаторів вимірювання соціальної безпеки в Україні наведеної у Методичних рекомендаціях [28]. Слід зауважити, що цей перелік індикаторів призначений для застосування на державному рівні.

У результаті дослідження індикаторів соціальної безпеки та наявності статистичних даних для їх розрахунку у регіональному вимірі [28] ми дійшли висновку, що інформація за деякими з них відсутня, а саме: «Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів»; «Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів)». Статистичні спостереження цих індикаторів здійснюється

Державною службою статистики України за даними вибіркових спостережень, що унеможливило їх включення до системи індикаторів для здійснення аналізу стану соціальної безпеки у регіональному вимірі. Натомість індикатор «Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів» пропонуємо замінити на «Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму». Оскільки обидва індикатори демонструють рівень бідності населення у тому чи іншому її прояві.

Індикатор «Відношення середньої вартості 1 квадратного метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати» включається до розрахунку за умови запровадження Державною службою статистики України статистичних спостережень щодо середньої вартості 1 квадратного метра загальної площі житла». Отже, за браком статистичних спостережень включення цього індикатора до розрахунку неможливе, до того ж методичні рекомендації розрахунку та порогові значення за індикатором у Методичних рекомендаціях [28] відсутні.

Найвище значення індикатора «Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму за регіонами України» у 2018 р. складало майже 11% у Вінницькій області, високі значення індикатора також спостерігались у Волинській і Житомирській обл. У 2019 р. ситуація покращилась: спостерігається зниження частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму. Аналізуючи зміни значення індикатора за всіма регіонами України, найнижче зафіксовано у Київській обл. Значення цього індикатора не перевищує критично допустиме, відповідно до Методичних рекомендацій [28], але, на думку дисертанта, цей показник не у повній мірі виконує покладену на нього функцію – мірила бідності населення.

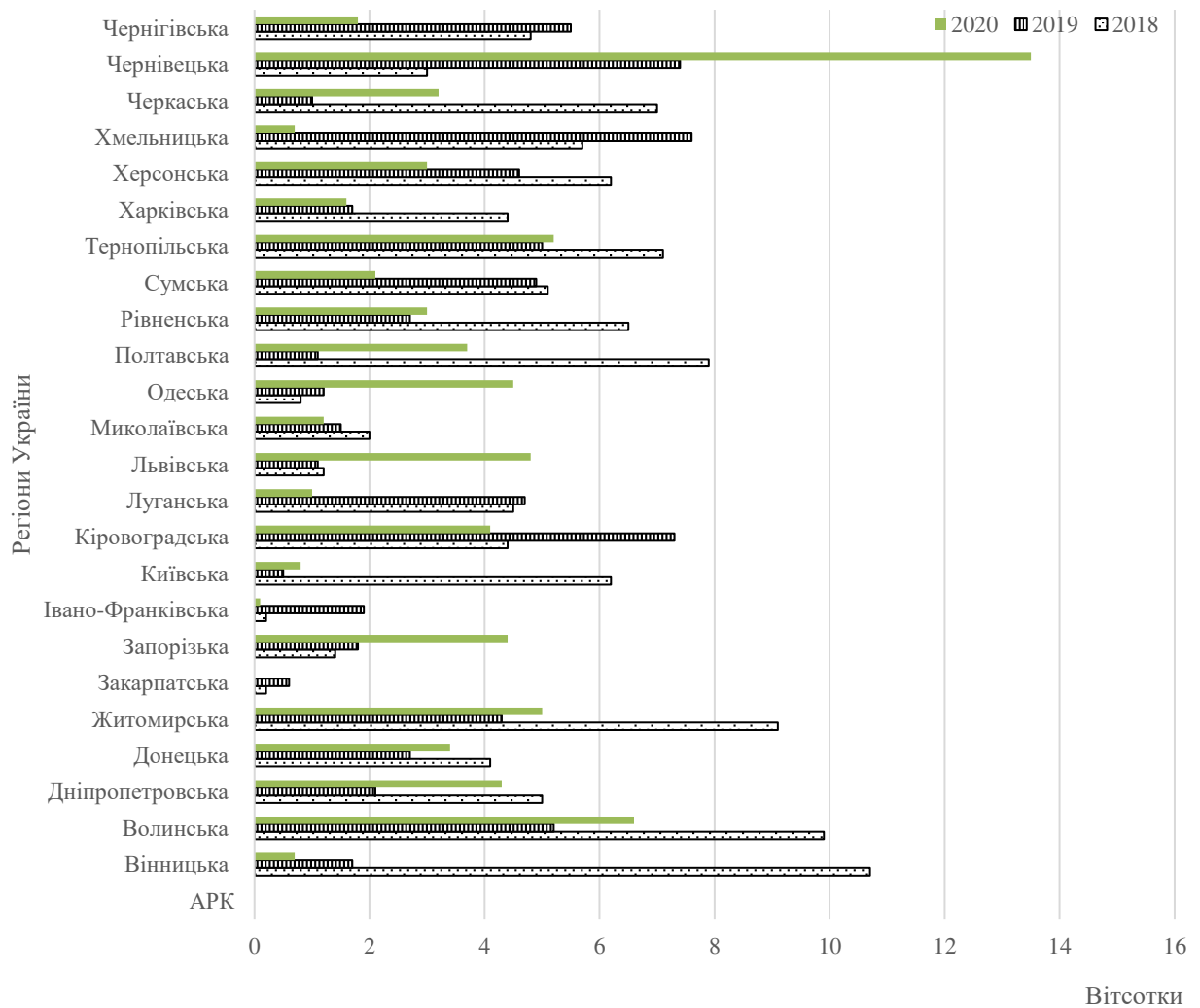

Рис. 2.1. Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму за регіонами України

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [38].

Слід зауважити, що найбільша питома вага населення отримує доходи у межах мінімальної заробітної плати, і чим далі від цього рівня доходів, тим менша питома вага населення з достатніми для задоволення потреб та відтворення потенціалу доходами. Отже слід додати, що нерівність доходів віддзеркалює наявність проблем щодо бідності населення, у тому числі такого явища, не характерного європейським країнам, як бідність серед працюючого

населення. Так, спостерігається значний розрив між розмірами прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» [29], мінімальна заробітна плата «встановлюється у розмірі, не меншому за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 1 січня календарного року». У 2020 р. розмір мінімальної заробітної плати в Україні був у 2,2 рази вищий за законодавчо встановлений рівень прожиткового мінімуму. Погоджуємось з думкою фахівців Центру аналізу публічних фінансів та публічного управління KSE В. Ієрусалимовим та Д. Марчак, що «у багатьох країнах мінімальна заробітна плата фактично виконує роль прожиткового мінімуму (і в цьому головна функція мінімальної заробітної плати), то в Україні такий зв'язок відсутній».

Наступні індикатори у системі показників вимірювання соціальної безпеки: «Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу» та «Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність».

Перевищення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму спостерігається упродовж усього досліджуваного періоду: у 2017 р. середньомісячна номінальна заробітна плата перевищувала прожитковий мінімум у Донецькій та Київській обл., 4,41 та 4,08 разів відповідно (табл. 2.4). Тенденція перевищення середньомісячної номінальної заробітної плати спостерігається й досі, у 2019 р. значення цього індикатора підвищилось у середньому на 1,5 – 2 рази. Розмір пенсії за віком перевищує прожитковий мінімум у середньому у 2 рази за регіонами у 2019 р., відповідно до системи порогових значень, цей показник відповідає задовільному значенню (1,75 разів) та оптимальному (2 рази і вище), але виникає питання щодо достатності розміру прожиткового мінімуму як соціального стандарту.

**Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до
прожиткового мінімуму на одну працездатну особу**

Регіони України	2017	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення			Відносне відхилення		
					2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019
Вінницька	3,47	4,06	4,42	4,69	0,59	0,36	0,27	17,0	8,9	6,1
Волинська	3,32	3,81	4,12	4,21	0,49	0,31	0,09	14,8	8,1	2,2
Дніпропетровська	3,94	4,61	5,11	5,32	0,67	0,5	0,21	17,0	10,8	4,1
Донецька	4,41	5,04	5,57	5,76	0,63	0,53	0,19	14,3	10,5	3,4
Житомирська	3,31	3,84	4,06	4,36	0,53	0,22	0,3	16,0	5,7	7,4
Закарпатська	3,61	4,20	4,38	4,64	0,59	0,18	0,26	16,3	4,3	5,9
Запорізька	3,90	4,54	4,99	5,26	0,64	0,45	0,27	16,4	9,9	5,4
Івано-Франківська	3,45	3,93	4,19	4,54	0,48	0,26	0,35	13,9	6,6	8,4
Київська	4,08	4,74	5,23	5,41	0,66	0,49	0,18	16,2	10,3	3,4
Кіровоградська	3,29	3,74	3,98	4,37	0,45	0,24	0,39	13,7	6,4	9,8
Луганська	3,33	3,83	4,15	4,63	0,5	0,32	0,48	15,0	8,4	11,6
Львівська	3,63	4,17	4,41	4,69	0,54	0,24	0,28	14,9	5,8	6,3
Миколаївська	3,81	4,25	4,75	5,20	0,44	0,5	0,45	11,5	11,8	9,5
Одеська	3,71	4,17	4,40	4,70	0,46	0,23	0,3	12,4	5,5	6,8
Полтавська	3,72	4,36	4,68	4,92	0,64	0,32	0,24	17,2	7,3	5,1
Рівненська	3,41	3,89	4,27	4,67	0,48	0,38	0,4	14,1	9,8	9,4
Сумська	3,37	3,81	4,08	4,45	0,44	0,27	0,37	13,1	7,1	9,1
Тернопільська	3,15	3,63	3,94	4,27	0,48	0,31	0,33	15,2	8,5	8,4
Харківська	3,54	3,99	4,32	4,54	0,45	0,33	0,22	12,7	8,3	5,1
Херсонська	3,32	3,67	3,89	4,26	0,35	0,22	0,37	10,5	6,0	9,5
Хмельницька	3,37	3,82	4,13	4,49	0,45	0,31	0,36	13,4	8,1	8,7
Черкаська	3,43	3,89	4,20	4,46	0,46	0,31	0,26	13,4	8,0	6,2
Чернівецька	3,19	3,64	3,84	4,17	0,45	0,2	0,33	14,1	5,5	8,6
Чернігівська	3,20	3,64	3,90	4,25	0,44	0,26	0,35	13,8	7,1	9,0

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [с03].

На нашу думку, ці індикатори також не у повній мірі розкривають можливості об'єктивного вимірювання соціальної безпеки. І, перш за все, це пояснюється тим, що основна проблема щодо застосування прожиткового мінімуму в Україні – це те, що він є не лише соціальним стандартом для

визначення рівня життя населення, як це задекларовано у Законі України «Про прожитковий мінімум» [16] (який до того ж є занадто низьким; за своєю економічною суттю, прожитковий мінімум показує скільки фінансових ресурсів потрібно мати людині, аби утримувати себе і не опинитися за межею бідності, натомість його розмір уже є межею бідності порівнюючи його значення у інших країнах світу).

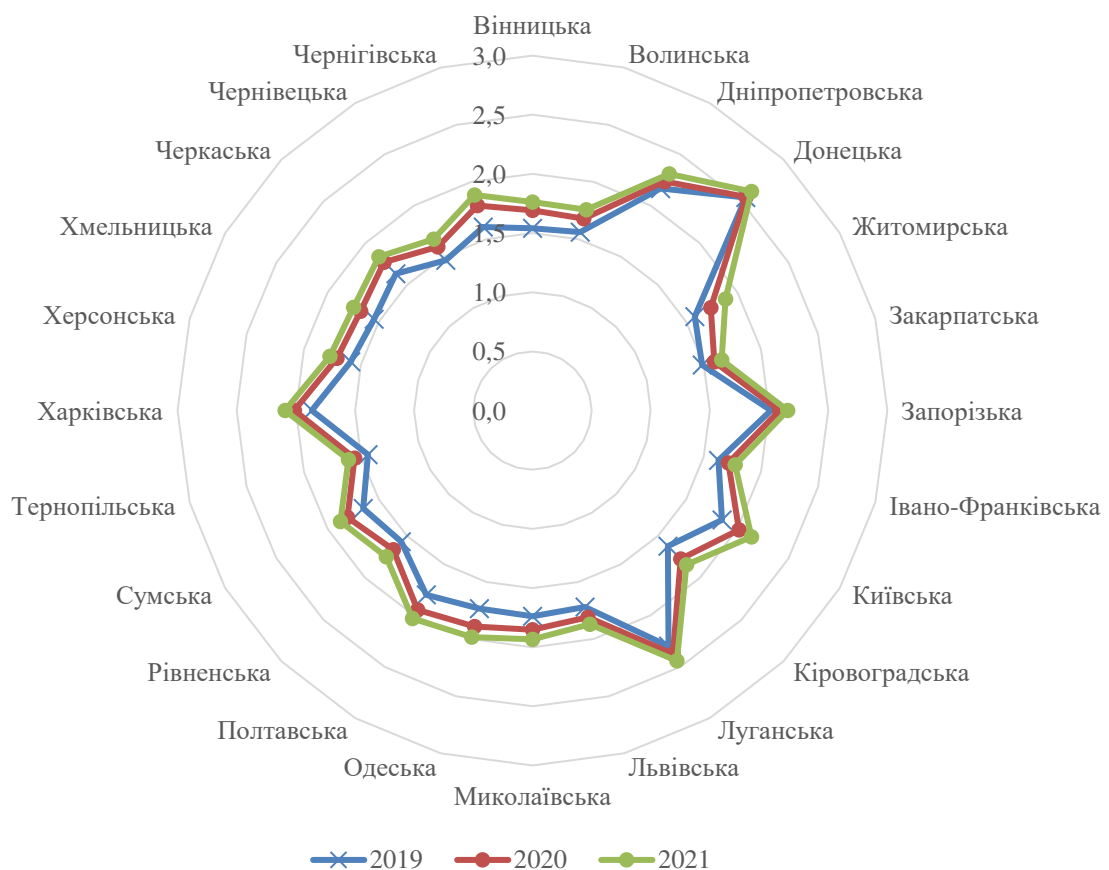

Рис. 2.2. Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [37].

На практиці прожитковий мінімум використовується переважно для

визначення розміру певного платежу через систему коефіцієнтів. Тобто «до прожиткового мінімуму прив'язано визначення розміру низки виплат та інших платежів» [15], отже, підвищення прожиткового мінімуму призводить до збільшення видатків бюджету. Дефіцит бюджету на сьогодні унеможливорює фінансове забезпечення прожиткового мінімуму на достатньому сучасним умовам рівні, а тому хронічно занижує його значення.

Наступний індикатор «Рівень зайнятості населення у віці 15–70 років» характеризує доступність людини до форми її самореалізації та доходу в регіоні. На нашу думку, зайнятість населення є засобом забезпечення безпеки кожної людини і має бути однією із характеристик соціальної безпеки регіону, тож включення цього показника до системи оцінювання соціальної безпеки регіону є надзвичайно важливим.

Аналізуючи статистичні дані зайнятості за регіонами України (рис. 2.3), загалом спостерігається позитивна тенденція підвищення його рівня. Так, найвищий рівень зайнятості у 2019 р. спостерігався у Харківській (62,1%) та Сумській (59,8%) обл., найнижчий – у Тернопільській (53,8%), Волинській (50,9%) та Донецькій обл. (50,9%).

Заборгованість із виплати заробітної плати є не лише однією з головних причин поширення бідності серед працюючого населення, а й підвищення соціальної напруженості у регіоні. Проведений аналіз рівня невиплаченої заробітної плати свідчить про нерівномірність його рівня за регіональною ознакою. Різниця між обсягами накопиченої заборгованості у найбільш проблемному і найменш проблемному регіоні складає понад тисячу разів. Протягом 2018–2019 рр. найбільший обсяг заборгованості заробітної плати до фонду оплати праці спостерігався у Луганській, Донецькій, Сумській областях, найменший – у Вінницькій, Закарпатській, Житомирській, Хмельницькій та Чернівецькій областях (рис. 2.4).

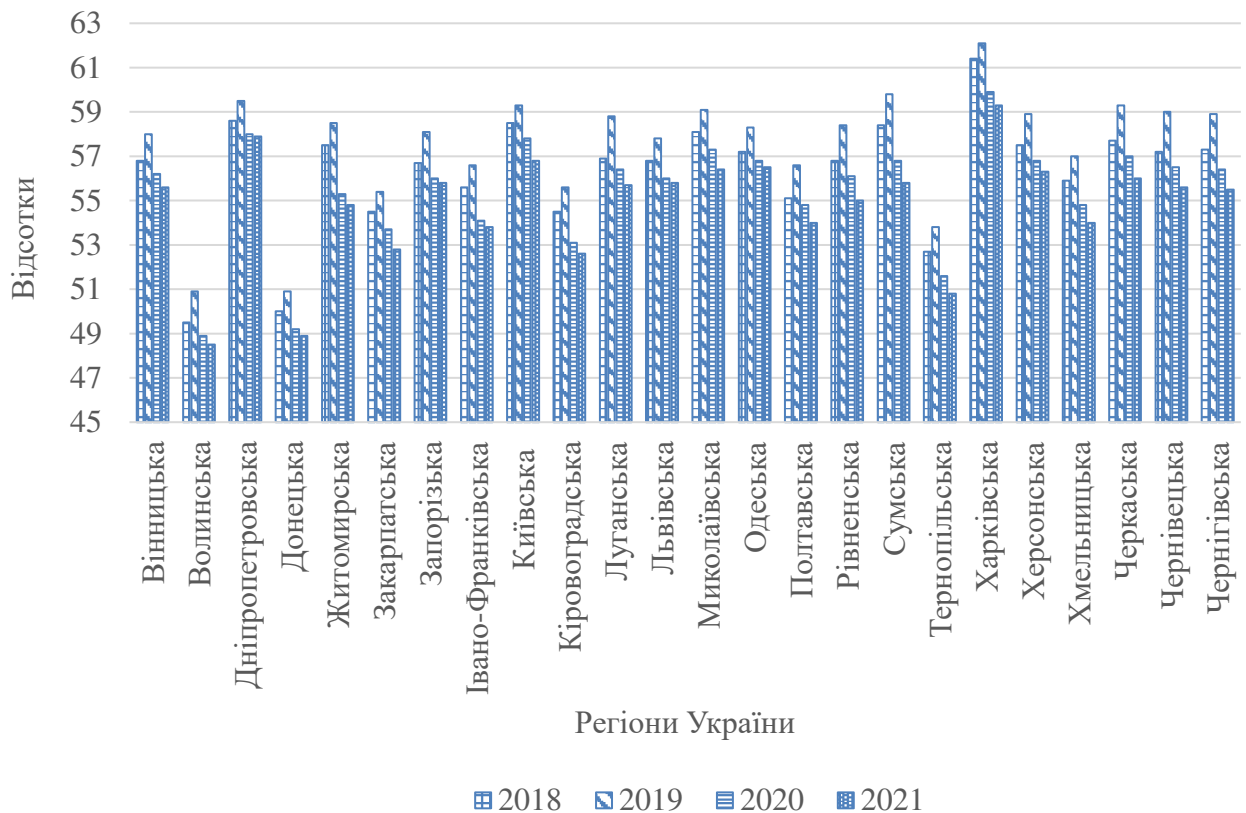

Рис. 2.3. Рівень зайнятості населення у віці 15–70 років

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [37; 38; 39; 40].

Поширення соціально-небезпечних захворювань: туберкульозу, епідемії ВІЛ/СНІДу, і не лише цих, а й пандемії коронавірусної хвороби, що є надзвичайно актуальним питанням і досі негативно впливає на рівень соціальної безпеки регіону. Зростання нових випадків захворювання на ці хвороби серед населення є індикатором несприятливих побутових умов, низького добробуту, поширення асоціального способу життя, та має різко негативний вплив на розвиток особистості. Епідемія цих хвороб спричиняє руйнівний вплив на соціальну безпеку, тому включення представлених, у Методичних рекомендаціях [28], саме цих індикаторів вважаємо цілком обґрунтованим і доцільним.

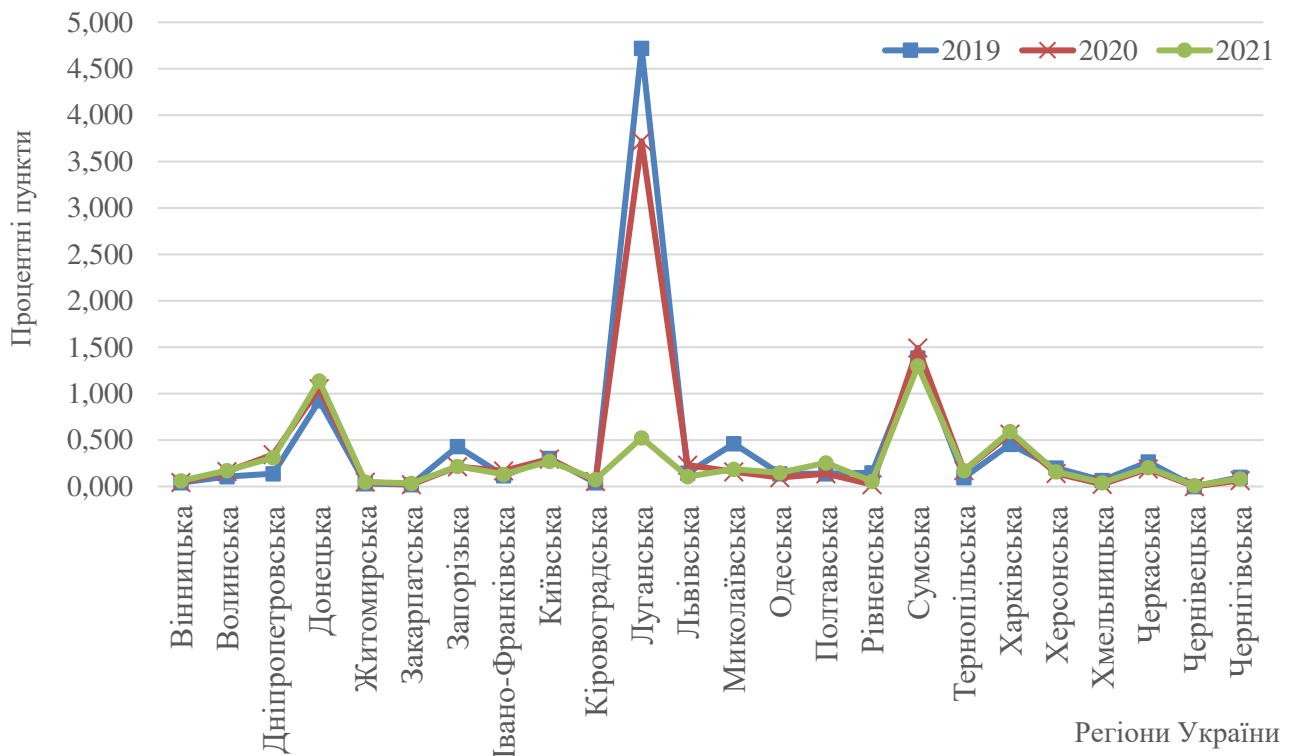

Рис. 2.4. Сума несплаченої заробітної плати до фонду оплати праці

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [37; 38; 39; 40].

Статистичні дані щодо захворюваності на ВІЛ інфекцію свідчать про виражену територіальну нерівномірність поширення (рис. 2.5).

Найбільш висока захворюваність на цю інфекцію зареєстрована на півночі та сході, а саме: Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Одеська області. Найнижчі показники поширення ВІЛ-інфекції, спостерігаються у західних областях. Поширення цієї інфекції має серйозне соціальне значення, адже основною причиною розповсюджується є безвідповідальне ставлення до власного здоров'я і безпеки. А найбільша питома вага хворих у віковому розрізі припадає на осіб працездатного віку, що загрожує не лише демографічній, соціальній, економічній безпеці, а й підвищує втрати сукупного людського розвитку регіону.

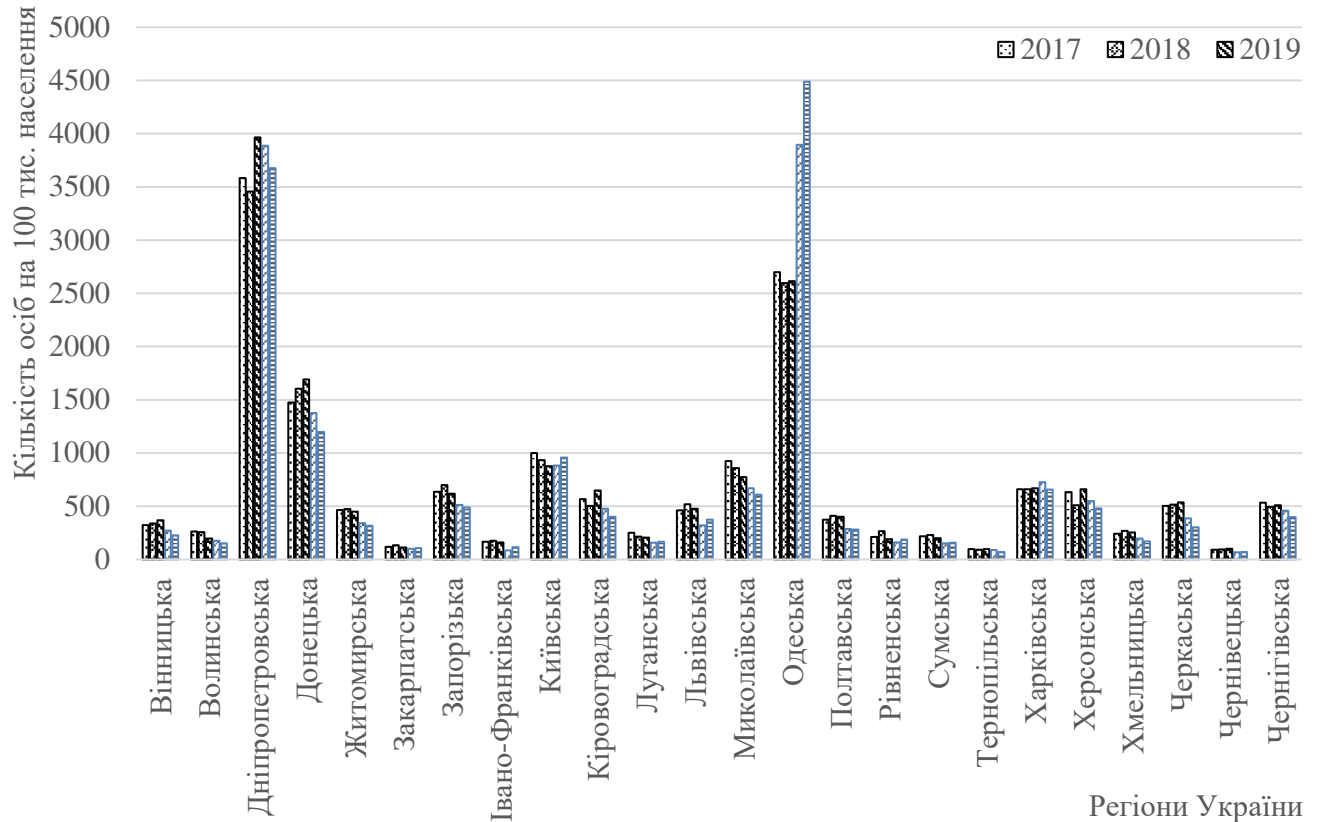

Рис. 2.5. Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело. складено за [37; 38; 39; 40].

У регіонах України спостерігається значне коливання індикатора «Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті»: від 92 до 3582 осіб на 100 тис. населення у 2017 р. та від 98 до 3966 осіб на 100 тис. населення у 2019 р., найвищі показники зареєстровані в Одеській (2614 осіб на 100 тис. населення) та Дніпропетровській (3966 осіб на 100 тис. населення).

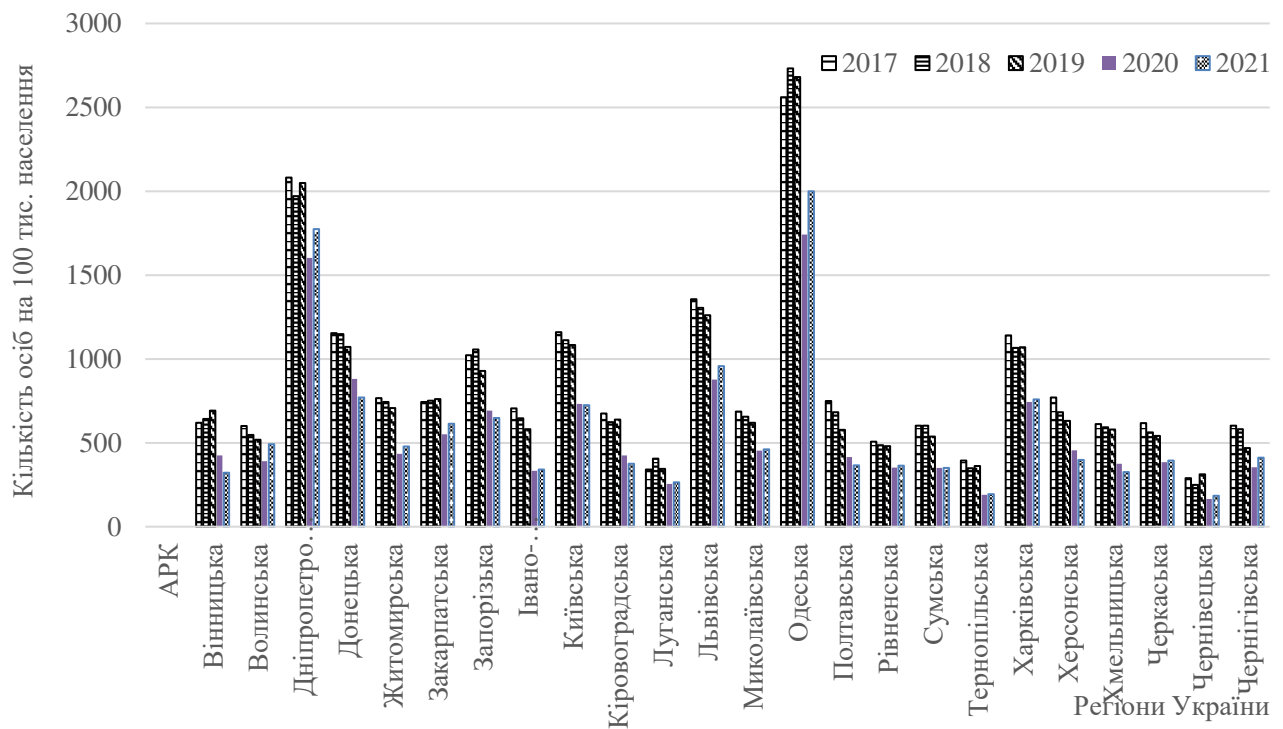

Рис. 2.6. Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція. Джерело. складено за [37; 38; 39; 40].

Для реалізації стратегії з ліквідації туберкульозу Україна повинна досягти до 2035 року зменшення показника захворюваності на туберкульоз на 90% у порівнянні з 2015 р. (з 70,5 до 7,1 на 100 тис. населення). Поширеність на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше протягом останніх років має тенденцію до зниження, у 2019 р. поширеність зменшилась на 6,6% у порівнянні з 2018 р. Незважаючи на це, поточна поширеність на активний туберкульоз у країні майже в 2 рази вище цільового показника.

Важливим аспектом соціальної безпеки вважаємо захист від фізичного насильства, посягання на життя і здоров'я, основні права та гідність особи тому включення індикатора «Рівень злочинності» є вкрай необхідним. У регіонах України спостерігається коливання індикатора: від 289 до 2561 осіб на 100 тис. населення у 2017 р. та від 313 до 2680 осіб на 100 тис. населення у 2019 р., найвищі показники

zareєстровані в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській та Харківській областях (рис. 2.7).

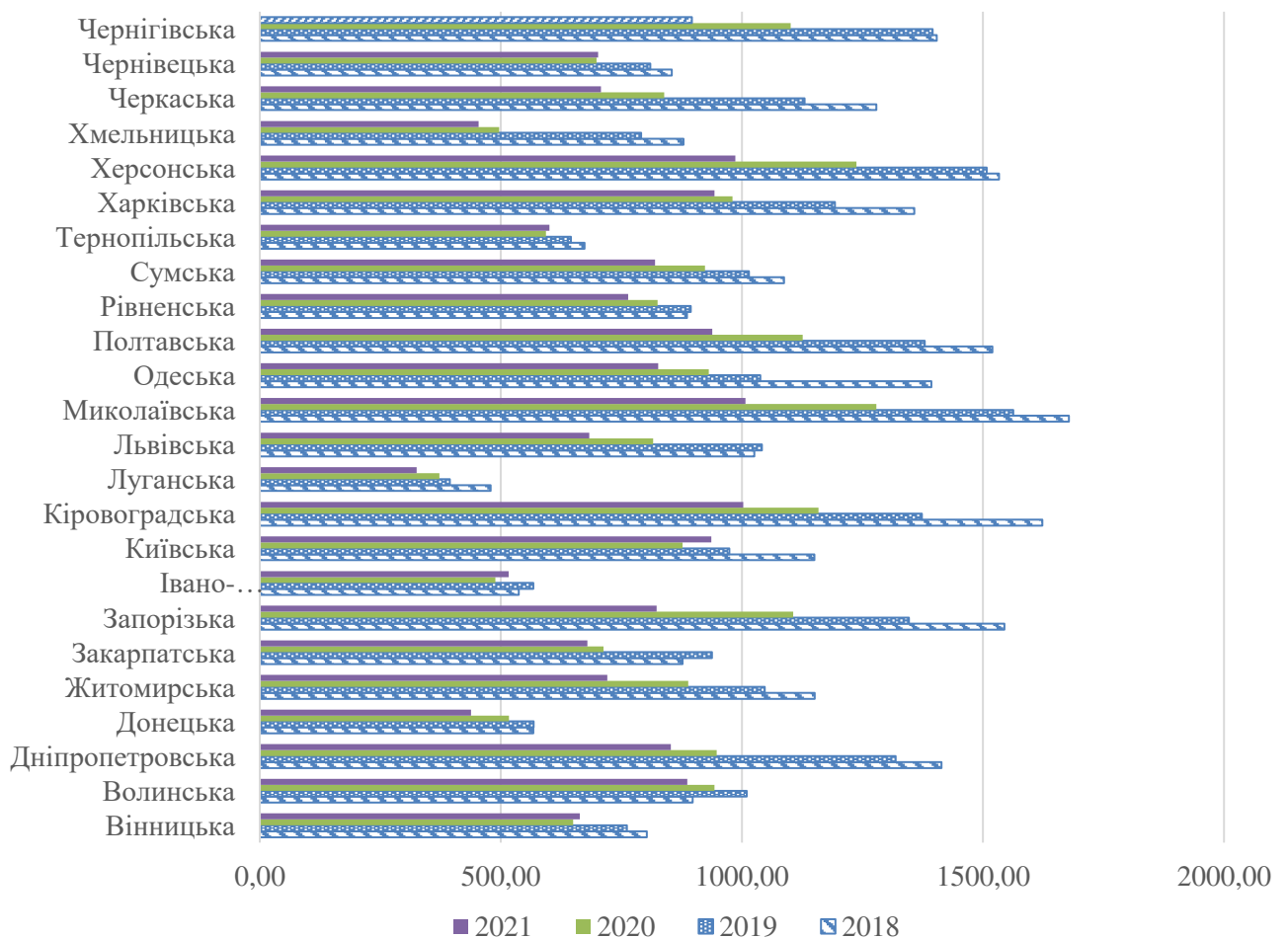

Рис. 2.7. Рівень злочинності (на 100 тис. осіб населення)

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція. Джерело. складено за [37; 38; 39].

Результати аналізу демонструють наявність низький рівень соціальної безпеки майже у всіх регіонах. У результаті проведених розрахунків та аналізу виявлено певну рівномірність соціальної безпеки за регіонами України. Загалом спостерігається тенденція до зростання індексу соціальної безпеки у середньому на 0,3 процентних пункти, що свідчить про покращення стану соціальної

безпеки, але лише у деяких регіонах.

Також необхідно відзначити різницю між населенням щодо наявності матеріальних благ і нематеріальних послуг. Крім того, несприятлива соціально-економічна ситуація в регіонах України створює тенденції, які є потенційним джерелом соціальної нестабільності в країні та сприяють соціальному розшаруванню суспільства. Адаптація національного підходу до вимірювання соціальної безпеки (як складової економічної безпеки держави) проводиться встановленням об'єктивного рівня соціальної безпеки, який є аналітичною основою для розробки рекомендацій щодо підвищення її рівня.

Оскільки майже всі регіони не мають високих значень індикаторів, основні рекомендації мають стосуватися національної та регіональної політики у соціальній сфері, зокрема:

удосконалення державних та регіональних програм боротьби із соціально небезпечними захворюваннями, у тому числі: туберкульозом та ВІЛ/СНІДом, пропаганда здорового способу життя та відповідальної самооборонної поведінки, переважно серед молоді;

активізація здорових і непрацюючих учасників ринку праці шляхом використання ефективних засобів виведення таких груп на ринок праці;

поширення знань і навичок, необхідних для працевлаштування та підприємницької діяльності; покращення умов ведення бізнесу та стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності в регіонах; також підтримує організацію малих фермерських господарств, особливо сімейних тощо;

перегляд заходів державних соціальних норм і правил з урахуванням сучасного розвитку суспільства та реалій сьогодення.

2.2. Система показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону

Соціальна захищеність формується під впливом багатьох чинників, і вчасно запобігти цьому важко. Серйозні загрози і виклики, викликані внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, впливу коронавірусної інфекції Covid-19, інтенсивної глобалізації, стрімкому розвитку інформаційних технологій та інше значно звужують людські можливості. Зауважимо, що деякі з цих викликів є суперечливими, тобто приносять так і позитивні зміни у суспільстві, так і проблеми. Тому вимірювання соціальної безпеки та оцінка впливу потребує системного підходу до забезпечення соціального захисту населення з урахуванням поточного становища суспільства та перешкод, які негативно впливають на всі детермінанти соціальної безпеки.

Результати дослідження питань, пов'язаних із діагностикою негативних чинників соціальної безпеки, висвітлені у працях зарубіжних і вітчизняних учених: Б. Бузана, М. Воротнюк, Л. Капіци, Е. Лібанової, О. Макарової, С. Пирожкова, М. Пеляха, А. Сена, О. Сушко, О. Титарчук, О. Хмелевської, Д. Хастінгса, фахівців комісії з питань людської безпеки ПРООН та ін. У той же час питання виявлення загроз соціальній безпеці й аналізу ступеня їх прояву не достатньо розкриті.

Типові загрози у сфері соціальної безпеки визначено у Законі України «Про національну безпеку України» та у Стратегії національної безпеки України [30], [41]:

- невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їх здійснення визначеним соціальним пріоритетам;
- неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення;
- криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення;

- поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб;
- загострення демографічної кризи;
- скорочення чисельності населення через погіршення його здоров'я, низьку якість життя, недостатній рівень народжуваності, високу смертність, а також міграція громадян України за кордон;
- дефіцит трудових ресурсів, що невпинно зростає, старіння населення, низька економічна активність і недооцінка реальної вартості робочої сили;
- зниження можливостей здобуття якісної освіти дітьми бідних;
- прояви моральної і духовної деградації суспільства;
- зростання дитячої і підліткової безпритульності, бродяжництва [30; 41].

Експерти комісії з людської безпеки виділяють шість груп загроз людській безпеці: насильство; екологічні катастрофи; голод; зовнішні шоки; інфекції та хвороби; передчасна смертність [49].

Деякі науковці як то Л. Капіца виділяє такі загрози безпеці людини: нерівність і бідність; міждержавні та внутрішньодержавні конфлікти, внутрішньо і зовнішньо переміщені особи, забруднення і знищення лісових угідь та верхніх шарів ґрунту, забруднення річок і озер, довгий список вимерлих видів рослин і тварин, масові вбивства і людська гідність, етнічна ворожнеча і расизм [9].

Більш повний перелік пропонує Б. Бузан [46]. Науковець виділив три найважливіші загрози соціальному захисту: еміграція (нелегальна чи легальна); горизонтальна і вертикальна конкуренція – зміни ідентичності чи то через зовнішні чинники або внутрішні та інтеграційні процеси чи через сецесію (сепаратистські рухи; зміни ідентичності тощо).

На думку М. Воротнюка та О. Сушко, до досліджуваних загроз слід віднести демографічні проблеми, як то зміни складу сім'ї, злагодженості у сім'ї, міжособистісних стосунків, звичок, зміни індивідуальної соціальної поведінки, ізоляція, брак вільного часу, надмірне навантаження, зниження інтересу до активної громадської участі, та інше; зміни у сфері зайнятості, жорстка конкуренція, високі професійні стандарти [3].

Так, у результаті узагальнення наукової літератури визначено, що найбільш популярною ознакою класифікації загроз є розподіл їх за джерелом виникнення.

Узагальнивши проведені дослідження, загрози соціальній безпеці можна класифікувати за низкою ознак.

За результатами дослідження підходів до класифікації загроз соціальній на рис. 2.8 представлено узагальнену класифікацію актуальних загроз соціальній безпеці України за факторами ризику.

Виходячи із загальної характеристики класифікації загроз соціальній безпеці, робимо висновок, що чітких поділів між ними немає, оскільки, наприклад, та чи інша загроза може проявлятися по-різному в залежності від територіальних особливостей і локалізованим у різних регіонах. Водночас локальні загрози можуть бути глобальними, що є однією з форм їх прояву. Тому неврахування зв'язків між цими видами загроз може призвести до менш ефективних заходів, нераціональних управлінських рішень та загострення ситуації. Також ми вважаємо, що класифікація загроз на постійні (довгострокові) та короткострокові (тимчасові) за тривалістю діяльності є умовною.

Глибокий аналіз дестабілізуючих чинників дозволяє класифікувати важливі для соціальної безпеки загрози за визначеними у підрозд. 1.2 дисертантом детермінантами соціальної безпеки (табл. 2.4).

Пошук найбільш прийняттого підходу до класифікації загроз соціальній безпеці, дало змогу у подальшому формалізувати їх за допомогою показників найбільшого прояву, визначити граничні порогові значення і використовувати для прийняття ефективних рішень щодо збереження і підвищення рівня соціальної безпеки регіону.

Рис. 2.8. Класифікація загроз соціальній безпеці

Узагальнено дисертантом

Оскільки кількість дестабілізуючих чинників соціальній безпеці є досить великою, необхідно виділити чинники, які мають переважний вплив. До того ж, зважаючи та не, що це питання є недостатньо вивченим, вищезазначене актуалізує необхідність пошуку найбільш ефективного способу ідентифікації

таких дестабілізуючих чинників за допомогою сучасних економіко-математичних методів дослідження.

Таблиця 2.4

Класифікація дестабілізуючих чинників соціальної безпеки регіону

Безпека здоров'я та відтворення населення регіону	Добробут і матеріальне становище у регіоні	Безпека трудових відносин у регіоні
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність бойових дій на території регіону. 2. Смертність. 3. Достатність медичного персоналу. 4. Епідемії та пандемії соціально-небезпечних хвороб. 5. Демографічне старіння. 6. Низька народжуваність. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Падіння рівня ВРП. 2. Бідність 3. Інфляційні процеси 4. Хабарництво і корупційний тиск 5. Аварійність житлового фонду 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Безробіття 2. Заборгованість і затримки із виплати заробітної плати 3. Вимушена неповна зайнятість 4. Трудові конфлікти 5. Поширення NEET-молоді
Соціокультурна безпека регіону	Соціальна згуртованість у регіоні	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальне сирітство 2. Домашнє насильство 3. Посилення криміногенної ситуації у суспільстві 4. Цифрова нерівність 5. Соціальна нерівність 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Протестний потенціал 2. Соціальні конфлікти 3. Недовіра до органів місцевого самоврядування 4. Посилення криміногенної ситуації у суспільстві 	

Узагальнено та згруповано дисертантом

У контексті цього дослідження доцільним є з'ясування сутнісних характеристик дестабілізуючих чинників, які мають переважний вплив на соціальну безпеку. Так, під такими чинниками ми пропонуємо розуміти реально існуючий фактор або умову, що спричиняє переважно негативний і деструктивний вплив на конкретну складову соціальної безпеки, здатний завдати будь-якого збитку й створити небезпеку.

Дисертантом розроблено процедуру діагностики інтенсивності прояву загроз соціальної безпеки регіону за допомогою методу факторного аналізу, методу трьох сигм та рейтингового методу бальних оцінок, що включає п'ять послідовних етапів (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Процедура розроблення і реалізації інструментарію оцінювання прояву загрозу соціальній безпеці на мезоекономічному рівні

Розроблено дисертантом

Першим кроком підходу, що пропонується дисертантом є постановка цілей дослідження. На другому етапі формується експертна група на основі раціонального чисельного та якісного складу експертів. Перше питання, яке необхідно вирішити, це відповідність кількості експертів, залучених до процесу дослідження.

Індикатори загроз соціальної безпеці визначено з урахуванням найбільш суттєвих загроз, що дестабілізуюче впливають на соціальну безпеку та відповідно до сучасних тенденцій суспільного розвитку. На рис. 2.10 представлено принципи формування основної вибірки показників, що характеризують наслідки нестабільності та включення їх у систему оцінювання соціальної безпеки. 2.10.

Таким чином, враховуючи принципи формування набору показників оцінювання прояву загроз соціальної безпеці регіонів, дисертантом сформовані основні вимоги, яких слід дотримуватися при формуванні системи показників:

- 1) забезпечення користувачів достовірною і достатньою інформацією, логічність;
- 2) охоплення всіх складових соціальної безпеки регіону;
- 3) включення мінімально можливої кількості показників, не допускаючи їх дублювання;
- 4) гнучкість (відкритість) для подальшого удосконалення залежно від умов розвитку суспільства;
- 5) узгодженість і відсутність суперечності між ключовими напрямками.

Доступність і повнота статистичних даних за регіонами України є одним із найпроблемніших питань при виборі та фільтруванні показників, вирішення якого вимагає пошук компромісу між бажаним набором показників і наявністю інформації за певний проміжок даних, з можливістю їх співставлення і порівняння за роками. До того ж слід звернути увагу на табл. 2.5.

Так, сформована дисертантом система показників оцінювання прояву загроз за детермінантами соціальної безпеки може бути предметом дискусій серед науковців. Оскільки найбільш важливим питанням є розмежування дестабілізуючих чинників і показників, які дозволяють їх формалізувати за детермінантами соціальної безпеки, а також тісний зв'язок між ними.

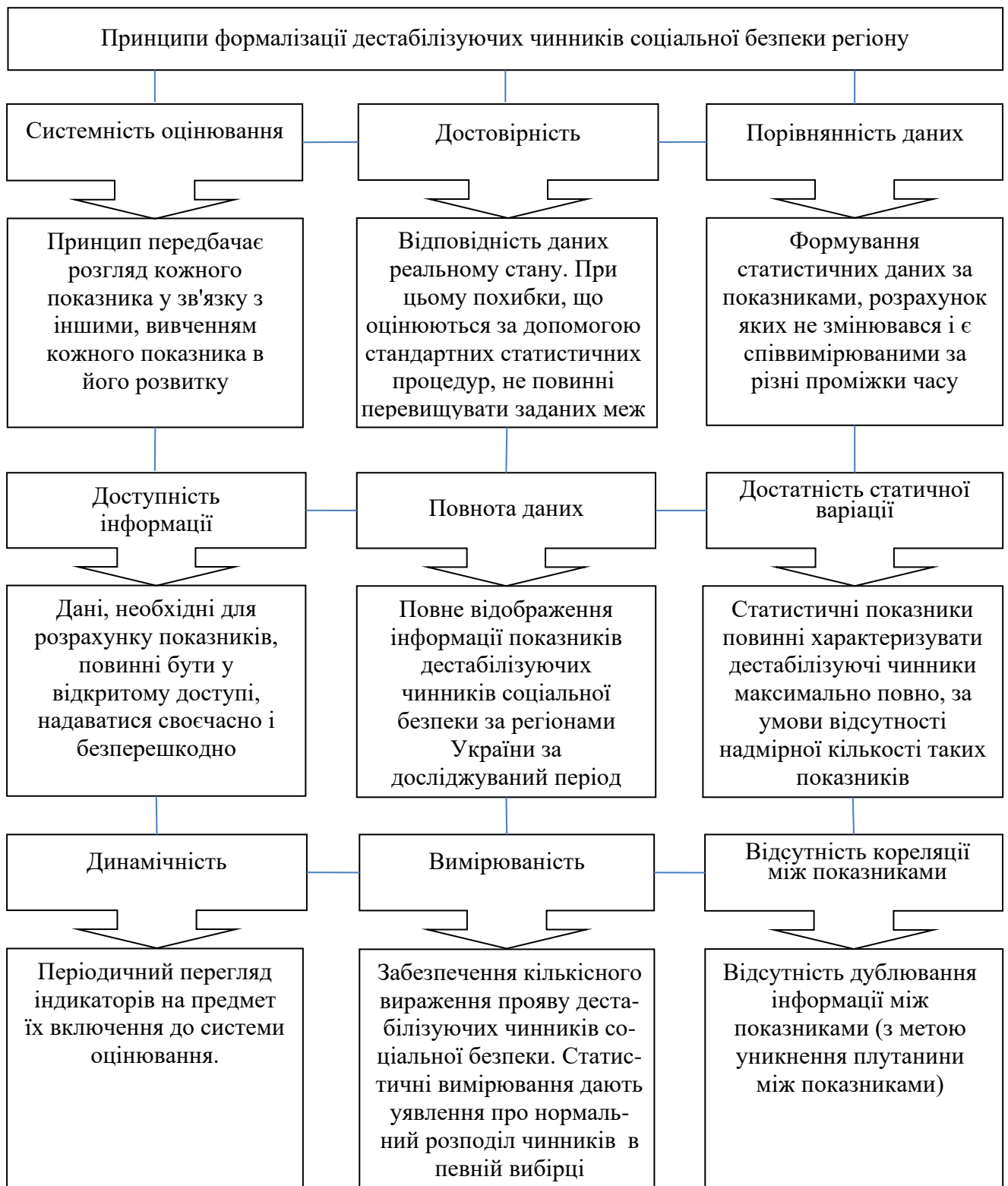

Рис. 2.10. Принципи формування системи показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіонів

Таблиця 2.5

Перелік первинних показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону

Детермінанти соціальної безпеки	Перелік дестабілізуючих чинників	Умове позначення показника	Первинні показники ¹	Одиниця вимірювання
1. Безпека здоров'я та відтворення населення регіону	1. Наявність бойових дій на території регіону	П1 ¹	Якісний показник, який характеризує наявність або відсутність активних бойових дій на території регіону ¹	—
	2. Смертність	П2	Коефіцієнт смертності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
	3. Достатність медичного персоналу	П3	Коефіцієнт достатності середнього медичного персоналу на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
		П4	Коефіцієнт достатності лікарів усіх спеціальностей на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
	4. Епідемії та пандемії соціально-небезпечних хвороб	П5	Коефіцієнт захворюваності на активний туберкульоз на 100 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
		П6	Коефіцієнт захворюваності на ВІЛ-інфекцію та СНІД на 100 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
		П7 ²	Питома вага кількості інфікованих на коронавірусну хворобу Covid-19 у регіоні ²	Відсотків
	5. Демографічне старіння	П8	Питома вага населення у віці понад 65 років у регіоні	Відсотків
	6. Низька народжуваність	П9	Коефіцієнт народжуваності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	осіб
2. Добробут і матеріальне становище у регіоні	1. Валовий регіональний продукт	П10	Індекси фізичного обсягу Валового регіонального продукту у цінах попереднього року	Відсотків
	2. Бідність	П11	Коефіцієнт бідності за абсолютним критерієм (частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму)	Процентні пункти
	3. Інфляційні процеси	П12	Індекси споживчих цін за регіонами (грудень до грудня попереднього року)	Відсотків

Продовження таблиці 2.5

Детермінанти соціальної безпеки	Перелік дестабілізуючих чинників	Умове позначення показника	Первинні показники	Одиниця вимірювання
2. Добробут і матеріальне становище у регіоні	4. Хабарництво і корупційний тиск	П13 ³	Рівень хабарництва і поширення корупції ³	–
	5. Аварійність житлового фонду	П14	Питома вага площі ветхого і аварійного житлового фонду у загальній площі житлових приміщень регіону	Відсотків
3. Безпека трудових відносин у регіоні	1. Безробіття	П15	Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці у віці 15-70 років у регіоні	Відсотків
	2. Заборгованість і затримки із виплати заробітної плати	П16	Коефіцієнт заборгованості із виплати заробітної плати у регіоні	Процентних пункти
	3. Вимушена неповна зайнятість	П17	Питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні	Відсотків
		П18	Питома вага штатних працівників, які знаходились у відпустках без збереження заробітної плати до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні	Відсотків
	4. Трудові конфлікти	П19	Коефіцієнт трудової конфліктності на 1 000 штатних працівників у регіоні	Осіб
	5. Поширення NEET-молоді	П20	Питома вага молоді у віці 15–24 років, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок до населення у віці 15–24 роки у регіоні ⁴	Відсотків
4. Соціокультура а безпека регіону	1. Соціальне сирітство	П21	Коефіцієнт дитячого сирітства та позбавлення батьківського піклування на 1000 загальної кількості дітей у регіоні	Осіб
		П22	Коефіцієнт підліткової народжуваності у регіоні	Осіб
	2. Домашнє насильство	П23 ⁴	Коефіцієнт постраждалих від домашнього насильства на 1 000 осіб наявного населення у регіоні ⁴	Осіб

Продовження таблиці 2.5

Детермінанти соціальної безпеки	Перелік дестабілізуючих чинників	Умовне позначення показника	Первинні показники	Одиниця вимірювання
4. Соціокультурна безпека регіону	3. Посилення криміногенної ситуації у суспільстві	П24	Коефіцієнт кримінальних правопорушень (випадків) на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Осіб
	4. Цифрова нерівність	П25	Питома вага населення, які мають доступ до Інтернету вдома у регіоні	Відсотків
	5. Соціальна нерівність	П26	Децильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення за регіонами	Разів
5. Соціальна згуртованість у регіоні	1. Прояви протестної активності	П27	Коефіцієнт прояву протестної активності населення за регіонами	Процентних пункти
		П28	Коефіцієнт прояву акцій соціального протесту (мітинги, пікети, збори, вулична хода тощо) населення за регіонами	Процентних пункти
	2. Низька залученість населення до громадського життя	П29 ⁴	Коефіцієнт членства у громадських організаціях на 1000 осіб наявного населення у регіоні ⁴	Осіб
	3. Низький рівень довіри до органів місцевого самоврядування	П30 ³	Рівень довіри до органів місцевого самоврядування ³	–
	4. Внутрішня і зовнішня еміграція населення	П31	Коефіцієнт інтенсивності вибуття (еміграції) Відношення кількість осіб, вибулих з регіону до середньої чисельності населення (населення, що піддається «ризиком» вибуття)	Процентних пункти

Власні дослідження дисертанта.

Примітка.

...¹ – пропонується включити індикатор до системи показників з 2014 р.;

...² – пропонується включити індикатор до системи показників з 2020 р.;

...³ – якісний показник, відсутня можливість формалізації, лише за допомогою соціологічного (або експертного) дослідження;

...⁴ – офіційні статистичні дані показника за регіонами відсутні, включення до системи показників пропонується у разі появи офіційних статистичних даних (Додаток Г, Додаток Д).

Противагою цьому твердженню є те, що всі детермінанти певним чином взаємопов'язані. Так, стає очевидним існування зв'язку безпеки здоров'я зі здатністю до продуктивної праці, підвищення особистого й суспільного добробуту. Низький рівень безпеки здоров'я і відтворення населення навпаки перешкоджає розвитку добробуту і матеріального становища, знижуючи рівень безпеки трудових відносин, що призводить до підвищення витрат на підтримку життя, аналогічний зв'язок простежуються й між соціокультурною безпекою регіону та соціальною згуртованістю.

Наголошуємо на тому, що відповідно до визначених принципів формування системи показників, розроблена система показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіонів є квазідинамічною [42], тобто залежно від часу і умов суспільного розвитку система показників має бути гнучкою і відкритою для подальшого вдосконалення, але з метою забезпечення порівнянності результатів оцінювання між регіонами та за умови коригування у крайньому випадку. Тому ми пропонуємо відрізнити дві версії системи показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці: розширену (з усіма показниками) і скорочена (з низкою показників, звужених до доступних на міжрегіональному рівні для їх порівняння). Вважаємо, що у довгостроковій перспективі система показників може застосовуватися в своїй розширеній версії.

Таким чином, до оцінювання прояву загроз соціальної безпеки регіону пропонується включати 31 показник, об'єднані у 5 напрямів.

1. Безпека здоров'я та відтворення населення регіону. Людський потенціал регіону є суб'єктом і водночас головною рушійною силою соціального розвитку, а сучасні умови відтворення людського потенціалу є основою соціальної безпеки. Тому, на нашу думку, основі демографічні показники слід розглядати як індикатори результативності соціальної політики у сфері соціальної безпеки. До таких ми віднесли: показники народжуваності, смертності та показник демографічного старіння населення.

Окрім суто демографічних результативних індикаторів пропонуємо врахувати й медико-санітарні показники, які характеризують умови для

формування соціальної безпеки: показники захворюваності населення на соціально-небезпечні хвороби – туберкульоз, ВІЛ-інфекція та СНІД, а також захворюваності на коронавірусну хворобу Covid-19; та показники забезпеченості медичного персоналу.

2. Добробут і матеріальне становище у регіоні. Добробут і матеріальне становище населення регіону є тією основою, що забезпечує не лише першочергові фізіологічні потреби у безпеці – потреби у їжі і житлі, а й є основою без якого подальший суспільний розвиток регіону є неможливим.

Зважаючи на те, що валовий регіональний дохід є одним з базових індикаторів у міжнародній і національній статистиці та відображає стан економічного добробуту у регіоні, і є підґрунтям для підвищення рівня доходів населення і покращення якості життя, включення показника вважаємо цілком доречним.

Бідність як соціально-економічна категорія пов'язана з різними аспектами соціальної безпеки, зокрема зі станом здоров'я людини, можливостями ефективної реалізації трудового потенціалу. Застосування коефіцієнта бідності за абсолютним критерієм є невід'ємним індикатором низки як міжнародних, національних і регіональних стратегій і програм у сфері подолання бідності, тому, включення цього показника до системи оцінювання вважаємо надзвичайно інформативним і доцільним.

Іншою незмінною і надзвичайно актуальною проблемою України є корупція і хабарництво. В Україні корупція впливає на економічну, соціальну, культурну та іншу політику держави і стратегію розвитку регіонів, негативно впливає на соціальну безпеку, знижуючи його рівень. Вимірювання корупції надзвичайно складний процес. На сьогодні відсутній єдиний підхід до оцінювання цього процесу. Світовий досвід показує, що єдиною можливістю вирішення даного питання є проведення соціологічних (або експертних) опитувань. Але проведення експертного дослідження потребує значних витрат: залучення великої кількості науковців, експертів і представників бізнесу; проведення соціологічного дослідження потребує ще більших витрат: залучення

великої кількості пересічного населення регіону. Таким чином, проведення таких досліджень є складним і трудомістким і невиправданим, зважаючи на мету і завдання цього дисертаційного дослідження.

3. *Безпека трудових відносин у регіоні.* Зайнятість і трудові відносини, як основна форма реалізації економічної діяльності населення регіону і основне джерело забезпечення добробуту і якості життя, є однією з головних передумов соціальної безпеки. Рівень трудових відносин характеризує ступінь ефективності використання трудового потенціалу населення регіону і виступає індикатором стану соціальної безпеки і стимулу соціального розвитку в сфері зайнятості. Безпека трудових відносин у регіоні також характеризується умовами праці зайнятого населення, відсутністю заборгованості і затримки із виплати заробітної плати, вимушеної неповної зайнятості, а також відсутність деструктивних трудових конфліктів.

Особливо значний вплив на економіку регіону справляє молодь. Можливості молоді здобути освіту, відповідність професії, навичок та кваліфікації вимогам ринку праці, частка молоді в трудових ресурсах країни та можливості працевлаштування молоді визначають інноваційний потенціал регіону. Але сьогодні однією з важливих соціально-економічних проблем є безробіття серед молоді. Молодь є найбільш вразливою та недостатньо підготовленою до реалій сучасного ринку праці в умовах війни та повоєнний період. За останні два десятиліття в країнах ОЕСР частка молоді яка не працює, не навчається і не здобуває професійних навичок серед населення цієї вікової групи демонструє тенденцію до зростання. Тому дослідження в галузі NEET-молоді, а також формування інформаційно-аналітичного забезпечення її вимірювання на регіональному рівні залишається відкритим для подальших досліджень .

4. *Соціокультурна безпека регіону.* Соціокультурна безпека регіону охоплює збереження традицій і культур та загальноприйнятих цінностей, у тому числі:

сімейні цінності, що характеризує розвиток інституту сім'ї (основною

загрозою якої є прояв домашнього насильства, рівень соціального сирітства). Використання показників соціального сирітства відображають поширення батьківської поведінки, що відхиляється від норми (велика кількість дітей-сиріт) і підліткової народжуваності, що становить групи ризику, які можуть виникнути в подальшому житті через їхню дедалі більшу відчуженість від сім'ї, школи та суспільства, впливати на підвищення рівня злочинності;

стан соціального середовища (загрозою безпеки якого є посилення криміногенної ситуації у регіоні);

прояв нерівності у всіх її проявах.

5. *Соціальна згуртованість у регіоні.* Поняття соціальної згуртованості пов'язане з новим підходом до вимірювання «соціальної якості» життя населення. Цей підхід вимірює якість соціального контексту життя і ґрунтується на теорії «соціального середовища».

Однією із відомих методик вимірювання соціальної згуртованості розроблена Фондацією Бертельсмана (Bertelsmann Stiftung). В основі якої покладено створення Індексу соціальної згуртованості та порівняння її рівня серед різних країн. Вимірами соціальної згуртованості за цією методикою є: *соціальні відносини; пов'язаність і орієнтація* [44].

Інший підхід до аналізу і оцінки соціальної згуртованості у країнах, що постраждали від конфлікту є розроблений комплексний аналітичний Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України. Вперше цей аналітичний інструмент було розроблено для вивчення ситуації на Кіпрі і вже застосовано для вивчення ситуації у кількох країнах, де триває конфлікт. В Україні оцінка індексу соціальної згуртованості і примирення проводиться спільно трьома агентствами ООН: Програмою розвитку ООН, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) і Міжнародною організацією з міграції (МОМ) – і покликана поглибити розуміння соціальної динаміки на сході України.

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН відображає результати опитування 10 000 осіб допомагає ретельно дослідити сильні та слабкі сторони соціальної згуртованості, а також визначити ефективні підходи для планування

цільових програм, які б сприяли зміцненню соціальної згуртованості. Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН враховує 4 показники: соціально-психологічна адаптація; міграційні тенденції; відчуття співпричетності; толерантність і соціально відповідальна громадянська позиція. Натомість слід зауважити, що реалізація зарубіжних методик є трудомісткими і вимагають залучення великої кількості респондентів, тому для проведення діагностики соціальної згуртованості дисертантом пропонується використання вже відомих офіційних кількісних статистичних показників: «Коефіцієнт прояву протестної активності населення за регіонами» і «Коефіцієнт прояву акцій соціального протесту (мітинги, пікети, збори, вулична хода тощо) населення за регіонами» – які дозволяють визначити прояви протестної активності у регіоні; «Коефіцієнт членства у громадських організацій на 1000 осіб наявного населення у регіоні», який дає змогу оцінити залученість населення до громадського життя; «Рівень довіри до органів місцевого самоврядування», що дозволить встановити рівень довіри до органів місцевого самоврядування, а також «Коефіцієнт інтенсивності вибуття (еміграції)» який дає змогу оцінити процеси внутрішньої і зовнішньої еміграції населення. Офіційні статистичні дані третього і четвертого показника за регіонами відсутні, тому включення їх до системи пропонується у разі появи офіційних статистичних даних, але останній потребує уваги. Міграція відображає мобільність населення та свободу пересування, а тому є природнім і навіть позитивним явищем. Однак широкомасштабна міграція здатна порушити соціальну динаміку, негативно вплинути на місцеву економіку та, якщо емігрує значна частина населення працездатного віку, може призвести до відтоку інтелектуального потенціалу із регіону, тому цей індикатор є важливим, а включення його – доцільним для вимірювання соціальної згуртованості у регіоні.

2.3. Граничні (порогові) значення індикаторів загроз соціальної безпеки регіону

Формування інформаційного простору дослідження за відібраними первинними показниками включає збір і обробку даних за основними детермінантами соціальної безпеки у регіональному розрізі. Метою реалізації цього етапу є формування репрезентативної статистичної бази дослідження у розрізі регіонів України за період з 2011 по 2022 рр. за обґрунтованою дисертантом системою показників (табл. 2.3). Згідно з Законом України «Про публічну інформацію» [32] зазначена інформація знаходиться у публічному доступі на головному сайті Державної служби статистики України. Вихідні дані для багатовимірного аналізу представлені в Додатку Е.

Для продовження перевірки значень показників на відповідність нормальному закону розподілу, а також виявлення суттєвої або несуттєвої асиметрії для всіх досліджуваних показників розраховано: середнє арифметичне, моду, медіану, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт асиметрії за формулами [34]:

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i \times f_i}{N}, \quad (2.1)$$

де x – середнє значення;

f_i – емпіричні частоти;

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}{N}}, \quad (2.2)$$

де σ – середнє квадратичне відхилення;

$$K_a = \frac{\bar{x} - M_e}{\sigma}, \quad (2.3)$$

де K_a – коефіцієнт асиметрії;

M_e – медіана;

$$M_o = x_o + r \times \frac{f_{M_o} - f_{M_o-1}}{(f_{M_o} - f_{M_o-1}) + (f_{M_o} - f_{M_o+1})}, \quad (2.4)$$

де M_o – мода;

x_o – нижня межа модального інтервалу;

f_{M_o} – частота модального інтервалу;

f_{M_o-1} – частота інтервалу, попереднього модальному;

f_{M_o+1} – частота інтервалу, наступного за модальним.

При цьому медіана розраховується як середнє значення двох центральних елементів ряду.

Описова статистика показників оцінки прояву загроз соціальної безпеці регіонів України наведена в табл. 2.6. Так, аналізовані показники (табл. 2.6) загроз соціальної безпеці регіонів України не мають симетрії, адже при симетричному розподілі мода, медіана та середнє арифметичне повинні дорівнювати один одному. Тому, для визначення значимості асиметрії розраховано коефіцієнт асиметрії, який дозволяє більш точно визначити значимість асиметрії й інтерпретувати отримані результати.

Якщо показник асиметрії перевищує за модулем 0,5, то асиметрію необхідно вважати значимою, якщо нижче даного показника, то асиметрією можна знехтувати.

За результатами розрахунків, наведених в табл. 2.6, видно, що показники П3, П4, П6, П9, П10, П14, П15, П16, П17, П18, П19, П21, П22, П24, П26, П27, П28 мають асиметрію. Від’ємний знак відносного показника асиметрії свідчить про те, що асиметрія є лівобічною, а додатній – правобічною. Отже, маємо правобічну асиметрію за показниками: П6, П14, П15, П16, П17, П18, П19, П21, П22, П24, П26, П27, П28, і лівобічну – П3, П4, П9, П10.

Таблиця 2.6

Описова статистика показників оцінки прояву загроз соціальній безпеці у регіонах України

Показник	Середнє арифметичне	Медіана	Мода	Стандартне квадратичне відхилення	Коефіцієнт асиметрії
П1 ¹	–	–	–	–	–
П2	15,148	15,477	Multiple	2,692	-0,391
П3	8,933	9,207	Multiple	2,009	-1,568
П4	4,249	4,205	Multiple	1,138	-0,709
П5	55,110	55,800	71,600	19,098	0,317
П6	37,919	28,440	Multiple	29,091	1,448
П7 ²	5,992	3,750	Multiple	3,927	0,343
П8	15,914	16,000	16,900	2,159	0,160
П9	9,300	9,560	0,000	3,292	-0,926
П10	99,875	100,500	96,600	6,958	-3,156
П11	36,087	34,600	23,500	16,752	0,400
П12	111,402	109,200	103,700	12,337	1,542
П13 ³	–	–	–	–	–
П14	4,245	3,112	6,058	2,387	0,643
П15	9,418	9,300	8,400	2,182	0,632
П16	0,354	0,371	Multiple	0,305	0,604
П17	7,884	7,600	8,500	4,431	1,059
П18	2,014	1,200	0,800	2,219	2,836
П19	5,517	3,000	1,000	7,482	2,368
П20 ³	–	–	–	–	–
П21	10,774	9,508	Multiple	5,680	1,955
П22	6,148	5,800	4,600	1,699	0,966
П23 ³	–	–	–	–	–
П24	10,507	9,995	Multiple	3,788	0,692
П25	50,724	50,600	18,000	19,723	0,028
П26	2,670	2,600	2,600	0,306	0,585
П27	0,594	0,000	0,000	1,443	4,316
П28	2,828	1,000	0,000	4,798	2,747
П29 ³	–	–	–	–	–
П30 ³	–	–	–	–	–
П31	10,030	9,942	Multiple	4,604	0,347

Примітка.

...¹ – неможливо визначити описову статистику за специфікою показника;

...² – дані за показником аналізуються з 2020 р.;

...³ – офіційні статистичні дані показника за регіонами відсутні.

Наступним етапом є побудова полігону розподілу і перевірка вибірки на нормальний закон розподілу. Оскільки відібрані показники мають різні одиниці виміру, в рамках багатовимірного аналізу простір ознак підлягає перевірці вибірки на нормальний закон розподілу за формулою [27]:

$$m = 1 + 3,322 \times \lg(n), \quad (2.5)$$

Подальший аналіз проводиться задля перевірки нормальних законів розподілу вибірки. Зокрема, застосування критерія Пірсона та зробимо остаточні висновки щодо нормальності розподілу.

Отже, кількість інтервалів групування складає 9 ($m = 1 + 3,322 \times \lg 267 \approx 9$), для $k-p-1=7$ ступенів свободи (де k – це кількість інтервалів розподілу, а p – це кількість параметрів під перевіркою) і рівень значущості ($\alpha = 0,01$). 18,5 – це табличне значення для критерію Пірсона. Критерій Пірсона, розрахований для масиву даних досліджуваного показника, коливається і, за деякими даними, перевищує критичне значення на рівні значущості $\alpha=0,01$. При довжині вибірки 267 і $\alpha=0,01$, критичне значення критерію Колмогорова-Смирнова донівнює 0,1. Отримані в ході розрахунку значення наведені на рис. 2. Ж.1–Ж.50, Додаток Ж. Отже, розподіл початкового масиву даних відповідає нормальному закону розподілу, але не всі показники можна включити до майбутніх досліджень, що підтверджено відповідні висновками і графіками. Наведені вище результати закономірностей нормального розподілу вибірок дозволяють використовувати їх для подальших досліджень.

Але слід зауважити і врахувати факт у подальших дослідженнях, що масив вихідних даних за деякими показниками не відповідає нормальному закону, тому саме для цих показників будуть використовувати непараметричні методи статистичного аналізу.

Визначення остаточного складу показників оцінки прояву загроз соціальної безпеці регіонів України проводилось на підставі реалізації факторного аналізу та методу групування. Мета проведення факторного аналізу

полягає у виявленні найбільш значущих факторів і оцінки ступеню їх впливу на стан соціальної безпеки регіонів для формування максимально інформативного складу індикаторів [10].

Таким чином, для досягнення поставленої мети дисертантом застосований метод статистичного аналізу скорочення даних факторного аналізу із застосуванням програмного пакета Statistica 10.0.

Визначення розміру вибірки частково визначається характером даних, тому на невеликих вибірках достатньо того, щоб кількість досліджуваних точок була більшою за кількість показників. Таке твердження підтверджується науковими дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених, серед них дослідження науковців А. Костелло і Д. Осборна [47], де учені проаналізували більше 30 досліджень методом факторного аналізу і виявили, що приблизно 15% таких досліджень проводились з невеликою різницею точок спостереження над показниками. Важливо зазначити і результати дослідження українських учених: В. Пономаренка та Л. Малярець, [27] які досліджують факторний аналіз і обґрунтовують способи, що уможливають реалізацію факторного аналізу з невеликою різницею між показниками та точками спостереження. Тому у цьому дослідженні співвідношення між кількісними показниками у кількості 24 показники та кількістю точок дослідження – 27 є допустимим, та дозволяє отримати інформативні і достовірні результати.

Четвертий етап ґрунтується на процедурі вибору кількості факторів. Основну кількість головних компонент доцільно визначити за допомогою критерію «каменистого осипу», розробленого Р. Бернар Кеттелом [11]. Сутність критерію полягає у графічному зображенні власних значень матриці кореляцій у вигляді «каменистого осипу», де спадання власних значень зліва на право максимально сповільнюється.

Для більш точного визначення кількості факторів доцільно взяти за основу відсоток пояснюючої дисперсії, кумулятивний відсоток якої за кількістю факторів повинен бути більше або дорівнювати 75 %. В основному сформовано шість основних компонентів, загальна дисперсія яких склала більше 75 %.

Продовження таблиці 2.7

№ /п	Умовне позначення показника	Роки											Кіл- ть згаду- вань
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
26	П26												1
27	П27												5
28	П28												6
29	П29	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
30	П30 ³	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
31	П31												7

Примітка.

...1 – неможливо визначити описову статистику за специфікою показника;

...2 – дані за показником аналізуються з 2020 р.;

...3 – офіційні статистичні дані показника за регіонами відсутні.

Складено дисертантом за результатами реалізації методу факторного аналізу.

За результатами факторного аналізу до ключових індикаторів оцінки прояву загроз соціальній безпеці за регіонами України належать: П2 – коефіцієнт смертності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні; П3 – коефіцієнт достатності середнього медичного персоналу на 1 000 осіб наявного населення у регіоні; П4 – коефіцієнт достатності лікарів усіх спеціальностей на 1 000 осіб наявного населення у регіоні; П5 – коефіцієнт захворюваності на активний туберкульоз на 100 000 осіб наявного населення у регіоні; П6 – коефіцієнт захворюваності на ВІЛ-інфекцію та СНІД на 100 000 осіб наявного населення у регіоні; П9 – коефіцієнт народжуваності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні; П10 – індекси фізичного обсягу Валового регіонального продукту у цінах попереднього року; П11 – коефіцієнт бідності за абсолютним критерієм; П15 – рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці у віці 15-70 років у регіоні; П16 – коефіцієнт заборгованості із виплати заробітної плати у регіоні; П17 – питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні; П21 – коефіцієнт дитячого сирітства та позбавлення батьківського піклування на 1000 загальної

кількості дітей у регіоні; П22 – коефіцієнт підліткової народжуваності у регіоні; П24 – коефіцієнт кримінальних правопорушень (випадків) на 1 000 осіб наявного населення у регіоні; П25 – питома вага населення, які мають доступ до Інтернету вдома у регіоні; П27 – коефіцієнт прояву протестної активності населення за регіонами; П28 – коефіцієнт прояву акцій соціального протесту; П31 – коефіцієнт інтенсивності вибуття (еміграції).

В умовах нестійкої рівноваги соціально-економічного життя суспільства, будь-які потрясіння і загрози призводять до зниження рівня соціальної безпеки, викликають загострення соціальних викликів і проблем. За таких умов вкрай необхідним є розроблення ефективних управлінських заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання прояву таких загроз, а також причин їх появи перш за все на регіональному рівні. При цьому, особливого значення набуває завдання щодо оцінювання дестабілізуючих чинників соціальної безпеки як з позиції складного системного процесу, так і окремих детермінантів. Для вирішення цього завдання із використанням методу «трьох сигм» у дисертаційному дослідженні обґрунтовані граничні (порогові) значення показників шляхом побудови шкал оцінки їх значень.

Слід наголосити, що метод «трьох сигм» може застосовуватися лише у випадку, якщо досліджуваний показник розподілений за законом нормального розподілу. Відповідно до правила трьох сигм:

імовірність потрапляння фактичного значення у довірчий інтервал ($x_{cp} - 3\sigma$; $x_{cp} + 3\sigma$) складає 99,7%, або 300 до 1, або існує 0,3% ймовірності виходу за межі;

імовірність потрапляння фактичного значення в межі ($x_{cp} - 2\sigma$; $x_{cp} + 2\sigma$) становить 95,5%, тобто шанси приблизно 20 до 1, або існує 4,5% ймовірність виходу за межі;

імовірність потрапляння фактичного значення в межі ($x_{cp} - \sigma$; $x_{cp} + \sigma$) складає 68,3%, тобто шанси приблизно 2 до 1, або існує 31,7% ймовірність того, що фактичне значення вийде за межі довірчого інтервалу.

Для отримання більш вузьких значень меж соціальної безпеки на

регіональному рівні в Україні пропонується розраховувати імовірність потрапляння фактичних значень показників в межах $(x_{cp} - \sigma; x_{cp} + \sigma)$. У випадку невідповідності нормальному закону розподілу і наявності асиметрії, можливе використання методу «трьох сигм», але за точку відліку береться медіана [19]. Тому, для показників з асиметрією, слід розрахувати коефіцієнт корегування, який дозволить визначити, наскільки відстань між інтенсивностями при асиметричному розподілі зміниться щодо значень при нормальному розподілі [19].

При розробленні інтервальної шкали за правилом «трьох сигм» при правобічній асиметрії шкала має діапазон значень $(Me - \sigma k; Me + \sigma (k + 1))$, при лівобічній асиметрії – $(Me - \sigma(k + 1); Me + \sigma k)$

Застосування результатів розрахунків, поданих у табл. 2.7, дозволяє побудувати інтервальні шкали для показників оцінки стану соціальної безпеки в регіонах України (табл. 2.8).

При розробленні інтервальних шкал окрім визначення показників описової статистики для аналізованих індикаторів (їх економічний зміст та рекомендовані у науковій літературі [4; 5; 43; 48; 51]) до уваги рекомендовані напрями їх зміни, тобто враховано стимулюючий чи дестимулюючий вплив на стан соціальної безпеки. Так, показник смертності наявного населення можна розглядати і як результативний критерій-індикатор соціальної безпеки. Цей індикатор вважаємо інтегрованою характеристикою умов, у яких проходить життя людини. Показник смертності акумулює вплив стану медичного та соціального благополуччя у регіоні, умов праці, екологічної ситуації тощо. У загальній структурі причин смертності основне місце посідає смертність від серцево-судинних захворювань, показник якої є одним із найвищих у світі [5].

Як зазначили О. А. Грішнова, Ю. М. Харазішвілі за результатами ідентифікації порогових значень індикаторів демографічної безпеки України методом t-критерію (2000–2018 рр.), рекомендоване граничне значення показника П2, що сигналізує про настання небезпеки в Україні у цілому – більше 11,5 осіб на 1000 населення. Результати отримані дисертантом (табл. 2.6), не суперечать, а доповнюють результати досліджень науковців.

**Шкали показників оцінки прояву загроз
соціальної безпеці у регіонах України**

Індикатор	Вплив на соціальну безпеку	Шкали показників оцінки прояву загроз соціальної безпеці		
		Прийнятний	Критичний	Катастрофічний
1. Безпека здоров'я та відтворення населення регіону				
П2 – Коефіцієнт смертності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Дестимулятор	[0; 7)	(7; 23,6]	(23,6; і більше)
П3 – Коефіцієнт достатності середнього медичного персоналу на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Стимулятор	(9; і більше)	(7; 9]	[0; 7)
П4 – Коефіцієнт достатності лікарів усіх спеціальностей на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Стимулятор	(4,3; і більше)	(3; 4,3]	[0; 3)
П5 – Коефіцієнт захворюваності на активний туберкульоз на 100 000 осіб наявного населення у регіоні	Дестимулятор	[0; 18)	(18; 94]	(94; і більше)
П6 – Коефіцієнт захворюваності на ВІЛ-інфекцію та СНІД на 100 000 осіб наявного населення у регіоні	Дестимулятор	[0; 14,4)	(0,14; 72]	(72; і більше)
П9 – Коефіцієнт народжуваності на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Стимулятор	(13; і більше)	(6; 13]	[0; 6)
2. Добробут і матеріальне становище у регіоні				
П10 – Індекси фізичного обсягу ВРП у цінах попереднього року	Стимулятор	(115; і більше)	(100; 115]	[0; 100)
П11 – Коефіцієнт бідності за абсолютним критерієм	Дестимулятор	[0; 17,8)	(17,8; 43]	(43; і більше)
3. Безпека трудових відносин у регіоні				
П15 – Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці у віці 15-70 років у регіоні	Дестимулятор	[0; 7,1)	(7,1; 11,5]	(11,5; і більше)
П16 – Коефіцієнт заборгованості із виплати заробітної плати у регіоні	Дестимулятор	[0; 0,066)	(0,066; 0,676]	(0,676; і більше)

Продовження таблиці 2.8

Індикатор	Вплив на соціальну безпеку	Шкали показників оцінки прояву загроз соціальній безпеці		
		Прийнятний	Критичний	Катастрофічний
П17 – Питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні	Дестимулятор	[0; 6,9)	(6,9; 12,7]	(12,7; і більше)
4. Соціокультурна безпека регіону				
П21 – Коефіцієнт дитячого сирітства та позбавлення батьківського піклування на 1000 загальної кількості дітей у регіоні	Дестимулятор	[0; 4)	(4; 15]	(15; і більше)
П22 – Коефіцієнт підліткової народжуваності у регіоні	Дестимулятор	[0; 4,1)	(4,1; 7,5]	(7,5; і більше)
П24 – Коефіцієнт кримінальних правопорушень на 1 000 осіб наявного населення у регіоні	Дестимулятор	[0; 6,2)	(6,2; 13,8]	(13,8; і більше)
П25 – Питома вага населення, які мають доступ до Інтернету вдома у регіоні	Стимулятор	(70,3; і більше)	(30,9; 70,3]	[0; 30,9)
5. Соціальна згуртованість у регіоні				
П27 – Коефіцієнт прояву протестної активності населення за регіонами	Дестимулятор	0	[1; 3]	(3; і більше)
П28 – Коефіцієнт прояву акцій соціального протесту	Дестимулятор	0	[1; 5,8]	(5,8; і більше)
П31 – Коефіцієнт інтенсивності вибуття (еміграції)	Дестимулятор	[0; 5,3)	(5,3; 14,5]	(14,5; і більше)

Складено дисертантом за результатами використання методу трьох сигм

Таблиця 2.9

**Бально-рейтингова шкала оцінювання
прояву загроз соціальній безпеці у регіонах України**

Вплив індикатора на стан соціальної безпеки	Шкали оцінки прояву загроз соціальній безпеці у регіонах		
	Прийнятний	Критичний	Катастрофічний
Індикатори стимулятори і дестимулятори	0	1	2
Інтегральний показник	0-12	13-24	24-36

Доступність медичної допомоги визначається показниками доступності медичної допомоги для населення. Медичний персонал – це найцінніший людський ресурс сучасної охорони здоров'я, натомість Система охорони здоров'я в Україні дедалі гостріше відчуває брак кваліфікованих медичних кадрів. Аналіз тенденції скорочення чисельності медичного персоналу свідчить, що до 2030 р. укомплектованість медичних закладів України лікарями становитиме 75 %, а середнім та молодшим медичним персоналом – 73,6 % від потреби. Уже станом на 01.2021 р. спостерігається дефіцит вакансій в галузі охорони здоров'я у розмірі майже 13 тис. посад [4].

Соціально-небезпечні захворювання досить численні, взаємопов'язані, характеризуються швидкістю і непередбачуваністю поширення, можливістю появи нових форм. Інтенсивність поширення захворюваності соціально-небезпечних хвороб може відігравати роль «індикатора» стану соціальної безпеки у країні і регіонах. Чим вища захворюваність на соціально-небезпечні хвороби, тим коротша тривалість життя. За критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я, показник захворюваності на туберкульоз, що перевищує 30 випадків на 100 тис. населення, відповідає високому рівню захворюваності. В Україні цей індикатор складав понад 70 випадків. Епідемічні показники щодо туберкульозу в Україні вищі за показники у розвинених країнах у 10–12 разів [48].

Ще одним з найважливіших індикаторів соціальної безпеки є коефіцієнт народжуваності на 1000 осіб наявного населення. Показники народжуваності є найважливішим медико-соціальним критерієм життєздатності та відтворення населення. Народжуваність зумовлена не лише біологічними, а й економічними і соціальними процесами: умови життя, побут, традиції, релігійні установки та інші фактори. За розрахунками, оптимальне значення індикатора склало не менше 6 осіб [22].

Рівень добробуту населення є матеріальною основою, яка не лише забезпечує якісний його безпеки і розвитку. Тому основними показниками за цим напрямом соціальної безпеки визначено «Індекси фізичного обсягу ВРП у цінах попереднього року» і «Коефіцієнт бідності за абсолютним критерієм».

Індекси фізичного обсягу ВРП у цінах попереднього року є одним із найважливіших показників розвитку економіки регіону, економічним підґрунтям для підвищення рівня доходів населення і, відповідно, покращення рівня його особистої соціальної безпеки. Індекси фізичного обсягу за останні роки нижче 100% не знижувалися за більшістю регіонів України, а отже, обсяг фізичного ВРП кожного наступного року дорівнював або перевищував обсяг номінального ВРП попереднього року і, відповідно, реально не був меншим за номінальний ВРП [43].

Коефіцієнт бідності за абсолютним критерієм нерозривно пов'язана зі станом соціальної безпеки, зокрема з низькими можливостями ефективною реалізації своєї трудової активності, психологічними аспектами тощо. Застосування різних критеріїв бідності є важливою складовою усіх стратегій і програм зниження бідності.

Безпека трудових відносин у регіоні визначається за такими індикаторами: «Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці у віці 15-70 років у регіоні», «Коефіцієнт заборгованості із виплати заробітної плати у регіоні» і «Питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні»

Пороговим значенням рівня безробіття, обчисленого за методологією Міжнародної організації праці, відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України є 10%, що приблизно відповідає розрахованому дисертантом значенню за методом трьох сигм за регіонами протягом 2011–2021 рр.

Показники «Коефіцієнт заборгованості із виплати заробітної плати у регіоні» і «Питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні» є індикаторами-дестимуляторами. Рекомендовані порогові або оптимальні значення у науковій літературі відсутні, тому прийнято рішення використовувати розраховані значення за методом трьох

сигм за регіонами протягом 2011–2021 рр.

Наступний індикатор – «Коефіцієнт дитячого сирітства та позбавлення батьківського піклування на 1000 загальної кількості дітей у регіоні», який характеризує поширеність соціального сирітства та, опосередковано ефективність діяльності держави та ефективність соціальних програм подолання соціального сирітства. Індикатор є дестимулятором і тому прагнення його значення до нуля є найбільш оптимальним.

«Коефіцієнт підліткової народжуваності у регіоні» свідчить про рівень обізнаності молоді з питань користування методами запобігання вагітності та інфекцій, що передаються статевим шляхом, про соціальну відповідальність за своє життя і життя оточуючих, а догляд за дитиною у ранньому віці призводить до затримки соціальної адаптації підлітків у соціальному середовищі.

Питання доцільності включення показників злочинності до системи оцінювання соціальної безпеки вивчали низка науковців: О. А. Мельникова [20], Н. М. Борейко, С. П. Параниця [2] та інші. У вітчизняній практиці основними індикаторами стану злочинності вважають коефіцієнт злочинності у розрахунку на 1000 осіб наявного населення. Рекомендовані порогові або оптимальні значення за індикаторами напрямів Соціокультурної безпеки і Соціальної згуртованості у науковій літературі відсутні, тому прийнято рішення використовувати розраховані значення за методом трьох сигм за регіонами протягом 2011–2021 рр.

Наступним етапом є оцінка стану соціальної безпеки регіону за рівнем прояву загроз. Ми пропонуємо використовувати бально-рейтингову шкалу для оцінювання стану соціальної безпеки регіонів в Україні. Бально-рейтингова система орієнтованих на використання інтегрального показника (рейтингу). Бально-рейтингова оцінка надає можливість спрогнозувати своєчасність переростання небезпеки у загрозу, визначити ефективність соціальної політики держави, ідентифікувати межі, в яких зростає рівень соціальної небезпеки. Суттєвими перевагами бально-рейтингових моделей є відносна простота застосування, здатність ранжування та кластеризації регіонів за отриманими

результатами оцінки, поєднання формалізованих та неформалізованих критеріїв (використовуються індикатори, що комплексно характеризують прояв загрози). Водночас вважаємо, що розробка інтегрального показника за регіонами, орієнтованого на регіональне рейтингування, є доцільним. Результати бально-рейтингової оцінки стану соціальної безпеки регіонів України подано у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Результати інтегральної бально-рейтингової оцінки
прояву загроз соціальній безпеці регіонів України**

Регіони України	2019	2020	2021	Характеристика рівня прояву загроз соціальній безпеці у регіонах
Вінницька	14	14	14	Критичний
Волинська	18	17	18	Критичний
Дніпропетровська	19	20	21	Критичний
Донецька	27	25	26	Катастрофічний
Житомирська	15	15	16	Критичний
Закарпатська	13	14	14	Критичний
Запорізька	17	18	17	Критичний
Івано-Франківська	12	13	13	Прийнятний у 2019 р., Критичний у 2020–2021 рр.
Київська	16	16	19	Критичний
Кіровоградська	19	20	18	Критичний
Луганська	24	21	22	Катастрофічний у 2019 р., критичний у 2020–2021 рр.
Львівська	13	15	12	Критичний у 2019–2020 рр., Прийнятний у 2021
Миколаївська	17	18	18	Критичний
Одеська	16	14	17	Критичний
Полтавська	17	19	18	Критичний
Рівненська	15	14	14	Критичний
Сумська	19	19	17	Критичний
Тернопільська	14	11	14	Критичний у 2019–2021 рр., Прийнятний у 2020
Харківська	16	17	15	Критичний
Херсонська	17	19	18	Критичний
Хмельницька	17	14	12	Прийнятний у 2019–2020 рр., Критичний у 2021 р.
Черкаська	19	18	17	Критичний
Чернівецька	13	13	12	Критичний
Чернігівська	16	19	18	Критичний

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Інтегральну оцінку прояву загроз соціальній безпеці регіонів України здійснено, ґрунтуючись на статистичних даних за 2019–2021 рр. Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника подано у табл. 3.1–3.3, Додатку 3.

У результаті проведених розрахунків виявлено нерівномірність прояву загроз соціальній безпеці за регіонами України. Слід зауважити, що найсприятливіші умови для соціальної безпеки зафіксовано у Івано-Франківській (у 2019 р.), Львівській (у 2021 р.), Тернопільській (у 2020 р.) і Хмельницькій (у 2019–2020 рр.) областях; найважча ситуація фіксувалась у Донецькій і Луганській областях (без урахування частини тимчасово окупованої території). Загалом спостерігається неоднозначна тенденція зміни інтегрального показника за регіонами, але за окремими індикаторами спостерігається покращення ситуації (наприклад: П17 – Питома вага штатних працівників, яких було переведено з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) до середньооблікової кількості штатних працівників у регіоні; П25 – Питома вага населення, які мають доступ до Інтернету вдома у регіоні). Проте відповідно до шкали вимірювання, стабільно прийнятний (безпечний) прояв загроз соціальній безпеці практично не спостерігався у жодному регіоні протягом 2019–2021 рр. Таким чином, констатуємо, що у регіонах України переважає критичний рівень прояву загроз соціальній безпеці. Отримані результати дозволять сформулювати основні рекомендації щодо вироблення превентивних і попереджувальних заходів щодо зниження прояву і впливу загроз соціальній безпеці, усунення вираженої нерівномірності та сприяти підвищенню рівня соціальної безпеки за регіонами України.

Висновки до розділу 2

1. Результати аналізу вимірювання соціальної безпеки дали змогу дисертанту зробити висновок про наявність тенденції до наслідування міжнародних та вітчизняних стандартів моделей розрахунку соціальної безпеки при удосконаленні системи показників або способу їх нормалізації тощо. Вищезазначене свідчить про динамічний розвиток концепції соціальної безпеки та інших концепцій, орієнтованих на людину і її захищеність.

2. Необхідним інструментом визначення об'єктивного рівня соціальної безпеки є методика, запропонована у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (у якості субіндексу соціальної безпеки у цілому по Україні). Натомість цю методику було адаптовано до використання на регіональному рівні, запропоновано шкалу оцінювання інтегрального показника. Результатом адаптації національного підходу до вимірювання соціальної безпеки є встановлення об'єктивного рівня соціальної безпеки, що створює аналітичну основу для формування рекомендацій щодо підвищення її рівня.

3. Якісна інтерпретація індексу соціальної безпеки для кожного регіону дозволяє надати сформовану шкалу рівнів соціальної безпеки. Слід зазначити, що протягом 2016–2021 рр. у більшості регіонів України рівень соціальної безпеки перебуває в низькому рівні. Середній рівень соціальної безпеки зафіксовано у Чернівецькій, Львівській та Вінницькій областях протягом 2016-2021 рр. Слід врахувати й розмежування населення за ознакою добробуту, наявністю доступу до деяких видів товарів і послуг. Окрім цього, нестабільне і кризове економічне становище України є джерелом соціальної нестабільності в країні та породжує тенденції, що стимулюють соціальне розшарування суспільства.

4. Подальший аналіз причин низького і середнього рівня соціальної безпеки у регіонах України стосувався вивчення питання гостроти прояву загроз соціальній безпеці і розроблення інструментарію визначення інтенсивності цього прояву.

5. Дисертантом, ґрунтуючись на узагальненні і ґрупуванні загроз соціальної безпеці, визначено основний перелік за складовими елементами, який у подальшому ліг в основу розроблення інструментарію оцінювання прояву загроз соціальної безпеці регіону. Таким чином, визначені небехпеки, які надзвичайно суттєво впливають на стан соціальної безпеки (небезпеки, які справляють деструктивний вплив за кожним елементом), що дозволило ідентифікувати систему показників згідно із передіком таких загроз.

6. Розроблено інструментарій оцінювання прояву загроз соціальної безпеці регіону, відмінність якого полягає у використанні визначених за побудованими інтервальними шкалами порогових значень, наближення до яких сигналізує про підвищення їх дестабілізуючого впливу на стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє вчасно розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки. Перспективними дослідженнями є розроблення рекомендацій щодо вироблення превентивних заходів щодо зниження прояву загроз і їх впливу на соціальну безпеку.

Основні результати досліджень, отримані автором у ході написання розділу, опубліковані в роботах [7; 8; 9].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Благун І. Г., Кушнірчук Ю. М., Підлипна Р. П. Соціальне страхування: навч. посібн. / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів: СПОЛОМ, 2015. 272 с
2. Борейко Н.М., Параниця С.П. Соціальна безпека як потенціал розвитку регіону України. Економіка та держава. 2020. № 5. С. 123–126.
3. Воротнюк М., Сушко О. Парадигма людської безпеки: теорія та практика. *Людська безпека як імператив сучасної епохи: переніс фокусу з держави на людину*. Київ: Фонд імені Фрідріха Еберта, Представництво в Україні. 18 с. URL: <http://libraiy.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07749.pdf> (дата звернення: 25.01.2023).
4. Власенко Р. В. Щодо кадрового забезпечення галузі охорони здоров'я. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/ohorona-zdorovyua.pdf>.
5. Грішнова О. А., Харазішвілі Ю. М. Демографічна безпека України: індикатори, рівень, загрози. Демографія та соціальна економіка. 2019. №2. С. 65–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2019_2_7.
6. Давидюк О. О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови показників. Київ: Абрис, 2002. 158 с.
7. Демченко К. О. Оцінка показників соціальної безпеки України. *Економіка і організація управління*. 2023 №2(50). С.188-194. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14649>
8. Демченко К.О. Класифікація загроз соціальній безпеці України. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 20-21 квітня 2023 р.). Харків: ДБТУ, 2023. С. 356-360.
9. Демченко К.О. Соціальна згуртованість як важлива детермінанта соціальної безпеки. *Innovations and prospects of world science*. The 2nd

International scientific and practical conference (October 6-8, 2021) Vancouver, Canada. International Science Group. 2021. P. 516-519. (0.28 друк. арк.)

10. Єгоршин О. О., Зосімов А. М., Пономаренко В. С. Методи багатовимірного статистичного аналізу: навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 208 с.

11. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / редкол.: Ю.В. Ковбасюк (відп. ред.) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 2. 692 с.

12. Завора Т. М. Теоретико-методичні підходи до оцінювання рівня національної безпеки у соціальній сфері в умовах системної трансформації. *Економіка і регіон*. Полтава: ПолтНТУ, 2015. № 6 (51). С. 58–65.

13. Завора Т. М., Чепурний О. В. Аналіз та оцінка індикаторів стану соціальної безпеки України. *Ефективна економіка*. 2012. №9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1365>.

14. Завора Т. М., Чепурний О. В. Комплексна система моніторингу соціальної безпеки регіону. Соціально-економічні проблеми адаптації реального сектора в сучасних умовах: матеріали I Міжнародної наук. практ. конф. Донецьк: Цифрова типографія, 2013. С. 20–22.

15. Ієрусалимов В., Марчак Д. Аналітична записка: Підвищення ефективності використання прожиткового мінімуму як інструменту подолання бідності в Україні. Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління KSE. URL: <https://shorturl.at/mvHRY>.

16. Кальницька М. А. Структура соціальної безпеки та динаміка її показників в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017, С. 66–71.

17. Колодізев О.М., Максимова М.В. Удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. Вип. № 6/1(23). С. 25–33.

18. Лібанова Е. М., Палій О. М. Ринок праці та соціальний захист. Київ: Основи, 2004. 491 с.

19. Лесик В.О. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків, 2018. 267 с.

20. Мельникова О. А. Соціальна безпека регіону: сутність та способи протидії загрозам. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6474> (дата звернення: 22.11.2021).

21. Методологія Індексу SCORE в Україні. URL: <https://scoreforpeace.org/uk/ukraine/methodology> (дата звернення: 01.02.2023).

22. Мігус І. П., Срібна В. В., Цікало О. Ю. Діагностика соціальної безпеки черкаської області в контексті економічної безпеки України. *Ефективна економіка*. 2013. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_6_72.

23. Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.

24. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення 01.02.2023).

25. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. Відкриті дані. URL: <https://www.msp.gov.ua/>.

26. Офіційний сайт Національної служби посередництва і примирення. URL: <https://nspp.org.ua/> (дата звернення 01.02.2023).

27. Пономаренко В. С., Малярець Л. М. Аналіз даних у дослідженнях соціально-економічних систем: монографія. Харківський національний економічний університет. Харків: ІНЖЕК, 2009. 430 с.

28. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 р., № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 20.11.2021).

29. Про оплату праці: Закон України від 20.07.1995 № 144/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

30. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20.02.2022).

31. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>. (дата звернення: 20.11.2021).

32. Про публічну інформацію: Закон України від 13.01.2011 р. №2939-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>. (дата звернення: 20.02.2022).

33. Раєвнева О. В., Аксьонова І. В., Свидло Г. І. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навч. посіб. / під ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Раєвневої. Харків: ФОП Александрова К. М., 2016. 328 с.

34. Статистика / О. В. Раєвнева, І. В. Аксьонова, О. І. Бровко; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора О. В. Раєвневої. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 389 с.

35. Статистичний збірник «Бюджет України». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 29.11.2021).

36. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт». Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_vgr.htm (дата звернення: 01.02.2023).

37. Статистичний збірник «Праця України». Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_pu_zb.htm (дата звернення: 01.02.2023).

38. Статистичний збірник «Регіони України» (Частина І). Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf (дата звернення: 29.11.2021).

39. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України». Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzhahist_u.htm (дата звернення: 01.02.2023).

40. Статистичні матеріали Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2023). [40]

41. Стратегія національної безпеки України. Указ Президента України №392/2020. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/396.html> (дата звернення:

01.02.2023).

42. Терещенко О. О., Стецько М. В. Системи показників у концепції фінансового контролінгу у сфері бізнесу. *Фінанси України*. 2013. № 11. С. 66–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_11_7.

43. Федулова С. О., Овчаренко О. В., Науменко Н. Ю. Формування системи моніторингу економічної безпеки регіону на прикладі Дніпропетровської області. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2020. Вип. 56. С. 100–108. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.56-14>.

44. Bertelsmann, S. (2013). *Social Cohesion Radar: Measuring common ground. An international comparison of social cohesion*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, P. 76.

45. Bondarenko, M., Babenko, S., & Borovski, O. (2017). Social cohesion in Ukraine (The experience of application of Bertelsmann Stiftung method to European social survey data). *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Sociology*. 8. 58-65. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-7979/8.10>.

46. Buzan B. *New Patterns of Global Security in the Twenty-first Century*. *International Affairs*. 1991. № 67 (3). P. 432–433.

47. Costello A., Osborne J. *Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most from Your Analysis*. *Practical Assessment, Research & Evaluation*. 2005. No. 10. P. 1–9.

48. European health for all database (HFA-DB). URL: <http://www.euro.who.int/hfadbf>.

49. *Human Security Now* (report). New York: Commission of human security, 2003. URL: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/91BAEEDBA50C6907C1256D19006A9353-chs-security-may03.pdf>. (Last accessed: 04.10.2022).

50. ILO. What does NEETs mean and why is the concept so easily misinterpreted?, *Technical Brief*, No. 1, 2015. Available: https://www.ilo.org/employment/areas/youthemployment/work-for-youth/publications/technical_briefs/WCMS_343153/lang--en/index.htm. Accessed on: February 23, 2020.

51. Kharazishvili Y. (2019). *Systemic Security of Sustainable Development*:

Assessment Tools, Reserves and Strategic Implementation Scenarios; Monograph; Institute of Industrial Economics, National Academy of Sciences of Ukraine: Kyiv, Ukraine, 304 p.

52. Chien-Chiang, and Chun-Ping Chang. 2006. «Social Security Expenditure and GDP in OECD Countries: A Cointegrated Panel Analysis.» *International Economic Journal*, 20(3): 303-320. <http://dx.doi.org/10.1080/10168730600879372>.

53. Nazarova G., Demianenko A. Problems of «NEET» youth measuring in Ukraine. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали V наук.-практ. конф., 26–27 лист. 2020 р.: тези допов.* Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 338–339.

54. Nazarova G., Jaworska M., Nazarov N., Dybach I. & Demianenko A. Improvement of the method measuring the security of human development: case of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2019. 17(4). P. 226–238. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(4\).2019.19](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(4).2019.19).

55. Shestakova N. N., Skvortsova M. B., Kuzmina L. K., On the human capital of young people who are NEET. *Ekonomika truda*, vol. 6. no. 1, pp. 565-586, 2019. DOI: 10.18334/et.6.1.40077.

56. Zudina A. A. Roads leading youth to NEET. *HSE Economic Journal*, Vol. 22, No 2, 197-227 pp., 2018. DOI: 10.17323/1813-8691-2018-22-2-197-227.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

3.1. Методичний підхід до оцінювання рівня соціальної безпеки регіону

Результати проведеного дослідження існуючих методик оцінювання соціальної безпеки регіону (підрозд. 1.3), а також виявлені недоліки зумовлюють необхідність створення адаптивної системи оцінки соціальної безпеки, яка б враховувала особливості сучасних умов соціального розвитку суспільства, відрізнялась простотою, доступністю, прозорістю та зручною застосування на регіональному рівні. Логіка побудови, структура і формула розрахунку субіндексу соціальної безпеки (за моделлю, запропонованою Міністерством економіки України у 2013 р. як складова розрахунку рівня економічної безпеки України) досліджена дисертантом у підрозд. 2.1.

За результатами аналізу виявлено, що розрахунок субіндексу соціальної безпеки (за моделлю, запропонованою Міністерством економіки України у 2013 р. як складова розрахунку рівня економічної безпеки України) ґрунтується на показниках за такими напрямками:

- рівень бідності населення і окремих вразливих категорій населення;
- державне фінансування окремих соціальних напрямів;
- захворюваність населення на соціально-небезпечні хвороби;
- рівень грамотності населення;
- злочинність;
- зайнятість і гідний рівень життя.

Слід зауважити, що окремі із виділених напрямів аналітичної оцінки включаються у більш ширші аспекти, тому ці напрями є не співрозмірними, до того ж наявний підхід не передбачений для використання на регіональному рівні

через склад показників, які є «загальнодержавними», а їх кількісне вираження не суттєво різниться за регіональною ознакою.

У процесі удосконалення підходу слід уникнути зайвої простоти та складності, тому що надмірна простота при вимірюванні соціальної безпеки може призвести до ігнорування частини складових, що мають бути відображені в індексі та можуть справляти значний вплив на його стан. Велика розмірність показників вимірювання може бути причиною низької порівнянності даних, недостатньою статистичною надійністю або появу проблем при визначенні чинників зміни інтегрального індексу. У зв'язку з цим слід узгодити висунуті вимоги з метою формування послідовності розрахунку.

Удосконалення методичного підходу до оцінювання соціальної безпеки ґрунтується на основі побудови інтегрального показника. Оскільки статистична інформація, що накопичується за різними напрямками соціально-економічного розвитку, як правило, вимагає ґрунтовного грамотного аналізу. Для кількісного і якісного аналізу різноманітних показників активно застосовується індикація. Даний методичний підхід придбав широку актуальність в природничих науках, дозволяючи зрозуміти причинно-наслідковий зв'язок між явищами, що вивчаються. Використовувані в ході проведення оцінки індикатори дозволяють проаналізувати стан досліджуваної системи, що відчуває вплив від сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів. До основних принципів побудови індикаторів відносять агрегування і створення систем показників; при цьому класичне формування індикатора орієнтоване на подання ступеня досягнення еталонного значення.

Оригінальність запропонованого методичного підходу полягатиме в поетапному трирівневому інтегральному оцінюванні безпеки людського розвитку за основними детермінантами, що дасть змогу формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки.

Отже, Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки, що пропонується дисертантом ґрунтується на врахуванні основних детермінант

соціальної безпеки, важливість яких обґрунтована дисертантом у підрозд. 1.2, якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні».

Серед найважливіших детермінант соціальної безпеки слід виділити економічну: «Добробут і матеріальне становище у регіоні». Рівень добробуту населення на макроекономічному рівні різними науковцями пропонується визначати через валовий національний дохід на душу населення. Тобто валовий національний дохід на душу населення є інструментом оцінювання параметрів функціонування національної економіки і дає змогу описати масштаби діяльності економічної системи у кількісному вираженні, що переважно представлена реальним сектором економіки. Тому детермінанту «Добробут і матеріальне становище у регіоні» для розрахунку стану соціальної безпеки регіонів України пропонуємо визначати за допомогою валового регіонального продукту на душу населення (формула 3.1), враховуючи нормування показника, за фактичним (*actual value*), мінімальним (*min*) і максимальним (*max*) значеннями.

$$I_{1.1} = \frac{\ln(\text{actual value}) - \ln(\text{min})}{\ln(\text{max}) - \ln(\text{min})}, \quad (3.1)$$

Окрім валового регіонального продукту на душу населення для оцінювання стану соціальної безпеки на регіональному рівні дисертантом пропонується включити у розрахунок показник «Рівень забезпеченості базовим набором товарів тривалого користування» ($I_{1.2}$). Цей показник відображає питому вагу населення, які мають всі товари базового набору товарів тривалого користування, тобто ту частину населення, яка досягла рівня комфортності життя (у частині побуту) і розраховується щорічно Державною службою статистики України.

Включення іншого показника, який характеризує стан досягнутого добробуту населення – «Питома вага населення, які заощаджували або купували

нерухомість» ($I_{1.3}$) вважаємо доцільним, оскільки здійснювати заощадження або купувати нерухомість у поточних умовах дозволяє лише та частина населення, яка задовольнила базові фізіологічні потреби і більш менш досягли рівня комфортності життя у частині побуту.

Таким чином, розрахунок субіндексу «Добробут і матеріальне становище у регіоні» (I_1) здійснюється за формулою 3.2.

$$I_1 = \frac{I_{1.1} + I_{1.2} + I_{1.3}}{3} \quad (3.2)$$

Високий рівень комфортності життя населення досягається, головним чином, завдяки реалізації його економічної активності – гідною зайнятістю і безпечними трудовими відносинами. Тому детермінанта «Безпека трудових відносин у регіоні» визначає ефективність реалізації трудового потенціалу регіону і виступає індикатором стану соціальної безпеки у сфері праці. З точки зору впливу трудових відносин на стан соціальної безпеки регіону має значення не лише чисельність і рівень зайнятості і безробіття, але й якісні параметри, як то ступінь охоплення працівників соціально-трудовими договорами ($I_{2.2}$), плинність працівників ($I_{2.3}$).

Захищеність працюючого населення пропонуємо характеризувати через показник «Рівень охоплення працівників соціально-трудовими договорами» ($I_{2.2}$), що вказує на рівень публічності соціально-трудових відносин, їх захищеності з боку держави і регіону, а також покриття працівників умовами праці, що відповідаю санітарно-гігієнічним нормам і рівень охоплення соціальним страхуванням.

Розрахунок субіндексу «Безпека трудових відносин у регіоні» (I_2) після нормування кожного показника пропонуємо здійснювати за формулою 3.3.

$$I_2 = \frac{I_{2.1} + I_{2.2} + I_{2.3}}{3} \quad (3.3)$$

Детермінанту «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону»

пропонується оцінювати за показником «Очікувана тривалість життя при народженні» ($I_{3.1}$), де «actual value» є фактичним значенням очікуваної тривалості життя при народженні, що вимірюється кількістю років за певний проміжок часу. Для нормування показника пропонуємо використовувати загальноприйнятую міжнародною науковою спільнотою формулу (3.4) [56].

$$I_{3.1} = \frac{\text{actual value} - 20}{85 - 20}, \quad (3.4)$$

Мінімальна тривалість життя є обґрунтованою міжнародним науковим товариством і ґрунтується на історичних свідченнях, що жодна країна у минулому столітті не мала тривалості життя менше 20 років [48; 53]. Максимальна тривалість життя встановлена також міжнародним науковим товариством на рівні 85 років, що є реалістичною цільовою метою для багатьох країн протягом останніх 30 років.

Для оцінювання складової «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону» пропонуємо також врахувати важливість показника «Загальний коефіцієнт природного приросту / скорочення населення» ($I_{3.2}$), оскільки саме громадяни будь-якої держави є рушійною силою суспільного розвитку, а демографічний стан і параметри відтворення населення є головним критерієм, від яких залежить безпека і темпи соціального процвітання. Слід зауважити, що показники «Очікувана тривалість життя при народженні» ($I_{3.1}$) та «Загальний коефіцієнт природного приросту / скорочення населення» ($I_{3.2}$), розглядаємо як кінцеві критерії-індикатори результативності безпеки соціального розвитку. Обидва індикатори акумулюють вплив досить широкого кола чинників безпеки життєдіяльності людини – її соціально-психологічних, економічних, соціально-культурних і багатьох інших; а також вплив стану медичного та соціального благополуччя у країні, умов праці, екологічної ситуації тощо. Розрахунок субіндексу «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону» (I_3) після нормування розраховується за формулою 3.5.

$$I_3 = \frac{I_{3.1} + I_{3.2}}{2} \quad (3.5)$$

Процес визначення об'єктивного рівня соціальної безпеки у регіонах України вимагає врахування детермінанти «Соціокультурна безпека регіону». Значення соціально-культурної безпеки у процесі розвитку суспільства надзвичайно велике, оскільки вона створює умови для формування безпеки інтелектуального потенціалу і багато в чому визначає духовне життя населення. Але теоретично сутність соціально-культурної безпеки як соціального феномену не цілком усвідомлена, що є перешкодою до її формування як соціальної категорії та створення додаткових можливостей для розвитку різних видів і форм соціально-культурної діяльності.

Соціально-культурну безпеку можна розглядати як багатосторонній систему соціальних відносин (національних, творчих, релігійних тощо), що задовольняють інтереси населення і сприяють вирішенню проблеми у сфері освіти, культури, науки, мистецтва та ін. Цінність цих відносин полягає у реалізації процесів формування, зберігання, транслювання і розвитку цінностей, норм, традицій і культури.

Таким чином, вважаємо, що соціально-культурна безпека – це підсистема (складова) соціальної безпеки, що сприяє відтворенню соціальних суб'єктів у результаті включення їх у процес соціально-культурної діяльності з метою виробництва, транслювання і розвитку культурних цінностей у безпечних умовах у вигляді матеріально-предметних форм або суб'єктно-об'єктних відносин.

Оцінити безпеку соціально-культурної сфери можна завдяки її аналітичному структуруванню, користуючись можливостями створення тих чи інших класифікацій видів соціально-культурної діяльності, що становлять субстанційну основу розвитку соціально-культурної сфери.

На нашу думку, саме галузева класифікація є основою створення різних класифікаторів організацій і послуг, представлена системою взаємопідпорядкованих рівнів галузевої структури соціально-культурної сфери,

а також залежно від цілей діяльності і функцій організацій, організаційної структури управління і форм власності. Так, за цілями діяльності соціально-культурну безпеку можна класифікувати таким чином: інформаційна, пізнавально-освітня, креативно-творча.

Розвиток багатьох видів соціокультурної діяльності зумовлений активним формуванням «промисловості культури» у ХХ ст.. Усі її окремі сегменти включені в діяльність з виробництва і розповсюдження культурного продукту, а саме:

теле- та радіоіндустрія;

інтернет-індустрія, включаючи всі форми «net art» та «net culture», а також виробництво сайтів, порталів та інших форм колективної та групової комунікації;

музична індустрія;

видавничий бізнес;

освітні індустрії.

Слід зазначити, що на разі вищезазначені види соціокультурної діяльності важко оцінити за деякими критеріями через брак статистичних даних, тому враховуючи цей факт, до складу показників детермінанти «Соціокультурна безпека регіону» пропонуємо включити:

рівень охоплення населення вищою освітою;

рівень фінансування науково-технічного розвитку за рахунок усіх джерел до валового регіонального продукту на душу населення;

рівень користування населення інформаційно-комунікаційними технологіями.

Розрахунок субіндексу «Соціокультурна безпека регіону» (I_4) здійснюється за формулою 3.6.

$$I_4 = \frac{I_{4.1} + I_{4.2} + I_{4.3}}{3}. \quad (3.6)$$

де $I_{4.1}$ – охоплення населення середньою та вищою освітою в області за

роками (вага осіб із середньою та вищою освітою в загальній чисельності населення області), процентні пункти;

I_{4.2} – фінансування науково-технічного розвитку за рахунок усіх джерел до валового регіонального продукту на душу населення;

I_{4.3} – користування населенням інформаційно-комунікаційними технологіями.

Однією з важливих частин соціокультурної безпеки є розвиток новітніх технологій, у тому числі результатів, у сфері автоматизації процесу отримання, передачі, зберігання та розповсюдження інформації. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій було розширено та інтегровано в соціально-економічну, політичну та духовну сфери людського життя [175]. Потенціал інформаційно-комунікаційних технологій активно використовується для покращення реалізації конституційних прав і свобод людини, активного формування інститутів громадянського суспільства, розширення громадської участі населення у вирішенні соціальних проблем тощо. Проникнення інформаційно-комунікаційних технологій є неминучим процесом і посилює залежність людей, організацій, державних органів та установ від функціонування інформаційної інфраструктури суспільства, стабільності та безпеки використання. Стабільність інформаційно-комунікаційної інфраструктури стає важливим фактором забезпечення соціальної та нашої національної безпеки.

Накопичені масиви інформації вже сьогодні стають не лише найважливішим ресурсом людства, а й інструментом безпеки, визначаючи не лише прогрес економіки й культури у високотехнологічних сферах діяльності, але й швидкість і характер безпеки трансформації розвитку людства та впливу різних негативних чинників. Тож включення показника «Рівень користування населення інформаційно-комунікаційними технологіями» у систему оцінювання соціокультурної безпеки вважаємо цілком обґрунтованим як на теоретичному так і на практичному рівнях зважаючи на сучасні умови розвитку суспільства. Пропонуємо розраховувати показник «Рівень користування населення

інформаційно-комунікаційними технологіями» (I_{ict}) за формулою 3.7.

$$I_{4.3} = \frac{x_1 + x_2}{2}, \quad (3.7)$$

де $I_{4.1}$ – рівень охоплення населення середньою та вищою освітою в області (роки) (вага осіб із середньою та вищою освітою в загальній чисельності населення області), процентні пункти;

$I_{4.2}$ – рівень фінансування інноваційного розвитку з усіх джерел до регіонального ВВП на душу населення;

$I_{4.3}$ – рівень використання пра комп'ютерний, інформаційних, комунікаційних технологій.

Однією з головних частин соціальної безпеки є розвиток інноваційних технологій, у тому числі у сфері автоматизації процесу отримання, передачі, зберігання та розповсюдження інформації. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій інтегровано в соціальну та економічну та політичну і духовну сфери людського життя [175]. Потенціал інформаційних технологій активно використовується для покращення реалізації трудових і соціальних прав і свобод людини, активного формування інститутів громадянського суспільства, розширення громадської участі населення у вирішенні соціальних проблем. Проникнення інформатизації є важливим процесом і має залежність людей, організацій, державних органів від функціонування інформаційної інфраструктури, стабільності використання. Стабільність інформаційно-комунікаційної інфраструктури є важливим чинником забезпечення як соціальної, так і національної безпеки.

накопичені маси інформації стають не тільки найважливішим ресурсом людства, а й інструментом безпеки, що визначає не тільки економічний і культурний прогрес у сфері високих технологій, але також швидкість і характер діяльності. визначеність змін у розвитку людини та вплив різноманітних негативних факторів. Тому вважаємо, що включення до системи оцінки

соціокультурної безпеки показника « Рівень використання населенням інформаційно-комунікаційних технологій » є цілком виправданим як на теоретичному, так і на практичному рівні з урахуванням сучасних умов розвитку суспільства. Показник «Використання населенням інформаційно-комунікаційних технологій» (I_{ict}) пропонуємо розраховувати за формулою 3.7.

$$I_{4.3} = \frac{x_1 + x_2}{2}, \quad (3.7)$$

де x_1 – ступінь користування мобільним зв'язком (активні рахунки мобільних телефонів у регіоні);

x_2 – рівень користування мережею Інтернет (кількість користувачів мережею Інтернет у регіоні).

Для визначення рівня соціальної безпеки на мезоекономічному рівні вищезазначених показників недостатньо, адже це суперечитиме найпопулярнішому визначенню поняття «соціальна безпека» відповідно до інструментального підходу послідовником якого є дисертант. Таким чином, елемент «досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи» (запропонований дисертантом у визначенні поняття) є надзвичайно важливим, а включення показника, що враховуватиме формування соціально згуртованого суспільства не лише у межах одного покоління вважаємо цілком доцільним.

Рекомендації щодо оцінювання соціальної згуртованості як невід'ємної складової безпеки, запропоновані уперше у 2001 р. у вигляді системи індикаторів. Підхід до оцінювання згуртованості за допомогою індикаторів набув широкого використання як системи показників моніторингу соціального виключення. Подальші дослідження фахівців Ради Європи зорієнтовані на удосконалення системи показників і ранжування за їх пріоритетністю.

Аналізуючи зарубіжні підходи до оцінювання соціальної згуртованості, слід виділити напрацювання Р. Бергер-Шмідт [23], яка обґрунтувала власний підхід. Запропонована ученою система показників ґрунтується на двох вимірах:

нерівності та соціального капіталу. Вимір нерівності представлений у розрізі регіонального, гендерного, поколінського і соціального аспектів, а вимір соціального капіталу включає оцінку якості соціальних відносин та інститутів, діяльність усередині соціальних груп і об'єднань.

Науковці Дж. Кім, Р. Шілі та К. Шмідт соціальну згуртованість характеризують як абстрактне людське відчуття довіри і спільної мети між членами соціальної групи чи регіону, а також готовність взаємодіяти задля прогресу і розвитку. Таке трактування визначає сутність соціальної згуртованості за шістьма параметрами: ідентичність, приналежність, довіра, норми колективних дій, відношення до інших груп і громадянська активність [36].

М. Вулкок, В. Істерлі та Дж. Ріцан для аналізу соціальної згуртованості розробили інший набір індикаторів [44]. Так, науковці беруть до уваги рівень членства населення у громадських організаціях і об'єднаннях, рівень довіри, соціально-економічну нерівність та етнічну неоднорідність.

Однією із найвідоміших підходів до вимірювання соціальної згуртованості є методика, розроблена Фондацією Бертельсмана. В основі підходу закладено Індекс соціальної згуртованості, основними вимірами якого є: *соціальні відносини; пов'язаність і орієнтація* [24]. Вимір соціальних відносин включає соціальні мережі, рівень віри в інших і ступінь прийняття різноманітності; вимір приналежності характеризується ідентифікацією людини зі спільнотою, рівень довіри до інститутів і відчуття справедливості; вимір орієнтації на добробут, охоплює солідарність, ступінь визнання соціальних норм і ступінь громадської залученості.

В Україні на сьогодні застосовуються методичні підходи до оцінювання соціальної згуртованості SCORE index або Індексом соціальної згуртованості та примирення [58]. Уперше Індекс соціальної згуртованості та примирення був розроблений і запропонований фахівцями Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй і Центром сталого миру і демократичного розвитку спільно з Агентством США з міжнародного розвитку. Соціальна згуртованість визначається характером співіснування між індивідами у соціальній групі й

інституціями, натомість примирення характеризує зусилля держави і сприятливі умови для миру між групами, які раніше конфліктували [58].

Таким чином, виявлено, що серед проаналізованих складових соціальної згуртованості найбільш поширеними з них, які дають змогу визначити стан соціальної згуртованості є: «Довіра», «Ідентифікація», «Приналежність», «Соціальне виключення», «Соціальне включення», «Соціальний капітал», «Інші демографічні і соціально-економічні показники добробуту». Серед інших складових науковці виділяють соціальну поведінку (яка характеризує соціальну толерантність і участь громадськості у суспільних процесах; ступінь довіри суспільства до різних інститутів).

Однією з головних умов формування соціально згуртованого суспільства є специфічна якість особистості кожного громадянина – громадянська активність, яка включає критерії «громадянськості» і громадянської позиції. Аналізуючи феномен громадської активності людини у соціальному житті, варто наголосити на тому, що громадянське суспільство є комплексним явищем [12], що визначається, перш за все, наявністю соціальних інститутів й ефективністю їх функціонування (громадська думка, організації, асоціації й об'єднання громадян, система зовнішнього громадського контролю за владою тощо); соціальних практик (активність населення у формі участі у виборах, громадянська залученість до добровільних соціальних об'єднань, правова культура тощо); суспільних цінностей (плюралізм, толерантність, довіра до суспільних інститутів, здатність до компромісів, самоповага, ввічливість і громадянська солідарність) [20].

Результати аналізу головних компонент для вимірювання стану соціальної згуртованості, запропонованих науковцями, дали змогу зробити висновок про достатньо широкі і розмиті межі досліджуваного явища. Тому обчислення субіндексу за детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні» пропонуємо здійснювати за формулою 3.8.

$$I_5 = \frac{I_{5.1} + I_{5.2} + I_{5.3}}{3}. \quad (3.8)$$

де $I_{5.1}$ – рівень залученості до добровільних громадських організацій і об'єднань (кількість членів на обліку громадських організацій і об'єднань на 100 тис. населення регіону);

$I_{5.2}$ – рівень прояву соціальної активності громадян у формі участі у виборах (кількість виборців, які взяли участь у виборах до загальної чисельності населення регіону);

$I_{5.3}$ – рівень прояву соціальної активності громадян у формі акцій соціального протесту (пікетування, мітинг, збори, голодування, вулична хода тощо).

Таким чином, вищезазначені складові рекомендується брати за основу формування аналітичного забезпечення субіндексу соціальної згуртованості у регіонах України у складі системи оцінювання соціальної безпеки. Отже, вибір зазначених у формулі 3.8 показників і включення їх до інтегральної оцінки стану соціальної згуртованості як складової детермінанти соціальної безпеки є науково обґрунтованим відповідно до вітчизняних особливостей і умов розвитку суспільства.

Слід зауважити про відсутність статистичних спостережень за деякими показниками. У відповідь на запит до Державної служби статистики України щодо отримання статистичних даних про кількість членів громадських організацій і об'єднань повідомлено, що починаючи зі звіту за 2019 р., підготовка інформації стосовно діяльності громадських організацій планом не передбачена (через втрату чинності наказу Державної служби статистики України від 30 жовтня 2013 р. №332 «Про затвердження Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо зареєстрованих громадських об'єднань, професійних спілок, політичних партій та благодійних організацій та діяльності громадських організацій», а також наказу Державної служби статистики України від 23 листопада 2016 р. №221 «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) «Звіт про діяльність громадської організації», Додаток И).

У відповідь на запит іншого розпорядника інформації – Міністерства юстиції України щодо надання статистичних даних, отримано відповідь, про те, що відповідно до підпункту 83 пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 р. № 228 (зі змінами) Міністерство юстиції України не веде статистичної та облікової звітності щодо кількості громадських організацій і об'єднань за регіонами (Додаток К). Отже, відсутність статистичних даних за індикатором «Рівень залученості до добровільних громадських організацій» у 2019–2021 рр. на разі унеможлиблює його включення до системи розрахунків.

Відповідно до принципу прозорості й повноти інформації при формування системи показників важким є врахування вищезазначених індикаторів оскільки офіційні статистичні дані у відкритому доступі за регіонами України відсутні. Зважаючи на це, слід розрізняти дві версії інтегрального показника: розширена (з усіма показниками, що є необхідними для включення у розрахунок Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки) і часткова (з низкою показників, звужених до доступних на міжрегіональному рівні для їх порівняння). У довгостроковій перспективі Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки може застосовуватися в розширеному вигляді.

Статистична інформація за індикатором «Рівень прояву соціальної активності громадян у формі участі у виборах» наявна і оприлюднюється в аналітичних звітах на офіційному сайті Центральною виборчою комісією для розрахунків пропонуємо брати до уваги останні дані.

Статистичні дані за індикатором «Рівень прояву соціальної активності громадян у формі акцій соціального протесту» не є у відкритому доступі на офіційних сайтах розпорядників інформації, але у результаті звернення із запитом до Національної служби посередництва і примирення про надання публічної інформації отримано відповідь, що такі статистичні дані не створювались під час реалізації повноважень Національної служби посередництва і примирення; інформація не є заздалегідь відображеною або задокументованою будь-якими засобами та не фіксувалось на будь-яких носіях, тому у запиті відмовлено. Результати повторного

запиту дали змогу отримати всю необхідну для розрахунків інформацію (Додаток Л).

Таким чином, в основі запропонованого дисертантом Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки лежать такі субіндекси: субіндекс добробуту і матеріального становища у регіоні, субіндекс безпеки трудових відносин у регіоні, субіндекс безпеки здоров'я та відтворення населення регіону, субіндекс соціокультурної безпеки регіону та субіндекс соціальної згуртованості у регіоні.

Узагальнену систему показників Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки подано на рис. 3.1.

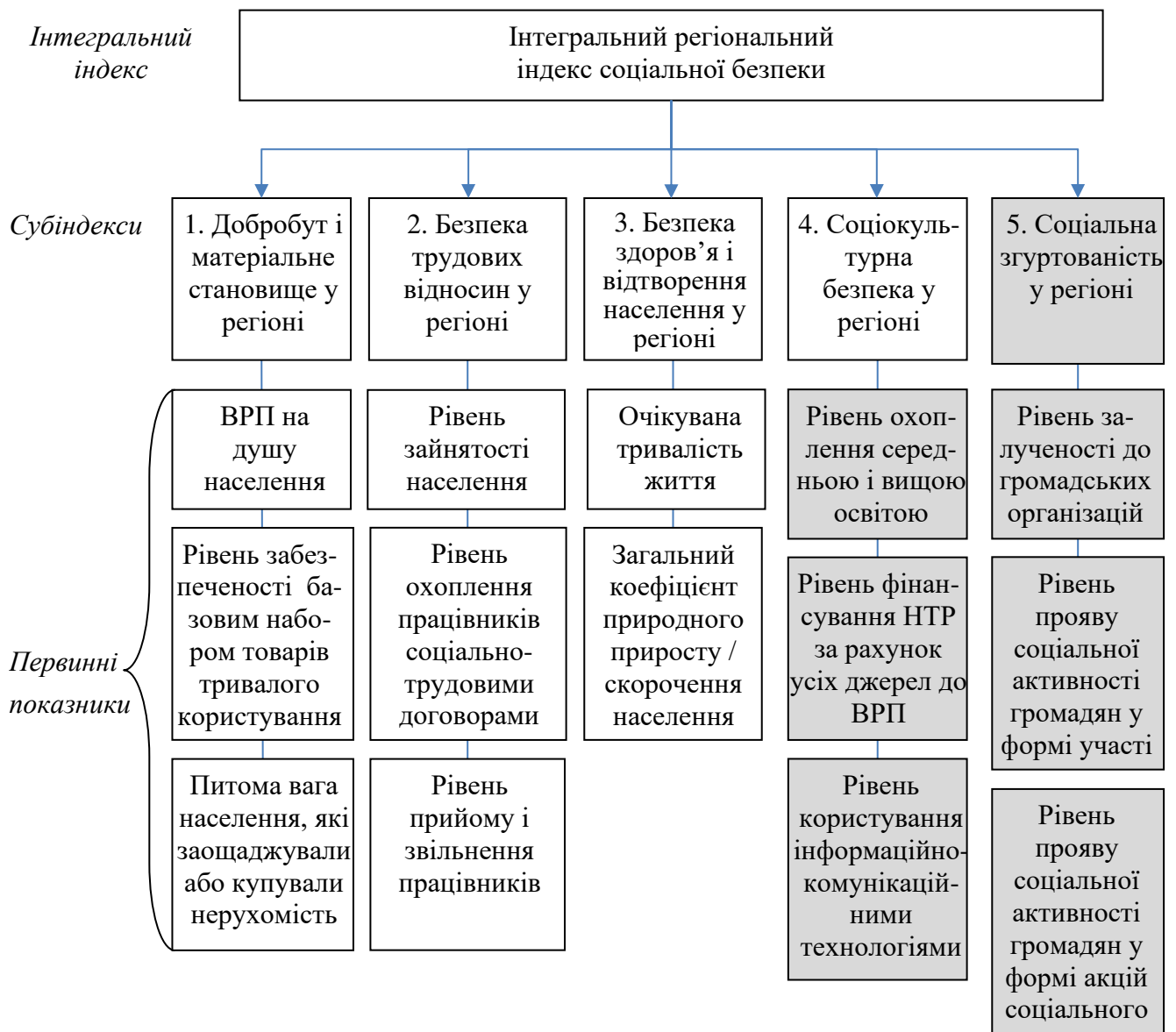

Рис. 3.1. Система показників Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України

Удосконалено автором

Примітка. Затемнені блоки є уточненням та доповненням автора.

Після ґрунтового аналізу рекомендацій щодо формування системи показників для оцінювання складних важко формалізованих процесів на рис. 3.1 наведено структурно-логічне дерево удосконаленого Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки до складу якого входять субіндекси та первинні показники.

Найпоширенішим способом встановлення зв'язку між інтегральними показниками та фундаментальними показниками є ротація. Зазвичай використовуються дві його форми: додавання і множення. Порядок формування конкретного інтегрального показника визначається наявністю експертних знань про форму обертання та послідовність об'єктів [3, с. 35].

Використання середнього геометричного підкреслює важливість вимірювальних компонентів; Порівняти ці компоненти важко, і визначено, що зміна їх значення чітко відображає загальну цінність досліджуваного процесу. Використання методу середнього геометричного для поворотних інтегралів отримало більше визнання в науковому просторі, ніж простий арифметичний метод. Перевагою використання методу середнього геометричного є простота розрахунку, але найбільшим недоліком є те, що інтегральний показник концентрує різноманітні показники економічного змісту досліджуваного процесу. Однак, оскільки детермінанти соціального забезпечення мають різне значення, визначення їх вагових коефіцієнтів є проблемою.

На нашу думку, визначення та обґрунтування вагових коефіцієнтів є найскладнішим завданням при створенні узагальнюючого показника. Ваговий коефіцієнт визначається експертним (суб'єктивним) або розрахунковим (об'єктивним) методом. Проте більш ефективним способом оцінки важливості кожної складової інтегрального показника є застосування експертних методів оцінки.

Для індексу інтегральної зони соціального забезпечення ми рекомендуємо зважувати фактори розрахунку за допомогою підходу ієрархічного аналітичного процесу. Цей метод є більш надійним і стабільним, і експерти розраховують вагові коефіцієнти, порівнюючи кожну детермінанту соціальної безпеки попарно

та визначаючи їх відносну важливість . Процедура визначення вагових коефіцієнтів включає низку заходів, які складаються з трьох етапів: підготовка, аналіз, дослідження, обробка результатів, етап аналізу (рис. 3.2).

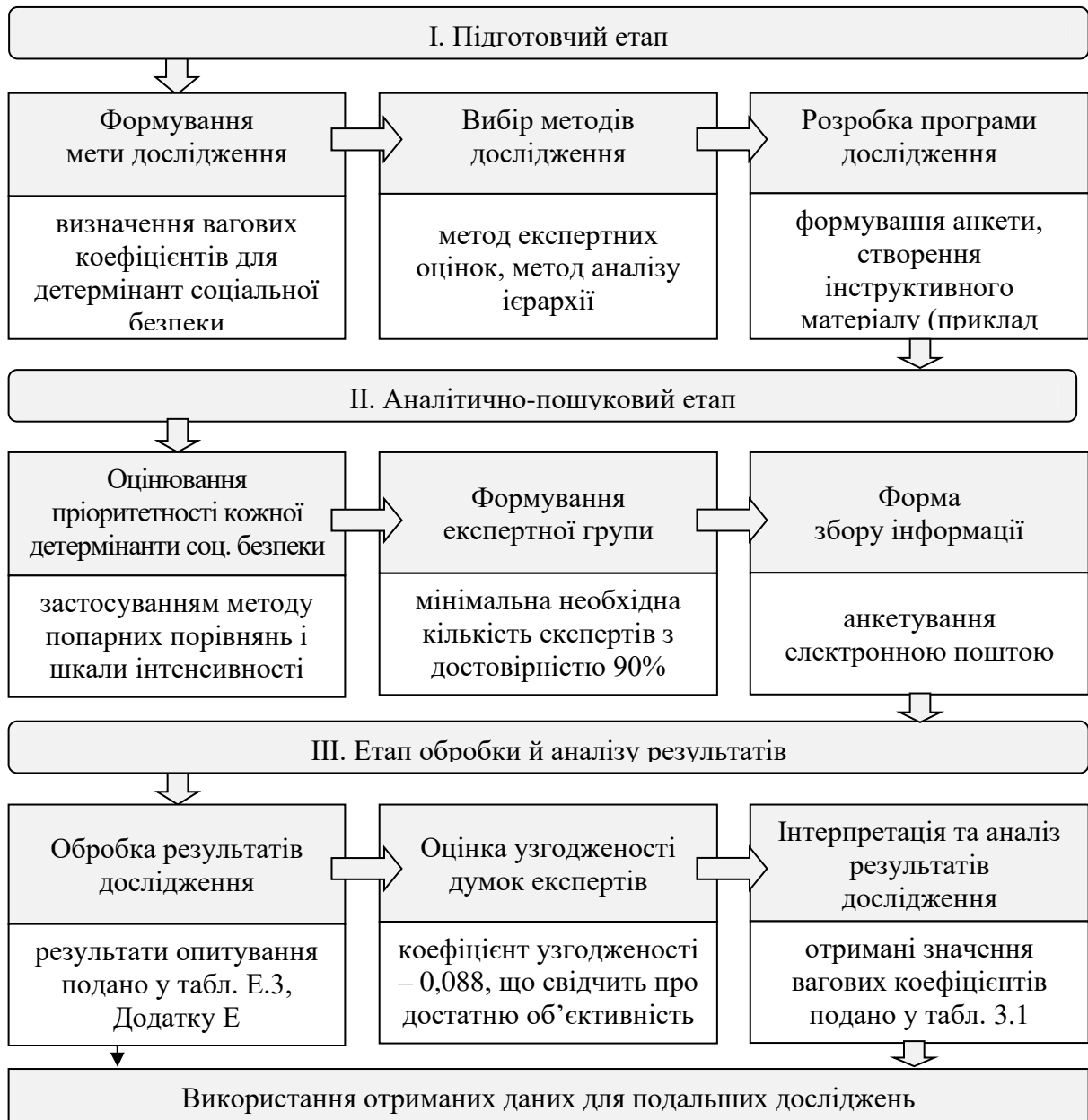

Рис. 3.2. Послідовність проведення аналітичного ієрархічного процесу для визначення вагових коефіцієнтів субіндексів соціальної безпеки регіону

Метод заснований на ідеї використання середньозваженого значення, але в порівнянні з іншими методами він використовує більш надійний і послідовний метод оцінки вагових коефіцієнтів (метод оцінки, пряма оцінка, метод оцінки).

основні компоненти, адаптивний метод оцінки тощо) і дозволяє порівнювати різні рішення кожного критерію. У результаті проводиться аналогічна серія порівнянь для визначення відносної важливості кожного детермінанта соціальної безпеки, що дозволяє оцінити вагові коефіцієнти .

Для використання аналітичного ієрархічного процесу необхідно сформувати групу експертів для визначення кількості експертів і якості складу.

В. М. Гіць , Т. С. Клебанова , О. І. Черняк, В. В. Іванов , М. О. Кизим та ін . [50] та ін. , що дозволяє поетапно визначити найменшу кількість експертів у групі. Іванов використовував наступну формулу 3.9 для визначення мінімальної кількості експертної групи ($ЧЕГ_{\min}$).

Установлення оптимальної чисельності експертної групи базувалось на рекомендаціях таких науковців, як В. М. Геєць, Т. С. Клебанової, О. І. Черняк, В. В. Іванов, М. О. Кизим [10, с. 50] та ін., які пропонують поетапно визначити мінімальну межу чисельності експертної групи. Так, для визначення певної чисельності експертної групи ($ЧЕГ_{\min}$) використано таку формулу 3.9.

$$ЧЕГ_{\min} = 0,5 \times \left(\frac{3}{n} + 0,5 \right), \quad (3.9)$$

де $ЧЕГ_{\min}$ – мінімальна кількість експертів, осіб;

n – допустима помилка результатів експертизи ($0 < n < 1$).

Опитування думок експертів щодо визначення вагових коефіцієнтів для індексів соціальної безпеки здійснювався шляхом опитування за анкетною поданою у табл. М.1–М.2, Додатку М.

Для розрахунку мінімальної кількості експертів значення достовірності отриманих результатів приймаємо за 90% (тобто величина похибки дорівнює 10%). Розрахунок чисельності експертної групи показує що опитування мінімально допустима чисельність групи експертів має становити не менше 15 осіб. Для проведення опитування щодо визначення пріоритетності субіндексів

соціальної безпеки чисельність експертної групи встановлена 32 особи.

Як уже зазначалося, метод ієрархічного процесу ґрунтується на зробленому попарному порівнянні експертами кожної складової детермінанти соціальної безпеки для визначення відносної вагомості. Експертам було дано п'ять детермінант у вигляді матриці. Елементами такої матриці є міра переваги однієї детермінанти соціальної безпеки у порівнянні з іншою, тобто інтенсивність прояву одного елемента ієрархії відносно другого елемента ієрархії, оцінка встановлюється експертом за шкалою інтенсивності (Сааті) від 1 до 9.

У таблиці 3.1. надано результати експертного опитування та процедуру проведення методу аналізу ієрархії, для розрахунку і визначення вагових коефіцієнтів для субіндексів соціальної безпеки.

Таблиця 3.1

Результати попарного порівняння субіндексів соціальної безпеки регіону

Субіндекси соціальної безпеки регіону	Нормалізовані значення					Середнє значення	Міра узгодженості
	Безпека здоров'я і відтворення населення регіону	Соц. згуртованість у регіоні	Добробут і мат. становище у регіоні	Безпека трудових відносин у регіоні	Соціо-культурна безпека регіону		
Безпека здоров'я і відтворення населення регіону	0,353	0,444	0,581	0,154	0,364	0,379	5,5146
Соціальна згуртованість у регіоні	0,088	0,111	0,097	0,154	0,091	0,108	5,4440
Добробут і матеріальне становище у регіоні	0,118	0,222	0,194	0,462	0,273	0,254	5,4186
Безпека трудових відносин у регіоні	0,353	0,111	0,065	0,154	0,182	0,173	5,3071
Соціо-культурна безпека регіону	0,088	0,111	0,065	0,077	0,091	0,086	5,3304

Останнім етапом застосування методу ієрархій (аналітичного ієрархічного процесу) є визначення коефіцієнта узгодженості думок експертів і перевірка його достовірності. Мета цієї операції полягає в переконні в узгодженості оцінок

експертів щодо знаходження наданих переваг у вихідній таблиці. Коефіцієнт узгодженості визначається за формулою 3.10.

$$K_y = \frac{I_y}{I_p}. \quad (3.10)$$

де I_y – індекс узгодженості;

I_p – індекс рандомізації (оскільки попарне порівняння проводиться для п'яти елементів, табличне значення індексу рандомізації становить 1,12).

Індекс узгодженості розраховується за формулою 3.11.

$$I_y = \frac{(\sum M_{y_i} - n)}{(n - 1)}. \quad (3.11)$$

де M_{y_i} – міра узгодженості за кожною детермінантою соціальної безпеки регіону;

n – кількість елементів, що порівнюються (розмір матриці).

Обчислення коефіцієнта узгодженості складається з трьох стадій: розраховується міра узгодженості для певної детермінанти; визначається індекс узгодженості (I_y); розраховується коефіцієнт узгодженості.

У результаті розрахунків визначаємо, що індекс узгодженості дорівнює 0,101. Тому коефіцієнт узгодженості 0,090 (0,101/1,12) (табл. 3.2). Відповідно до отриманих результатів цей коефіцієнт не перевищує значення 0,10 за оцінкою методом Сааті. Це означає, що експерти були достатньо об'єктивні у своїх оцінках.

Таким чином ми довели узгодженість думок експертів, те що розраховані величини не є випадковими, і що дозволяє використовувати результати експертного опитування у подальших дослідженнях.

Отже, отримані й підтверджені результати за допомогою розрахунку коефіцієнта узгодженості думок експертів дозволяють використовувати їх для розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки (ІРІСБ,

формула 3.12).

Таблиця 3.2

Результати проведення аналітичного ієрархічного процесу щодо визначення вагових коефіцієнтів при розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки

Субіндекси соціальної безпеки регіону	Вагові коефіцієнти	Міра узгодженості
1. Безпека здоров'я і відтворення населення регіону	0,379	5,5146
2. Соціальна згуртованість у регіоні	0,254	5,4186
3. Добробут і матеріальне становище у регіоні	0,173	5,3071
4. Безпека трудових відносин у регіоні	0,108	5,4440
5. Соціокультурна безпека регіону	0,086	5,3304
Індекс узгодженості		0,101
Індекс рандомізації		1,12
Коефіцієнт узгодженості думок експертів		0,090
Коефіцієнт узгодженості не перевищує значення 0,10 за оцінкою Сааті, отже, експерти були достатньо об'єктивні у своїх оцінках		

$$IPICB = I_1 \times 0,173 + I_2 \times 0,108 + I_3 \times 0,379 + I_4 \times 0,086 + I_5 \times 0,254 \quad (3.12)$$

де 0,379; 0,254; 0,173; 0,108; 0,086 – вагові коефіцієнти Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки, визначені за допомогою методу аналізу ієрархій.

Таким чином, Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки, що пропонується дисертантом ґрунтується на врахуванні основних детермінант соціальної безпеки, якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні». Розрахунок Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки та його субіндексів здійснено, ґрунтуючись на статистичних даних за 2019–2021 рр.

Звертаємо увагу, що інформацію надано стосовно тих даних у розрізі регіонів України, які були наявні на момент здійснення оцінки рівня соціальної безпеки України у відповідному звітному періоді та використані при розрахунку.

3.2. Організаційне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіонів України

Метод оцінювання соціальної безпеки полягає у застосуванні широкого кола аналітичних методів для досягнення задач оцінки: формування системи показників соціальної безпеки (методи експертного оцінювання, кореляційного аналізу тощо); аналіз стану соціальної безпеки за допомогою аналітичних методик (вертикального і горизонтального аналізу); розробка напряму оцінювання соціальної безпеки (таксономічний аналіз, використання методу аналізу ієрархій для формування вагових коефіцієнтів складових соціальної безпеки), порівняння регіонів України за рівнем соціальної безпеки.

Результати розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки в Україні подано на рис. 3.3–3.5. Відповідно до наведених даних, Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки за усіма регіонами перебуває переважно на низькому рівні. Так, у 2019 р. найвищий рівень соціальної безпеки (0,6 процентних пункти) зафіксовано у Львівській обл., а також Вінницькій (0,54 процентних пункти), Івано-Франківській (0,51 процентний пункт), Тернопільській (0,53 процентних пункти) і Чернівецькій областях (0,52 процентних пункти), найнижчий рівень – у Луганській і Донецькій області (без урахування тимчасово окупованої території).

У 2020 р. (рис. 3.4) найвищий рівень соціальної безпеки залишився у Львівській обл. (0,7 процентних пункти); Тернопільській обл. (0,65 процентних пункти) і Черкаській (0,61 процентни пункт).

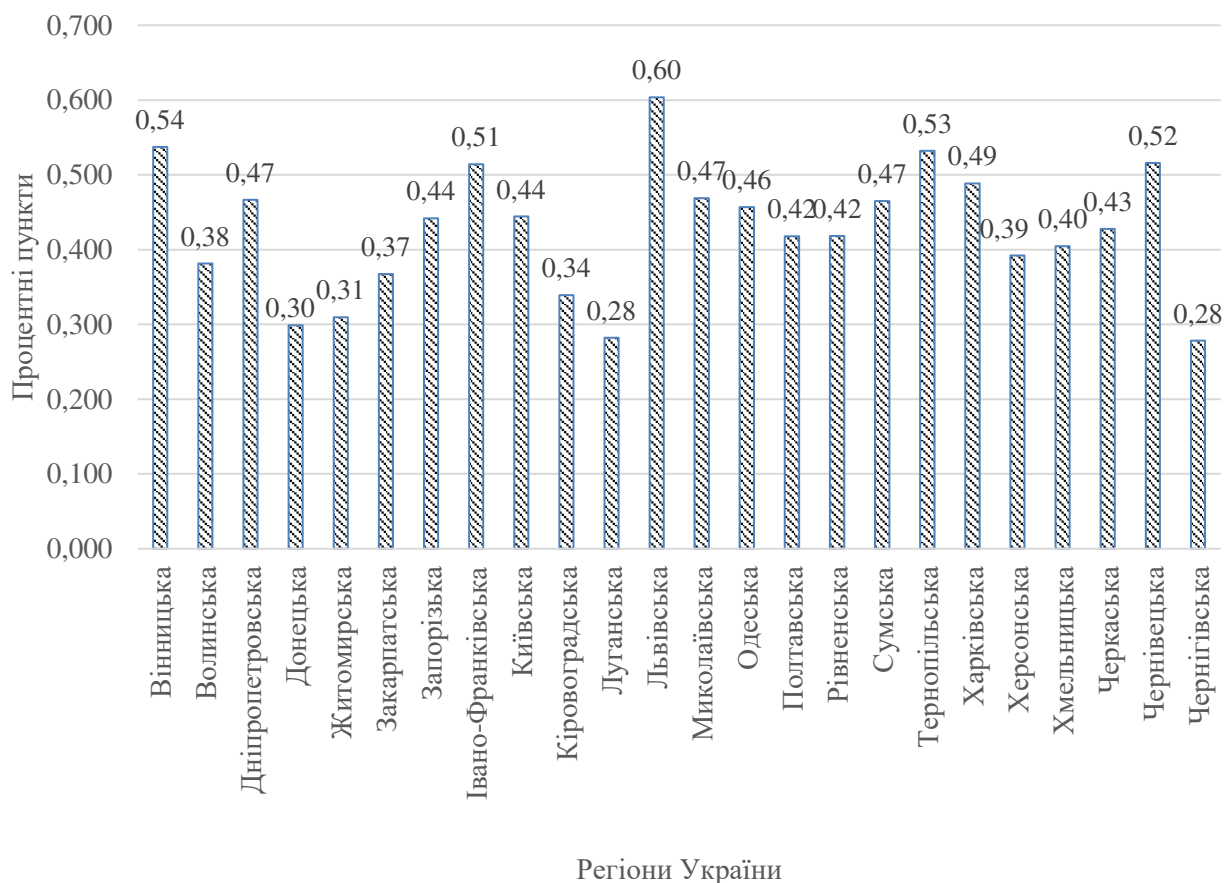

Рис. 3.3. Динаміка Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2019 р.

Примітка. З 2014 р. дані представлено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції).

Побудовано автором за результатами розрахунків (Додаток Н).

У інших регіонах також спостерігалось підвищення рівня Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки. Нижній граничний рівень показника також підвищився, але не суттєво і фіксувався у Донецькій, Кіровоградській, Луганській і Чернігівській областях. Слід зауважити, що через відсутність статистичної інформації за деякими показниками у 2020 р. Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки розраховувався у своїй звуженій версії, що унеможлиблює його порівнювати з минулим роком.

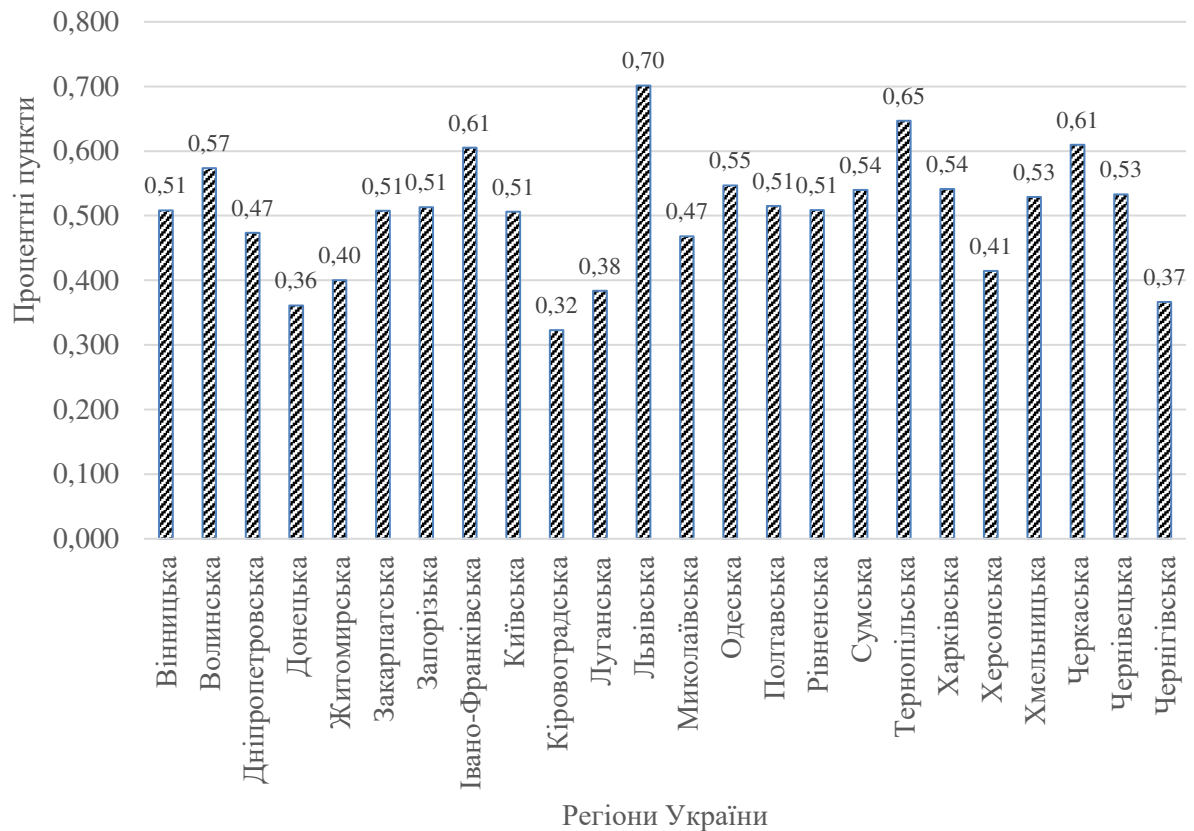

Рис. 3.4. Динаміка Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2020 р.

Примітка. З 2014 р. дані представлено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції).

Побудовано автором за результатами розрахунків (Додаток Н).

Результати аналізу Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки в Україні у 2021 р. (рис. 3.5) дозволили виявити зниження рівня соціальної безпеки майже у всіх регіонах. Одним із головних чинників такого зниження стала поява і поширення коронавірусної хвороби Covid-19. Найвищий рівень показника спостерігався у Львівській, Івано-Франківській і Тернопільській областях, найнижчий – у Донецькій, Луганській і Херсонській областях – 0,43 процентні пункти. Загалом спостерігається тенденція до зростання показників у середньому на 0,1 процентних пункти, що свідчить про покращення стану у деяких регіонах.

Апробація визначеного Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки на прикладі статистичних даних регіонів України дала можливість визначити його об'єктивний рівень. Отримані результати дозволять сформулювати практичні рекомендації щодо усунення вираженої нерівномірності соціальної безпеки регіонів України та сприяти підвищенню її рівня.

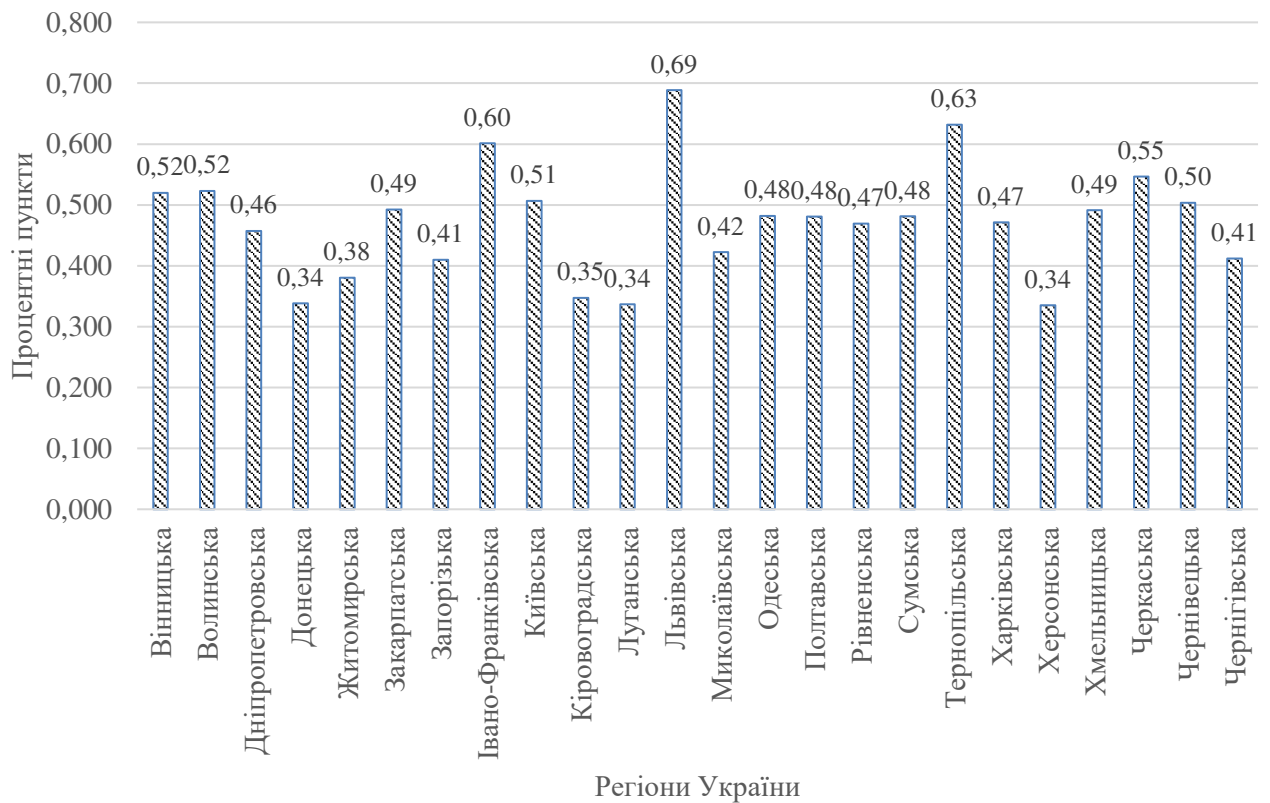

Рис. 3.5. Динаміка Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2021 р.

Примітка. З 2014 р. дані представлено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції).

Побудовано автором за результатами розрахунків (Додаток Н).

Узагальнення дослідження дозволяє наголосити на тому, що головною цінністю запропонованого Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки є інструментарій вимірювання вже досягнутого рівня безпеки, з урахуванням загроз та інших деструктивних чинників, що на нього впливають.

До того ж слід зазначити відсутність статистичних спостережень за деякими показниками, які, на нашу думку, є надзвичайно цінними для аналізу у контексті соціальної безпеки. Такими показниками є наступні.

1. Рівень залученості громадськості до добровільних громадських організацій.

2. Рівень прояву соціальної активності громадян у формі акцій соціального протесту.

Так, рівень залученості громадськості до добровільних громадських організацій. Збереження самоорганізації та самодіяльності громадян у формі громадських об'єднань і організацій визначають не лише рівень безпеки, а й динаміку і темп суспільного розвитку. Саме громадські організації забезпечують реалізацію соціальних цінностей і суспільних цілей, виникнення місцевих ініціатив, а також вирішення проблем на локальному рівні та рефлектують різноманітність суспільної думки стосовно різних сфер життя. Діяльність громадських організацій охоплює практично всі сфери суспільного життя. Значна частина їх активно обстоює реалізацію реформ, здійснює громадський контроль за органами державної влади та органами місцевого самоврядування, на законних підставах вимагаючи максимальної відкритості, прозорості та підзвітності. Водночас, визнаючи необхідність співробітництва з суб'єктами владних повноважень на засадах рівноправного партнерства, громадські об'єднання мають відповідати зазначеним критеріям. Тому, базовим нормативним документом, що регулює діяльність громадських організацій є Закон України «Про громадські об'єднання» у ст. 3 «Принципи утворення і діяльності громадських об'єднань» де одним із важливих принципів його діяльності є принцип «прозорості, відкритості та публічності».

Вимоги щодо прозорості та відкритості містяться не лише у нормативно-правових документах, що регулюють утворення і діяльність громадських об'єднань, але й в актах державної політики, що визначають засади їх взаємодії з органами державної влади. Так, у чинній Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, серед

принципів державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства закріплено такий принцип: «прозорості та підзвітності», що передбачає розкриття інформації для громадськості та її оприлюднення на офіційних сайтах органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідна інформація дає можливість громадянам, інститутам громадянського суспільства, міжнародним організаціям, науковим установам, експертам брати участь у моніторингу й оцінці результатів реалізації стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства, надавати пропозиції щодо удосконалення відповідної роботи тощо.

Проте аналіз їх діяльності засвідчує, що такий відповідності перешкоджає низка проблем, основними з яких є наступні.

1. Недотримання громадськими об'єднаннями законодавчих вимог щодо звітності.

2. Ускладнений механізм доступу до відкритих даних про громадські об'єднання, що містяться у державних реєстрах.

3. Низька поінформованість громадян про діяльність громадських об'єднань та недостатній рівень довіри до них.

Натомість слід підкреслити їх важливу роль результатами аналізу їх діяльності. Так, до головних тенденцій розвитку громадських організацій в Україні з 2014 р. до теперішнього часу можна віднести:

зростання кількості зареєстрованих громадських організацій;

збільшення серед громадських організацій кількості тих, які орієнтовані на вирішення соціальних проблем;

проблем військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб і громадян, постраждалих від війни;

збільшення обсягів фінансування громадських організацій переважно за рахунок надходжень від міжнародних благодійних організацій-донорів;

поширення практик волонтерської діяльності серед населення України, яке навіть надає перевагу участі у волонтерській діяльності членству в громадських організаціях;

зростання довіри населення України до діяльності волонтерів і громадських організацій.

Відповідно до статистичних даних, з 2016 р. кількість інститутів громадянського суспільства стабільно зростає. Так, спостерігалось зростання кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами: громадські організації – на 22149 організацій (з 70321 станом на 01.01.2016 р. до 92470 станом 01.01.2020 р.); громадські спілки – на 1122 організації (з 753 до 1875 відповідно); благодійні організації – на 4428 організацій (з 15384 у 2016 р. до 19812 у 2020 р.); релігійні організації – на 3390 організацій (з 23261 у 2016 р. до 26651 у 2020 р.); творчі спілки (інші професійні організації) – на 38 організацій (з 279 у 2016 р. до 317 у 2020 р.); професійні спілки та їх об'єднання – на 2392 організацій (з 26321 у 2016 р. до 28713 у 2020 р.); органи самоорганізації населення – на 234 організації (з 1415 у 2016 р. до 1649 у 2020 р.).

Проведений аналіз статистичних даних є лише однією зі спроб узагальнення головних тенденцій розвитку громадських організацій в сучасній Україні і, звичайно, не може бути вичерпним. Подальші дослідження слід спрямовувати, на наш погляд, на поглиблене вивчення тенденцій, чинників розвитку громадських організацій. Крім того важливим напрямом аналізу вважаємо вивчення рівня соціальної відповідальності громадських організацій, а також їх роль у підвищенні соціальної згуртованості суспільства.

Тому надзвичайно важливим є відновлення державних статистичних спостережень органами державної статистики та іншими «виробниками» офіційної статистики та включення таких державних статистичних спостережень до затвердженого Кабінетом Міністрів України Плану державних статистичних спостережень. Слід зазначити, що до 2019 р. Державною службою статистики України публікувався статистичний збірник «Діяльність громадських організацій», де відображалась інформація щодо кількості керівних органів громадських організацій, кількості членів керівних органів та відокремлених підрозділів громадських організацій, надходження коштів та їх використання громадськими організаціями.

Для підготовки статистичного збірника використані дані форми державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) «Звіт про діяльність громадської організації». Починаючи зі звіту за 2019 р. підготовка інформації стосовно діяльності громадських організацій планом не передбачена.

У процесі пошуку інформації за наступним індикатором – «Рівень прояву соціальної активності громадян у формі акцій соціального протесту» виникали складнощі, оскільки відповідно до нормативно-правового забезпечення Державної служби статистики України не передбачено ведення обліку соціальних конфліктів. Згідно із Положенням про Національну службу посередництва і примирення, затвердженим Указом Президента України від 17.11.1998 № 1258 ведення обліку соціальних конфліктів також не передбачено. Тобто жодним нормативно-правовим актом вищої юридичної сили ані на Національну службу посередництва і примирення, ані на Державну службу статистики України не покладено повноваження щодо збору, накопичення і оприлюднення статистичних даних про кількість страйків та акцій соціального протесту. Але слід зауважити, що задля покращення стану соціально-трудових відносин Національна служба посередництва і примирення проводить системну роботу з метою мінімізації негативних наслідків соціальних конфліктів шляхом надання роз'яснень і рекомендацій щодо вирішення розбіжностей виключно у правовому аспекті.

Процесу оцінювання соціальної безпеки перешкоджає відсутність урегулювання питання щодо розпорядника статистичної інформації, визначеного у нормативно-правових документах функцій щодо збору та накопичення статистичних даних про кількість страйків та акцій соціального протесту. До того ж слід зауважити про ускладнений механізм доступу до відкритих даних лише, через запит до розпорядника інформації. До інших недоліків слід віднести низьку поінформованість громадян про діяльність Національної служби посередництва і примирення.

Механізм регулювання соціальних відносин на регіональному рівні на нашу думку є недостатньо ефективним. Так, головними суб'єктами безпеки соціальних відносин на регіональному рівні є органи державної влади та органи місцевого самоврядування у тому числі Міністерство соціальної політики; Міністерство економіки України; Національна служба посередництва і примирення; Державна служба статистики України та інші, що забезпечують необхідною аналітичною інформацією для проведення оцінювання соціальної безпеки, а також аналітики, фахівці – які безпосередньо здійснюють аналітичну діяльність. Безперечно, Національна служба посередництва і примирення виконує надзвичайно важливі завдання. Слід зауважити, що завданнями Національна служба посередництва і примирення є:

- сприяння взаємодії сторін соціально-трудова відносин у процесі врегулювання колективних трудових спорів (конфліктів), що виникли між ними;
- прогнозування виникнення колективних трудових спорів (конфліктів) та сприяння своєчасному їх вирішенню;
- здійснення посередництва і примирення під час вирішення колективних трудових спорів (конфліктів);
- забезпечення здійснення соціального діалогу, вироблення узгоджених пропозицій щодо розвитку соціально-економічних та трудових відносин в Україні;
- здійснення заходів із запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів);
- підвищення рівня правової культури учасників соціально-трудова відносин [14].

Натомість Національна служба посередництва і примирення веде облік соціальних конфліктів, що прямо впливає на стан соціальної згуртованості і соціальної безпеки в цілому, а також систематично інформує Офіс Президента України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки та оборони України, Міжнародну організацію праці та сторони соціального діалогу про стан соціально-трудова відносин в Україні, колективні трудові спори (конфлікти),

страйки та акції соціального протесту.

Відповідно до Положення про утворення Національної служби посередництва і примирення [14] діяльність служби направлена переважно на запобігання і регулювання переважно індивідуальних і колективних трудових конфліктів (спорів), але проблеми соціальних конфліктів залишаються і питання запобігання і вирішення соціальних конфліктів залишається актуальним і таким, що потребує удосконалення механізму реалізації з метою підвищення соціальної згуртованості у регіонах України.

Отже, враховуючи вищезазначені проблеми, до основних завдань Національної служби посередництва і примирення пропонуємо додати:

забезпечення своєчасності і повноти збору статистичної інформації щодо кількості зареєстрованих соціальних конфліктів, страйків, акцій соціального протесту (у тому числі мітинги, пікети, збори, вулична хода тощо), у яких учасниками було висунуто вимоги відповідно до чинного законодавства;

прогнозування виникнення соціального напруження та сприяння своєчасному їх вирішенню;

прогнозування виникнення соціальних конфліктів і сприяння своєчасному їх вирішенню;

здійснення посередництва і примирення під час вирішення соціальних конфліктів;

забезпечення здійснення соціального діалогу, вироблення узгоджених пропозицій щодо зниження соціальної напруженості у суспільства.

Таким чином, зважаючи на вищезазначене, механізм профілактики і регулювання соціальної конфліктності має реалізовуватись на регіональному рівні. Тому на регіональні відділення Національної служби посередництва і примирення мають покладатися завдання із обліку, аналіз і прогнозування соціальних конфліктів, організації системи превентивних заходів у роботі з населенням, соціальною групою та організаціями над темою соціальних конфліктів, оцінювання рівня соціальної згуртованості і соціального напруження населення певного регіону тощо.

Слід звернути увагу, що для ефективної профілактики і регулювання соціальної конфліктності робота відділень, у тому числі соціальний діалог між учасниками соціального партнерства має здійснюватися на регіональному, галузевому та виробничому рівнях.

Відповідно до вищевикладеного, слід констатувати, що на цей час відсутня цілісна система організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки. Лише Державна служба статистики України формує інформаційну базу для прогнозування та аналізу тенденцій і закономірностей соціально-економічного розвитку та організовує статистичні спостереження за ситуацією життєдіяльності суспільства в Україні та регіонах, у тому числі соціальною сферою за окремими показниками. Слід також зазначити, що оцінку рівня економічної безпеки (у складі якого закладені показники субіндексу соціальної безпеки) здійснює Міністерство економіки України (з використанням Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерство економічного розвитку України від 29.10.2013 № 1277).

Міністерство економіки України здійснює оцінку інтегрального рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності на підставі офіційних даних Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, Міністерства енергетики України, Міністерства фінансів України і Національного банку та експертних оцінок, у тому числі рейтингових звітів міжнародних неурядових організацій.

Отже, на сьогодні система організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки в Україні представлена Департаментом стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Міністерства економіки України. Слід зауважити, що до завдань Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування не належить аналіз стану та тенденцій, розроблення та проведення моніторингу соціальної безпеки, чи здійснення

державного прогнозування соціальної безпеки України. Департаментом стратегічного планування та макроекономічного прогнозування здійснюється розрахунок економічної безпеки, до складу якої, на думку фахівців, належить соціальна безпека, що значно звужує та знецінює її роль у забезпеченні миру і сталого розвитку суспільства.

Таким чином, основними недоліками сучасного організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіонів є, перш за все, відсутність цілісної системи формування аналітичних даних, що полягає в такому:

1) відсутність методичного підходу до єдиної методики оцінки соціальної безпеки регіону ;

2) управління інформаційною узгодженістю між інформаційними службами та аналізом, координацією між системою інформації та створенням єдиної основи соціальної безпеки регіону перешкод;

3) відсутність «єдиного центру» та підтримки інформації та комунікацій у сфері соціального забезпечення в регіоні. До цих питань відносяться: формування інформації про соціальну захищеність регіону , оцінка та аналіз динаміки сина; стеження за загрозами (визначення рівня появи та дотримання меж договорів); розробка рекомендаційних практик підвищення рівня соціального забезпечення регіону та пропозицій до програм і стратегічних стратегій, секторів і регіонів сфери соціального забезпечення регіону .

Це є підставою для необхідності дослідження та організації соціального забезпечення в регіоні.

І зміст поняття «соціальна безпека», авторське розуміння процесу структурної структури, яка є стабільною та динамічною. Складність процесу аналізу та оцінки соціальної захищеності регіону в сукупності її характеристик:

багатоаспектністю (що відображає наявність багатьох аспектів соціального забезпечення);

за фактами, що впливають на соціальне забезпечення . Так, ім'я має надзвичайно важливий вплив і характер історії. Надзвичайно складно визначити логіку та аналіз послідовності подій за умовами, що визначає фактори, що

впливають на безпеку соціального забезпечення та співучасті;

складність просторової ієрархії регіонів, складність і непропорційність загроз соціальному забезпеченню;

Необхідна інформація про динаміку процесу також необхідна для якісного аналізу соціального забезпечення .

Зрозуміло, наскільки важко пояснити важливість поняття соціального забезпечення. Враховуючи логіку концепції, соціальну безпеку ситуації, характер проблеми, перспективи вирішення, а також основну науково-інтелектуальну основу конкретної проблеми.

Крім того, концепція соціальної безпеки є первинною системою складних диспозицій, що базується на базовому знанні глобальної сутності, змісту та розвитку людських особливостей умов, про які йдеться. Адже поняття соціальної безпеки – це новий підхід до осмислення сучасного суспільства. Відповідно, формування соціальної безпеки та комплексної системної реакції на аналіз пасе, і співучасть соціально-економічних умов, культур і сучасних умов.

Умови показують, що природа сучасної системи організаційної оцінки є результатом швидкого розвитку існуючих проблем та управління впливом загроз. Частково причиною машинобудування (і, отже, основною) формування аналітичного забезпечення. Необхідно використовувати ретельну організаційну систему для оцінки якості соціального забезпечення , швидкого виявлення загроз і дестабілізуючих факторів [6]. Система соціальної організації здатна аналізувати якість оцінки соціального забезпечення .

Після корекції поняття «ефективність організації соціального забезпечення», визначення базової теорії поняття «ефективність організації». Науковий аналіз літератури потребує висновку поняття та визначення визначень тлумачення сутності сфери використання на рівні підприємства.

І особливу увагу слід приділити сутності організаційної структури, концепції, яка розглядається в комплексі документів, положень, інструкцій, тощо, які визначають і регулюють організаційну структуру діяльності системи.

Розробка ефективної організаційної моделі для оцінки великого розміру

суб'єктів, екологічної нормативно-правової організації, активності, пов'язаної з ефективністю окремих учасників процесу, координації дій, співпраці органів і виконавців, автономії, керівників місцевих органів та системи організації та зв'язку з громадськістю для забезпечення соціального захисту.

Основою для оцінки соціального забезпечення є основа для системи організаційного супроводу, яка пропонує сукупність відносин в установах, організаційних органах і неустановлених установах, формальних і неформальних організаціях, професійних і аналітичних організаціях ; комунікація та співпраця в Європі , співпраця правових органів, реалізація та місцеві колективи соціального забезпечення, розповсюджувач ідеї та розпорядження соціального забезпечення, розробник механіки, робітник, програми та стратегії розвитку сфери соціального забезпечення. .

Метою формування організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки є створення сприятливих умов для формування якісного аналітичного забезпечення з метою проведення якісного оцінювання і подальшого моніторингу стану задля своєчасного виявлення та врахування можливих загроз як на макро-, так і на мезорівні.

Підтримка міжнародних людиноорієнтованих концепцій в Україні є надзвичайно важливою, а концептуальні напрями соціальної безпеки мають перетворитися у практичні дії щодо подолання перешкод і втрат, зважаючи на ситуацію, що склалася на сьогодні. Слід зауважити, що Уряд України підтримує готовність розбудови сучасної, відкритої, стабільної та конкурентоспроможної економіки, реформування системи державного управління з метою задоволення потреб людини і підвищення добробуту населення. Цей намір і його реалізація є критично важливими для формування соціальної безпеки в Україні.

Все це зумовлює необхідність вирішення питання удосконалення організаційної системи оцінювання, створення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оцінювання соціальної безпеки, формування комунікаційної мережі між органами державної влади та органами місцевої влади, а також між іншими установами і організаціями та їх взаємодії, це означає

побудову нової системи взаємовідносин між учасниками взаємного процесу, що реалізуються з дотриманням відповідних функціональних повноважень і відповідальності. Структурно-логічну модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки на загальнодержавному рівні надано на рис. 3.6.

Таким чином, основними завданнями Державної служби статистики України у сфері аналітичного забезпечення оцінювання соціальної безпеки має бути:

- формування інформаційної бази для прогнозування та аналізу тенденцій і закономірностей соціально-економічного розвитку;

- організація статистичних спостережень за економічною, соціальною, демографічною, екологічною, культурною ситуацією та ситуацією в інших сферах життя суспільства в Україні та її регіонах;

- забезпечення необхідної статистичної інформації критеріям якості;

- забезпечення рівноправного доступу користувачів до статистичної інформації та оприлюднення отриманих результатів дослідження;

- надання державним та місцевим органам потрібної інформації про стан соціально-економічного розвитку.

Крім того, рекомендується занесення до плану державних статистичних спостережень Статистичного збірника «Соціальна безпека регіонів України», підготовка та випуск якого здійснюватиме Державна служба статистики України.

Рис. 3.6. Структурно-логічна модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки на національному рівні

Примітка. * – на основі удосконаленого дисертантом методичного підходу до оцінювання (підрозд. 3.1).

Складено дисертантом

У збірнику пропонується наведення інформації, що характеризує динаміку показників добробуту, безпеки трудових відносин, безпека здоров'я і відтворення населення регіону, соціокультурної безпеки, соціальної згуртованості а також показників-індикаторів загроз соціальній безпеці (запропоновані дисертантом у підрозд. 2.3 та підрозд. 3.1) у регіональному і національному вимірі. При підготовці збірника використовуватимуться дані державних статистичних спостережень, адміністративні дані Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Національної служби посередництва і примирення тощо.

До того ж слід зазначити, що на разі відсутній підрозділ, відділ чи структура, які б займалися питаннями формування і реалізації концептуальних ідей саме соціальної безпеки у вітчизняній структурі органів державної влади.

Виходячи з вищевикладеного, цілком виправданим можна вважати створення департаменту соціального захисту населення, який буде при Міністерстві соціальної політики України. Департамент має бути самостійним структурним підрозділом Мінсоцполітики України та сприяти реалізації державної політики у сфері соціальної згуртованості та соціального захисту.

відділу соціального захисту входить:

забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів;

забезпечують організацію взаємодії з інформаційними ресурсами інших державних органів;

забезпечення взаємодії з Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, закладами та закладами, що належать до сфери управління Міністерства соціальної політики України;

підготовка можливих планів із залученням інших підрозділів центральних органів державної влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, установ, щодо мінімізації впливу загроз на рівень безпеки людського розвитку;

У відділі соціального захисту працівники мають право :

одержувати в установленому порядку безоплатно інформацію, документи

і матеріали від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій в Україні та за кордоном, а також від органів державної статистики - необхідні для виконання статистичних дій. завдань, покладені на відділ;

залучає експертів, науковців, представників інститутів громадянського суспільства центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій до опрацювання питань, що належать до компетенції відділу.

Виходячи з вищесказаного, запропонована структура повинна мати два головних завдання:

1) оцінка соціальної безпеки, яка характеризувалася б повнотою та достовірністю інформаційних ресурсів;

2) забезпечення координації дій та узгодження з центральними органами виконавчої та місцевої влади, з концентрацією аналітичних ресурсів як основи побудови науково обґрунтованої системи основних пріоритетів, програм і стратегій у сфері соціальної безпеки для їх затвердження Верховною Радою України та схвалення Президентом України.

Розроблена структурно-логічна модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з метою вчасного виявлення впливу дестабілізуючих чинників соціальної безпеки, розроблення і впровадження комплексу заходів щодо усунення їх негативного впливу та розширення можливостей населення щодо покращення якості життя.

Таким чином, потрібно організувати комунікаційні процеси на якісно новому рівні, що б сприяло ефективній взаємодії між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в системі інформаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіонів в Україні.

Особливе місце у процедурі формування системи соціальної безпеки в Україні посідає задача її інформаційно-аналітичного забезпечення зі створенням інформаційної мережі соціальних, економічних, екологічних та технологічних

показників і формування відповідних інформаційно-аналітичних інститутів (суб'єктів цього інформаційно-аналітичного процесу) та механізмів їх взаємодії (інформаційно-комп'ютерних комунікацій), адже існуюча система аналітичного забезпечення все ще не відповідає сучасним умовам, що стримує практичну реалізацію концепції соціальної безпеки.

З точки зору процесного підходу до організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки повинно бути складовою в організації та координації всіх процесів, пов'язаних з розрахунком його рівня, ідентифікацією загроз соціальної безпеки, розробкою рекомендацій щодо мінімізації впливу загроз та пониження рівня втрачених можливостей, розробкою положень щодо формування загальнодержавних, галузевих та регіональних програм і проєктів у сфері соціальної безпеки.

3.3. Обґрунтування пріоритетних напрямів соціальної безпеки регіонів в Україні

Апробація розробленого Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки на основі статистичних даних по Україні дозволила визначити об'єктивний рівень соціальної безпеки. Отримані результати доводять наявність істотного відхилення середніх значень в Україні протягом досліджуваного періоду, і це пояснюється різним рівнем прояву та впливу небезпек і загроз у кожному регіоні.

Застосування кластеризації зумовлено складністю та багатоаспектністю просторової ієрархії регіонів як об'єктів дослідження, що має на меті досягнення високого рівня соціальної безпеки та згладжування диспропорційності. Кластеризація за Інтегральним регіональним індексом соціальної безпеки стала інформаційно-аналітичною основою для розроблення рекомендацій щодо мінімізації впливу дестабілізуючих чинників, удосконалення та коригування

регіональної політики у сфері соціальної безпеки і соціального розвитку, а також обґрунтування пріоритетів с соціальної безпеки.

На рис. 3.7 подано вертикальну дендрограму класифікації регіонів України. Попередній аналіз дозволив зробити висновок про виділення п'яти груп регіонів України. За методом k-середніх регіони групувалися на п'ять груп для кожного досліджуваного періоду (з 2019 по 2021 рр.). Вихідний масив даних попередньо було нормалізовано.

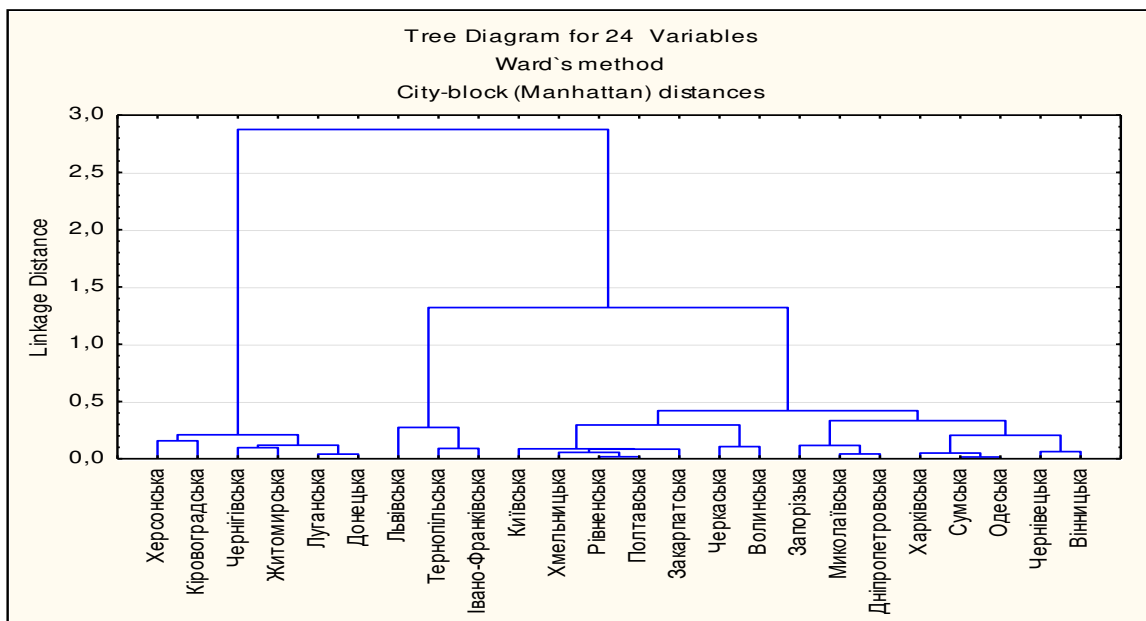

Рис. 3.7. Результати кластерного аналізу за Інтегральним регіональним індексом соціальної безпеки

Примітка. Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Кожному кластеру надано характеристику враховуючи рівень соціальної безпеки та загрози, що впливають на нього. Виходячи із запропонованої кластеризації табл. 3.3, для кожного кластера надано рекомендації щодо зменшення прояву загроз, наслідків від їх впливу та підвищення рівня соціальної безпеки.

**Результати розрахунку
Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки**

Рік Склад кластера	Інтервали значень	2019	2020	2021
Кластер 1.				
Донецька	Небезпечний	0,299	0,361	0,339
Луганська		0,282	0,384	0,337
Кластер 2.				
Херсонська	Низький	0,392	0,414	0,335
Кіровоградська		0,339	0,323	0,347
Чернігівська		0,278	0,367	0,412
Житомирська		0,310	0,400	0,380
Кластер 3.				
Хмельницька	Низький	0,405	0,529	0,491
Рівненська		0,418	0,509	0,469
Полтавська		0,418	0,515	0,481
Закарпатська		0,367	0,507	0,492
Київська		0,444	0,506	0,507
Черкаська		0,428	0,609	0,547
Волинська		0,381	0,574	0,523
Кластер 4.				
Вінницька	Помірно низький	0,537	0,508	0,520
Одеська		0,457	0,547	0,482
Сумська		0,465	0,540	0,481
Харківська		0,489	0,541	0,472
Чернівецька		0,516	0,533	0,504
Запорізька		0,442	0,513	0,410
Миколаївська		0,469	0,468	0,422
Дніпропетровська		0,467	0,473	0,457
Кластер 5.				
Львівська	Задовільний	0,604	0,701	0,688
Тернопільська		0,532	0,647	0,632
Івано-Франківська		0,514	0,605	0,602

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

За школою Харрінгтона (табл. 3.4), загальний рівень соціальної безпеки у більшості регіонів України знаходиться на низькому рівні протягом 2019–2021 рр.

Шкала інтервалів значень
Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки для п'яти
кластерів

Якісна інтерпретація	Критично небезпечний	Небезпечний	Низький	Задовільний	Безпечний
Шкала значень	від 0 до 0,2	від 0,21 до 0,37	від 0,38 до 0,63	від 0,64 до 0,8	від 0,81 до 1

Отримані результати дозволять сформувані основні рекомендації щодо підвищення рівня соціальної безпеки табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Рекомендації для підвищення рівня соціальної безпеки визначення
пріоритетів у регіонах України

№	Склад кластера, обл.	Коротка х-ка кластера	Першочергові рекомендації для визначення пріоритетів у сфері соціальної безпеки
Кластер 1.	Донецька Луганська	характеризуються найнижчим рівнем соціальної безпеки (за ІРІСБ) серед усіх кластерів та найнижчим його коливанням протягом досліджуваного періоду; при цьому рівень прояву загроз катастрофічний	<ol style="list-style-type: none"> 1) забезпечення особистої безпеки, безпеки життя і здоров'я населення; 2) удосконалення регіональних програм протидії соціально-небезпечним хворобам; 3) забезпечення рівного доступу до соціального захисту для уразливих груп населення; 4) засвоєння знань, для гідного працевлаштування та підприємницької діяльності; 5) активізація непрацюючого населення шляхом застосування дієвих інструментів для виведення таких груп на ринок праці; 6) підвищення якості вищої освіти, забезпечення рівного доступу до освіти та професійно-технічної підготовки для уразливих верств населення, а також створення можливостей для самореалізації людського капіталу та розвитку української креативної економіки; 7) стимулювання малих підприємств, зокрема сімейних ферм; 8) розроблення стратегії посилення соціальної згуртованості.

Продовження таблиці 3.5

№	Склад кластера, обл.	Коротка х-ка кластера	Першочергові рекомендації для визначення пріоритетів у сфері соціальної безпеки
Кластер 2.	Житомирська Кіровоградська Херсонська Чернігівська	характеризується низьким рівнем соціальної безпеки (за ІРІСБ) з тенденцією до його зниження; рівень прояву загроз є критичним	1) удосконалення регіональних програм протидії соціально-небезпечним хворобам; 2) популяризація здорового способу життя та відповідальної самозбережувальної поведінки, насамперед серед дітей та молоді; 3) забезпечення населення медичними працівниками; 4) застосування дієвих інструментів для виведення непрацюючих працездатних груп на ринок праці; 5) поширення знань і вмій, необхідних для працевлаштування та підприємництва; 6) поширення знань щодо суспільно відповідальної поведінки, насамперед серед дітей та молоді; 7) залучення населення регіонів України до розвитку цифрових навичок; 8) розроблення стратегії посилення соціальної згуртованості.
Кластер 3.	Вінницька Дніпропетровська Запорізька Миколаївська Одеська Сумська Харківська Чернівецька	характеризується помірно низьким рівнем соціальної безпеки (за ІРІСБ); рівень прояву загроз є критичним	1) поширення знань щодо здорового способу життя та відповідальної самозбережувальної поведінки, насамперед серед дітей та молоді; 2) забезпечення рівного доступу до соціального захисту для уразливих груп населення; 3) удосконалення стратегії державної міграційної політики; 4) покращання умов для ведення бізнесу; 5) підтримка розвитку соціального діалогу у сфері соціально-трудова відносин; 6) розроблення стратегії посилення соціальної згуртованості.
Кластер 4.	Волинська Закарпатська Київська Полтавська Рівненська Хмельницька Черкаська	характеризується низьким рівнем соціальної безпеки (за ІРІСБ) з тенденцією до підвищення рівня; при цьому рівень прояву загроз є критичним	1) скорочення NEET-молоді шляхом підвищення якості вищої освіти, забезпечення рівного доступу до освіти та професійно-технічної підготовки для уразливих груп населення, 2) забезпечення постійного рівного доступу до соціального захисту для уразливих груп населення; 3) поширення знань, для працевлаштування та підприємницької діяльності; 4) стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності у регіонах; 5) підтримка розвитку соціального діалогу у сфері соціально-трудова відносин; 6) підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону; 7) стимулювання створення малого підприємництва.

Продовження таблиці 3.5

№	Склад кластера, обл.	Коротка х-ка кластера	Першочергові рекомендації для визначення пріоритетів у сфері соціальної безпеки
Кластер 5.	Івано-Франківська а Львівська Тернопільська	характеризуються задовільним рівнем соціальної безпеки (за ІРІСБ); при цьому рівень прояву загроз є переважно прийнятний	1) удосконалення регіональних програм протидії соціально-небезпечним хворобам; 2) удосконалення соціальної програми підтримки народжуваності; 3) покращання умов для ведення бізнесу та стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності у регіонах 4) підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону; 5) підтримка розвитку соціального діалогу у сфері соціально-трудова відносин; 6) удосконалення стратегії державної міграційної політики.

Примітка. Рекомендації сформовано без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини території у Донецькій та Луганській областях.

Проблеми підвищення рівня соціальної безпеки в Україні пов'язані, перш за все, з мінімізацією прояву загроз, подоланні просторових асиметрій, безпечними умовами праці і життя. Результати ідентифікації кластерів практичного прояву загроз соціальної безпеки за областями можуть бути використані як аналітичне підґрунтя для визначення подальших пріоритетів в соціальній стратегії та політиці на регіональному і національному рівнях, вибору відповідних дієвих інструментів та факторів впливу.

Високі значення показників за регіонами України спостерігаються за складовою «Безпека трудових відносин у регіоні», що підтверджується значним внеском цієї складової у Інтегральний регіональний індекс соціальної безпеки та свідчить про наявність високого і якісного людського потенціалу для суспільного розвитку, проте зростання рівня безробіття, особливо серед випускників закладів вищої освіти демонструють неефективність державної політики у сфері зайнятості. До того ж існує ряд загроз соціальної безпеки у сфері трудових відносин: дисбаланс попиту і пропозиції (за рахунок зростання пропозиції робочої сили та скорочення кількості робочих місць, викликаних поширенням коронавірусної хвороби Covid-19 і початком великомасштабного

вторгнення Російської Федерації в Україну); масовість міграційних процесів: надзвичайно великий відтік інтелектуального потенціалу у регіонах та еміграція молоді; збереження низького рівня підтримки підприємництва та інвестиційної активності у період війни; зниження реальної заробітної плати та реальних доходів населення через інфляційні процеси; зниження конкурентоспроможності осіб старшого віку на ринку праці; збереження низького рівня соціального захисту вразливих на ринку праці категорій населення через неможливість досягнення високих соціальних стандартів порівняно з розвиненими країнами тощо. При набутому високому освітньо-кваліфікаційному потенціалі, зберігається неможливість його ефективною реалізації, що призводить до зростання рівня безробіття, рівня вимушеної неповної зайнятості та міграції.

Зважаючи на вищевикладене, двома пріоритетними напрямками досягнення високого рівня безпеки трудових відносин має бути: безпека зайнятості та безпека оплати праці.

Заходами щодо забезпечення безпеки зайнятості у регіоні має бути: зниження неформальної зайнятості; диверсифікація зайнятості та розвиток нестандартних форм зайнятості, їх законодавче закріплення; посилення підприємницької активності та розвиток підприємництва, в тому числі серед молоді; розвиток дуальної освіти поширення теоретичного та практичного навчання.

Заходи щодо забезпечення оплати праці мають включати: зростання номінальної заробітної плати та мінімальних соціальних стандартів; застосування інструментів індексації заробітних плат та сприяння справедливій диференціації доходів населення.

В Україні сформований високий освітньо-кваліфікаційний потенціал, але неможливо його ефективно реалізувати у формі працевлаштування, що призводить до зростання рівня безробіття, яке впливає практично на всі сторони суспільного життя. У результаті слабкого використання ресурсного потенціалу країни безробітні часом не беруть участь у створенні національного продукту і

доходу. У соціальній сфері спостерігаються такі процеси, як деградація розвитку людини внаслідок підвищення рівня злочинності, алкоголізму, падіння суспільної моралі, руйнування сімейних відносин, а також зростання психічних розладів та інших негативних соціальних чинників, що є супутниками безробіття. Економічними наслідками безробіття є: зниження темпів зростання економіки у результаті слабких виробничих потужностей; позбавлення частини населення ресурсів до існування; зниження податків, що сплачуються юридичними та фізичними особами до бюджету, зменшення обсягу ВВП. Як результат, питома вага більшості населення з грошовими доходами нижче за величину прожиткового мінімуму, в деяких регіонах України залишається значною.

Частка домогосподарств із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче за законодавчо встановлений прожитковий мінімум в Україні на кінець 2020 р. становила 6,4% у кількості домогосподарств відповідної групи. Частка домогосподарств із середньодушовими середніми грошовими доходами на місяць нижче за фактичний прожитковий мінімум в Україні на кінець 2020 р. склала 38,8% у домогосподарствах відповідної групи [19].

Слід сказати, що соціальні стандарти (зокрема базовий – прожитковий мінімум) є інструментом державного регулювання та сприяння людському розвитку в Україні. Це має бути основою для забезпечення мінімального рівня задоволення потреб населення, за яких можливий розвиток людського капіталу. Але високий рівень бідності населення, соціальна незахищеність вразливих верств населення, значна диференціація в оплаті праці між бідними і багатими, соціальна напруженість, низький рівень та якість життя свідчать про нерозвинутість механізму формування соціальних стандартів в Україні. За цих умов набуває актуальності аналіз методів розрахунку прожиткового мінімуму та встановлення його правильного рівня [11].

Зниження значення за регіонами України протягом досліджуваного періоду спостерігається також і за складовою «Безпека здоров'я і відтворення

населення регіону». Слід наголосити на збереженні темпу зростання очікуваної тривалості життя у разі вживання заходів, спрямованих на вдосконалення соціально-економічної сфери. Проте в основі розрахунку очікуваної тривалості життя закладено показники смертності за віком. Таким чином, істотним резервом для підвищення тривалості життя є зниження показника загальної та дитячої смертності.

Ще один надзвичайно важливий індикатор, який входить до складової «Безпека здоров'я і відтворення населення регіону» – Загальний коефіцієнт природного приросту / скорочення населення зазнав суттєвих змін у регіонах України. Так, наслідки коронавірусної інфекції Covid-19 та повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала причиною найгострішої криз міграції в українській історії. Після початку військового наступу близько 7 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами. Внаслідок цього виникли нові виклики для кожного регіону України: різке перенаселення, соціальний захист внутрішньо переміщених осіб, загострення розбалансованості попиту і пропозиції на ринку праці тощо. До того ж слід зауважити, що на відміну від добровільної міграції, коли матеріальне благополуччя особи переважно покращується, результатом вимушеної міграції є значне його погіршення як добробуту, так і соціального статусу. Тобто відсутність позитивної мотивації для міграції, а також зміна умов проживання викликає реальну загрозу безпеці за відсутності перспективи нормалізації ситуації.

Таким чином, потенційне скорочення населення у регіонах та демографічна криза, звуження людських можливостей здійснює негативний вплив не лише на регіональну економіку країни, а й впливає негативно на соціальний розвиток [9]. Вирішенням демографічної проблеми масової внутрішньої і зовнішньої міграції є, головним чином, припинення активних бойових дій на території України та зникнення реальної загрози для життя та здоров'я людей. Окрім цього державним органам влади та органам місцевого самоврядування слід вживати такі заходи.

1. Для оптимізації різкого дисбалансу між попитом і пропозицією у регіонах сформувати інформаційно-аналітичну базу зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб із внесенням інформації про освіту, професію та посаду до переміщення тощо. Ця інформація має безперервно оновлюватись і доповнюватись та передаватись до регіональних центрів зайнятості (за згодою і потребою надавачів – внутрішньо переміщених осіб) з метою інформування потенційних роботодавців.

2. Має бути розроблена система постійного оцінювання та інформування громадян України та громадян, які перебувають закордоном змін безпечності регіонів у форматі інтерактивної карти.

3. Оскільки ситуація залишається напруженою слід організувати формування резерву, залежно від регіону на випадок додаткового переміщення осіб із небезпечних регіонів.

В Україні тривалий час рівень соціальної згуртованості суспільства був досить низьким, проте з початку 2020 р. спостерігається тенденція до підвищення рівня згуртування населення, що більшою мірою зумовлено впливом пандемії коронавірусної інфекції Covid-19 і початком великомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

Зважаючи на міжнародний досвід, на сьогодні можна передбачити два сценарії розвитку проблем соціальної згуртованості: зростання та загострення проблем економічної кризи, дефрагментації суспільства, невдоволення населення матеріальним та передбаченими положеннями, невдоволення громадян політичною політикою держави тощо, або ж негативні наслідки соціальних, економічних, політичних, культурних ситуацій, навпаки, згуртують суспільство.

Сьогодні соціальна згуртованість має бути і є у розвинених країнах пріоритетною концепцією розвитку суспільства, орієнтованою на соціокультурну інтеграцію, подолання, згладжування, стирання соціально-економічних розмежувальних ліній з метою досягнення стійкості розвитку суспільства. Так, головною метою шведської моделі суспільства є рівність і повна зайнятість, сутнісними компонентами якої є універсальна (загальна) система соціального захисту, розвинений і значний за масштабом державний сектор соціальних послуг,

політика солідарності у сфері соціально-трудової політики.

Соціальна згуртованість є стратегічною метою міжнародних організацій, включаючи ООН, ЮНІСЕФ, Раду Європи та фундаментальною категорією соціальної політики у багатьох країнах. Так на порядку денному ООН на період до 2030 р. цю проблему визнали та наголосили на важливості інклюзивного зростання, рівності та мирного, інклюзивного суспільства [57].

Слід зазначити, що не лише державні органи влади та органи місцевого самоврядування, а й наукові організації, об'єднання, благодійні організації та аналітичні центри можуть сприяти вирішенню проблеми соціальної згуртованості. Для цього рекомендується таке.

1. Визнати важливість соціальної згуртованості у стратегіях розвитку. Соціальна згуртованість є не лише найважливішою метою, а й ключовою умовою впливу та стійкості людського розвитку та економічного зростання.

2. Врахувати питання довіри, ідентичності та солідарності на підтримку соціальної згуртованості;

3. Інтегрувати механізми, що сприяють соціальній згуртованості, у стратегії людського розвитку.

У «UN Agenda 2030» визнають фрагментацію товариств та рекомендують «боротися з нерівністю всередині країн; будувати мирні, справедливі та інклюзивні суспільства» [57]. Ця мета відображає останні тенденції, оскільки соціальна нерівність і страх перед тим, що регіони та соціальні групи віддаляються один від одного, стали основними проблемами у багатьох країнах світу.

У доповіді Організації економічного співробітництва у 2011 р. соціальну згуртованість визначили як вирішальний чинник для подальшого зростання, а також аналізували чи взаємно посилюють одне одного зростання та згуртованість [30]. Дослідники знаходять позитивний зв'язок між соціальною згуртованістю та економічним зростанням, виходячи з того, що соціальна згуртованість покращує формальні та/або соціальні інститути, які причинно зумовлюють економічне зростання.

З огляду на це потенційним механізмом, за допомогою якого економічне зростання могло б позитивно впливати на соціальну згуртованість є реформи.

Соціальна політика соціального захисту, економічного зростання, розвитку має бути інклюзивною, оскільки відсутність інклюзивності може призвести до зростання невдоволення та підірвати зв'язки, що скріплюють суспільство. Загалом механізм впливає на соціальну згуртованість через їх позитивний внесок у соціальну ідентичність та соціальну справедливість.

Результати понятійно-категорійного аналізу свідчать що зарубіжні учені розглядають соціальні послуги у широкому та вузькому значенні, але в обох випадках існує проблема кордонів такого значення, оскільки в багатьох випадках між різними службами є збіги (наприклад, з освітою у випадку догляду за дітьми або з медичними послугами у випадку догляду за літніми людьми) (рис. 3.8). Але ми схильні приймати вузьке визначення соціальних послуг і особливо зосереджуємось саме на соціальній складовій послуг.

Отже, у різних країнах соціальні послуги трактуються по-різному. Це обмежується наданням допомоги лише в європейських країнах, тоді як у Великобританії та країнах Співдружності воно має ширше значення і включає охорону здоров'я, освіту, житло тощо. добробут людей, і до них належать освіта, діяльність у сфері охорони здоров'я, заходи соціального забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога, захист дітей, виправні роботи, психічна гігієна, відпочинок, охорона праці, житло тощо.

Вихідні положення функціонування і розвитку ринку соціальних послуг наведені нижче.

Об'єктом ринкових відносин є соціальні послуги.

Ринок соціальних послуг – це складна система відносин між суб'єктами (учасниками) ринку: надавачами соціальних послуг і отримувачами соціальних послуг, яка регулюється як ринковими механізмами, так і суб'єктами державного регулювання функціонування і розвитку ринку.

Механізм функціонування і розвитку ринку соціальних послуг полягає у постійному узгодженні (потреб) попиту на соціальні послуги, зумовленого складними життєвими обставинами, з їх пропозицією.

Слід наголосити, що ринок соціальних послуг, що розвивається в рамках загальних законів ринкової економіки є невід'ємним і невіддільним від соціальної сфери. Слід зауважити, що ринок соціальних послуг має ряд специфічних особливостей, що зумовлює особливий підхід до підприємницької діяльності.

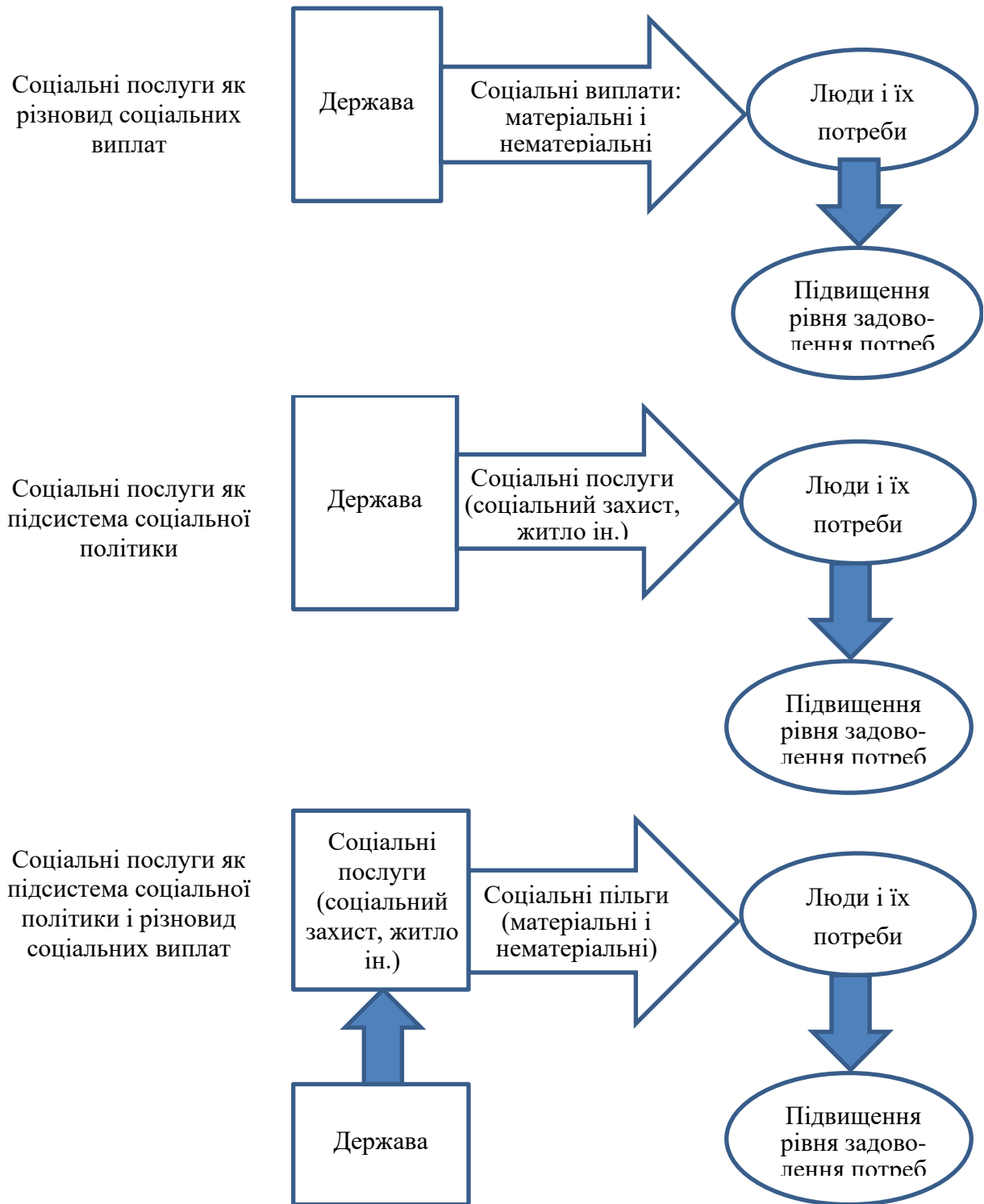

Рис. 3.8. Схематичне відображення зарубіжних підходів до розуміння соціальних послуг

Так, до основних особливостей ринку соціальних послуг слід відносити:

організація виробництва (надання соціальної послуги) – продавцями послуг найчастіше є малі та середні підприємства різної діяльності, які гнучко реагують на зміни ринкової кон'юнктури:

надання соціальних послуг – ця специфіка зумовлена особистим контактом надавача соціальної послуги і споживача соціальної послуги, що створює умови для розвитку комунікативних зв'язків та підвищує вимоги до професійних якостей, етики і культури того, хто надає послугу;

динамічність ринкових процесів, що пов'язано з динамічним характером попиту на соціальні послуги;

територіальна сегментація – форми надання соціальних послуг, попит і умови функціонування надавачів соціальних послуг залежать від характеристик територій, охоплених конкретним ринком;

основний конфлікт клієнта і того, хто надає соціальну послугу, виникає з приводу гарантованої ціни і гарантованого сервісу. Чи є гарантії, або їхня відсутність, які можуть бути навіть більш важливими для задоволення потреби, чим якість соціальних послуг.

Підґрунтям формування і розвитку ринку соціальних послуг має бути поєднання теоретико-методологічної та організаційно-економічної складових, взаємозв'язок основних елементів яких подано на рис. 3.9.

Сутність теоретико-методологічної складової полягає у врахуванні послідовних етапів і моделей формування і розвитку ринку соціальних послуг, його законів, закономірностей і функцій. Організаційно-економічна компонента передбачає врахування взаємодії суб'єктів ринку соціальних послуг, тенденцій його розвитку, специфічних властивостей, вітчизняних умов і ринково-формуєчих чинників. Поєднання теоретико-методологічної і організаційно-економічної складових є конститутивною основою для розроблення державних і регіональних стратегій розвитку ринку соціальних послуг.

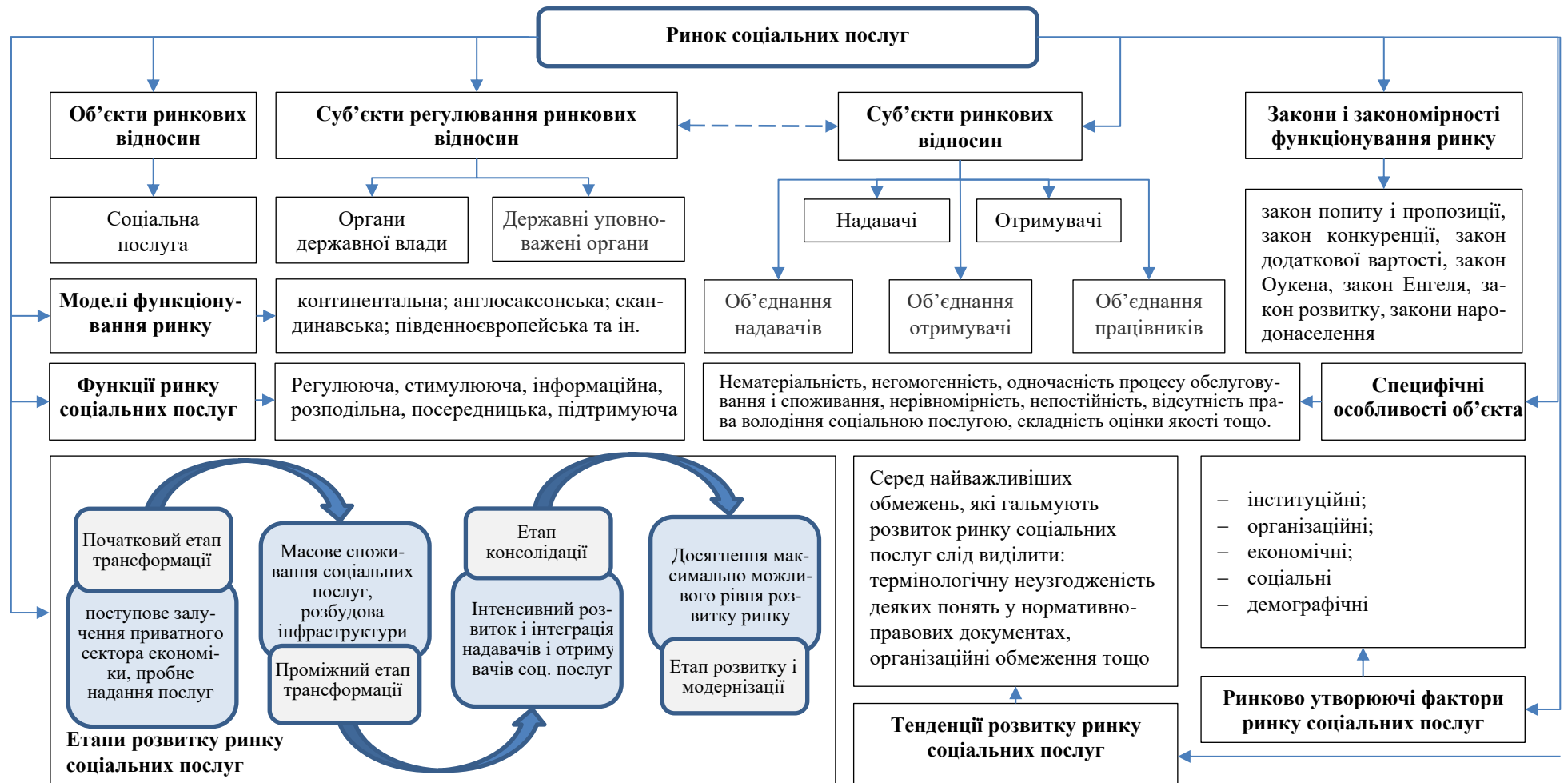

Рис. 3.9. Науково-теоретичне і організаційно-економічне забезпечення формування і розвитку ринку соціальних послуг

Розроблено дисертантом

Вихідною точкою формування ринку соціальних послуг є задоволення соціальних потреб. На відміну від інших ринків послуг, ринок соціальних послуг є специфічним, оскільки попит на соціальну послугу формується внаслідок настання непередбачуваних і негативних чинників, а не власного бажання задовольнити потребу. Таким чином, попит і отримання соціальних послуг стримується та обмежується низкою складних життєвих обставин, які визначаються державою, що означає обмежений доступ споживачів на ринок. Тому на ринку соціальних послуг держава є не лише регулятором а й продуцентом.

В основі функціонування ринку соціальні послуги лежать соціально-економічні закони і закономірності: закон попиту і пропозиції, закон вартості, закон конкуренції, закон додаткової вартості, закон Оукена, закон Енгеля, закони народонаселення (до сукупності таких законів належать: закон природного руху населення, закон просторового руху населення, і закон соціального руху населення), закон розвитку, закон інформаційної упорядкованості.

Розвиток ринку соціальних послуг у структурі економіки країни можливий за обов'язкового врахування основних груп ринково утворюючих факторів: інституційних, організаційно-економічних; соціально-економічних і соціально-демографічних.

В противагу вищезазначеним факторам стримування процесу формування і розвитку ринку соціальних послуг відбувається через існування невирішених і специфічних загроз, ризиків і обмежень, безперервний моніторинг і передчасне урахування яких зумовлює сталість і стабільність розвитку ринку соціальних послуг. Такі загрози і обмеження розвитку ринку автор пропонує поділяти на 7 груп, табл. 3.6.

Серед найважливіших обмежень, які гальмують розвиток ринку соціальних послуг слід виділити відсутність чіткої узгодженості деяких положень між «новими» нормативно-правовими актами і тими, які затверджено до реформування цієї сфери. Так, Наказом Міністерством соціальної політики від 03.09.2012 № 5 затверджено Перелік 15 видів соціальних послуг, що

надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, але не зрозуміло, яким чином ці соціальні послуги корелюють з визначеними у Законі України «Про соціальні послуги».

Таблиця 3.6

**Узагальнення обмежень функціонування і розвитку
ринку соціальних послуг в Україні**

№ п/п	Група обмежень	Деталізація та опис обмежень
1	Термінологічна неузгодженість деяких понять у нормативно-правових документах	Невизначеність та неузгодженість основних термінів понятійного апарату соціальних послуг, які регулюють діяльність в сфері їх надання; у чинній редакції Закону України «Про соціальні послуги» відсутнє чітке пояснення сутності «соціальна послуга»; відсутність узгодженості положень між оновленими нормативно-правовими актами і тими, які затверджено до реформування цієї сфери; присутня невизначеність зв'язків між поняттями «соціальна послуга» і «соціальна підтримка»
2	Організаційні обмеження	Неузгодженість між діяльністю установами і закладами (надавачами соціальних послуг). Кожен надавач намагається зберегти державне фінансування власних установ та лобіює зміни до законодавства, які мають на меті забезпечити інтереси надавачів, а не отримувачів соціальних послуг
3	Відсутність чіткого і прозорого механізму ціноутворення на ринку	У Законі України «Про соціальні послуги» визначено, що державний стандарт соціальної послуги це «визначені [...] зміст та обсяг, норми і нормативи, умови і порядок надання соціальної послуги, показники її якості». Але норм і нормативів у структурі стандартів не передбачається, що унеможливило розрахунок вартості соціальної послуги.
4	Економічні обмеження	Нестача конкуренції: на ринку соціальних послуг спостерігається поєднання монопольної та олігопольної конкуренції
5	Інформаційні обмеження	Інформаційна асиметрія, яка зумовлена невідчутністю і непостійністю якості соціальних послуг
6	Інфраструктурні обмеження	Незавершеність формування інноваційної, посередницької, інформаційної ринкової інфраструктури. Внаслідок цього не реалізований значний науково-інноваційний потенціал вишів. Окрім того, слабка інтеграція з ринком праці.
7	Ресурсні обмеження	Кадрові ресурси, фінансові ресурси

Також існує невизначеність зв'язків між поняттями «соціальна послуга» і «соціальна підтримка». У Наказі Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 25 квітня 2008 р. за № 1795, яким затверджено «Порядок здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, сімей та осіб, які опинились у складних життєвих обставинах» в ч. II, ст.2.1. дається визначення соціального супроводу як форма соціальної підтримки та передбачає надання конкретній особі чи сім'ї комплексу соціальних послуг, але це визначення «соціального супроводу» суперечить Наказу Міністерства соціальної політики, яким затверджено перелік 15 соціальних послуг, в якому «соціальний супровід», визначено як соціальна послуга.

Організаційні обмеження ринку соціальних послуг, перш за все, стосуються розкладеною системою установ і закладів (надавачів соціальних послуг), кожен з яких намагається зберегти фінансування власних установ та лобіює зміни до законодавства, які б забезпечували їх інтереси, а не інтереси отримувачів таких послуг. Ці проблеми досить чітко проявляються при визначенні потреб у соціальних послугах на місцевому рівні. До інших ще невирішених питань, пов'язаних із державним фінансуванням надання соціальної послуги належить прив'язка соціальної підтримки і соціальних послуг до розміру прожиткового мінімуму, як базового державного соціального стандарту, який є занадто низьким, а його розмір не відповідає фактичному рівню (Закон України «Про соціальні послуги», ч. 5, ст. 7) та доходів окремих осіб та сімей.

Ринок соціальних послуг, у процесі формування і розвитку проходить поетапно взаємопов'язані стадії: початкову стадію, накопичувальну стадію, стадію консолідації та модернізації.

Формування ринку соціальних послуг на кожному етапі відбувається на засадах кумулятивної взаємодії загальнодержавних та ринкових напрямів впливу на ключові напрями розвитку, що є об'єктивно необхідним та доцільним, з

огляду на наявність векторів, реалізація яких знаходиться поза компетенцією суб'єктів ринку. Тривалість кожного етапу індивідуальна і залежить від типу ринку, наявності та якості ринково формуючих факторів, інтенсивності взаємодії суб'єктів ринку, постійному моніторингу і передчасному урахуванню потенційних специфічних загроз і усунення обмежень.

Таким чином, на підставі аналізу наукових позицій, узагальнення сучасної термінології теорії соціального забезпечення та дійсних підходів до визначення сутності дефініції «соціальна послуга», сформовано авторське бачення даного поняття. Поняття ринку соціальних послуг пропонується розглядати як інтегровану систему перетворення ресурсів у процесі економічних відносин між суб'єктами ринку з приводу виробництва, реалізації, споживання соціальних послуг в умовах мінливого зовнішнього середовища та багатоаспектного впливу чинників і загроз.

Розроблена модель формування і розвитку ринку соціальних послуг, основою якої є науково-теоретичне і організаційно-економічне підґрунтя. Теоретико-методологічна складова ґрунтується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, закономірностей і функцій. Організаційно-економічна складова передбачає врахування взаємодії суб'єктів ринку, тенденцій його розвитку, специфічних властивостей та ринково-формуючих факторів.

Виокремлено послідовні взаємопов'язані етапи формування і розвитку ринку соціальних послуг, які мають специфічні характеристики за такими критеріями: визначення сукупного попиту на споживчі послуги, розбудова соціальної інфраструктури, виробництво соціальних послуг, задоволення попиту, пропозиція соціальних послуг, конкурентне середовище.

Висновки до розділу 3

1. Підводячи підсумок, слід наголосити на тому, що цінністю запропонованого для оцінювання Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки є можливість вимірювання вже досягнутого рівня соціальної безпеки, але без урахування впливаючих на нього загроз. Апробація результатів на прикладі статистичних даних областей України дозволила сформулювати певні рекомендації щодо підвищення рівня соціальної безпеки та мінімізації прояву ризиків для регіонів України. За допомогою ієрархічного методу кластерного аналізу було зроблено висновок про існування п'яти груп регіонів України. Кожному кластеру присвоєно характеристику враховуючи рівень Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки та ризику в соціальній безпеці. Отримані результати дослідження стали базою для розроблення рекомендацій щодо формування соціальної політики у сфері соціальної безпеки, що враховувала б регіональні особливості. Спираючись на запропоновану кластеризацію, для кожного кластера надано ґрунтовні рекомендації щодо зменшення прояву загроз, ризику наслідків від їх впливу та підвищення рівня соціальної безпеки.

3. Виявлено, що проблема підвищення рівня соціальної безпеки через соціальну згуртованість набуває особливого значення. Сучасні виклики і потрясіння знижують рівень життя населення України та призводять до соціального напруження. Дуже важливою складовою соціальної згуртованості є саме розвинутий ринок соціальних послуг. Тому у результаті дослідження дисертантом розроблена модель формування і розвитку ринку соціальних послуг, основою якої є науково-теоретичне й організаційно-економічне забезпечення. Науково-теоретичне забезпечення базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій. Організаційно-економічне забезпечення передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних

властивостей і ринкоутворюючих факторів. Обґрунтовані послідовні взаємопов'язані етапи становлення та розвитку ринку соціальних послуг. Вивчення етапів, їх специфіки та циклів розвитку соціальних послуг є предметом майбутніх досліджень. Результати дослідження полягатимуть у можливості їх використання для розробки стратегій і програм соціального розвитку, функціонування ринку соціальних послуг і підтримки соціальної безпеки регіонів в Україні.

4. Особливе місце у процесі формування системи оцінювання соціальної безпеки має посідає її інформаційно-аналітичне забезпечення шляхом створення інформаційної мережі соціальних, економічних та інших показників і формування відповідних інформаційно-аналітичних інститутів та механізмів взаємодії, адже існуюча система організаційного забезпечення все ще не відповідає сучасним вимогам, що стримує практичну реалізацію концепції соціальної безпеки.

Розроблена структурно-логічна модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з метою вчасного виявлення впливу дестабілізуючих чинників соціальної безпеки, розроблення і впровадження комплексу заходів щодо усунення їх негативного впливу та розширення можливостей населення щодо покращення якості життя.

Основні результати досліджень, отримані автором у ході написання розділу, опубліковані в роботах [5; 6; 7].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Бондаревська К. В. Стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9734>.
2. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Аналітична доповідь. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Ryshchulina-MIGRACIA.pdf>
3. Григорук П. М., Ткаченко І. С. Методи побудови інтегрального показника. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 34–38.
4. Гриненко А. М., Кирилюк В. В. Соціальна згуртованість суспільства в умовах демократії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2016. Вип. 11. С. 220–226. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkrnuen_2016_11_31 (Серія «Економічні науки»).
5. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальні нерівності як джерело загроз соціальній безпеці у суспільстві. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених*. (м. Київ, 11-12 листопада 2020 р.). Київ: КНЕУ, 2020. С. 285-287.
6. Демченко К.О. Підходи до визначення поняття «соціальна безпека». *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: збірник матеріалів VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференції*. (м. Луцьк, 11 грудня 2020 р.). Луцьк: Луцький НТУ. С. 310-313.
7. Демченко К.О. Методичні підходи вимірювання соціальної безпеки регіону *Проблематика та інноваційна парадигма розвитку економіки, бізнесу та hr-інжинірингу*: матеріали I Міжнародної науково-практичної дистанційної конференції. (м. Хмельницький, 11-12 листопада 2021 р.). Міністерство освіти і науки України, Хмельницький національний університет, 2021. С. 233-236.

8. Кирилюк В. В. Сучасні підходи щодо визначення рівня соціальної згуртованості суспільства. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 384–389. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_1_64.

9. Коваленко М. В. Вимушена міграція українців внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: правові наслідки. Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук. Харків-Рига, 2022. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/2770/Kovalenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

10. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 396 с.

11. Никифорова В. Г. Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика: монографія. Одеса: МОНМС України. Одеський національний економічний університет, 2012. 316 с.

12. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства. *Сучасна українська політика*. 13, 2011. С. 135–143.

13. Положення про порядок здійснення Національною службою посередництва і примирення заходів щодо запобігання виникненню колективних трудових спорів (конфліктів): Наказ Національної служби посередництва і примирення від 06.06.2019 №39. URL: <https://nspp.gov.ua/normativno-pravova-baza-nspp/polozhennya/5010-> (дата звернення: 14.07.2023).

14. Положення про утворення Національної служби посередництва і примирення: Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

15. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

16. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від

29.10.2013 р., № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 14.07.2023).

17.Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

18.Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019. № № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

19.Статистичні матеріали Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.12.2019).

20.Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності. URL: <http://isoc.com.ua/institute/St2.doc>.

21. Barzylovych, A., Malinina, O., Gnyloskurenko, G., Borysiuk, I., & Yuriy, R. Improving Public Medical and Social Services Market Management: Application of Information Technologies. *International Journal of Computer Science & Network Security*. 2001. 21(7), 257-266. doi:10.22937/IJCSNS.2021.21.7.30.

22. Belevtsova, J. S. Quality social services at the transformational stage of formation of Ukrainian society. *Theory and practice of public administration*. 2008. 4(1). 261-265. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2008_4_40.

23.Berger-Schmitt, R. Considering Social Cohesion in Quality of Life Assessments: Concepts and Measurement, *Social Indicators Research*. 2002. 58(3), 403–428.

24.Bertelsmann, S. Social Cohesion Radar: Measuring common ground. An international comparison of social cohesion. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2013. P. 76.

25. Bukanov, H., Kolesnyk, A., Tashkinova, O., Kotlubai, V., & Koval, V. Social marketing in public administration of social service institutions. *Revista Genero & Direito*. 2019. 8(6). 457-468.

26. Bureau of European Policy Advisers. *Empowering People, Driving Change. Social Innovation in the European Union*, 2011. Luxembourg: Office of the EU.

27. Bureau Of Social And Political Developments. Monitoring Report: Social Services System in Ukraine. URL: <https://bureau.in.ua/downloads/social-reform/REPORT.pdf>.

28.Chan, J., To, H. & Chan, E. Reconsidering social cohesion: developing a definition and analytical framework for empirical research, *Social Indicators Research*. 2006. 75. P. 273-302.

29.Council of Europe Promoting the Policy Debate on Social Exclusion from a Comparative Perspective. Strasbourg: Trends in Social Cohesion. 2001.

30.Development Co-operation Report 2011. <https://www.oecd.org/dac/developmentco-operationreport2011.htm>

31.Dickes, P. Mesure de la cohésion sociale dans l'enquête EVS Europe 2008. Documents Techniques. 2010. 25.

32.Dickes, P., Valentova, M., & Borsenberger, M. Construct Validation and Application of a common Measure of Social Cohesion in 33 European Countries. *Social Indicators Research*, 98(3), 451–473. doi: 10.1007/s11205-009-9551-5.

33.Dickes, P., Valentova, M., & Borsenberger, M. Social cohesion: Measurement based on the EVS micro-data. *Statistical Applicata, (Italian Journal of Applied Statistics)*. 2008. 2(20), 1–16.

34. Dubych K. Imperatives. For Improvement In Public Administration Of Social Service Provision In Ukraine. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/227/6004/12539-1?inline=1>.

35. Dubych K. The european experience on introducing of the social contracting technique in social services. *Efficacy Public Administration*. 2013 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_21.

36.Easterly, W., Ritzen, J. & Woolcock, M. Social Cohesion, Institutions and Growth. *Economics and Politics*. 2006. 18(2), 103–120.

37.ECLAC. Social Cohesion. Inclusion and a Sense of Belonging in Latin America and the Caribbean. 2007. United Nations, New York.

38. European Commission. Second Biennial Report on Social Services of General Interest. Commission Staff Working Document. URL: [http://aei.pitt.edu/45910/1/SEC_\(2010\)_1284_final.pdf](http://aei.pitt.edu/45910/1/SEC_(2010)_1284_final.pdf)
39. European Social Services. URL: <https://www.esn-eu.org/about-esn>.
40. Eurostat. *The European System of integrated Social PROtection Statistics*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5917481/KS-RA-11-014-EN.PDF.pdf/ee86d517-3348-4c20-94eea37c330755b1?t=1414781777000>
41. IGNOU. *Types and purpose of social service organisations*. URL: <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/17230/1/Unit-2.pdf>
42. Jenson, J. Defining and measuring social cohesion, UNRIS and Commonwealth Secretariat. 2010.
43. Kearns, A. & Forrest, R. Social Cohesion and Multi-Level Urban Governance. *Urban Studies*. 2000. 37. 995–1017.
44. Kim, J., Sheely, R., & Schmidt, C. *Social Capital and Social Cohesion Measurement Toolkit for Community-Driven Development Operations*. Washington, DC: Mercy Corps and The World Bank Group.
45. Langer, A., Stewart, F., Smedts, K., & Demarest L. Conceptualising and Measuring Social Cohesion in Africa: Towards a Perceptions-Based Index. *Soc Indic Res*. 2017 131, 321–343. doi: 10.1007/s11205-016-1250-4. URL: https://www.socialcohesion.info/fileadmin/user_upload/2017_Article_.pdf.
46. Lindh, A. Public Opinion against Markets? Attitudes towards Market Distribution of Social Services - A Comparison of 17 Countries. *Social Policy & Administration*. 49 (7), 887-910. doi10.1111/spol.12105.
47. Lytvynenko, V. M. Importance of social services as a type of social protection. *Young Scientist*. 2014. 7(10). 153-156. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_7\(1\)__43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_7(1)__43).
48. Maddison A. *Historical Statistics of the World Economy, 1–2030 AD*. Paris: OECD. URL: <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/original-maddison>. (Last accessed: 12.11.2022).

49. Martinelli, F., Anttonen A. & Mätzke M. Social Services Disrupted. Changes, Challenges and Policy Implications for Europe in Times of Austerity. URL: https://www.researchgate.net/publication/340578795_Social_services_welfare_states_and_places_An_overview
50. Minakova, T. Peculiarities of educational services in modern conditions. *Ekonomika ta derzhava*. 2016. 1. 112-117.
51. OECD. Society at a Glance: Asia/Pacific 2011. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264106154-en>.
52. Powell, M., & Osborne, S. Social enterprises, marketing, and sustainable public service provision. *International review of administrative sciences*. 2020. 86 (1), 62-79. doi:10.1177/0020852317751244.
53. Riley J. C. Poverty and Life Expectancy. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2005.
54. Sirovátka, T. & Greve, B. Social services and the public sector. The Public-Private Mix in Service Provision, *Fiscal Policy and Employment*. 2014, Aldershot: Ashgate, 9-20.
55. Szarfenberg, R. Polityka społeczna i usługi społeczne. URL: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/psus.pdf>.
56. Technical notes. Calculating the human development indices – graphical presentation. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2018_technical_notes.pdf.
57. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
58. UNDP. Social Cohesion and Reconciliation (SCORE) Index. URL: <https://scoreforpeace.org/>.
59. Walesiak, M., & Dehnel, G. The Measurement of Social Cohesion at Province Level in Poland Using Metric and Interval-Valued Data. *Sustainability*. 2020. 12, 7664. doi:10.3390/su12187664.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання узагальнення і розвиток теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

Основні результати дослідження полягають у такому.

1. Здійснено аналіз понятійного апарату соціальної безпеки, що дозволило систематизувати запропоновані дослідниками дефініції, сформувані узагальнюючі підходи до трактування поняття.

2. Поглиблено змістовне наповнення поняття «соціальна безпека», яке характеризується як стан захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи. Використання уточненого визначення соціальної безпеки сприятиме об'єктивізації його оцінки та формуванню відповідного методичного забезпечення. Проаналізовано та визначено співвідношення розуміння поняття як результату соціальної політики та як чинника людського розвитку.

3. Виявлено найбільш поширені детермінанти соціальної безпеки (за результатами морфологічного аналізу), якими є: «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та «Соціальна згуртованість у регіоні»; між ідентифікованими детермінантами і факторами впливу встановлений причинно-наслідковий зв'язок та побудовано когнітивну карту.

4. Систематизовано підходи до оцінювання соціальної безпеки, визначено їх недоліки і проблеми вимірювання. За результатами проведеного аналізу сформовано перелік проблем оцінювання соціальної безпеки. Результати аналізу

вимірювання соціальної безпеки дали змогу дисертанту зробити висновок про наявність тенденції до наслідування міжнародних та вітчизняних стандартів моделей розрахунку соціальної безпеки при удосконаленні системи показників, або способу їх нормалізації та ін. Вищезазначене свідчить про динамічний розвиток концепції соціальної безпеки та інших концепцій, орієнтованих на людину і її безпеку.

Систематизація підходів до оцінювання соціальної безпеки дозволила уточнити систему показників за основними детермінантами «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні». Розрахунок Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки здійснювався на основі статистичних даних за регіонами України за період 2019–2021 рр. Результати вимірювання дали змогу зробити висновок про наявність нерівномірності соціальної безпеки регіонів України. Також слід відзначити диференціацію населення за рівнем доступності матеріальних благ і нематеріальних послуг та діаметрально протилежною ситуацією соціальної згуртованості.

Досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти формування соціальної безпеки та людського розвитку, їх взаємозв'язок і відмінності з метою уникнення дублювання інформації у процесі оцінювання. Аналіз вітчизняних і зарубіжних методичних підходів до вимірювання соціальної безпеки дав змогу обґрунтувати доцільність застосування коефіцієнта видатків на соціальний захист до ВВП для проведення кореляційного аналізу. Результати проведення кореляційного аналізу підтвердили гіпотезу про існування прямого впливу соціальної безпеки на людський розвиток.

5. Удосконалено інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону, особливість якого, на відміну від існуючих полягає у використанні визначених за побудованими інтервальними шкалами порогових значень, наближення до яких за аналізом відхилень сигналізує про підвищення

їх дестабілізуючого впливу на стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє вчасно розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки. Інтегральну оцінку прояву загроз соціальній безпеці регіонів України здійснено, ґрунтуючись на статистичних даних за 2019–2021 рр. У результаті проведених розрахунків виявлено нерівномірність прояву загроз соціальній безпеці за регіонами України. Відповідно до шкали вимірювання, стабільно прийнятний (безпечний) прояв загроз соціальній безпеці не спостерігався протягом 2019–2021 рр. Таким чином, у регіонах України переважає критичний рівень прояву загроз соціальній безпеці. Отримані результати дозволять сформулювати основні рекомендації щодо вироблення превентивних і попереджувальних заходів щодо зниження прояву і впливу загроз соціальній безпеці, усунення вираженої нерівномірності та сприяти підвищенню рівня соціальної безпеки за регіонами України.

6. Удосконалено методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону. Методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону включає три рівні розрахунку за основними детермінантами «Добробут і матеріальне становище у регіоні»; «Безпека трудових відносин у регіоні»; «Безпека здоров'я та відтворення населення регіону»; «Соціокультурна безпека регіону» та додатково запропонованою детермінантою «Соціальна згуртованість у регіоні», що дозволяє формувати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки.

7. Відсутність і недосконалість організаційного забезпечення знижує ефективність проведення оцінювання, тому розроблена структурно-логічна модель організаційного забезпечення оцінювання соціальної безпеки. передбачає взаємодію між органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з метою вчасного виявлення впливу дестабілізуючих чинників соціальної безпеки, розроблення і впровадження комплексу заходів щодо усунення їх негативного впливу та розширення можливостей населення щодо покращення якості життя.

Виявлено, що проблема підвищення рівня соціальної безпеки через соціальну згуртованість набуває особливого значення. Сучасні виклики і потрясіння знижують рівень життя населення України та призводять до соціального напруження. Дуже важливою складовою соціальної згуртованості є саме розвинутий ринок соціальних послуг. Тому дисертантом розроблена модель формування і розвитку ринку соціальних послуг, основою якої є науково-теоретичне й організаційно-економічне забезпечення. Науково-теоретичне забезпечення базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій. Організаційно-економічне забезпечення передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних властивостей і ринкоутворюючих факторів. Обґрунтовані послідовні взаємопов'язані етапи становлення та розвитку ринку соціальних послуг. Вивчення етапів, їх специфіки та циклів розвитку соціальних послуг є предметом майбутніх досліджень. Результати дослідження полягатимуть у можливості їх використання для розробки стратегій і програм соціального розвитку, функціонування ринку соціальних послуг і підтримки соціальної безпеки регіонів в Україні.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Результати дослідження змістовного наповнення
поняття «соціальна безпека»**

Таблиця А.1

Дефініції поняття «соціальна безпека»

№ п/п	Автор, джерело	Змістовна характеристика
1	Міжнародна організація праці (International Labour Office), 1952 [60]	Стан захищеності, який суспільство забезпечує кожній людині, шляхом реалізації державних заходів, у разі настання таких економічних та соціальних проблем як: припиненням чи зниженням доходів громадян внаслідок хвороби, народження дитини, виробничої травми, безробіття, інвалідності, старості та смерті; а також надання медичної допомоги; та надання субсидій сім'ям з дітьми тощо
2	Аткінсон (Atkinson A.B.), 1989 [52, 100-123]	Захист, який забезпечується (головним чином) державними установами для окремих осіб чи соціальних груп у разі втрати доходів внаслідок настання соціальних ризиків
3	Дж Діксон (Dixon J. E.), 1991 [55]	Результат багатовікових зусиль, направлений на забезпечення населення засобами підтримки в умовах впливу індивідуальних, соціальних чи економічних проблем, загроз та небезпек
4	А. Лейвельд, 1991 [67]	По-перше, захист суспільством окремих осіб чи соціальних груп від зниження рівня життя унаслідок тимчасових несприятливих чинників і, по-друге, забезпечення суспільством тих стандартів життя людей чи соціальних груп, які нижчі за допустимий мінімальний рівень
5	О. Ф. Новікова, 1997 [21]	Стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз національній безпеці, що є наслідком реалізації заходів соціального захисту, який характеризує їх результативність та ефективність
6	С. І. Пирожков, 2003 [24]	Результат ефективної соціальної політики, яка має застерігати суспільство від соціальних вибухів, відкритих і прихованих виявів громадської непокори та інших конфліктних ситуацій; виділяє її як важливу складову системи національної безпеки
7	П. І. Шевчук, 2003 [49, с. 108–109]	Стан життєдіяльності, убезпечений комплексом організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на реалізацію соціальних інтересів, формування сприятливої демографічної ситуації, збереження генофонду держави
8	О. О. Беляев, М. І. Діба, В. І. Кириленко та ін., 2005 [42]	Надійна захищеність життєво важливих інтересів соціальних суб'єктів макро- та мікрорівнів, збереження і розвиток людського потенціалу, підтримка ефективного стимулювання діяльності людей, систем їх соціалізації та життєзабезпечення

Продовження додатку А

Продовження таблиці А

9	І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін., 2006 [41]	Важлива складова національної безпеки. Стан гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз та коли значення критеріїв їх соціальної захищеності перебувають не нижче порогових значень, що становлять загрозу для національної безпеки країни
10	В. Скуратівський, О. Линдюк, 2011 [37]	Стан життєдіяльності людини та суспільства, що характеризується сформованою, сталою соціальною системою забезпечення соціальних умов діяльності особистості, її соціальної захищеності, стійкості до впливу чинників, які підвищують соціальний ризик. Поняття «соціальна безпека» є комплексним, містить економічні, політичні, соціальні та духовні аспекти, відображає все те, що впливає на середовище існування людини, на якість її життя, робить суспільство стійким, здатним до розвитку
11	В. М. Лугова, Т. В. Голубєва 2011 [13]	Система взаємовигідних партнерських відносин між персоналом та керівництвом підприємства, що забезпечується задоволенням матеріальних та нематеріальних потреб працівників та реалізацією інтересів підприємства
12	О. О. Сиченко, 2012 [35]	Складова частина національної безпеки. Стан захищеності особи, соціальної групи, спільності від загроз порушення їх життєво важливих інтересів, прав, свобод
13	Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2013 [17]	Стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни
14	Н. В. Коленда, 2013 [8]	Стан захищеності соціальних інтересів населення від загроз щодо його соціального стану та рівня життєзабезпечення, за якого відбувається збереження та розвиток людського потенціалу, просте чи розширене відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності
15	Н. М. Краус, 2013 [11]	Стан середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу та його факторів на людину, стан, при якому ризик шкоди чи ушкодження обмежений механізмами державного управління, які забезпечуються за допомогою організаційно-правових норм, відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю спричинення будь-якої шкоди при дотриманні вимог соціальної, державної, національної безпеки, не порушуючи при цьому Конституції України, Законів України та інших соціально-правових норм та актів
16	Т. А. Шахматова, 2013 [48, с. 75]	Забезпечений державою у процесі виконання її управлінських функцій суспільно-економічний та суспільно-політичний стан, при якому забезпечується нормальний рівень життя населення й інших соціальних груп на всіх рівнях, мінімізуються загрози їх існуванню, що здійснюється на основі відповідних правових норм за допомогою економічних і політичних інструментів

*Продовження додатку А**Продовження таблиці А*

17	Є. А. Подольська, П. О. Назаркін, 2015 [25]	Не лише захист соціальних інтересів різних суб'єктів від реальних і потенційних загроз, але й певний інструментарій оцінки ступеня реалізації цілей соціальної політики, її адекватності сучасним потребам та інтересам людини і суспільства
18	П. А. Ляшенко, 2018 [14]	Форми метастабільного стану його соціально-економічної системи. Такий стан має досягатися внаслідок флуктуацій параметрів такої системи, які змінюються шляхом переходу з одного стійкого стану в інший стійкий стан під впливом зовнішніх та / або внутрішніх чинників, внаслідок чого система набуває ознак умовної стійкості. Таке тлумачення соціальної безпеки регіону, запропоноване у роботі, послугувало теоретичним базисом для визначення сфер і видів протидії загрозам соціальній безпеці регіону
19	О. Г. Сидорчук, 2018 [40]	Стан захищеності соціальних інтересів людини, суспільства, держави від зовнішніх та внутрішніх загроз соціальній і національній безпеці
20	І. І. Білоус, 2019 [1]	Стан захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, громадянина в поєднанні з інтересами всього суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз національним інтересам у соціальній сфері, за якого забезпечуються громадянські права для усіх членів суспільства, стабільне економічне становище населення, вільний та всебічний розвиток особистості та збереження в суспільстві соціального миру

Додаток Б

Таблиця Б.1

Система індикаторів та критичних значень для їх нормування для розрахунку субіндексу соціальної безпеки у складі інтегрального індексу економічної безпеки держави

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру	Оптимальне значення індикатора	Значення індикаторів для нормування						Вагові коефіцієнти
			Нижня границя	Нижній поріг	Норма нижня	Норма верхня	Верхній поріг	Верхня границя	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Частка населення із сукупними витратами, які нижче 75% медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності), %	Не більше 25	0	5	10	15	25	30	0,077
2	Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму, %	Не більше 40	5	15	25	30	40	60	0,072
3	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	Не менше 3	1	3	4	5	7	15	0,072
4	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, разів	1,5 – 2	0,14	1	1,5	2	2,5	3	0,075
5	Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін, разів	Не менше 1	0,7	1	1,5	2	3	4	0,074
6	Відношення сукупних витрат 10% найбільш забезпеченого населення до 10% найменш забезпеченого, разів	Не більше 8	3	4	5	6	8	10	0,071
7	Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, %	Не більше 50	20	30	35	45	50	70	0,079
8	Рівень безробіття (за методологією МОП), %	Не більше 10	0	3	5	8	10	15	0,077

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад шість місяців до загальної чисельності безробітних), %	Не більше 25 – 30	10	15	25	30	40	50	0,064
10	Наявність житлового фонду в середньому на одну особу, м ²	Не менше 25	10	20	30	50	60	80	0,074
11	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 осіб	Не більше 60	6	13	25	30	40	50	0,062
12	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВВП	Не менше 4	1	2	3	4	5	6	0,063
13	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % до ВВП	Не менше 8,3	3	4	7	8	8,3	10	0,074
14	Охоплення випусників 9-х класів повною середньою освітою, %	Не менше 100	90	95	98	99	100	100	0,067

Розрахунок субіндексу соціальної безпеки здійснюється за такою формулою:

$$I_m = \sum_{i=1}^n d_i \times y_i$$

де I_m – субіндекс соціальної безпеки;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го індикатора у субіндекс соціальної безпеки;

y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора.

Джерело: [17]

Продовження додатку Б

Таблиця Б.2

Оновлена система індикаторів та критичних значень для їх нормування для розрахунку субіндексу соціальної безпеки у складі інтегрального індексу економічної безпеки держави

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру	Значення індикаторів для нормування										Вагові коефіцієнти
		$X^L_{\text{крит}}$	$X^L_{\text{небезп}}$	$X^L_{\text{нездв}}$	$X^L_{\text{здв}}$	$X^L_{\text{опт}}$	$X^R_{\text{опт}}$	$X^R_{\text{здв}}$	$X^R_{\text{нездв}}$	$X^R_{\text{небезп}}$	$X^R_{\text{крит}}$	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, відсотків						18	20	23	25	30	0,0911
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	1,5	1,8	2	2,5	3						0,0857
3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1	1,5	1,5	1,75	2						0,0808
4	Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів						4,5	5	5,5	6	7	0,0803
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, відсотків						20	25	30	40	50	0,0838
6	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7						0,0651
7	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП	3	4,5	5,5	6,5	7						0,0610
8	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						0	6	12	20	30	0,0583

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення						0	10	20	40	60	0,0583
10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6 – 17 років	55	60	65	70	80						0,0544
11	Сума несплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітного року, відсотків						0	0,5	2,5	5	10	0,0847
12	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)						1000	1100	1200	1300	1400	0,0529
13	Рівень зайнятості населення у віці 15 – 70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	50	53	55	58	60						0,0823
14	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів						0	2	3	4	5	0,0612
15	Відношення середньої вартості 1м ² загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати, разів*					1	1,5	2	3,5	5	6	

Розрахунок субіндексу соціальної безпеки здійснюється за такою формулою:

$$I_m = \sum_{i=1}^n d_i \times y_i$$

де I_m – субіндекс соціальної безпеки;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го індикатора у субіндекс соціальної безпеки;

y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора.

Примітка. * – розрахунок не здійснюється через відсутність офіційної статистичної інформації.

Джерело: [29]

Продовження додатку Б

Таблиця Б.3

Характеристичні значення показників соціальної безпеки та їх вагові коефіцієнти

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру	Оптимальне значення індикатора	Значення індикаторів для нормування						Вагові коефіцієнти
			Нижня границя	Нижній поріг	Норма нижня	Норма верхня	Верхній поріг	Верхня границя	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Частка населення із сукупними витратами, які нижче 75% медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності), %	Не більше 25	0	5	10	15	25	30	0,0471
2	Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму, %	Не більше 40	5	15	25	30	40	60	0,0441
3	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	Не менше 3	1	3	4	5	7	15	0,0441
4	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, разів	1,5 – 2	0,14	1	1,5	2	2,5	3	0,0459
5	Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін, разів	Не менше 1	0,7	1	1,5	2	3	4	0,0453
6	Відношення сукупних витрат 10% найбільш забезпеченого населення до 10% найменш забезпеченого, разів	Не більше 8	3	4	5	6	8	10	0,0436
7	Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, %	Не більше 50	20	30	35	45	50	70	0,0482
8	Рівень безробіття (за методологією МОП), %	Не більше 10	0	3	5	8	10	15	0,0471
9	Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад шість місяців до загальної чисельності безробітних), %	Не більше 25 – 30	10	15	25	30	40	50	0,0395
10	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 осіб	Не більше 60	6	13	25	30	40	50	0,0453
11	Наявність житлового фонду в середньому на одну особу, м ²	Не менше 25	6	13	25	30	40	50	0,0418

Продовження додатку Б
Продовження табл. Б.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВВП	Не менше 4	1	2	3	4	5	6	0,0389
13	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % до ВВП	Не менше 8,3	3	4	7	8	8,3	10	0,0453
14	Охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, %	Не менше 100	90	95	98	99	100	100	0,0321
15	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	Не менше 35000	5000	10000	20000	35000	45000	50000	0,0598
16	Індекс споживних цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків	Не більше 105	102	103	105	107	109	111	0,0277
17	Економічно активне населення (у віці 15–70 років), тис. од.	Не менше 750	710	720	730	740	750	760	0,0360
18	Попит на робочу силу, осіб	Не менше 8000	2000	3000	4000	5000	6000	7000	0,0381
19	Наявний дохід на одну особу, грн	Не менше 3000	3000	5000	10000	20000	30000	40000	0,0381
20	Середньомісячна номінальна та заробітна плата працівників, грн	Не менше 4000	400	600	1000	2000	3000	4000	0,0434
21	Характеристика регіонального людського розвитку	Не менше 0,6	0,45	0,5	0,55	0,6	0,65	0,7	0,0459
22	Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої заробітної плати, %	Не менше 50	15	30	40	45	50	55	0,0287
23	Загальний коефіцієнт народжуваності (на 1000 наявного населення)	Не менше 10	5	6	7	8	9	11	0,0314
24	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, %	Не менше 30	0,5	1	3	15	25	40	0,0426

Розрахунок інтегрального індикатора для другого методу розрахунку нормалізованих значень індикатора здійснюється за формулою:

$$I_m = \sum_{i=1}^n d_i \times y_i$$

де I_m – субіндекс соціальної безпеки;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го індикатора у субіндекс соціальної безпеки;

y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора.

Джерело: [23]

**Система індикаторів для аналізу соціальної безпеки
(враховуючи психологічний аспект)**

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру
1	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів
2	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів
3	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення
4	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення
5	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)
6	Заборгованість із виплати заробітної плати
7	Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг
8	Рівень зареєстрованого безробіття
9	Кількість працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості, осіб населення

Джерело: [39]

Система показників для аналізу соціальної безпеки

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру
Індикатори безпеки відтворення населення та трудового потенціалу	
1	Чисельність постійного населення (на кінець року), млн. осіб
2	Структура постійного населення у %
3	Умовний коефіцієнт депопуляції
4	Сумарний коефіцієнт народжуваності (на 1 жінку)
5	Коефіцієнт смертності немовлят (у віці до 1 року на 1000 народжених), ‰
6	Кількість пенсіонерів у розрахунку на 1000 населення
7	Рівень захворюваності населення (на 100 тис. осіб), тис. осіб
8	Рівень захворюваності на ВІЛінфекцію (на 100 тис. осіб), осіб
9	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижче прожиткового мінімуму, %
10	Квінтільний коефіцієнт загальних доходів, разів
11	Співвідношення середнього розміру пенсії до прожиткового мінімуму
12	Рівень загального демографічного навантаження непрацездатного населення на 100 працездатних осіб (у віці 16–59 років), осіб
Індикатори безпеки соціальної сфери	
1	Частка видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВВП
2	Частка видатків зведеного бюджету на освіту, % до ВВП
3	Частка видатків зведеного бюджету на культуру, мистецтво, спорт, сферу обслуговування, % до ВВП
4	Забезпеченість населення житлом в середньому на одного жителя, м ²
5	Рівень охоплення дітей дошкільними закладами, %
6	Кількість осіб на 10 тис. населення, які навчалися у навчальних закладах
7	Кількість лікарів у розрахунку на 10 тис. населення
8	Забезпеченість населення лікарняними ліжками у розрахунку на 10 тис. населення
Індикатори безпеки ринку праці та зайнятості населення	
1	Співвідношення середньої та мінімальної зарплати, рази
2	Співвідношення середнього розміру допомоги з безробіття та прожиткового мінімуму, %
3	Рівень безробіття (за методологією МОП), %
4	Рівень тривалого (понад шість місяців) безробіття у працездатному віці, %
5	Частка соціально усунутого населення (безробітні понад 12 місяців), %
6	Навантаження на одне вільне робоче місце, осіб
7	Рівень вимушеної неповної зайнятості (частка працівників, що перебували у вимушеній відпустці чи на умовах неповного робочого дня), %
8	Рівень працевлаштування незайнятих громадян (до незайнятого населення), %
9	Рівень охоплення працівників колективно договірним регулюванням, %
Індикатори міграційної безпеки	
1	Міграційний приріст (скорочення), загальний, тис. осіб., зокрема, міждержавна міграція
2	Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення, на 10 тис. наявного населення
3	Коефіцієнт міждержавного міграційного приросту (скорочення) населення, на 10 тис. наявного населення

Джерело: [6]

Система показників для діагностики соціальної безпеки

№ п/п	Найменування індикатора, одиниця виміру
Кількісні показники	
1	Валовий регіональний продукт
2	Регіональний людський розвиток
3	Квінтильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення
4	Співвідношення мінімальної і середньої заробітної плати
5	Розрив між грошовими прибутками 10 % найбільш і 10 % найменш забезпечених груп населення
6	Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму
7	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму;
8	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму
9	Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін
10	Наявний дохід у розрахунку на одну особу
11	Наявність житлового фонду в середньому на особу
12	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків до ВВП
13	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків до ВВП
14	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. населення)
15	Рівень безробіття
16	Витрати на охорону навколишнього середовища (капітальні інвестиції та поточні витрати)

Джерело: [6]

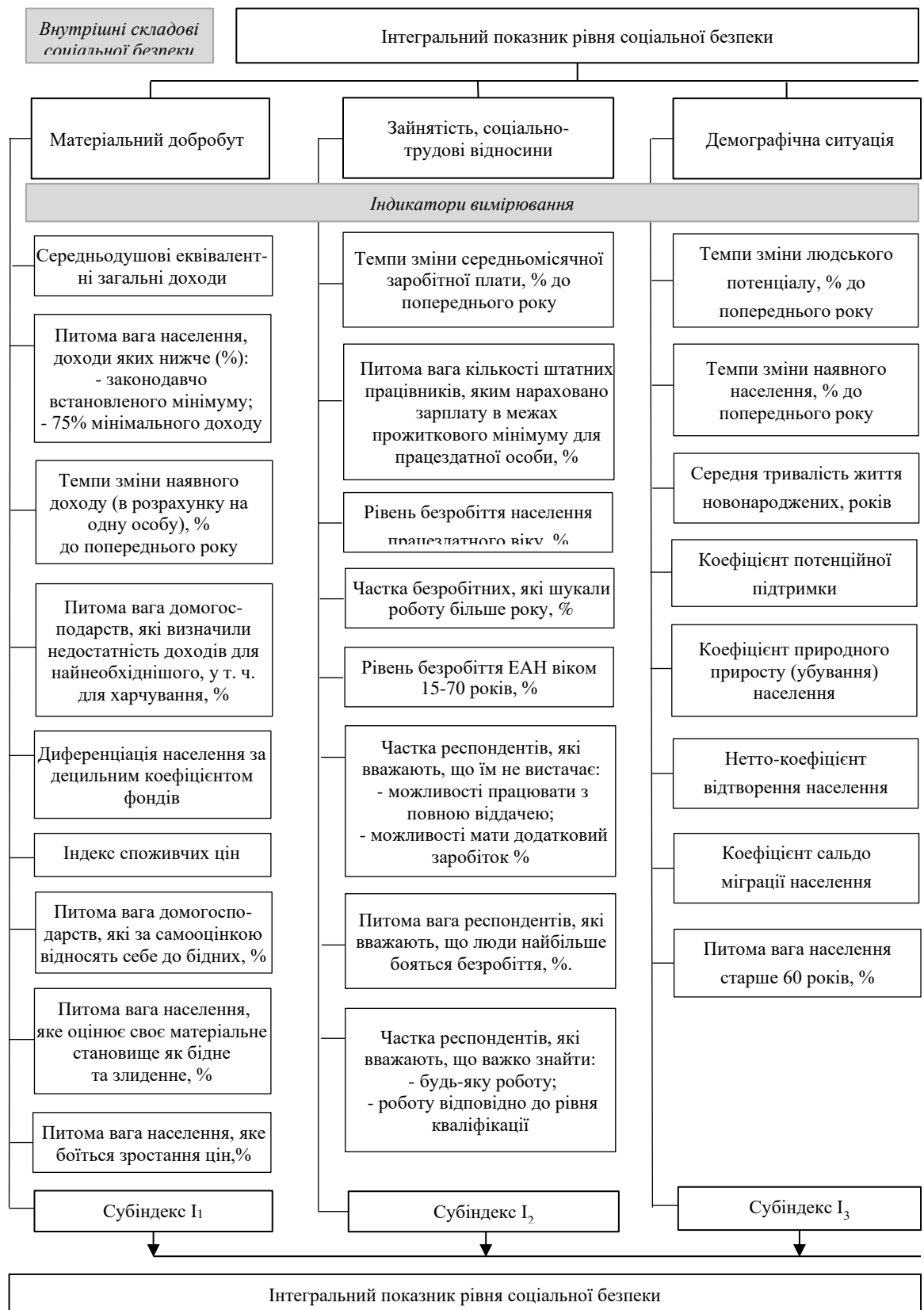

Рис. Б.1. Ієрархічна модель інтегрального показника соціальної безпеки (ч. 1)

Джерело: [33, с. 185]

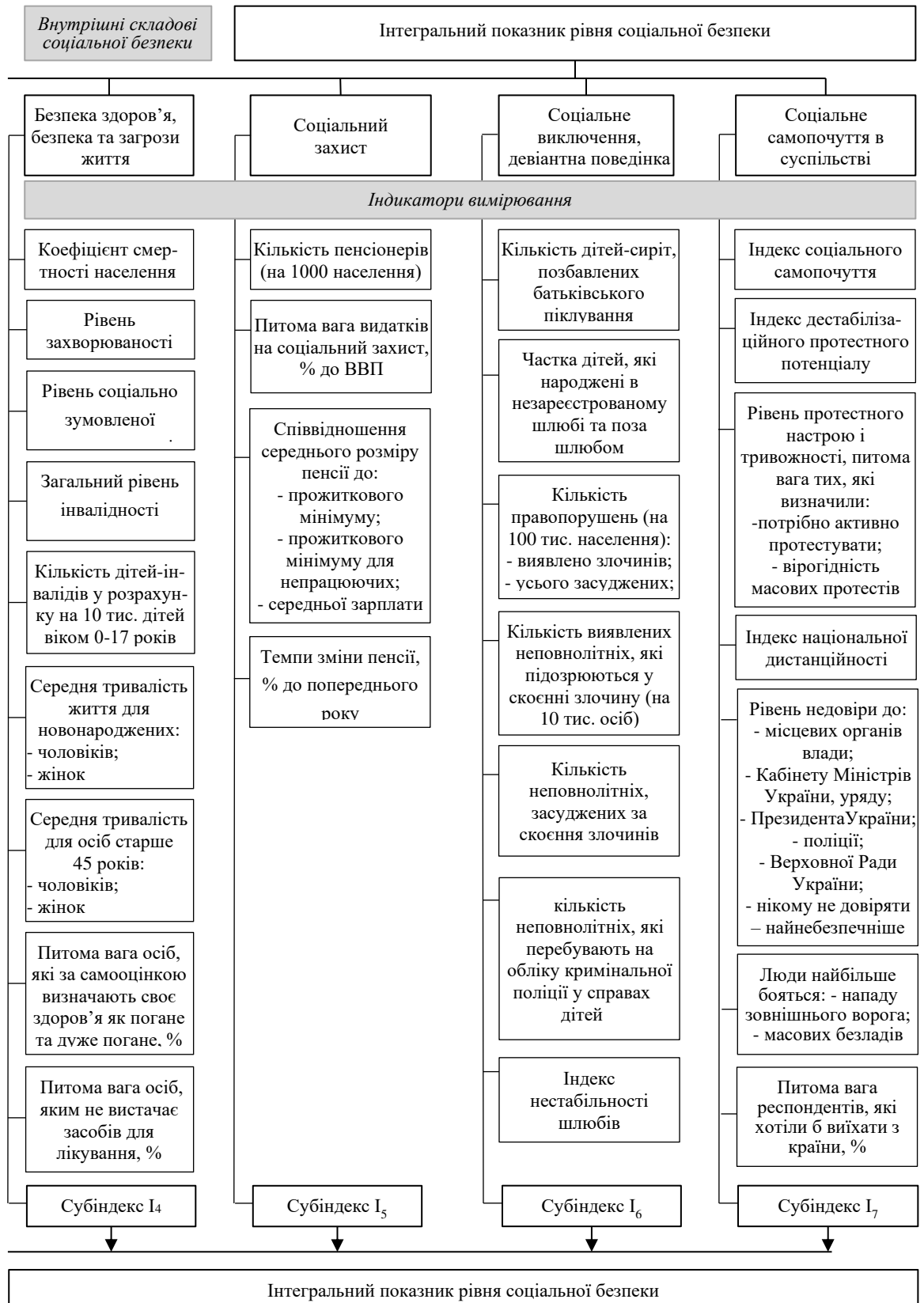

Рис. Б.2. Ієрархічна модель інтегрального показника соціальної безпеки (ч. 2)

Джерело: [33, с. 186]

**Система показників експрес-аналізу
соціальної безпеки підприємства**

№ п/п	Показники	Порядок розрахунку та ознаки настання загроз кадровій безпеці
1	Коефіцієнт плинності кадрів	Відношення кількості персоналу, звільненого за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни, до середньооблікової чисельності персоналу
2	Кількість скарг у розрахунку на 1 працівника	Відношення кількості скарг до середньооблікової чисельності персоналу
3	Середній термін перебування на посаді	Відношення суми років роботи працівників на останній посаді на підприємстві до середньооблікової чисельності персоналу
4	Рівень задоволеності персоналу роботою (заробітною платою, соціальним пакетом)	Відношення кількості персоналу в цілому задоволеного роботою (заробітною платою, соціальним пакетом) до облікової чисельності персоналу, помножене на 100
5	Питома вага персоналу, що отримує мінімальну (нижчу середньо галузевої) зарплату	Відношення кількості персоналу, що отримує мінімальну (нижчу середньогалузевої) заробітну плату до загальної кількості персоналу помножене на 100

Джерело: [18]

Додаток В

Діагностика соціальної безпеки регіонів України

Таблиця В.1

Рівень соціальної безпеки в Україні: субіндекс та індикатори

№ п/п	Субіндекси економічної безпеки	Рік										
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів, відсотків	22,0	20,9	21,9	21,2	19,6	22,2	18,7	21,2	22,1	24,3	24,5
2	Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	2,5	2,7	2,8	2,8	2,9	3,0	3,2	4,0	4,6	5,2	5,3
3	Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1,63	1,63	1,74	1,69	1,66	1,58	1,47	1,81	1,77	1,97	2,0
4	Співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	5,2	4,9	4,6	4,6	4,4	4,5	4,2	4,5	4,7	4,9	5,4
5	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, відсотків	51,6	51,6	50,8	50,4	51,5	53,1	51,2	49,9	49,0	46,5	47,1
6	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП	4,0	3,6	4,0	4,0	3,6	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	4,2
7	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП	7,1	6,4	7,0	6,9	6,4	5,8	5,4	6,0	5,9	6,0	6,0

Продовження додатку В

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8	Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб	44,9	46,6	45,8	47,8	45,1	37,2	40,2	43,1	42,8	44,0	42,2
9	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення	68,5	67,3	68,2	68,0	59,6	56,0	54,8	52,0	50,4	49,0	34,3
10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, відсотків до загальної чисельності постійного населення у віці 6 - 17 років	82,0	82,5	83,0	78,4	78,5	78,5	78,7	79,1	79,9	79,9	79,6
11	Сума невикраденої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітнього року, відсотків	4,3	3,0	2,5	2,2	7,0	4,4	3,4	3,4	3,4	3,2	3,3
12	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)	1102	1138	982	1239	1231	1319	1388	1233	1152	1057	Н/Д
13	Рівень зайнятості населення у віці 15 - 70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	58,4	59,1	59,6	60,2	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	56,2
14	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів	15,8	14,7	12,4	11,9	16,6	19,8	19,5	16,8	14,0	13,0	14,0
15	Відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати, разів*	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Субіндекс соціальної безпеки		57	59	64	62	57	55	56	59	56		

Примітка: за Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (Наказ Міністерством економічного розвитку України від 29.10.2013 № 1277). * Індикатор включається у розрахунок за умови запровадження Державною службою статистики статистичних спостережень щодо середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла.

Продовження додатку В

Таблиця В.2

Вихідні дані для розрахунку Індексу соціальної безпеки за регіонами України

Рік Умовне позначення	2016													2017												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Вінницька	1,3	2,9	1,4	45,6	3,2	5,0	18,7	48,4	82,2	0,09	1029,1	56,6	23,9	1,1	3,7	1,6	44,6	3,88	5,8	20,3	39,0	83,2	0,1	900,7	55,3	17,8
Волинська	4,2	2,8	1,5	47,4	4,0	7,8	24,4	59,7	85,7	0,05	1145,8	51,0	25,1	2,4	3,5	1,7	45,3	3,80	7,7	25,3	57,7	86,1	0,2	1040,8	48,8	18,9
Дніпропетровська	5,9	3,5	1,8	49,2	2,3	3,2	94,8	65	86,7	0,30	1423,4	59,1	20,5	3,5	4,2	2,3	48,9	2,32	3,4	110,9	64,4	86,7	0,2	1372,7	58,0	16,3
Донецька	5,1	4,2	1,9	57	2,4	2,9	33,6	... ¹	... ¹	0,80	699,4	50,0	16,2	2,1	4,7	2,7	54,4	2,46	3,5	34,7	27,2	... ¹	1,2	614,8	49,4	13,7
Житомирська	7,5	2,8	1,5	47,4	3,9	6,5	36,5	62,7	84,1	0,05	1356,2	55,9	24,8	8,3	3,5	1,7	47,9	4,07	7,3	37,3	61,8	84,3	0,0	1196,0	56,4	18,4
Закарпатська	7,1	2,1	1,4	43,6	5,0	9,7	8,4	60,9	86,3	0,03	752,6	54,8	22,9	5,1	2,4	1,6	43,1	5,40	10,3	9,5	59,0	85,7	0,0	888,4	53,8	16,7
Запорізька	9,5	3,5	1,7	43,2	3,1	4,1	41,1	61,1	85,7	0,30	2728,9	56,0	20,3	2,3	4,1	2,2	39,3	3,39	4,5	36,5	58,8	85,4	0,4	1836,4	55,2	16,4
Івано-Франківська	2,9	2,9	1,5	41,5	4,0	6,0	12,0	52,1	82,3	0,06	715,7	54,7	22,8	1,5	3,7	1,7	38,5	4,30	6,9	12,0	51,1	83,0	0,1	597,4	55,0	17,1
Київська	1,8	3,6	1,6	52,2	2,3	3,4	62,1	74,1	96,9	0,56	1681	57,8	19,7	0,8	4,3	2,0	50,5	2,51	4,0	57,6	66,8	97,7	0,4	1482,9	58,0	15,5
Кіровоградська	7,8	2,8	1,5	46,1	3,3	5,3	44,6	67,3	84,2	0,35	1905	52,9	25,7	4,3	3,5	1,7	44,2	4,05	6,7	58,5	69,8	83,7	0,1	1730,4	53,3	19,1
Луганська	5	3,2	1,8	40,4	4,3	4,8	11,6	... ¹	... ¹	4,93	557,3	55,6	20,0	3,5	3,5	2,4	42,5	6,56	7,2	11,4	15,5	... ¹	6,1	517,6	54,7	17,3
Львівська	2,7	3,2	1,5	50,8	3,1	4,7	19,3	61,9	84,9	0,36	1456	55,9	21,6	1,6	3,8	1,8	50,9	3,43	5,4	18,2	53,5	85,9	0,2	1086,3	56,2	16,8
Миколаївська	0,8	3,4	1,5	45,7	2,9	5,0	89,0	67,4	83,1	0,72	1355	57,5	20,9	4	4,0	1,8	43,9	3,25	5,8	80,3	59,6	83,4	0,7	1460,5	56,8	16,4
Одеська	4,3	3,3	1,5	52,4	2,7	4,0	90,3	109	87,3	0,19	1449,6	56,7	21,4	2,4	3,9	1,8	50,7	3,10	5,0	113,1	107,3	87,7	0,1	1365,0	56,1	17,1
Полтавська	3,8	3,2	1,6	47,7	2,0	2,9	28,1	56,1	85,4	0,16	1603,7	53,3	22,1	0,3	3,9	1,9	43,9	2,33	3,2	26,2	52,5	85,9	0,2	1589,3	54,0	17,0
Рівненська	3,9	3,0	1,5	50,3	4,2	7,5	21,8	52,6	85,9	0,06	1034,2	56,9	22,2	7,1	3,6	1,7	50,5	4,78	8,9	18,1	43,5	86,6	0,4	981,5	55,1	17,3
Сумська	0,8	2,9	1,5	43,5	3,8	5,2	18,5	55,6	82,3	0,97	1296,6	56,8	24,1	0,5	3,6	1,7	42	4,21	6,3	19,7	54,6	82,9	0,8	1127,2	57,4	18,2
Тернопільська	4,1	2,6	1,4	45,8	4,6	8,2	12,3	44,8	80,5	0,09	660,8	52,0	26,1	2,4	3,3	1,5	38,2	4,80	9,0	9,1	37,2	81,3	0,0	720,1	51,0	19,1
Харківська	2,2	3,1	1,6	46	2,5	3,2	22,7	43,2	86,2	0,75	1859,9	59,7	23,2	1,7	3,8	2,0	47	2,78	3,8	24,4	42,2	87,5	0,5	1295,2	60,6	18,0
Херсонська	5	2,8	1,4	50,9	4,0	6,7	54,9	75,6	84,2	0,12	1477,5	55,8	25,7	3,3	3,5	1,7	50,5	4,23	8,0	60,1	72,9	84,1	0,1	1587,6	56,2	19,2
Хмельницька	4,8	2,8	1,4	51,1	4,1	6,4	15,5	53,6	84,2	0,02	943,5	53,9	25,0	5	3,6	1,6	46,4	4,14	7,2	18,9	47,6	84,6	0,0	906,0	54,7	18,5
Черкаська	1,9	2,9	1,5	52,6	3,5	4,9	45,9	53	84,3	0,19	1499,0	56,2	24,7	2,3	3,6	1,7	47	3,98	5,8	40,8	50,1	84,9	0,7	1442,2	56,7	18,3
Чернівецька	1,6	2,7	1,4	43,6	5,8	10,0	10,7	30,1	83,4	0,04	925,8	56,2	25,6	0,9	3,4	1,6	38,1	5,99	10,5	10,1	31,8	84,7	0,0	1014,5	56,6	18,9
Чернігівська	2,3	2,8	1,5	46,6	3,8	5,4	44,2	63,6	86,7	0,15	1512,8	55,6	25,2	2,6	3,4	1,7	43,6	4,04	5,9	51,6	58,3	86,6	0,1	1444,9	56,1	19,4

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено за [11–17].

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.2

Вихідні дані для розрахунку Індексу соціальної безпеки за регіонами України

Рік	2018													2019												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Умовне позначення																										
Вінницька	0,4	4,3	1,6	47,3	3,3	6,0	21,7	41,1	84,6	0,04	806,5	56,8	15,5	1,7	4,4	1,5	0,5	1,2	2,4	36,8	69,2	82,2	0,041	758,0	58	12,46
Волинська	1,1	4,0	1,6	45,2	3,6	8,4	24,9	52,8	87,4	0,11	898,9	49,5	16,7	5,2	4,1	1,6	0,5	1,3	3,6	19,7	51,9	85,7	0,106	1007,6	50,9	14,12
Дніпропетровська	2,6	4,9	2,2	44,3	2,2	3,8	108	61,3	86,5	0,14	1419,7	58,6	14,1	2,1	5,1	2,2	0,5	0,8	1,6	396,6	204,8	86,7	0,138	1317,3	59,5	10,66
Донецька	2,4	5,4	2,6	55,9	2,5	3,9	38,4	27,5	... ¹	0,92	569,7	50,0	12,3	2,7	5,6	2,5	0,5	0,9	1,5	169,2	107,1	86,1	0,923	566,1	50,9	9,97
Житомирська	2,7	4,1	1,6	49,4	3,5	7,3	38,5	60,6	85,1	0,03	1156,0	57,5	16,1	4,3	4,1	1,6	0,4	1,4	3,4	44,8	70,7	84,1	0,030	1048,0	58,5	13,66
Закарпатська	0,9	3,1	1,5	41,8	4,8	11,0	10,5	59,9	86,1	0,02	877,2	54,5	14,5	0,6	4,4	1,5	0,4	2,1	5,6	11,2	76	86,3	0,019	936,0	55,4	12,54
Запорізька	0,5	4,8	2,0	38,2	3,3	5,0	40,8	61,7	85,8	0,43	1552,6	56,7	14,2	1,8	5,0	2,0	0,4	1,2	2,1	61,6	92,9	85,7	0,431	1345,8	58,1	11,12
Івано-Франківська	0,9	4,2	1,6	39,1	3,7	7,4	12,8	47,1	84,0	0,12	538,1	55,6	15,2	1,9	4,2	1,6	0,4	1,5	3,5	16,1	58,1	82,3	0,117	566,2	56,6	12,53
Київська	0,8	5,0	1,9	48,6	2,3	4,2	53,1	63,3	99,1	0,30	1145,6	58,5	13,6	0,5	5,2	1,9	0,5	0,9	1,9	87,6	108,3	96,9	0,304	970,5	59,3	10,66
Кіровоградська	1,7	4,0	1,6	44,2	3,7	6,7	53,2	66,1	84,8	0,04	1632,1	54,5	17,0	7,3	4,0	1,6	0,5	1,4	3,2	64,9	63,9	84,2	0,042	1364,3	55,6	13,85
Луганська	1,5	4,1	2,3	38,1	5,3	7,8	10,0	18,8	... ¹	4,72	480,6	56,9	15,6	4,7	4,2	2,3	0,5	2,1	3,5	20,6	34,5	85,4	4,721	393,5	58,8	12,82
Львівська	0,5	4,4	1,7	48,1	3,2	5,7	20,7	52,0	87,1	0,14	1027,5	56,8	14,9	1,1	4,4	1,7	0,5	1,2	2,6	47,6	126,1	84,9	0,144	1033,9	57,8	12,04
Миколаївська	0,6	4,5	1,7	43,6	3,0	6,2	75,6	57,8	84,2	0,46	1686,1	58,1	14,9	1,5	4,8	1,7	0,5	1,2	2,8	77,4	61,9	83,1	0,464	1561,9	59,1	11,41
Одеська	0,1	4,4	1,7	53,3	3,0	5,4	109	115,2	88,5	0,14	1393,6	57,2	15,4	1,2	4,4	1,7	0,5	1,2	2,5	261,4	268	87,3	0,139	1033,6	58,3	12,62
Полтавська	3,0	4,6	1,8	44,1	2,1	3,5	29,4	48,8	86,5	0,14	1526,7	55,1	14,7	1,1	4,7	1,8	0,5	0,7	1,8	40	57,7	85,4	0,137	1371,4	56,6	11,84
Рівненська	2,4	4,1	1,6	47,2	4,4	9,8	22,9	41,9	88,0	0,15	887,2	56,8	15,4	2,7	4,3	1,6	0,5	1,6	4,3	18,9	48	85,9	0,149	893,3	58,4	12,56
Сумська	0,8	4,0	1,7	43,7	3,8	6,3	21,2	55,5	84,2	1,39	1093,5	58,4	16,3	4,9	4,1	1,7	0,4	1,5	3,0	20	53,8	82,3	1,387	1012,5	59,8	13,24
Тернопільська	0,2	3,9	1,5	40,1	4,3	9,3	8,7	33,4	82,5	0,10	675,3	52,7	16,8	5,0	3,9	1,4	0,4	1,7	4,2	9,8	36,1	80,5	0,096	643,4	53,8	13,88
Харківська	0,4	4,2	1,9	40,7	2,5	4,0	24,8	39,9	86,9	0,46	1362,0	61,4	16,2	1,7	4,3	1,9	0,5	1,0	2,0	67	106,9	86,2	0,457	1186,2	62,1	13,12
Херсонська	2,6	3,9	1,6	48,4	4,1	8,6	48,8	65,6	85,0	0,20	1540,2	57,5	17,5	4,6	3,9	1,6	0,5	1,6	4,1	66	63,1	84,2	0,200	1506,0	58,9	14,43
Хмельницька	1,1	4,1	1,6	50,1	3,9	7,5	21,3	46,7	85,7	0,06	882,2	55,9	16,5	7,6	4,1	1,5	0,5	1,6	3,5	25,3	57,9	84,2	0,064	789,2	57	13,39
Черкаська	4,9	4,1	1,6	46,4	3,3	5,5	42,5	46,5	85,9	0,27	1286,2	57,7	16,3	1,0	4,2	1,6	0,5	1,2	2,3	53,5	54,2	84,3	0,265	1126,8	59,3	13,36
Чернівецька	1,0	3,9	1,5	37,3	5,4	11,3	10,4	27,7	86,0	0,00	856,0	57,2	16,8	7,4	3,8	1,5	0,5	2,2	5,4	10	31,3	83,4	0,001	807,2	59	14,10
Чернігівська	1,3	3,9	1,6	42,8	3,6	5,9	49,1	57,9	87,3	0,10	1414,1	57,3	17,3	5,5	3,9	1,6	0,5	1,4	2,8	50,9	46,8	86,7	0,099	1383,8	58,9	14,19

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело: складено за: [11–17].

*Продовження додатку В
Продовження табл. В.2*

Вихідні дані для розрахунку Індексу соціальної безпеки за регіонами України

Рік	2020													2021												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Вінницька	0,7	4,7	1,7	0,5	1,5	5,9	27,1	42,4	84,6	0,045	650,2	56,2	11,76	1,2	4,6	1,8	0,5	1,0	5,9	22,6	32,1	83,4	0,061	663,4	55,6	9,13
Волинська	6,6	4,2	1,7	0,5	1,3	8,0	17,4	39	87,4	0,160	943,0	48,9	12,65	5,9	4,2	1,8	0,5	0,6	8,0	15,2	49,2	86,6	0,174	886,6	48,5	9,91
Дніпропетровська	4,3	5,3	2,2	0,5	1,2	4,0	388,7	160,3	86,5	0,346	947,8	58	11,20	3,2	5,2	2,3	0,5	0,8	5,1	367,5	177,4	86,6	0,309	852,4	57,9	9,04
Донецька	3,4	5,8	2,6	0,5	1,3	3,9	137,6	88	86,1	1,055	516,6	49,2	9,75	3,1	5,7	2,6	0,5	0,7	5,0	119,9	77,1	86,1	1,138	437,9	48,9	8,10
Житомирська	5,0	4,4	1,7	0,5	1,3	7,3	34	43,5	85,1	0,048	888,8	55,3	12,00	4,7	4,2	1,9	0,5	0,7	9,3	31,8	47,9	84,6	0,048	721,0	54,8	9,31
Закарпатська	0,0	4,6	1,6	0,5	1,8	12,0	10,1	55	86,1	0,021	713,2	53,7	10,51	0,3	4,5	1,7	0,5	0,8	13,9	10,7	61,4	86,2	0,035	679,2	52,8	8,54
Запорізька	4,4	5,3	2,1	0,4	1,4	5,2	51,2	69,2	85,8	0,212	1106,7	56	10,66	3,1	5,1	2,2	0,4	1,1	6,5	48,7	64,9	85,8	0,218	823,0	55,8	8,39
Івано-Франківська	0,1	4,5	1,7	0,5	1,5	7,9	8,6	33,4	84	0,167	488,8	54,1	11,62	1,0	4,4	1,8	0,5	0,8	9,5	11,4	34	83,2	0,131	515,9	53,8	9,60
Київська	0,8	5,4	2,0	0,5	1,1	4,3	88,2	73,3	99,1	0,296	877,2	57,8	10,23	0,7	5,3	2,1	0,5	0,7	5,3	95,6	72,4	98,0	0,271	936,7	56,8	8,17
Кіровоградська	4,1	4,4	1,8	0,5	1,5	6,7	47,5	42,4	84,8	0,055	1158,7	53,1	12,79	5,7	4,2	1,8	0,5	0,9	8,3	40,2	37,6	84,5	0,075	1003,0	52,6	10,58
Луганська	1,0	4,6	2,4	0,5	2,5	7,4	15,7	25,5	85,1	3,719	372,5	56,4	11,01	2,9	4,4	2,4	0,4	1,8	9,2	16,5	26,5	85,3	0,523	325,3	55,7	8,54
Львівська	4,8	4,7	1,8	0,5	1,2	5,2	32	87,8	87,1	0,231	815,8	56	11,30	3,0	4,6	1,9	0,5	0,7	6,7	37,3	95,8	86,0	0,105	683,2	55,8	9,04
Миколаївська	1,2	5,2	1,9	0,5	1,2	6,1	66,8	45,4	84,2	0,158	1278,6	57,3	9,81	1,4	5,0	1,9	0,5	0,7	7,5	60,8	46,2	83,7	0,188	1007,2	56,4	7,63
Одеська	4,5	4,7	1,9	0,5	1,3	5,1	389,4	174,2	88,5	0,095	931,1	56,8	11,58	2,9	4,6	2,0	0,5	0,7	6,3	448,7	200	87,9	0,148	826,1	56,5	9,22
Полтавська	3,7	4,9	1,9	0,5	1,1	3,8	28,8	41,6	86,5	0,138	1125,9	54,8	11,25	2,4	4,8	2,0	0,4	1,0	4,8	28,2	36,6	86,0	0,254	938,2	54	8,87
Рівненська	3,0	4,7	1,7	0,5	1,6	9,6	15,9	35,2	88	0,021	824,7	56,1	9,93	2,9	4,5	1,7	0,5	0,9	11,9	18,7	36,4	87,0	0,055	764,3	55	8,03
Сумська	2,1	4,5	1,8	0,4	1,5	6,4	15	35,1	84,2	1,493	923,2	56,8	12,04	3,5	4,3	1,9	0,4	0,9	7,8	15,7	35,1	83,3	1,299	819,8	55,8	9,60
Тернопільська	5,2	4,3	1,6	0,5	1,6	8,5	8,7	19	82,5	0,171	593,3	51,6	11,82	5,1	4,1	1,6	0,5	1,0	10,7	7	19,3	81,5	0,173	600,7	50,8	9,50
Харківська	1,6	4,5	2,0	0,4	1,2	4,4	72,6	74,3	86,9	0,565	980,5	59,9	12,23	1,7	4,4	2,1	0,5	0,7	5,4	65,7	75,8	86,6	0,595	943,4	59,3	9,60
Херсонська	3,0	4,3	1,7	0,5	1,6	8,2	54,8	45,6	85	0,142	1237,8	56,8	12,51	3,8	4,1	1,8	0,5	0,8	10,2	47,9	39,9	84,6	0,160	986,5	56,3	10,01
Хмельницька	0,7	4,5	1,7	0,5	1,3	6,9	19,5	37,6	85,7	0,023	496,8	54,8	11,15	4,2	4,3	1,7	0,5	0,9	8,7	16,8	32,6	85,0	0,043	453,9	54	8,62
Черкаська	3,2	4,5	1,8	0,5	1,5	5,5	38,7	38,4	85,9	0,188	838,5	57	12,45	2,1	4,3	1,8	0,5	0,8	6,8	30,2	39,4	85,1	0,203	707,7	56	9,80
Чернівецька	13,5	4,2	1,6	0,5	1,8	10,3	6,6	16,5	86	0,001	698,4	56,5	11,88	10,5	4,0	1,7	0,5	0,9	12,9	7	18,5	84,7	0,010	701,5	55,6	9,60
Чернігівська	1,8	4,3	1,8	0,5	1,4	5,8	45,7	35,5	87,3	0,064	1101,3	56,4	13,23	3,7	4,1	1,9	0,5	0,8	7,1	39,7	41,1	87,0	0,083	896,3	55,5	10,35

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях, на території яких проводиться антитерористична операція.

Джерело: складено за: [11–17].

Додаток Г

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
(Держстат)

вул. Шота Руставелі, 3, м. Київ, 01601, телефон (044) 287-24-22, факс (044) 235-37-39,
 E-mail: office@ukrstat.gov.ua, сайт: www.ukrstat.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 37507880

від _____ № _____ На № вх. ЗП/А-122-23 від 03.02.2023

На запит, який надійшов до Держстату 03.02.2023 (вх. № ЗП/А-122-23), у межах повноважень повідомляємо.

Згідно із Законом України "Про офіційну статистику", органи державної статистики здійснюють виробництво та поширення офіційної державної статистичної інформації (далі – статистична інформація) відповідно до методологічних положень державних статистичних спостережень та згідно з переліком робіт, періодичністю, у розрізі та в терміни, що передбачені планом державних статистичних спостережень (далі – план) на відповідний рік.

Відповідно до Методологічних положень державного статистичного спостереження "Обстеження робочої сили" та плану інформація щодо кількості молоді віком 15-24 роки, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, формується в цілому по Україні (дані по регіонах не формуються).

Ураховуючи наведене, надаємо в електронній формі наявну статистичну інформацію про кількість молоді віком 15-24 роки, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок за 2015–2021 роки по Україні в цілому. Відповідна інформація щорічно оприлюднюється на офіційному вебсайті Держстату (www.ukrstat.gov.ua) у розділі «Статистична інформація»/«Публікації»/«Ринок праці»/«Зайнятість та безробіття» у статистичному збірнику «Робоча сила України».

Додаток: файл "молодь 15-24.xlsx".

Директор департаменту поширення
інформації та комунікацій

Олена ВИШНЕВСЬКА

Наталія Кобрянська 234 75 65

Держстат
 №15.1.3-22/118П-23 від 08.02.2023
 КЕП: Вишнеvsька О. А. 08.02.2023 14:56
 58E2D9E7F900307B0400000883B1D008FD09600
 Сертифікат дійсний з 09.07.2021 14:18 до 09.07.2023 14:18

Додаток Д

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
(Держстат)

вул. Шота Руставелі, 3, м. Київ, 01601, телефон (044) 287-24-22, факс (044) 235-37-39,
 E-mail: office@ukrstat.gov.ua, сайт: www.ukrstat.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 37507880

від _____ № _____ На № вх. ЗП/Д-134-23 від 07.02.2023

На запит, який надійшов до Держстату 07.02.2023 (вх. № ЗП/Д-134-23), щодо отримання статистичних даних про кількість членів громадських організацій за 2018–2021 роки в межах повноважень повідомляємо.

Відповідно до Закону України "Про офіційну статистику" державні статистичні спостереження проводяться органами державної статистики та іншими виробниками офіційної статистики відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України плану державних статистичних спостережень (далі – план).

Починаючи зі звіту за 2019 рік, підготовка інформації стосовно діяльності громадських організацій планом не передбачена.

Наказом Держстату від 06.08.2020 № 240 (http://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/240/240_2020.htm) визнано таким, що втратив чинність, наказ Держстату України від 30 жовтня 2013 року № 332 "Про затвердження Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо зареєстрованих громадських об'єднань, професійних спілок, політичних партій та благодійних організацій та діяльності громадських організацій".

Крім того, наказом Держстату від 31.12.2019 № 459 "Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Держстату від 23 листопада 2016 року № 221 "Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) "Звіт про діяльність громадської організації" (http://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2019/459/459_2019.htm) форма державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) втратила чинність з 01.01.2020.

Разом із цим надаємо в електронній формі статистичну інформацію щодо діяльності громадських організацій в Україні за 2018 рік, яка підготовлена на підставі державного статистичного спостереження щодо діяльності громадських організацій.

Зазначена інформація розміщена на офіційному вебсайті Держстату (www.ukrstat.gov.ua) у розділі "Статистична інформація"/"Демографічна та соціальна статистика"/"Суспільна діяльність".

Додаток: файл "susp_d_2018.zip".

Директор департаменту
поширення інформації та комунікацій

Олена ВИШНЕВСЬКА

Наталія Аксьонова 289 84 14

Держстат
№15.1.3-22/1371Б-23 від 10.02.2023
КЕП: Вишневецька О. А. 10.02.2023 12:39
58E2D9E71900307B04000000883B1D008FD09600
Сертифікат дійсний з 09.07.2021 14:18 до 09.07.2023 14:18

Додаток Е

Перевірка динамічних рядів на нормальність розподілу величин

Frequency table: П2 (Spreadsheet8)										
K-S d=,09012, p<,05 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,95797, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,000000<x<=5,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	0,0218	0,0218	0,00817	0,0082
5,000000<x<=10,00000	13	13	4,86891	4,8689	4,86891	4,8689	7,4317	7,4535	2,78339	2,7916
10,000000<x<=15,00000	92	105	34,45693	39,3258	34,45693	39,3258	120,2076	127,6610	45,02156	47,8131
15,000000<x<=20,00000	153	258	57,30337	96,6292	57,30337	96,6292	129,8016	257,4626	48,61482	96,4279
20,000000<x<=25,00000	8	266	2,99625	99,6255	2,99625	99,6255	9,5038	266,9664	3,55946	99,9874
25,000000<x<=30,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0336	267,0000	0,01260	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.1. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

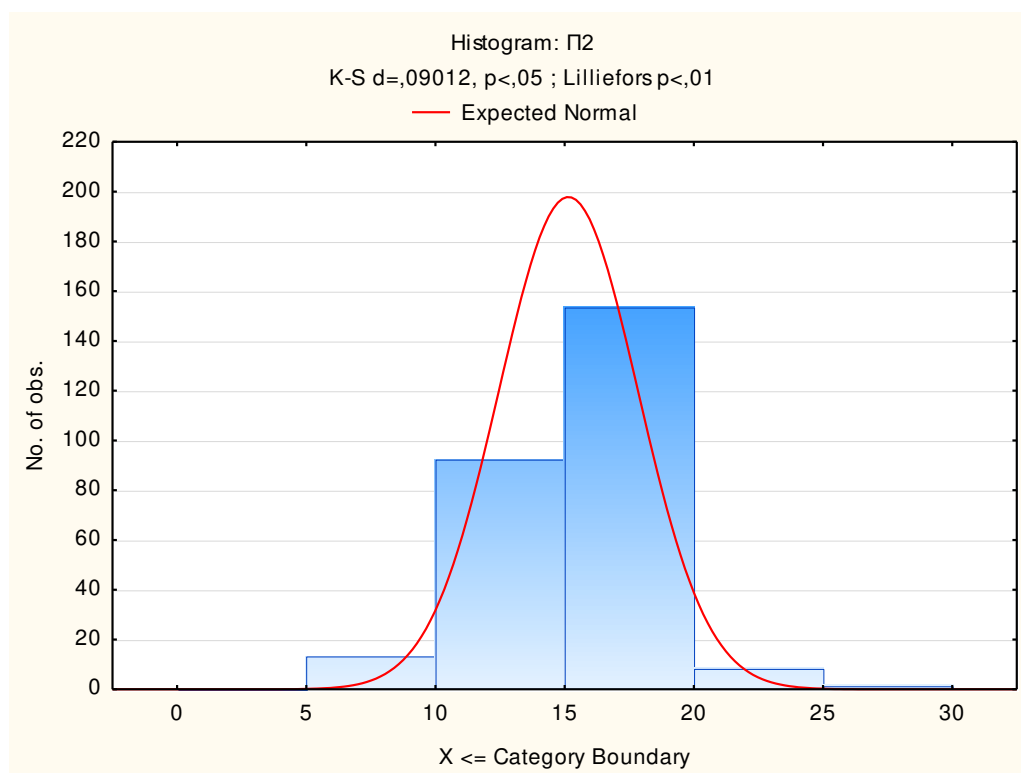

Рис. Е.2. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: ПЗ (Spreadsheet8)										
K-S d=,13523, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,86009, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,000000<x<=2,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	0,0745	0,0745	0,02791	0,02791
2,000000<x<=4,000000	16	16	5,99251	5,9925	5,99251	5,9925	1,8033	1,8779	0,67541	0,70332
4,000000<x<=6,000000	3	19	1,12360	7,1161	1,12360	7,1161	17,3862	19,2641	6,51170	7,21502
6,000000<x<=8,000000	37	56	13,85768	20,9738	13,85768	20,9738	66,4949	85,7590	24,90445	32,11947
8,000000<x<=10,00000	130	186	48,68914	69,6629	48,68914	69,6629	101,7749	187,5339	38,11794	70,23741
10,000000<x<=12,00000	74	260	27,71536	97,3783	27,71536	97,3783	62,5383	250,0722	23,42258	93,65999
12,000000<x<=14,00000	7	267	2,62172	100,0000	2,62172	100,0000	15,3720	265,4442	5,75729	99,41729
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.3. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

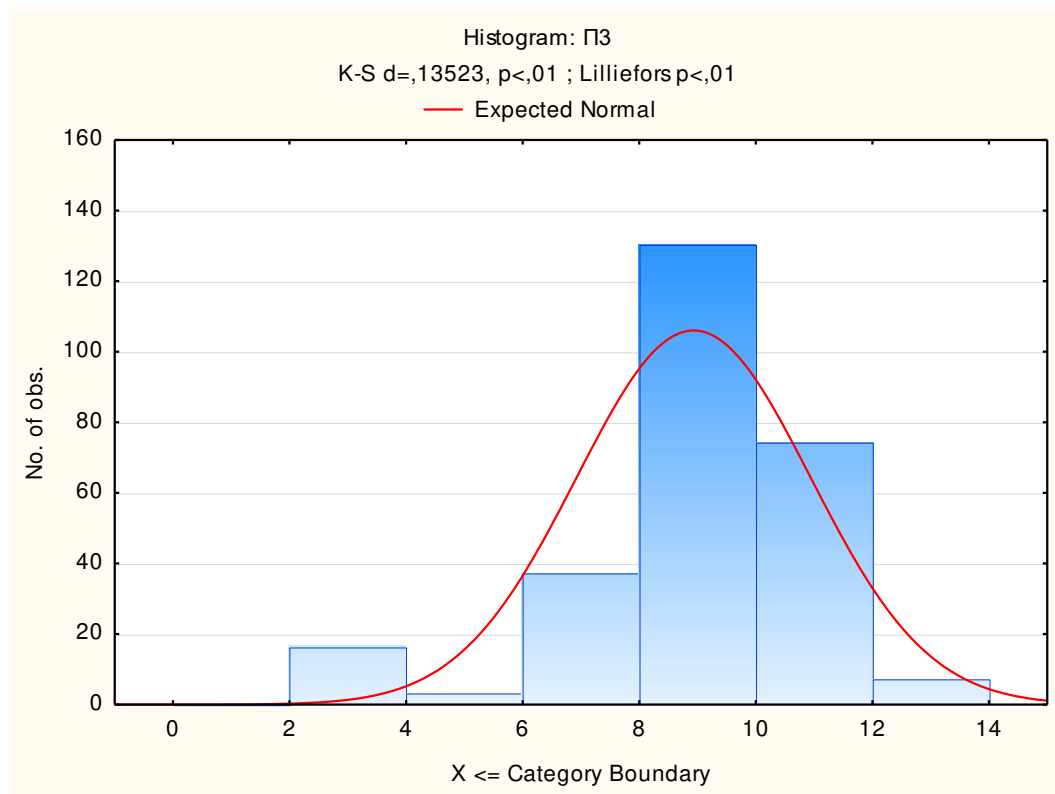

Рис. Е.4. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П4 (Spreadsheet8)										
K-S d=,11459, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,93408, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,000000<x<=1,000000	8	8	2,99625	2,9963	2,99625	2,9963	0,57296	0,5730	0,21459	0,21459
1,000000<x<=2,000000	8	16	2,99625	5,9925	2,99625	5,9925	5,84165	6,4146	2,18788	2,40248
2,000000<x<=3,000000	3	19	1,12360	7,1161	1,12360	7,1161	29,92558	36,3402	11,20808	13,61056
3,000000<x<=4,000000	85	104	31,83521	38,9513	31,83521	38,9513	74,01350	110,3537	27,72041	41,33097
4,000000<x<=5,000000	103	207	38,57678	77,5281	38,57678	77,5281	88,65288	199,0066	33,20333	74,53430
5,000000<x<=6,000000	51	258	19,10112	96,6292	19,10112	96,6292	51,46072	250,4673	19,27368	93,80797
6,000000<x<=7,000000	7	265	2,62172	99,2509	2,62172	99,2509	14,44814	264,9154	5,41129	99,21926
7,000000<x<=8,000000	2	267	0,74906	100,0000	0,74906	100,0000	1,95399	266,8694	0,73183	99,95109
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.5. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

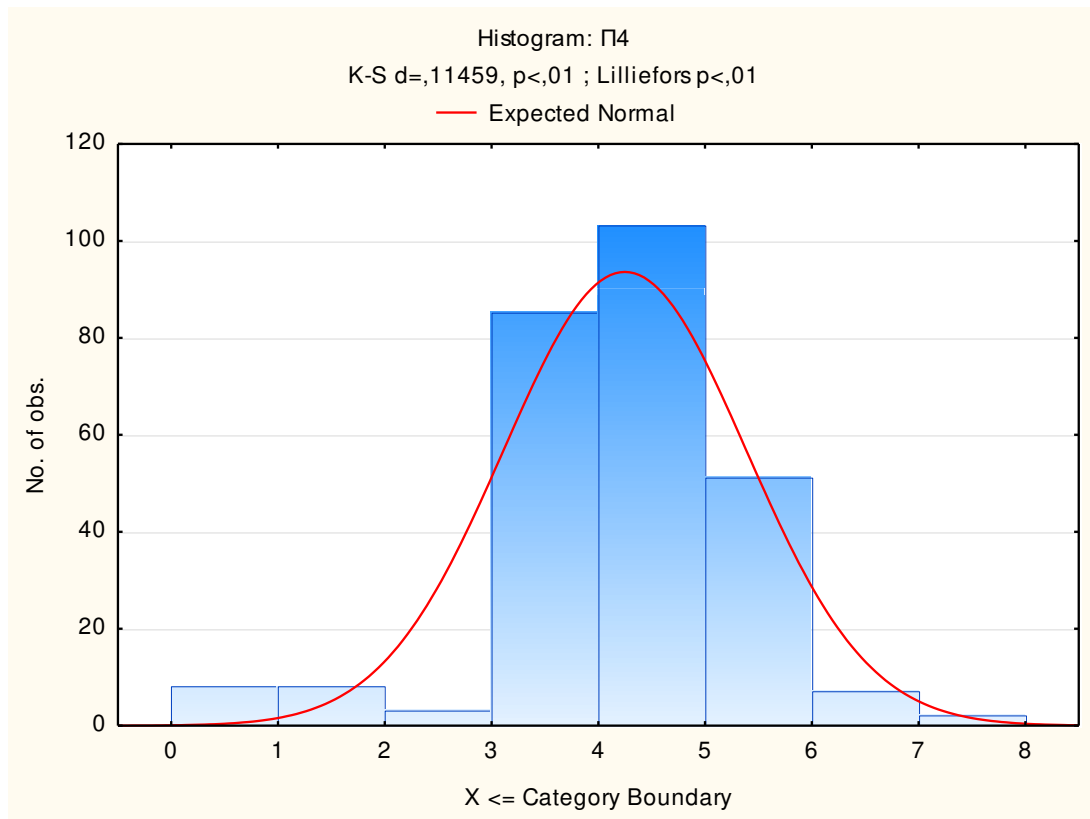

Рис. Е.6. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П5 (Spreadsheet8)										
K-S d=,10242, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,95251, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,000000<x<=20,00000	9	9	3,37079	3,3708	3,37079	3,3708	13,15769	13,1577	4,92797	4,92797
20,00000<x<=40,00000	39	48	14,60674	17,9775	14,60674	17,9775	41,80665	54,9643	15,65792	20,58589
40,00000<x<=60,00000	100	148	37,45318	55,4307	37,45318	55,4307	79,61459	134,5789	29,81820	50,40409
60,00000<x<=80,00000	81	229	30,33708	85,7678	30,33708	85,7678	78,98456	213,5635	29,58223	79,98633
80,00000<x<=100,0000	10	239	3,74532	89,5131	3,74532	89,5131	40,82111	254,3846	15,28880	95,27513
100,0000<x<=120,0000	26	265	9,73783	99,2509	9,73783	99,2509	10,97206	265,3567	4,10939	99,38452
120,0000<x<=140,0000	2	267	0,74906	100,0000	0,74906	100,0000	1,52912	266,8858	0,57270	99,95722
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.7. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

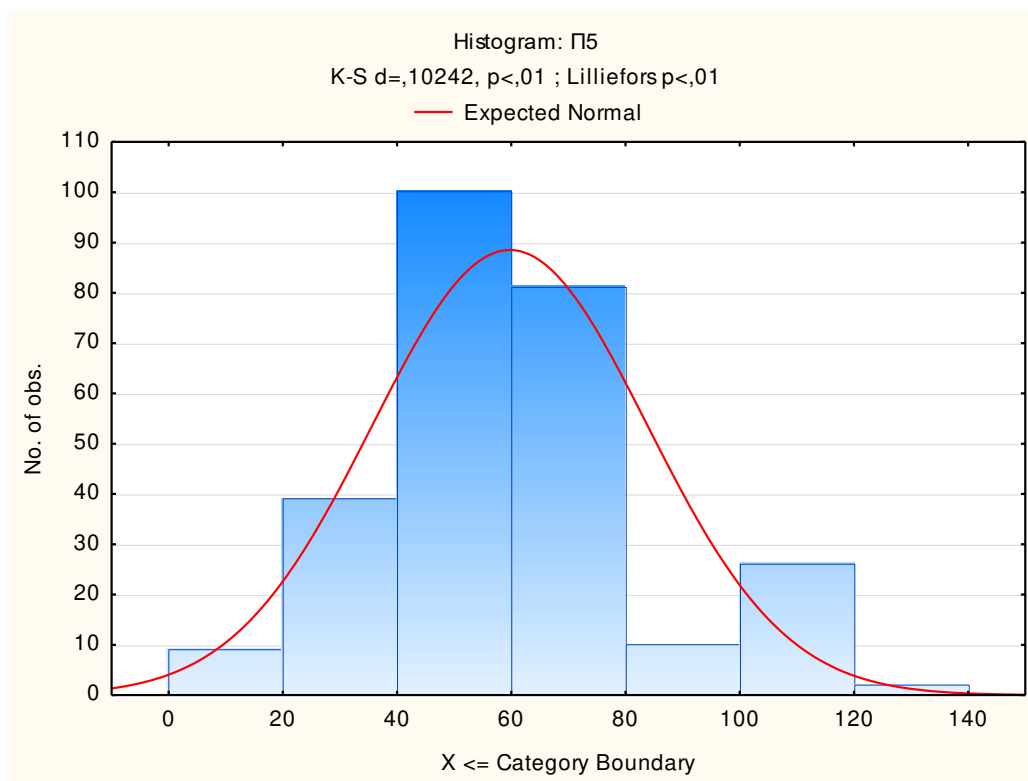

Рис. Е.8. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П6 (Spreadsheet8)										
K-S d=,14111, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,84679, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-20,0000<x<=0,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	25,68811	25,6881	9,62101	9,62101
0,000000<x<=20,00000	88	88	32,95880	32,9588	32,95880	32,9588	46,12454	71,8126	17,27511	26,89612
20,00000<x<=40,00000	85	173	31,83521	64,7940	31,83521	64,7940	69,30083	141,1135	25,95537	52,85149
40,00000<x<=60,00000	49	222	18,35206	83,1461	18,35206	83,1461	66,10077	207,2142	24,75684	77,60833
60,00000<x<=80,00000	13	235	4,86891	88,0150	4,86891	88,0150	40,02382	247,2381	14,99020	92,59853
80,00000<x<=100,0000	15	250	5,61798	93,6330	5,61798	93,6330	15,37766	262,6157	5,75942	98,35795
100,0000<x<=120,0000	14	264	5,24345	98,8764	5,24345	98,8764	3,74618	266,3619	1,40306	99,76101
120,0000<x<=140,0000	2	266	0,74906	99,6255	0,74906	99,6255	0,57805	266,9400	0,21650	99,97751
140,0000<x<=160,0000	0	266	0,00000	99,6255	0,00000	99,6255	0,05643	266,9964	0,02113	99,99864
160,0000<x<=180,0000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,00348	266,9999	0,00130	99,99995
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.9. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

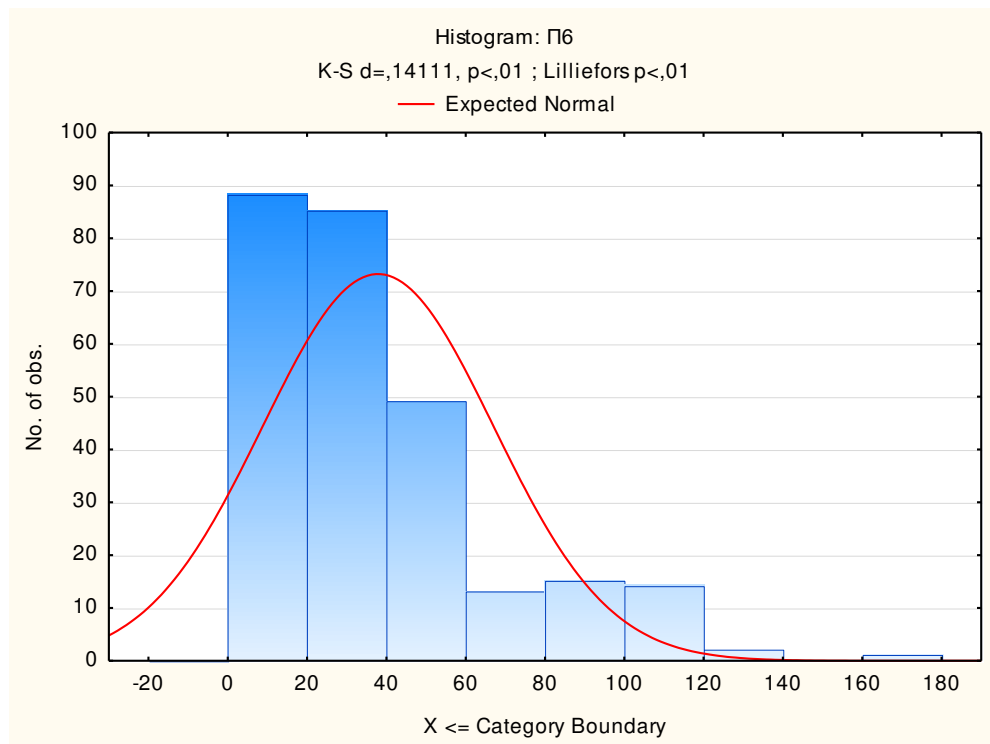

Рис. Е.10. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П7 (Spreadsheet8)										
K-S d=,49991, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,47514, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-20,0000<x<=0,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,00000	2,91224	2,9122	1,09073	1,09073
0,000000<x<=20,00000	48	48	17,97753	17,9775	17,97753	17,9775	7,85355	10,7658	2,94140	4,03213
20,00000<x<=40,00000	0	48	0,00000	17,9775	0,00000	17,9775	19,93930	30,7051	7,46790	11,50003
40,00000<x<=60,00000	0	48	0,00000	17,9775	0,00000	17,9775	37,81731	68,5224	14,16379	25,66382
60,00000<x<=80,00000	0	48	0,00000	17,9775	0,00000	17,9775	53,58795	122,1104	20,07039	45,73421
80,00000<x<=100,0000	0	48	0,00000	17,9775	0,00000	17,9775	56,73782	178,8482	21,25012	66,98433
100,0000<x<=120,0000	219	267	82,02247	100,0000	82,02247	100,0000	44,88616	223,7343	16,81130	83,79563
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.11. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

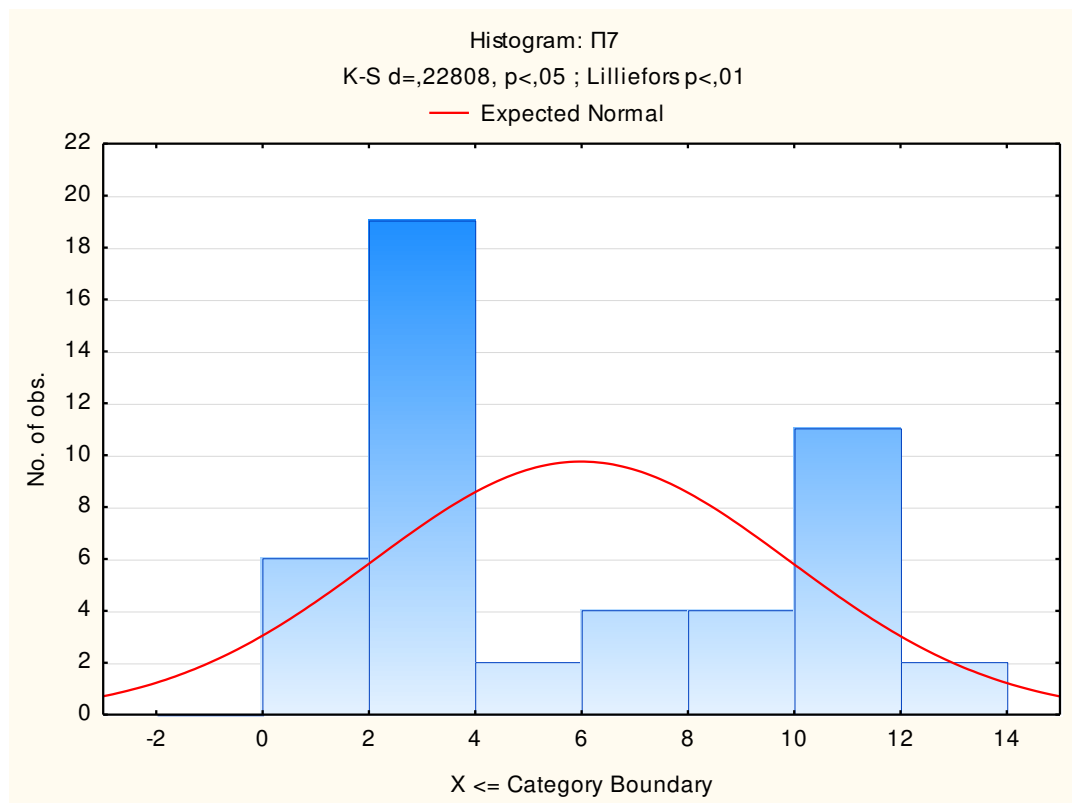

Рис. Е.12. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П8 (Spreadsheet8)										
K-S d=,04726, p> .20; Lilliefors p<,15										
Shapiro-Wilk W=,98851, p=,03215										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
8,000000<x<=10,00000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	0,82164	0,8216	0,30773	0,30773
10,00000<x<=12,00000	9	9	3,37079	3,3708	3,37079	3,3708	8,49976	9,3214	3,18343	3,49116
12,00000<x<=14,00000	38	47	14,23221	17,6030	14,23221	17,6030	40,77437	50,0958	15,27130	18,76246
14,00000<x<=16,00000	87	134	32,58427	50,1873	32,58427	50,1873	87,63062	137,7264	32,82046	51,58292
16,00000<x<=18,00000	97	231	36,32959	86,5169	36,32959	86,5169	84,68274	222,4091	31,71638	83,29930
18,00000<x<=20,00000	27	258	10,11236	96,6292	10,11236	96,6292	36,79001	259,1991	13,77903	97,07833
20,00000<x<=22,00000	6	264	2,24719	98,8764	2,24719	98,8764	7,15735	266,3565	2,68066	99,75899
22,00000<x<=24,00000	3	267	1,12360	100,0000	1,12360	100,0000	0,61944	266,9759	0,23200	99,99099
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.13. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

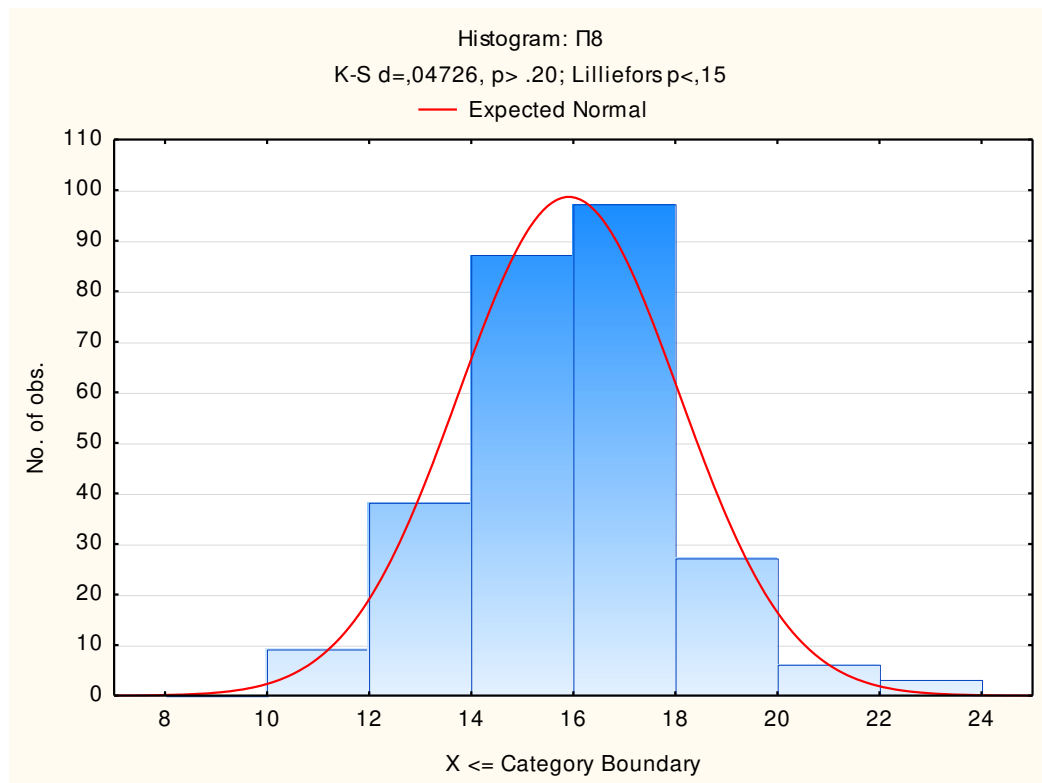

Рис. Е.14. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П9 (Spreadsheet8)										
K-S d=,36875, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,28853, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-20,0000<x<=0,000000	6	6	2,24719	2,2472	2,24719	2,2472	53,4981	53,4981	20,03675	20,0368
0,000000<x<=20,00000	255	261	95,50562	97,7528	95,50562	97,7528	140,5420	194,0401	52,63745	72,6742
20,00000<x<=40,00000	0	261	0,00000	97,7528	0,00000	97,7528	67,5227	261,5628	25,28939	97,9636
40,00000<x<=60,00000	0	261	0,00000	97,7528	0,00000	97,7528	5,3726	266,9354	2,01222	99,9758
60,00000<x<=80,00000	0	261	0,00000	97,7528	0,00000	97,7528	0,0645	266,9999	0,02415	100,0000
80,00000<x<=100,0000	0	261	0,00000	97,7528	0,00000	97,7528	0,0001	267,0000	0,00004	100,0000
100,00000<x<=120,0000	6	267	2,24719	100,0000	2,24719	100,0000	0,0000	267,0000	0,00000	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.15. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

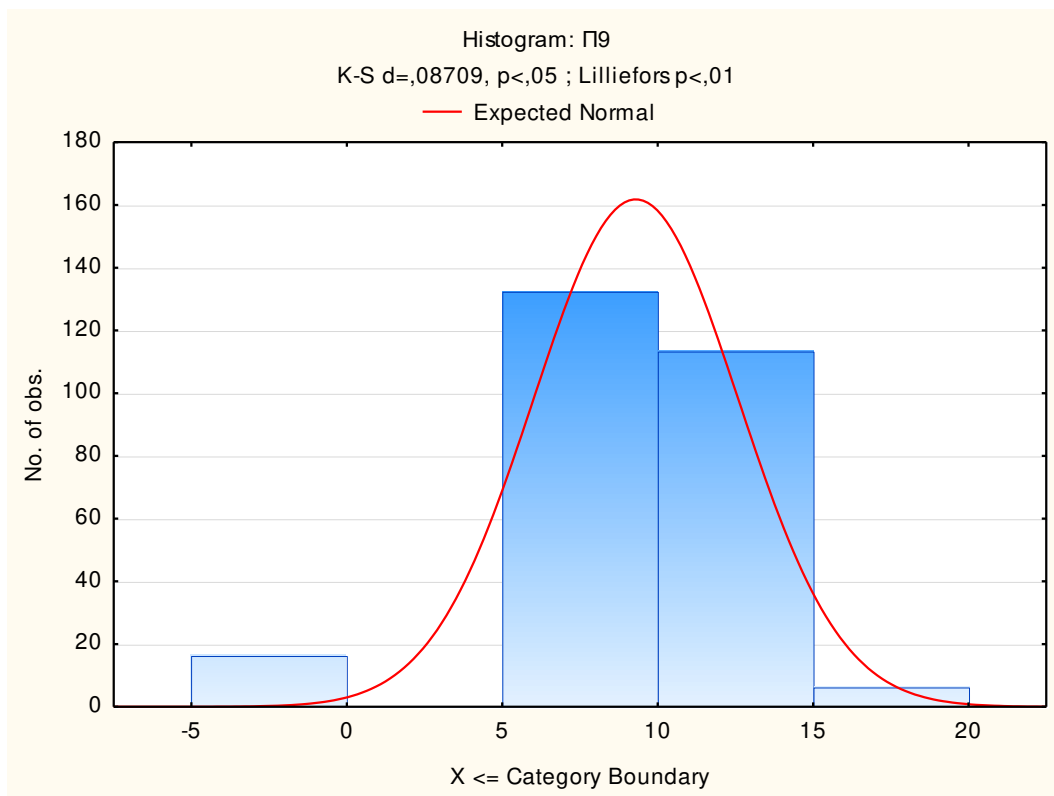

Рис. Е.16. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П10 (Spreadsheet8)										
K-S d=,11617, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,76313, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
40,00000<x<=50,00000	1	1	0,37453	0,3745	0,37453	0,3745	0,0000	0,0000	0,00000	0,00000
50,00000<x<=60,00000	0	1	0,00000	0,3745	0,00000	0,3745	0,0000	0,0000	0,00000	0,00000
60,00000<x<=70,00000	3	4	1,12360	1,4981	1,12360	1,4981	0,0023	0,0023	0,00088	0,00088
70,00000<x<=80,00000	0	4	0,00000	1,4981	0,00000	1,4981	0,5700	0,5723	0,21347	0,21435
80,00000<x<=90,00000	1	5	0,37453	1,8727	0,37453	1,8727	20,2352	20,8075	7,57872	7,79307
90,00000<x<=100,00000	121	126	45,31835	47,1910	45,31835	47,1910	114,6073	135,4148	42,92408	50,71715
100,00000<x<=110,00000	137	263	51,31086	98,5019	51,31086	98,5019	112,1415	247,5562	42,00054	92,71770
110,00000<x<=120,00000	4	267	1,49813	100,0000	1,49813	100,0000	18,9330	266,4893	7,09102	99,80872
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.17. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

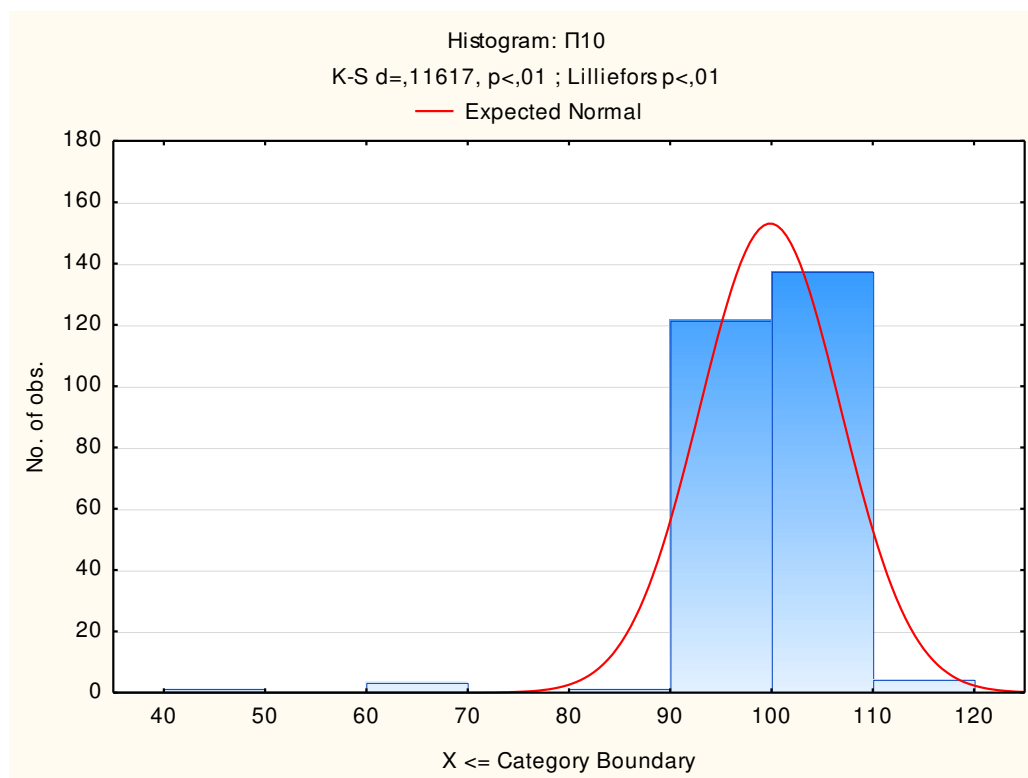

Рис. Е.18. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Продовження додатку Е

Frequency table: П11 (Spreadsheet8)										
K-S d=,06998, p<,15 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,97348, p=,00007										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-10,0000<x<=0,00000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	4,16840	4,1684	1,56120	1,56120
0,00000<x<=10,00000	8	8	2,99625	2,9963	2,99625	2,9963	11,77277	15,9412	4,40928	5,97048
10,00000<x<=20,00000	45	53	16,85393	19,8502	16,85393	19,8502	29,03508	44,9763	10,87456	16,84504
20,00000<x<=30,00000	49	102	18,35206	38,2022	18,35206	38,2022	50,65490	95,6312	18,97187	35,81691
30,00000<x<=40,00000	69	171	25,84270	64,0449	25,84270	64,0449	62,52616	158,1573	23,41804	59,23495
40,00000<x<=50,00000	35	206	13,10861	77,1536	13,10861	77,1536	54,61072	212,7680	20,45345	79,68840
50,00000<x<=60,00000	37	243	13,85768	91,0112	13,85768	91,0112	33,74800	246,5160	12,63970	92,32810
60,00000<x<=70,00000	15	258	5,61798	96,6292	5,61798	96,6292	14,75352	261,2696	5,52566	97,85377
70,00000<x<=80,00000	8	266	2,99625	99,6255	2,99625	99,6255	4,56136	265,8309	1,70837	99,56214
80,00000<x<=90,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,99695	266,8279	0,37339	99,93553
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.19. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

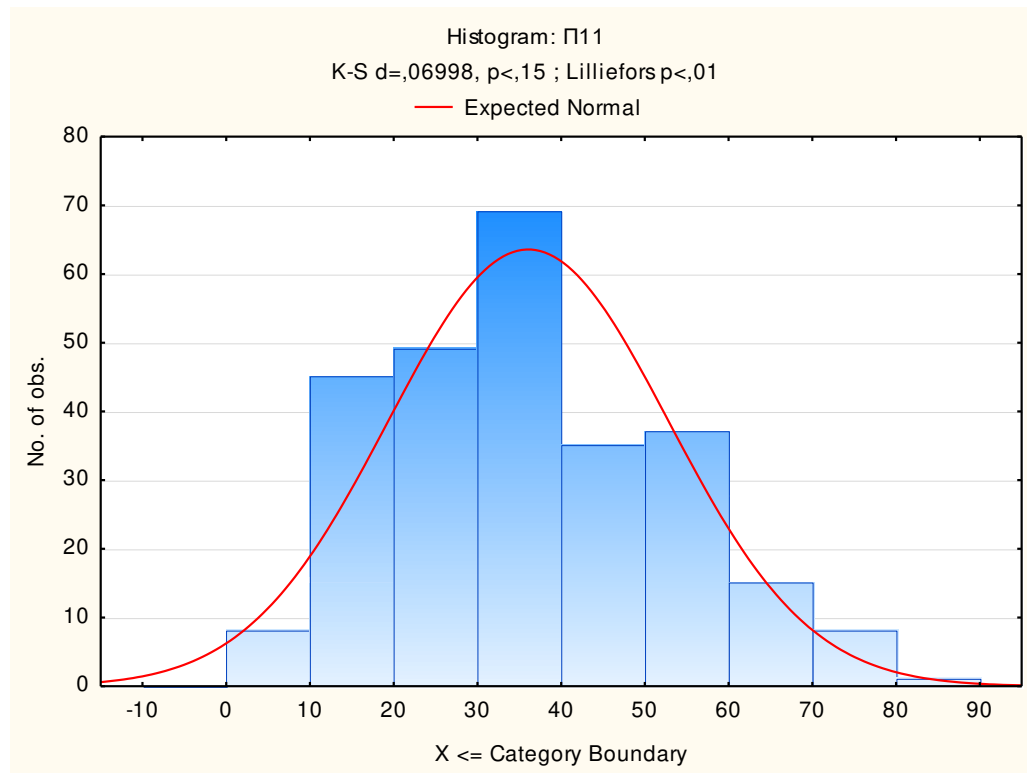

Рис. Е.20. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П12 (Spreadsheet8)										
K-S d=,20673, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,80301, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
90,00000<x<=100,0000	38	38	14,23221	14,2322	14,23221	14,2322	47,44022	47,4402	17,76787	17,76787
100,0000<x<=110,0000	117	155	43,82022	58,0524	43,82022	58,0524	73,97860	121,4188	27,70734	45,47521
110,0000<x<=120,0000	64	219	23,97004	82,0225	23,97004	82,0225	80,71981	202,1386	30,23214	75,70735
120,0000<x<=130,0000	24	243	8,98876	91,0112	8,98876	91,0112	47,28187	249,4205	17,70857	93,41592
130,0000<x<=140,0000	2	245	0,74906	91,7603	0,74906	91,7603	14,85015	264,2706	5,56185	98,97777
140,0000<x<=150,0000	22	267	8,23970	100,0000	8,23970	100,0000	2,49493	266,7656	0,93443	99,91220
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.21. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

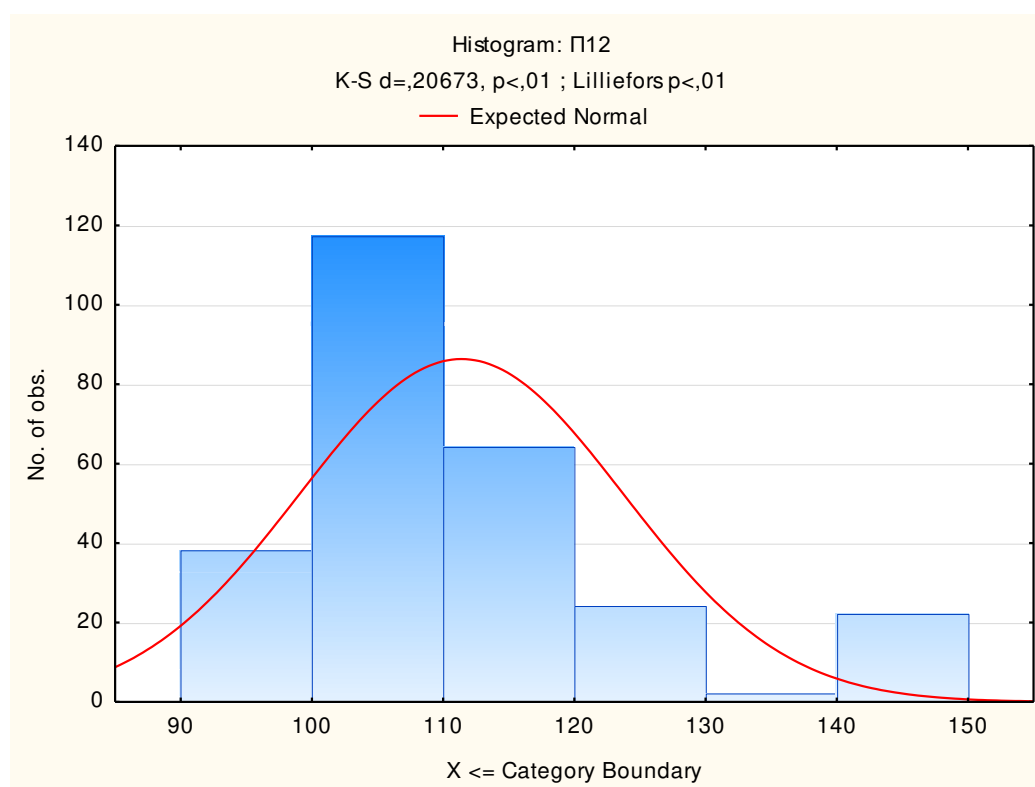

Рис. Е.22. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П14 (Spreadsheet8)										
K-S d=,19443, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,91446, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-2,00000<x<=0,00000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	10,06920	10,0692	3,77124	3,77124
0,00000<x<=2,00000	35	35	13,10861	13,1086	13,10861	13,1086	36,27333	46,3425	13,58552	17,35675
2,00000<x<=4,00000	121	156	45,31835	58,4270	45,31835	58,4270	76,26393	122,6065	28,56327	45,92002
4,00000<x<=6,00000	32	188	11,98502	70,4120	11,98502	70,4120	82,69262	205,2991	30,97102	76,89104
6,00000<x<=8,00000	54	242	20,22472	90,6367	20,22472	90,6367	46,25169	251,5508	17,32273	94,21377
8,00000<x<=10,00000	24	266	8,98876	99,6255	8,98876	99,6255	13,32357	264,8743	4,99010	99,20388
10,00000<x<=12,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	1,97072	266,8451	0,73810	99,94197
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.23. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

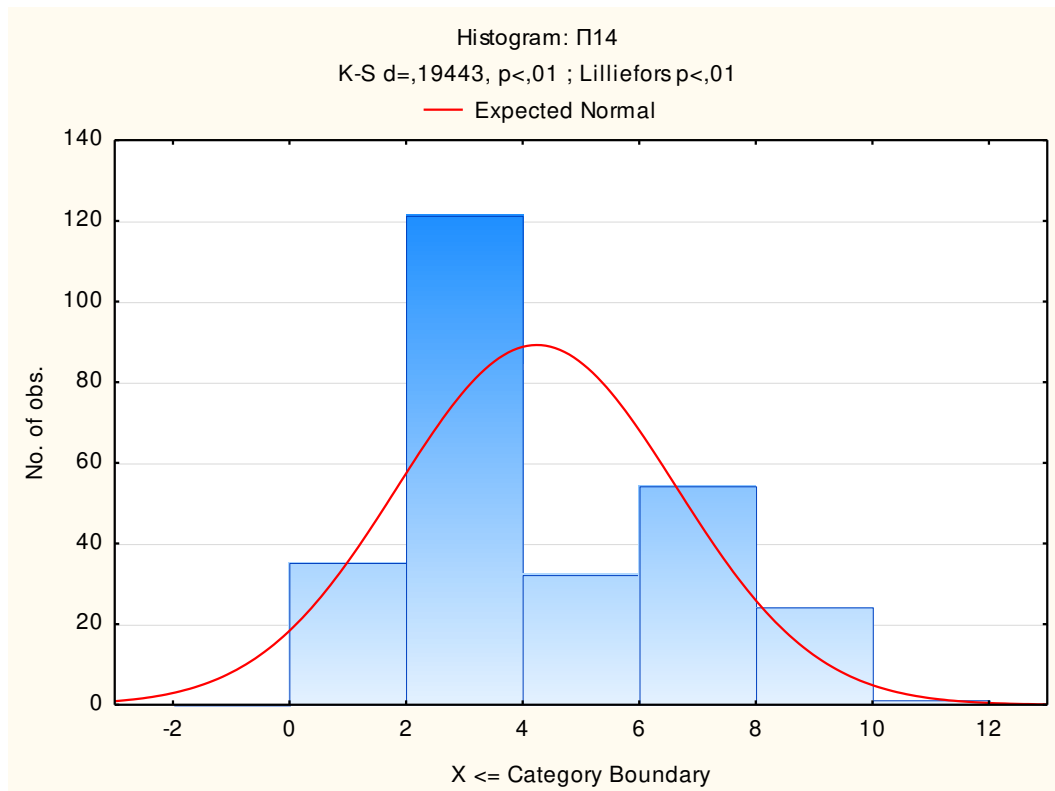

Рис. Е.24. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П15 (Spreadsheet8)										
K-S d=,04848, p> .20; Lilliefors p<,15										
Shapiro-Wilk W=.97150, p=.00004										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
2,000000<x<=4,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	1,73778	1,7378	0,65085	0,65085
4,000000<x<=6,000000	8	8	2,99625	2,9963	2,99625	2,9963	13,90716	15,6449	5,20868	5,85953
6,000000<x<=8,000000	70	78	26,21723	29,2135	26,21723	29,2135	53,19572	68,8407	19,92349	25,78302
8,000000<x<=10,00000	95	173	35,58052	64,7940	35,58052	64,7940	92,72170	161,5624	34,72723	60,51025
10,00000<x<=12,00000	69	242	25,84270	90,6367	25,84270	90,6367	73,83435	235,3967	27,65331	88,16356
12,00000<x<=14,00000	15	257	5,61798	96,2547	5,61798	96,2547	26,83148	262,2282	10,04924	98,21281
14,00000<x<=16,00000	9	266	3,37079	99,6255	3,37079	99,6255	4,43038	266,6586	1,65932	99,87213
16,00000<x<=18,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,33023	266,9888	0,12368	99,99581
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.25. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

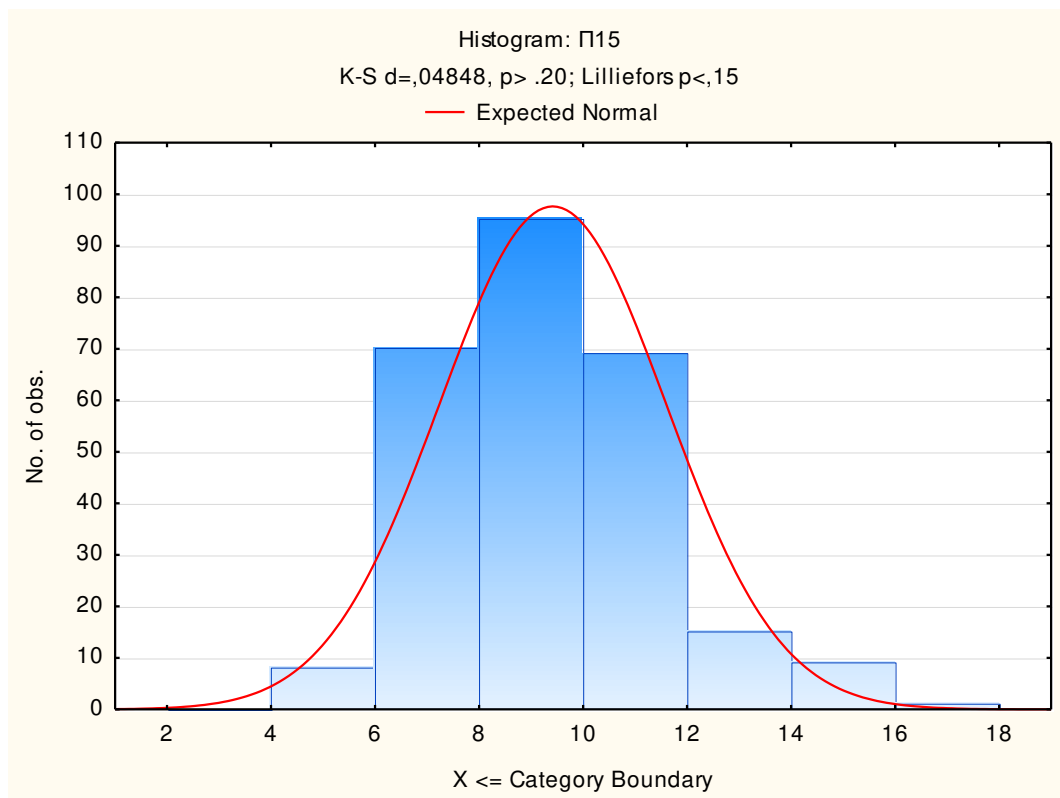

Рис. Е.26. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П16 (Spreadsheet8)										
K-S d=,26848, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,60035, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-100,000<x<=0,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	71,60645	71,6064	26,81889	26,8189
0,000000<x<=100,0000	214	214	80,14981	80,1498	80,14981	80,1498	89,91980	161,5262	33,67783	60,4967
100,0000<x<=200,0000	29	243	10,86142	91,0112	10,86142	91,0112	72,12080	233,6470	27,01153	87,5083
200,0000<x<=300,0000	7	250	2,62172	93,6330	2,62172	93,6330	27,76957	261,4166	10,40059	97,9088
300,0000<x<=400,0000	7	257	2,62172	96,2547	2,62172	96,2547	5,11580	266,5324	1,91603	99,8249
400,0000<x<=500,0000	5	262	1,87266	98,1273	1,87266	98,1273	0,44861	266,9810	0,16802	99,9929
500,0000<x<=600,0000	4	266	1,49813	99,6255	1,49813	99,6255	0,01862	266,9996	0,00697	99,9999
600,0000<x<=700,0000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,00036	267,0000	0,00014	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.27. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

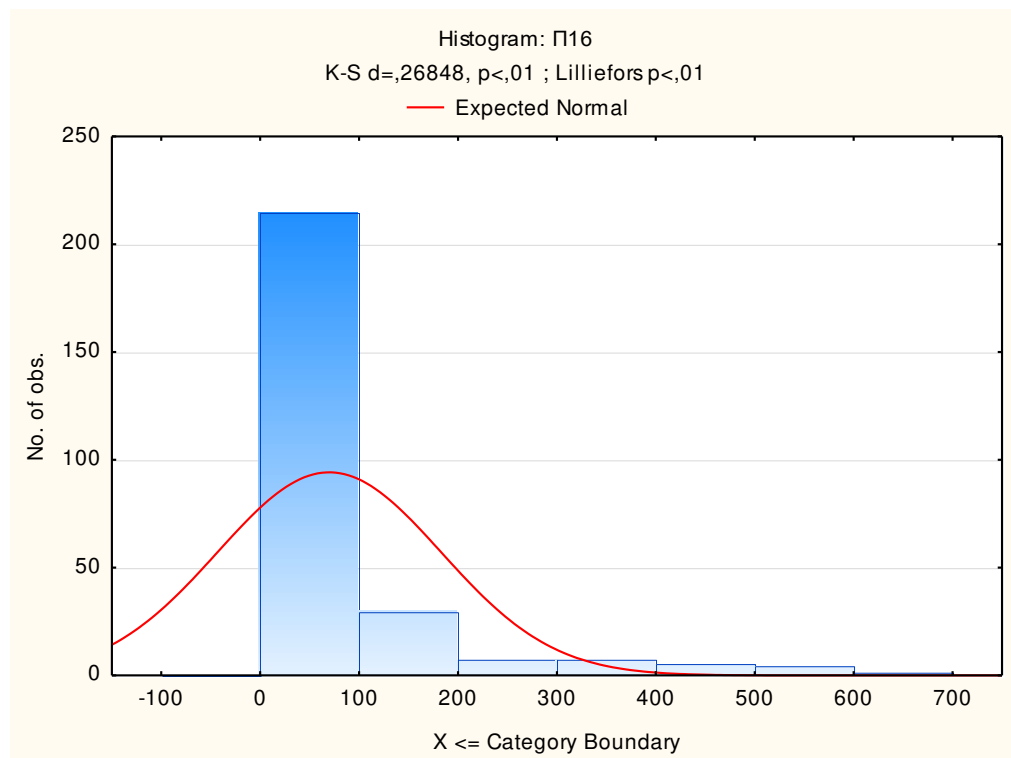

Рис. Е.28. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П17 (Spreadsheet8)										
K-S d=,10301, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,93444, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-5,00000<x<=0,00000	1	1	0,37453	0,3745	0,37453	0,3745	10,0396	10,0396	3,76014	3,76014
0,00000<x<=5,00000	60	61	22,47191	22,8464	22,47191	22,8464	58,7299	68,7694	21,99620	25,75634
5,00000<x<=10,00000	147	208	55,05618	77,9026	55,05618	77,9026	113,7219	182,4913	42,59245	68,34879
10,00000<x<=15,00000	41	249	15,35581	93,2584	15,35581	93,2584	70,0490	252,5403	26,23559	94,58438
15,00000<x<=20,00000	11	260	4,11985	97,3783	4,11985	97,3783	13,6248	266,1651	5,10294	99,68732
20,00000<x<=25,00000	7	267	2,62172	100,0000	2,62172	100,0000	0,8199	266,9850	0,30707	99,99439
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.29. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

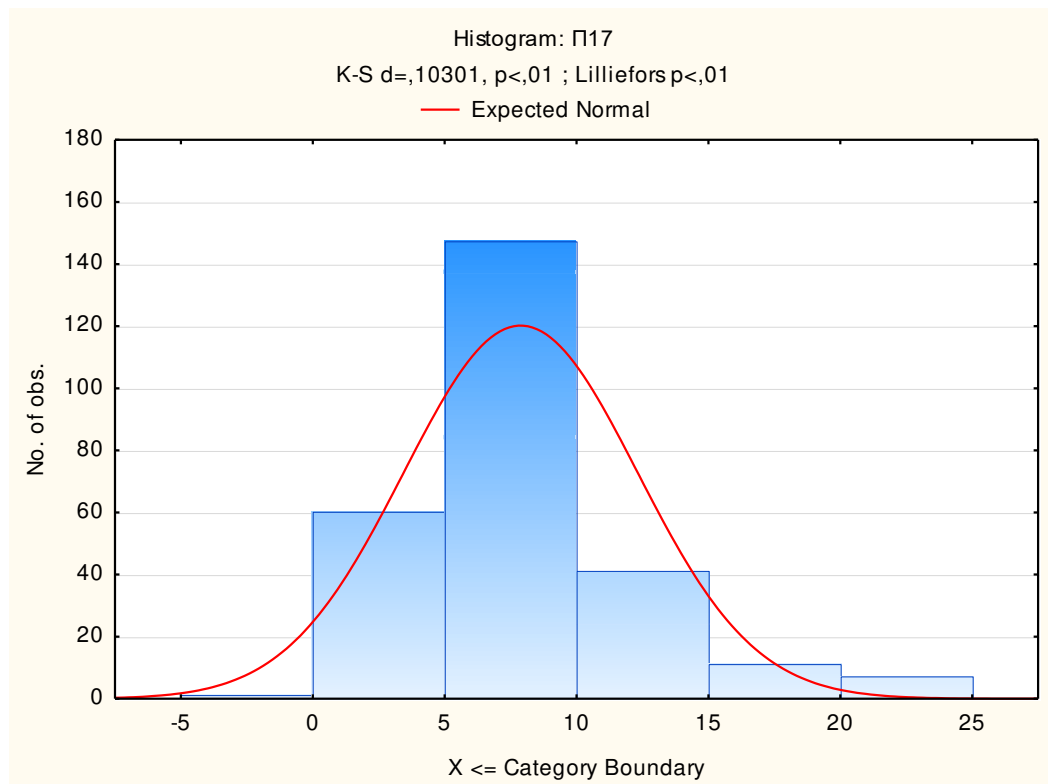

Рис. Е.30. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П18 (Spreadsheet8)										
K-S d=,21636, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,69854, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-5,00000<x<=0,000000	2	2	0,74906	0,7491	0,74906	0,7491	48,5914	48,5914	18,19904	18,1990
0,000000<x<=5,000000	242	244	90,63670	91,3858	90,63670	91,3858	194,5931	243,1845	72,88130	91,0803
5,000000<x<=10,00000	18	262	6,74157	98,1273	6,74157	98,1273	23,7729	266,9574	8,90370	99,9840
10,00000<x<=15,00000	4	266	1,49813	99,6255	1,49813	99,6255	0,0426	267,0000	0,01596	100,0000
15,00000<x<=20,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0000	267,0000	0,00000	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.31. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

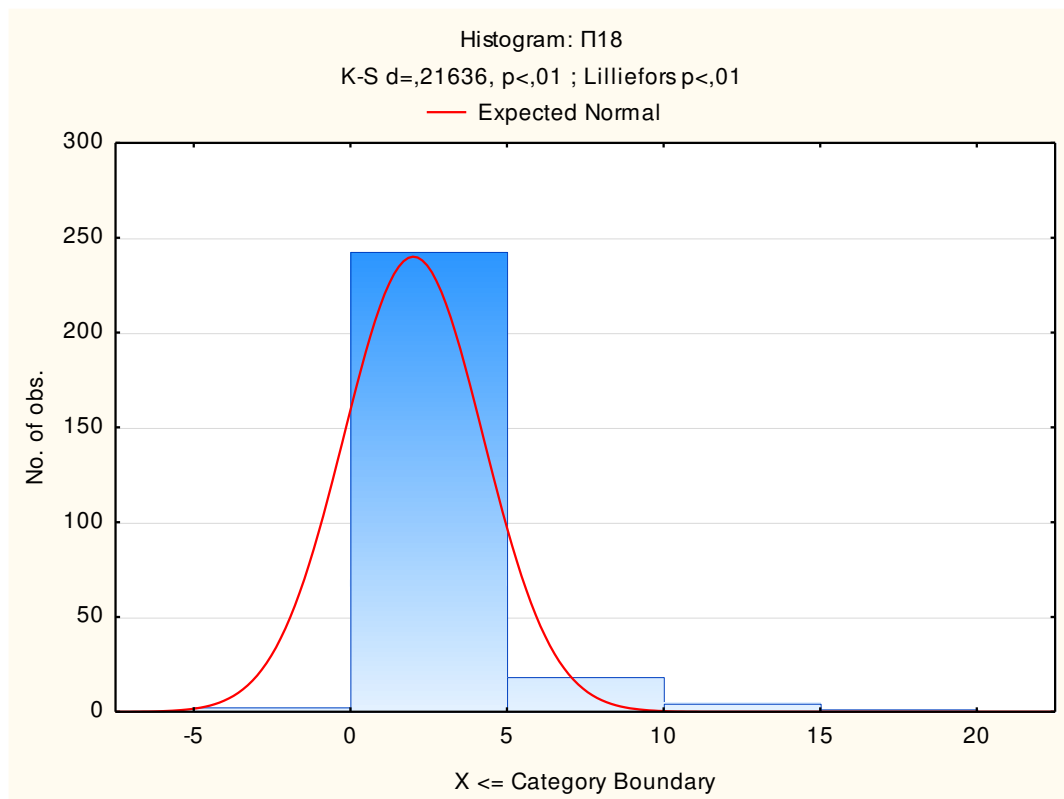

Рис. Е.32. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П19 (Spreadsheet8)										
K-S d=,25449, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,69875, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-10,0000<x<=0,000000	39	39	14,60674	14,6067	14,60674	14,6067	61,5312	61,5312	23,04540	23,0454
0,000000<x<=10,00000	186	225	69,66292	84,2697	69,66292	84,2697	132,1714	193,7026	49,50238	72,5478
10,00000<x<=20,00000	27	252	10,11236	94,3820	10,11236	94,3820	66,2353	259,9379	24,80723	97,3550
20,00000<x<=30,00000	10	262	3,74532	98,1273	3,74532	98,1273	6,9197	266,8576	2,59165	99,9467
30,00000<x<=40,00000	4	266	1,49813	99,6255	1,49813	99,6255	0,1419	266,9995	0,05314	99,9998
40,00000<x<=50,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0005	267,0000	0,00020	100,0000
Missing	0									

Рис. Е.33. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

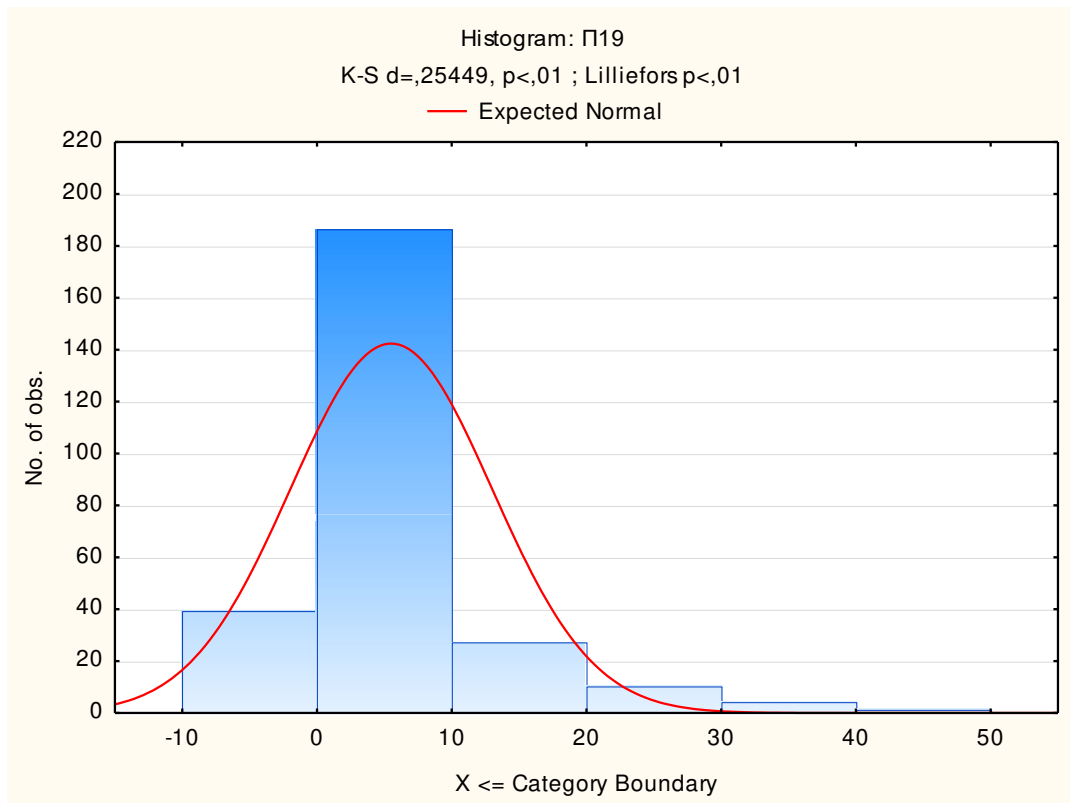

Рис. Е.34. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П21 (Spreadsheet8)										
K-S d=,12963, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,83862, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-5,00000<x<=0,000000	1	1	0,37453	0,3745	0,37453	0,3745	7,72603	7,7260	2,89364	2,89364
0,000000<x<=5,000000	14	15	5,24345	5,6180	5,24345	5,6180	33,58125	41,3073	12,57725	15,47089
5,000000<x<=10,00000	131	146	49,06367	54,6816	49,06367	54,6816	77,72668	119,0340	29,11112	44,58201
10,00000<x<=15,00000	81	227	30,33708	85,0187	30,33708	85,0187	86,97191	206,0059	32,57375	77,15575
15,00000<x<=20,00000	25	252	9,36330	94,3820	9,36330	94,3820	47,06570	253,0716	17,62760	94,78336
20,00000<x<=25,00000	6	258	2,24719	96,6292	2,24719	96,6292	12,29101	265,3626	4,60338	99,38673
25,00000<x<=30,00000	5	263	1,87266	98,5019	1,87266	98,5019	1,54227	266,9048	0,57763	99,96436
30,00000<x<=35,00000	0	263	0,00000	98,5019	0,00000	98,5019	0,09248	266,9973	0,03464	99,99900
35,00000<x<=40,00000	4	267	1,49813	100,0000	1,49813	100,0000	0,00263	267,0000	0,00099	99,99999
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.35. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

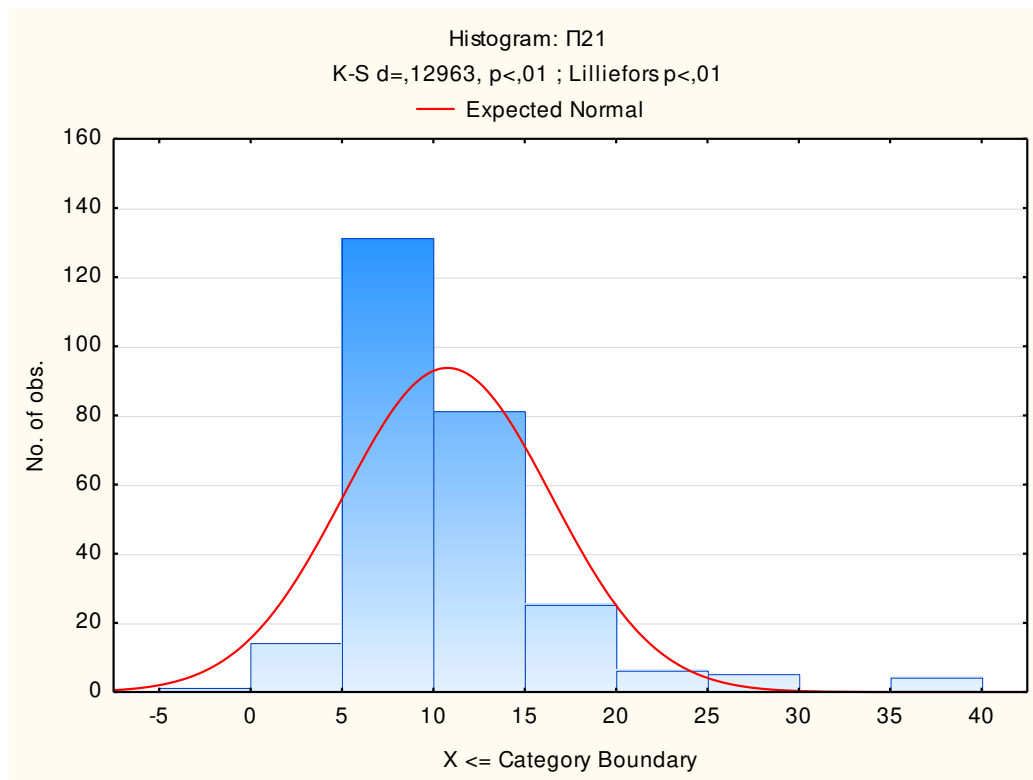

Рис. Е.36. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П22 (Spreadsheet8)										
K-S d=,08712, p<,05 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,94243, p=,00000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
2,000000<x<=4,000000	13	13	4,86891	4,8689	4,86891	4,8689	27,5165	27,5165	10,30580	10,30580
4,000000<x<=6,000000	128	141	47,94007	52,8090	47,94007	52,8090	96,6979	124,2143	36,21643	46,52223
6,000000<x<=8,000000	91	232	34,08240	86,8914	34,08240	86,8914	105,9630	230,1774	39,68653	86,20876
8,000000<x<=10,00000	24	256	8,98876	95,8801	8,98876	95,8801	33,6982	263,8756	12,62105	98,82981
10,00000<x<=12,00000	10	266	3,74532	99,6255	3,74532	99,6255	3,0478	266,9234	1,14151	99,97132
12,00000<x<=14,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0761	266,9995	0,02849	99,99981
Missing	0									

Рис. Е.37. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

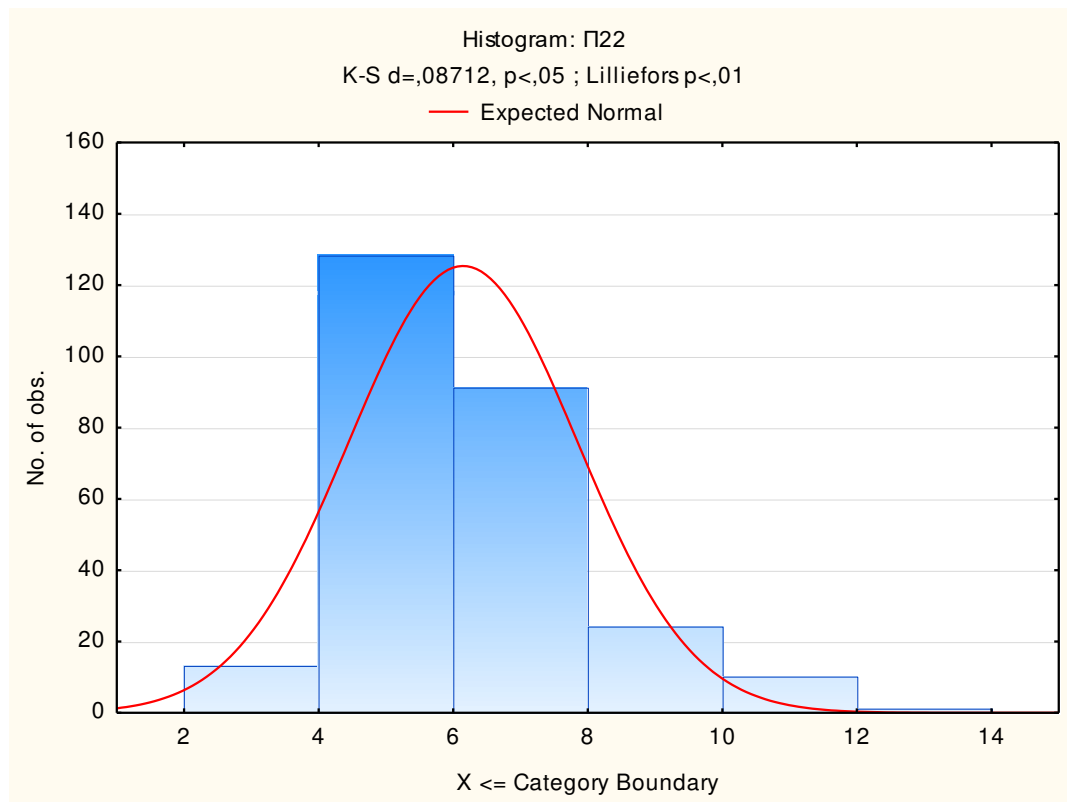

Рис. Е.38. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П24 (Spreadsheet8)										
K-S d=,08186, p<,10 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,96802, p=,00001										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,000000<x<=5,000000	12	12	4,49438	4,4944	4,49438	4,4944	19,4844	19,4844	7,29753	7,29753
5,000000<x<=10,00000	122	134	45,69288	50,1873	45,69288	50,1873	99,7968	119,2812	37,37707	44,67460
10,000000<x<=15,00000	100	234	37,45318	87,6404	37,45318	87,6404	116,2743	235,5555	43,54844	88,22304
15,000000<x<=20,00000	31	265	11,61049	99,2509	11,61049	99,2509	29,8158	265,3713	11,16696	99,39000
20,000000<x<=25,00000	1	266	0,37453	99,6255	0,37453	99,6255	1,6113	266,9826	0,60350	99,99350
25,000000<x<=30,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0173	267,0000	0,00649	99,99999
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.39. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

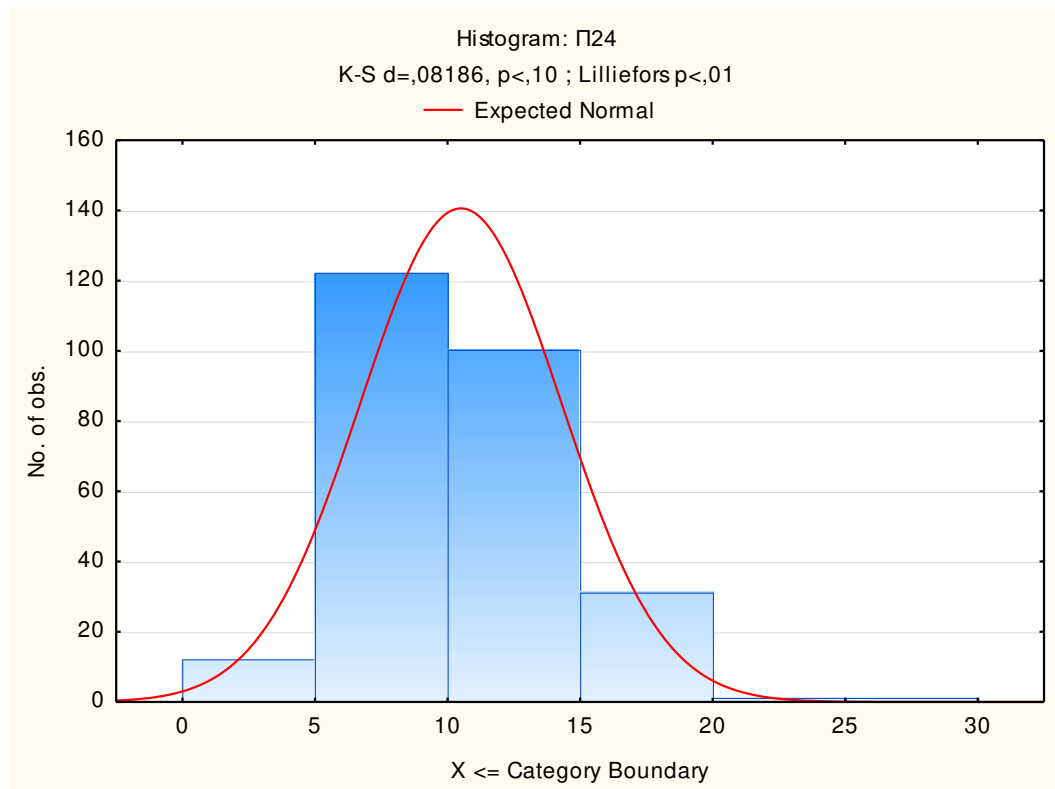

Рис. Е.40. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П25 (Spreadsheet8)										
K-S d=,04754, p> .20; Lilliefors p<,15										
Shapiro-Wilk W=,97860, p=,00048										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
0,00000<x<=10,00000	1	1	0,37453	0,3745	0,37453	0,3745	5,19905	5,1990	1,94721	1,94721
10,00000<x<=20,00000	14	15	5,24345	5,6180	5,24345	5,6180	10,72630	15,9253	4,01734	5,96455
20,00000<x<=30,00000	32	47	11,98502	17,6030	11,98502	17,6030	23,24082	39,1662	8,70443	14,66897
30,00000<x<=40,00000	38	85	14,23221	31,8352	14,23221	31,8352	39,14977	78,3159	14,66284	29,33181
40,00000<x<=50,00000	44	129	16,47940	48,3146	16,47940	48,3146	51,27604	129,5920	19,20451	48,53632
50,00000<x<=60,00000	55	184	20,59925	68,9139	20,59925	68,9139	52,21839	181,8104	19,55745	68,09377
60,00000<x<=70,00000	30	214	11,23596	80,1498	11,23596	80,1498	41,34827	223,1586	15,48624	83,58002
70,00000<x<=80,00000	30	244	11,23596	91,3858	11,23596	91,3858	25,45669	248,6153	9,53434	93,11436
80,00000<x<=90,00000	21	265	7,86517	99,2509	7,86517	99,2509	12,18507	260,8004	4,56370	97,67805
90,00000<x<=100,00000	2	267	0,74906	100,0000	0,74906	100,0000	4,53412	265,3345	1,69817	99,37623
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.41. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

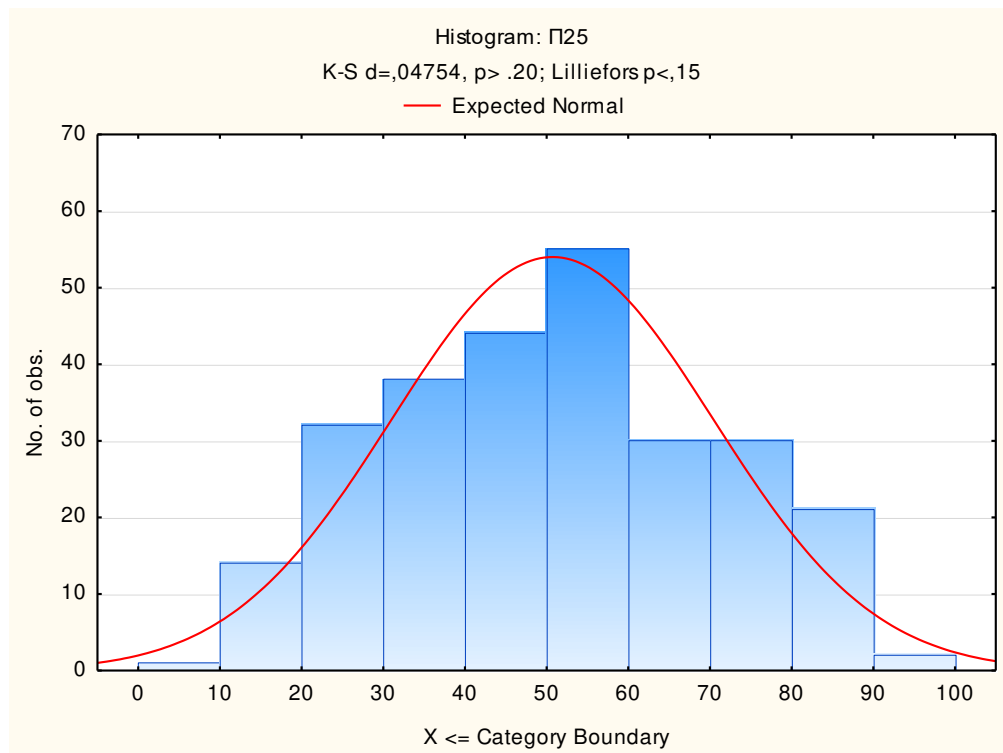

Рис. Е.42. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П26 (Spreadsheet8)										
K-S d=,13298, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,96592, p=,00001										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
1,500000<x<=2,000000	3	3	1,12360	1,1236	1,12360	1,1236	3,8561	3,8561	1,44422	1,44422
2,000000<x<=2,500000	100	103	37,45318	38,5768	37,45318	38,5768	73,5545	77,4105	27,54849	28,99270
2,500000<x<=3,000000	133	236	49,81273	88,3895	49,81273	88,3895	152,0635	229,4740	56,95262	85,94532
3,000000<x<=3,500000	28	264	10,48689	98,8764	10,48689	98,8764	36,6259	266,1000	13,71758	99,66290
3,500000<x<=4,000000	3	267	1,12360	100,0000	1,12360	100,0000	0,8982	266,9981	0,33639	99,99929
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.43. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

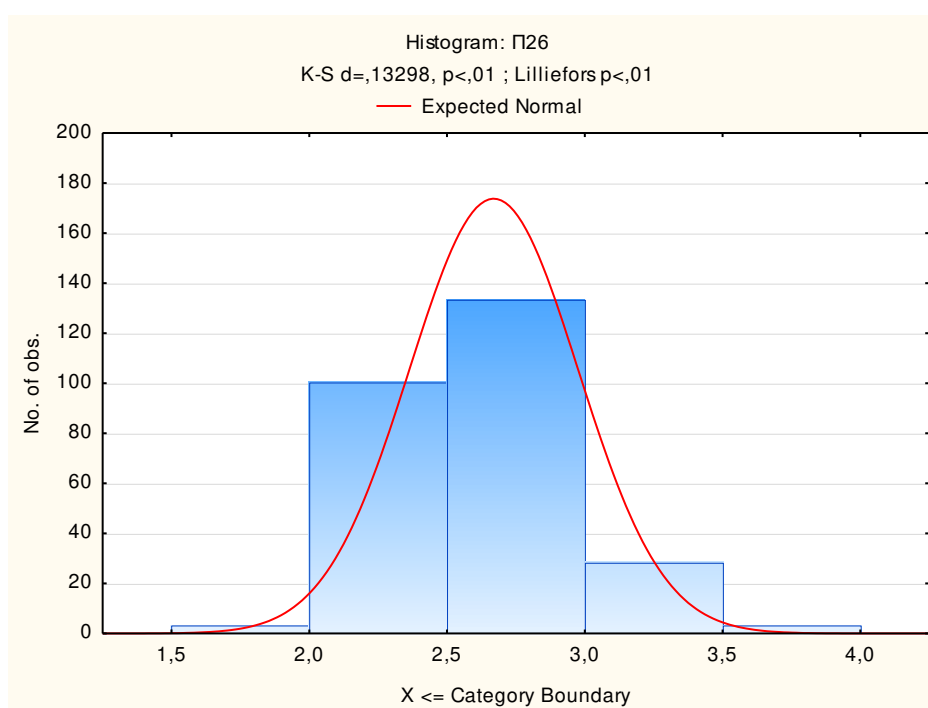

Рис. Е.44. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П27 (Spreadsheet8)										
K-S d=.34890, p<.01 ; Lilliefors p<.01										
Shapiro-Wilk W=.45746, p=0.0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-2,00000<x<=0,000000	184	184	68,91386	68,9139	68,91386	68,9139	90,8449	90,8449	34,02430	34,0243
0,000000<x<=2,000000	68	252	25,46816	94,3820	25,46816	94,3820	132,1013	222,9462	49,47616	83,5005
2,000000<x<=4,000000	8	260	2,99625	97,3783	2,99625	97,3783	41,6145	264,5607	15,58596	99,0864
4,000000<x<=6,000000	2	262	0,74906	98,1273	0,74906	98,1273	2,4153	266,9760	0,90460	99,9910
6,000000<x<=8,000000	4	266	1,49813	99,6255	1,49813	99,6255	0,0239	267,0000	0,00897	100,0000
8,000000<x<=10,00000	0	266	0,00000	99,6255	0,00000	99,6255	0,0000	267,0000	0,00001	100,0000
10,00000<x<=12,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0000	267,0000	0,00000	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.45. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

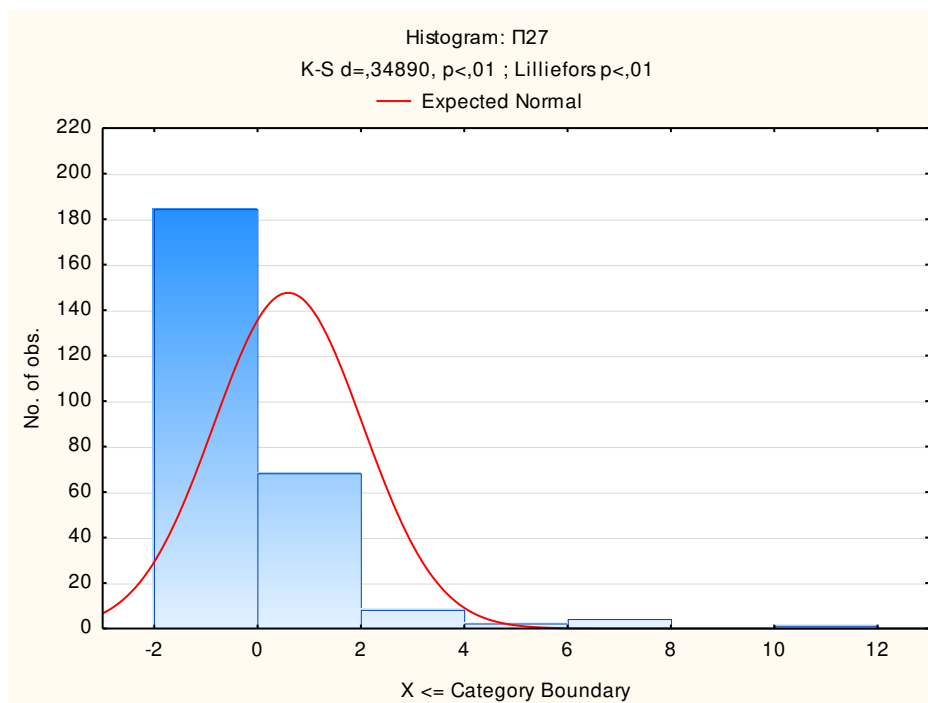

Рис. Е.46. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П27 (Spreadsheet8)										
K-S d=,34890, p<,01 ; Lilliefors p<,01										
Shapiro-Wilk W=,45746, p=0,0000										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-2,00000<x<=0,000000	184	184	68,91386	68,9139	68,91386	68,9139	90,8449	90,8449	34,02430	34,0243
0,000000<x<=2,000000	68	252	25,46816	94,3820	25,46816	94,3820	132,1013	222,9462	49,47616	83,5005
2,000000<x<=4,000000	8	260	2,99625	97,3783	2,99625	97,3783	41,6145	264,5607	15,58596	99,0864
4,000000<x<=6,000000	2	262	0,74906	98,1273	0,74906	98,1273	2,4153	266,9760	0,90460	99,9910
6,000000<x<=8,000000	4	266	1,49813	99,6255	1,49813	99,6255	0,0239	267,0000	0,00897	100,0000
8,000000<x<=10,00000	0	266	0,00000	99,6255	0,00000	99,6255	0,0000	267,0000	0,00001	100,0000
10,000000<x<=12,00000	1	267	0,37453	100,0000	0,37453	100,0000	0,0000	267,0000	0,00000	100,0000
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.47. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

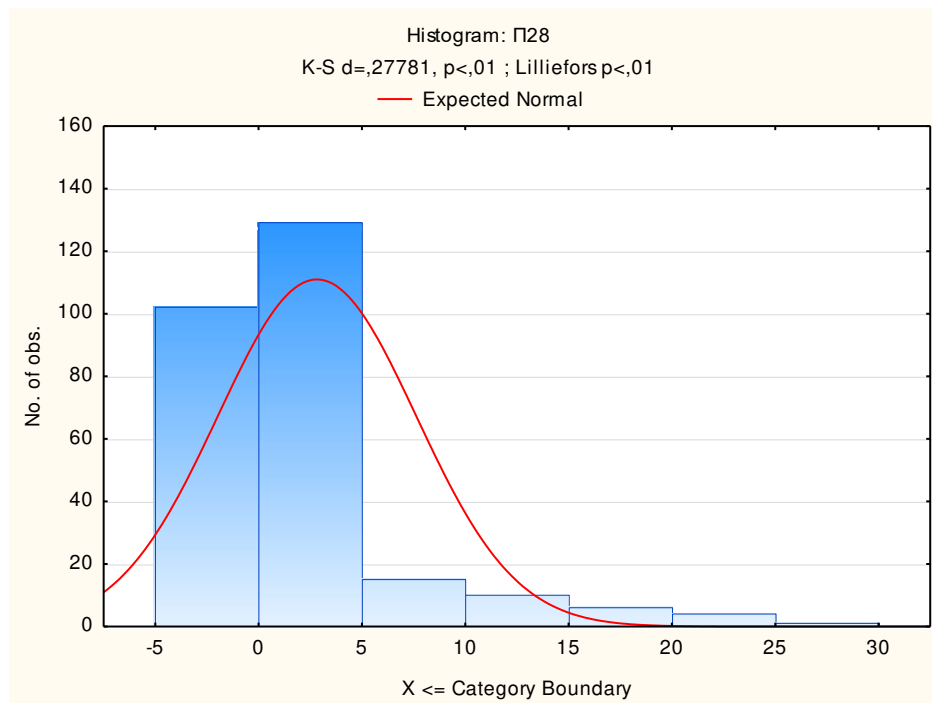

Рис. Е.48. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Frequency table: П31 (Spreadsheet8)										
K-S d=.08917, p<.05 ; Lilliefors p<.01										
Shapiro-Wilk W=.96559, p=.00001										
Category	Count	Cumulative Count	Percent of Valid	Cumul % of Valid	% of all Cases	Cumulative % of All	Expected Count	Cumulative Expected	Percent Expected	Cumulative % Expected
-5,00000<x<=0,000000	0	0	0,00000	0,0000	0,00000	0,0000	3,91922	3,9192	1,46787	1,46787
0,000000<x<=5,000000	44	44	16,47940	16,4794	16,47940	16,4794	32,73899	36,6582	12,26180	13,72967
5,000000<x<=10,00000	93	137	34,83146	51,3109	34,83146	51,3109	96,15601	132,8142	36,01349	49,74315
10,00000<x<=15,00000	84	221	31,46067	82,7715	31,46067	82,7715	96,76713	229,5814	36,24237	85,98552
15,00000<x<=20,00000	41	262	15,35581	98,1273	15,35581	98,1273	33,36983	262,9512	12,49806	98,48359
20,00000<x<=25,00000	5	267	1,87266	100,0000	1,87266	100,0000	3,89577	266,8470	1,45909	99,94268
Missing	0	267	0,00000		0,00000	100,0000				

Рис. Е.49. Результати групування та розрахунку критерію Пірсона та критерію Колмогорова–Смірнова

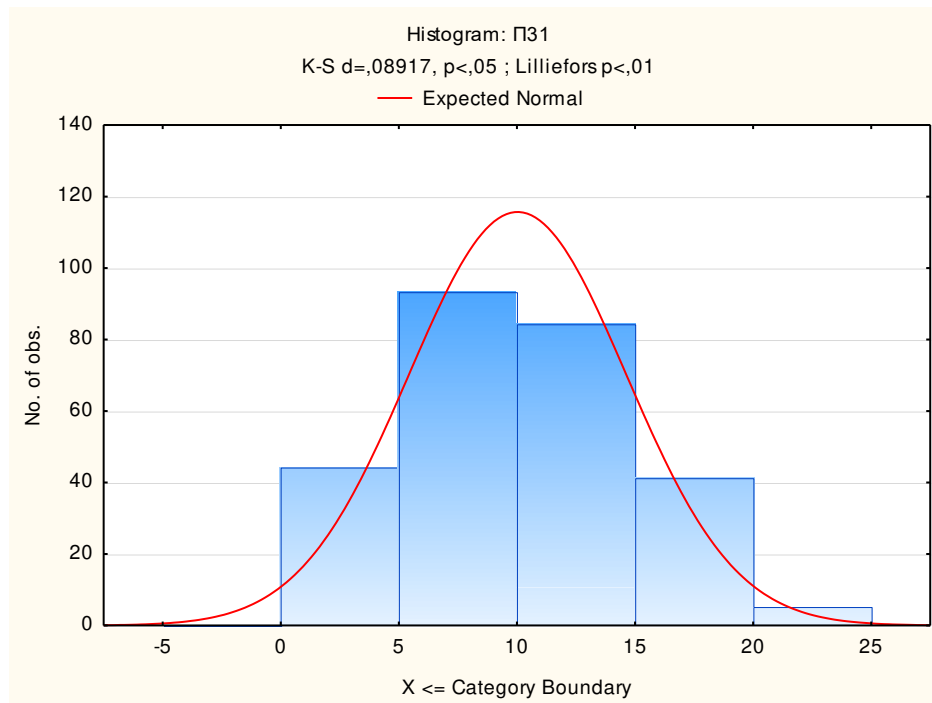

Рис. Е.50. Гістограма розподілу за критерієм Пірсона та Колмогорова – Смірнова.

Додаток Ж

Факторний аналіз загроз соціальної безпеці регіону

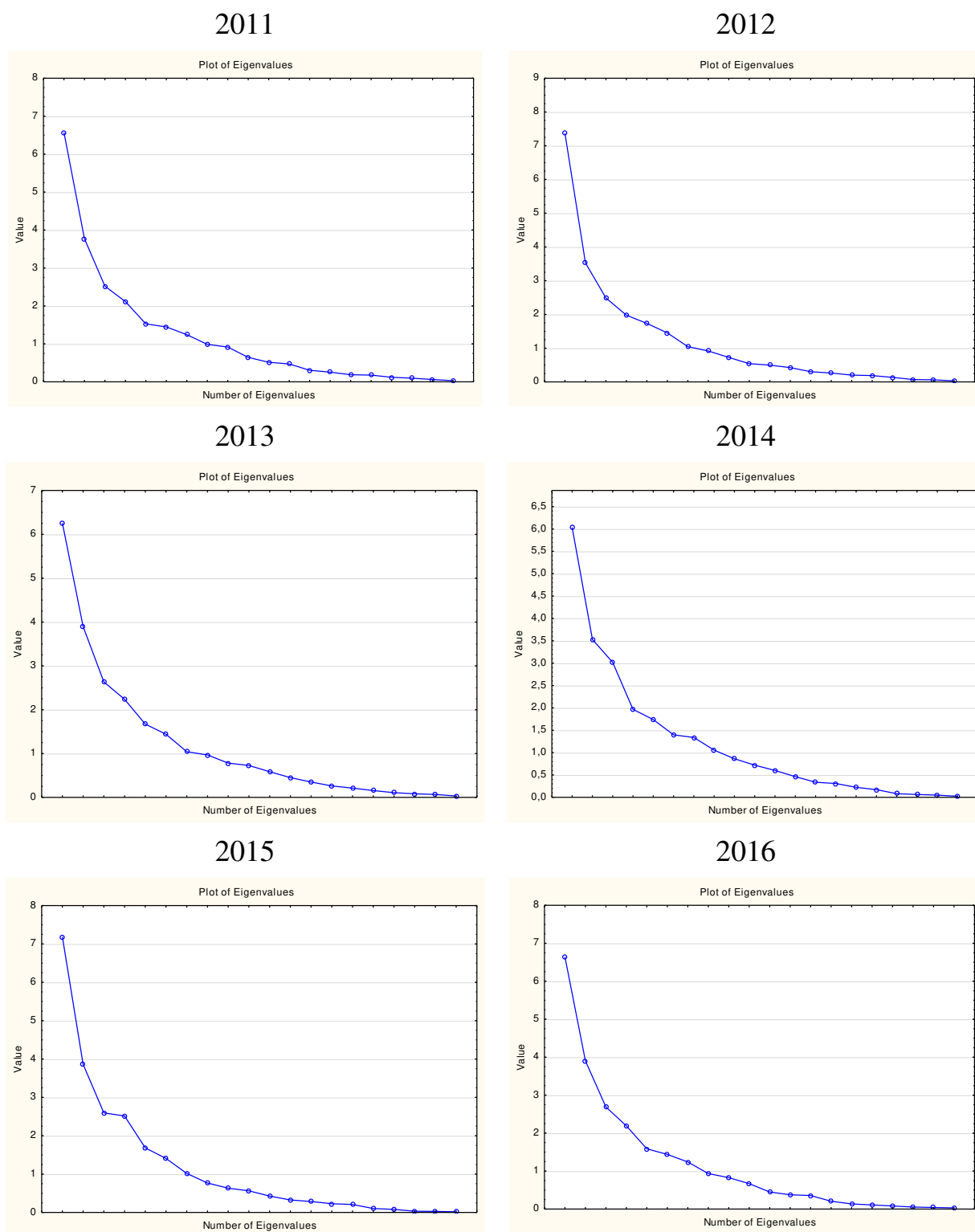

Рис. Ж.1. Графік каменистого осипу

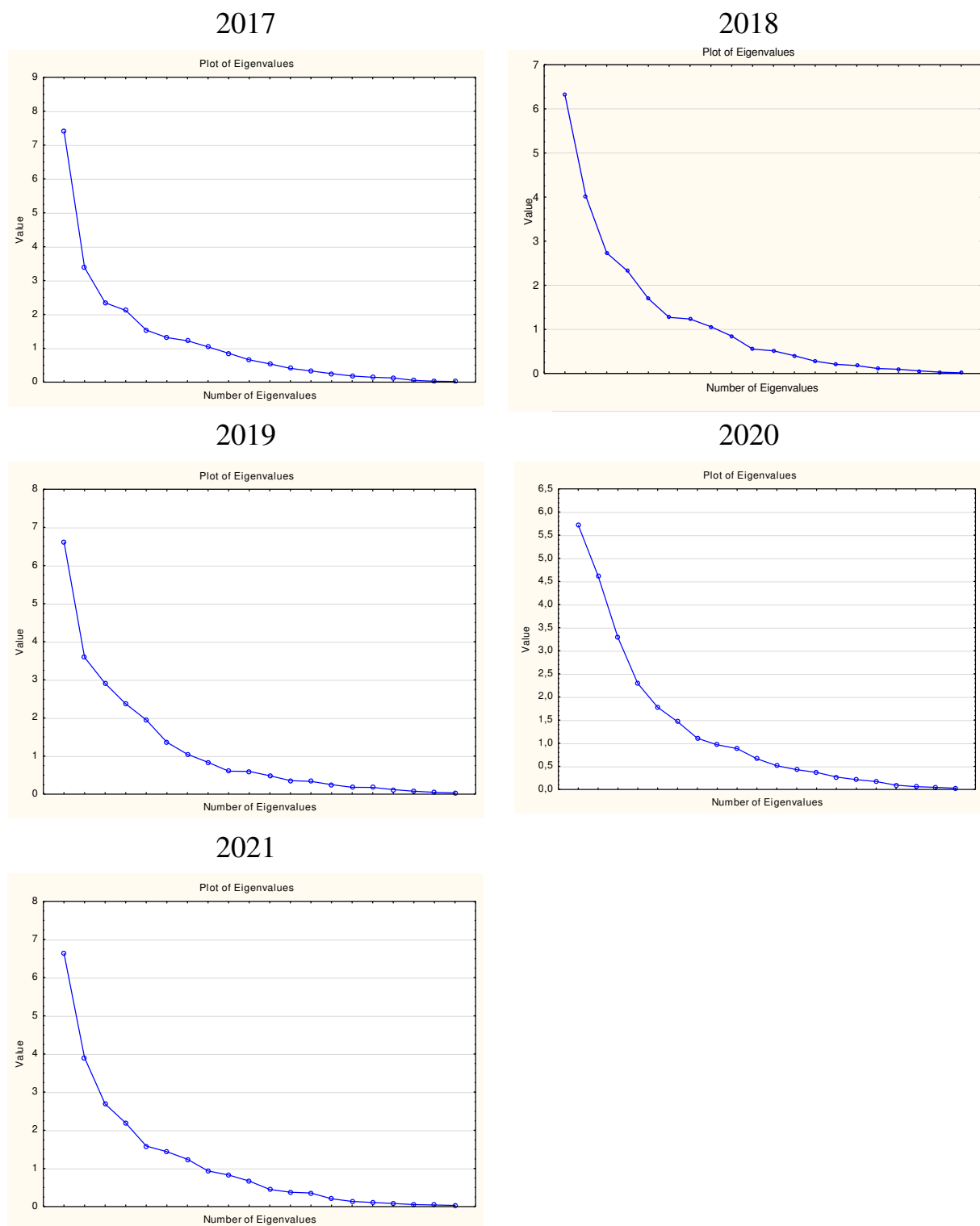

Рис. Ж.2. Графік каменистого осипу

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	-0,637804	0,713457	-0,063993	-0,061508	-0,121728	-0,045770
П3	0,686432	0,319618	-0,336076	-0,132706	-0,060516	0,011181
П4	0,278065	-0,630195	-0,414462	-0,328546	-0,172568	-0,271521
П5	-0,106762	-0,257780	0,009181	0,415966	-0,227031	0,673787
П6	-0,745850	-0,089615	0,316009	0,136064	0,046207	-0,087327
П8	-0,511063	0,683735	-0,285000	-0,265388	-0,177510	-0,097428
П9	0,637692	-0,398913	0,390947	0,260354	0,212124	0,061129
П10	0,018311	0,331056	-0,665411	0,089561	0,289543	0,289752
П11	0,813657	0,076252	0,220223	0,234852	0,039519	0,145791
П12	-0,743669	-0,342827	0,037652	-0,100626	0,120947	0,346239
П14	-0,385492	-0,245444	0,028209	0,294272	0,002330	-0,656186
П15	0,501968	0,681829	-0,105997	0,268377	-0,164517	-0,102487
П16	-0,658196	-0,229814	-0,471189	0,275303	0,080078	0,031541
П17	0,313668	-0,138819	-0,063067	-0,655166	-0,312955	0,313798
П18	0,274408	-0,012430	0,001818	-0,624120	0,380455	0,075311
П19	-0,102473	0,367757	-0,030448	-0,367120	0,413567	-0,161791
П21	-0,818075	0,303519	0,342116	0,096402	-0,007628	0,067814
П22	0,333779	0,259758	0,457091	0,177631	0,315022	-0,027311
П24	-0,832561	-0,190173	0,175220	-0,130569	-0,133390	0,165984
П25	-0,677549	-0,281188	0,252223	-0,409368	-0,021954	-0,023558
П26	-0,240040	0,461662	0,332927	-0,029882	0,488826	0,098954
П27	-0,205188	-0,211481	-0,547366	0,090615	0,623420	0,134987
П28	-0,339081	0,007253	-0,569059	0,400730	-0,063952	-0,052977
П31	-0,031364	0,751763	0,105759	0,007254	-0,229386	0,187905
Expl.Var	6,572801	3,772878	2,520233	2,115574	1,527560	1,447856
Prp.Totl	0,273867	0,157203	0,105010	0,088149	0,063648	0,060327

Вихідні дані за 2011 рік

Таблиця Ж.2

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet1) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,572801	27,38667	6,57280	27,38667
2	3,772878	15,72032	10,34568	43,10699
3	2,520233	10,50097	12,86591	53,60797
4	2,115574	8,81489	14,98149	62,42286
5	1,527560	6,36484	16,50905	68,78769
6	1,447856	6,03273	17,95690	75,82042

Вихідні дані за 2011 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	-0,054204	0,866080	-0,058418	0,102166	-0,063206	0,141430
П3	-0,842984	0,037030	-0,285833	0,049655	0,032198	-0,056108
П4	-0,324426	-0,617577	0,014590	0,242016	-0,426429	-0,022141
П5	0,767614	0,065648	0,057130	0,003545	0,401741	0,068146
П6	0,791734	0,123117	0,090081	0,043195	0,193741	0,379682
П8	0,004729	0,849937	0,222036	0,205459	-0,296846	0,130342
П9	-0,271465	-0,587425	-0,448229	-0,113992	0,479281	-0,037479
П10	-0,825830	-0,039951	-0,215903	0,300223	0,162726	0,037765
П11	-0,687353	-0,159965	-0,383562	0,209021	0,290655	-0,049231
П12	0,276754	0,042679	0,858515	0,117538	0,008646	0,143505
П14	0,138325	0,161662	0,045364	-0,076028	-0,432447	0,742777
П15	-0,742530	0,287785	-0,094406	-0,091214	0,343499	0,141441
П16	0,353939	0,077712	0,701639	-0,182775	-0,259047	0,062024
П17	-0,042898	-0,042964	-0,060161	0,210207	-0,195007	-0,758968
П18	-0,234581	-0,198650	-0,050014	0,713591	-0,003583	-0,266311
П19	0,167844	0,534681	0,271627	-0,269405	0,044594	-0,367660
П21	0,699550	0,570485	0,053565	-0,028104	0,236346	0,140374
П22	-0,205156	-0,017003	-0,067289	0,225979	0,744702	-0,009635
П24	0,815233	0,257429	-0,046917	0,001153	-0,252111	-0,047638
П25	0,777291	-0,268992	-0,081696	0,189449	-0,336932	0,055039
П26	0,316150	0,205484	0,436632	0,654155	0,092065	0,174026
П27	-0,126580	-0,100682	0,846270	-0,174431	0,045944	-0,102037
П28	0,002969	-0,111919	0,286403	-0,695584	-0,145828	0,140977
П31	-0,176211	0,733267	-0,355070	-0,114880	0,184118	-0,000165
Expl.Var	6,067720	3,757922	2,992059	1,992812	2,080079	1,658646
Prp.Totl	0,252822	0,156580	0,124669	0,083034	0,086670	0,069110

Вихідні дані за 2012 рік

Таблиця Ж.4

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet16) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	7,368748	30,70312	7,36875	30,70312
2	3,528401	14,70167	10,89715	45,40479
3	2,487820	10,36592	13,38497	55,77071
4	1,977208	8,23837	15,36218	64,00907
5	1,734173	7,22572	17,09635	71,23479
6	1,452889	6,05370	18,54924	77,28850

Вихідні дані за 2012 рік

Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax normalized)

Factor Loadings (Varimax normalized)						
Extraction: Principal components						
(Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	0,207284	0,882468	0,059421	0,058665	0,299005	-0,148521
П3	-0,755055	0,095976	0,065118	0,143627	0,264847	0,270228
П4	-0,450400	-0,218330	0,204734	0,047074	-0,724696	0,170844
П5	0,828714	0,026683	-0,133040	-0,111435	0,082010	0,086171
П6	0,905288	0,077172	0,132369	0,153084	-0,125730	-0,123616
П8	0,054727	0,957215	0,150147	0,012224	0,089475	0,000716
П9	-0,075957	-0,881764	-0,177912	0,212474	0,158600	0,070625
П10	0,184943	-0,020322	-0,684621	0,180122	-0,023699	-0,215986
П11	-0,015843	-0,119296	0,129131	-0,194689	0,705744	0,228558
П12	0,677566	0,029898	0,156271	-0,460982	-0,175492	0,109468
П14	0,077769	0,276310	0,276996	0,325230	-0,241975	-0,620894
П15	-0,432185	0,143013	-0,082276	0,192904	0,721737	0,061212
П16	0,216601	0,252335	0,444298	-0,501337	-0,218086	-0,285192
П17	0,157208	0,348899	-0,521686	-0,291461	-0,265691	0,416092
П18	-0,077754	-0,070549	0,278364	0,275252	-0,009101	0,802910
П19	0,118229	0,177753	0,065751	-0,806460	0,047006	0,026867
П21	0,754431	0,503829	-0,205720	-0,105339	0,145773	-0,215253
П22	0,008182	-0,175701	-0,695457	-0,019521	0,346025	-0,035845
П24	0,608916	0,371708	-0,086705	-0,355703	-0,379594	-0,159978
П25	0,507139	-0,115717	0,000864	0,095338	-0,743550	0,063861
П26	0,597798	0,287180	0,234969	-0,177728	0,024315	0,174085
П27	0,130213	-0,168048	-0,030597	-0,856645	0,073749	-0,044145
П28	0,264879	0,184624	0,595759	0,013521	0,203746	-0,067057
П31	-0,006336	0,535321	-0,030421	0,249126	0,568831	-0,003282
Expl.Var	4,750769	3,738020	2,229270	2,570467	3,178812	1,665997
Prp.Totl	0,197949	0,155751	0,092886	0,107103	0,132450	0,069417

Вихідні дані за 2013 рік

Таблиця Ж.6

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet21)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,255830	26,06596	6,25583	26,06596
2	3,896451	16,23521	10,15228	42,30117
3	2,633776	10,97407	12,78606	53,27524
4	2,236600	9,31916	15,02266	62,59441
5	1,671009	6,96254	16,69367	69,55694
6	1,439668	5,99862	18,13333	75,55556

Вихідні дані за 2013 рік

Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax normalized)

Factor Loadings (Varimax normalized)							
Extraction: Principal components							
(Marked loadings are >,600000)							
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6	Factor 7
П2	-0,013290	0,073927	0,916515	-0,087086	-0,030495	0,135161	-0,038408
П3	-0,630736	-0,438379	0,328331	-0,033110	-0,062484	-0,472576	0,139342
П4	-0,436583	-0,497937	0,073068	0,122724	-0,320790	-0,299498	0,522860
П5	-0,017262	0,883954	-0,088991	0,024730	0,072510	0,079210	0,002241
П6	0,102914	0,856576	0,315029	0,071400	-0,107009	0,003026	0,267683
П8	0,264870	0,068161	0,645660	0,051362	-0,154994	0,389482	-0,379131
П9	-0,655650	-0,192251	0,023567	-0,104034	0,038587	-0,564597	0,364623
П10	-0,634305	-0,316748	0,313618	-0,174022	0,021095	-0,468516	0,285283
П11	0,111892	-0,067507	0,199024	0,336248	0,719618	0,018653	-0,312788
П12	-0,649299	0,222929	-0,289421	0,428804	0,080439	-0,178400	0,087779
П14	0,134698	0,110152	0,558202	0,256098	-0,102827	0,068567	0,096294
П15	0,114924	-0,128883	0,139450	-0,258101	0,261348	0,078813	-0,808975
П16	0,556458	0,052939	0,080008	0,259423	-0,048297	0,267122	0,115905
П17	0,177613	-0,075475	0,096297	0,060740	0,006517	0,904771	0,062074
П18	0,789322	-0,062537	-0,012915	0,129853	0,056827	-0,265734	-0,009474
П19	-0,109357	-0,009926	-0,229953	-0,173885	0,779338	0,051245	0,019851
П21	0,100097	0,612593	-0,053718	0,493373	-0,097979	0,296173	0,201584
П22	-0,217563	0,114197	-0,214207	-0,807535	-0,019196	-0,083328	-0,137259
П24	-0,050203	0,348285	0,208476	0,000711	0,196495	0,788797	0,125711
П25	0,063045	0,206485	-0,085599	0,095825	0,079168	0,229293	0,892360
П26	0,543959	0,408411	0,039808	-0,016648	0,531421	0,140528	0,090380
П27	0,192663	0,040009	-0,500092	0,601056	-0,050800	0,202637	-0,345192
П28	-0,075124	0,280383	0,083556	0,593907	0,012149	-0,075152	0,264962
П31	-0,300256	-0,192684	0,751583	0,079066	0,146408	-0,132129	-0,292015
Expl.Var	3,436170	3,034515	3,022317	2,245656	1,727993	2,887200	2,665426
Prp.Totl	0,143174	0,126438	0,125930	0,093569	0,072000	0,120300	0,111059

Вихідні дані за 2014 рік

Таблиця Ж.8

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet24)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,033391	25,13913	6,03339	25,13913
2	3,528852	14,70355	9,56224	39,84268
3	3,017699	12,57375	12,57994	52,41643
4	1,966720	8,19467	14,54666	60,61110
5	1,738361	7,24317	16,28502	67,85427
6	1,396033	5,81680	17,68106	73,67107
7	1,338219	5,57591	19,01928	79,24698

Вихідні дані за 2014 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	0,504468	0,051724	0,781434	0,143330	-0,061958	0,152228
П3	0,836649	0,197742	0,303202	0,148483	0,307179	0,002397
П4	0,738849	-0,363787	0,120748	0,117289	0,434503	0,170360
П5	-0,199828	-0,050426	0,011304	-0,077547	-0,897614	-0,039623
П6	0,197034	-0,135413	0,358147	-0,071704	-0,828229	0,177493
П8	-0,600126	0,178084	0,634466	0,098169	0,009793	0,302609
П9	0,965601	-0,015223	0,015102	0,119560	0,010168	-0,132126
П10	0,889329	0,006794	0,368598	0,085108	0,055282	-0,039973
П11	0,110137	0,732486	-0,388175	-0,018258	0,237542	-0,234168
П12	0,226283	0,047353	0,113977	-0,630771	-0,029813	0,026130
П14	-0,026762	0,096442	-0,020485	-0,001485	-0,177481	0,875946
П15	-0,750441	0,454197	-0,128634	0,107238	0,144824	-0,209129
П16	-0,568713	-0,228302	0,013708	-0,665482	-0,050008	0,202423
П17	-0,887206	-0,166149	0,076790	0,050097	0,072399	0,137614
П18	-0,439024	-0,236392	-0,268283	-0,491122	0,201348	-0,087226
П19	0,268975	0,310119	0,378464	-0,182538	0,204993	-0,209364
П21	0,105846	-0,503882	0,090971	-0,027409	-0,501513	0,521534
П22	0,135604	0,058397	-0,170752	0,442288	-0,166398	-0,626441
П24	0,099001	-0,271880	0,793066	0,052814	-0,252960	-0,034131
П25	0,106792	-0,881251	-0,091250	-0,022189	0,024617	-0,168300
П26	-0,376188	-0,184529	-0,409546	0,234129	-0,536262	0,278453
П27	-0,394015	0,051152	-0,094741	-0,851919	0,087075	-0,054230
П28	0,039220	0,016005	-0,130965	-0,693331	-0,169455	0,096877
П31	0,515775	0,592635	0,450290	0,109952	0,200346	0,241556
Expl. Var	6,280559	2,709115	2,857447	2,701313	2,689825	2,015917
Prp. Totl	0,261690	0,112880	0,119060	0,112555	0,112076	0,083997

Вихідні дані за 2015 рік

Таблиця Ж.10

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet30) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	7,184862	29,93693	7,18486	29,93693
2	3,863442	16,09768	11,04830	46,03460
3	2,597012	10,82088	13,64532	56,85548
4	2,515510	10,48129	16,16083	67,33678
5	1,684868	7,02028	17,84569	74,35706
6	1,408482	5,86868	19,25418	80,22574

Вихідні дані за 2015 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	0,575557	0,253727	-0,035972	-0,154046	-0,076637	0,671733
П3	0,830680	-0,048928	-0,018390	0,013725	-0,413077	0,282454
П4	0,625961	0,072755	0,409065	0,226055	-0,474857	0,095432
П5	-0,158806	0,081787	0,036100	0,038574	0,857551	0,088184
П6	0,138952	0,306477	0,306379	-0,017599	0,706809	0,329481
П8	-0,553219	0,373010	-0,294769	-0,178283	-0,005912	0,417927
П9	0,926956	-0,180485	0,167311	0,056831	-0,044719	0,046972
П10	-0,268237	-0,151458	-0,491685	0,057077	0,566562	-0,207540
П11	-0,213588	0,078136	-0,438587	0,124880	0,048399	0,269143
П12	0,140997	0,485450	0,049830	0,031229	0,054960	0,639709
П14	-0,058360	0,845248	-0,090417	0,007241	0,081647	0,079944
П15	-0,640937	-0,341836	-0,446063	-0,385363	0,005942	-0,021487
П16	-0,875680	0,141437	-0,071817	0,234276	0,234806	-0,196482
П17	-0,895868	-0,171310	-0,011119	0,135778	-0,187898	0,070186
П18	-0,574771	0,060933	-0,154351	0,023961	0,072928	-0,610189
П19	0,065032	0,110219	0,544669	0,079885	0,077870	0,258404
П21	-0,020880	0,499023	0,575680	0,123011	0,411538	0,233122
П22	0,330999	-0,320033	0,047416	-0,696728	0,133737	-0,216441
П24	0,154070	0,035443	0,072009	0,243110	0,117541	0,814361
П25	0,029789	-0,296067	0,882124	0,079529	-0,021839	-0,109513
П26	-0,309300	-0,149693	-0,065598	0,021449	0,432764	0,595608
П27	0,041154	-0,447311	0,081220	0,756274	-0,086777	0,188810
П28	0,076419	0,048913	0,050611	0,887749	0,172667	-0,082398
П31	0,505454	0,234130	-0,401382	0,212213	-0,161210	0,370178
Expl. Var	5,571893	2,225669	2,640086	2,332026	2,526041	3,158132
Prp. Totl	0,232162	0,092736	0,110004	0,097168	0,105252	0,131589

Вихідні дані за 2016 рік

Таблиця Ж.12

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet34) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,641961	27,67484	6,64196	27,67484
2	3,903127	16,26303	10,54509	43,93786
3	2,689777	11,20740	13,23486	55,14527
4	2,191805	9,13252	15,42667	64,27779
5	1,587501	6,61459	17,01417	70,89238
6	1,439676	5,99865	18,45385	76,89103

Вихідні дані за 2016 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	-0,681870	0,511144	0,357058	0,134674	-0,107569	0,025266
П3	-0,942251	-0,015775	0,118498	-0,059737	-0,035588	0,070700
П4	-0,852348	-0,079082	-0,368137	0,150656	-0,011059	0,189426
П5	-0,405371	0,731634	0,009131	-0,180447	0,044978	-0,203878
П6	0,030109	0,909969	-0,139580	0,048052	0,128683	-0,198326
П8	0,473070	0,257539	0,435905	0,511413	-0,039553	0,320127
П9	-0,841671	-0,007812	-0,180494	-0,125227	0,244036	-0,190452
П10	0,199079	0,211450	0,104941	-0,035839	0,240885	-0,770886
П11	0,654035	0,023736	0,215197	-0,044848	0,023150	-0,278015
П12	-0,012429	0,310608	0,142553	0,629849	0,060780	0,139711
П14	0,685763	-0,245392	0,418386	-0,219575	0,202895	0,159855
П15	0,786328	-0,055579	-0,256545	0,445228	-0,199966	-0,076966
П16	0,610427	-0,083951	0,129713	0,494579	-0,026506	0,164875
П17	0,704487	-0,268312	-0,218964	-0,049905	0,085320	0,087502
П18	0,602465	0,075474	0,035385	-0,345266	-0,413811	0,323781
П19	0,039646	0,691520	-0,569052	0,316591	0,018860	0,063342
П21	-0,033899	0,135378	0,136495	-0,797322	-0,015498	0,190151
П22	-0,323805	0,709050	0,298222	0,052152	-0,137350	-0,169945
П24	-0,060737	-0,052035	-0,772489	-0,120406	0,061732	-0,069119
П25	0,003590	0,057349	0,043609	0,046547	0,848964	-0,029164
П26	0,119957	0,363165	0,177815	-0,000956	-0,332708	0,180551
П27	-0,095514	0,182336	-0,334671	0,120327	-0,261923	-0,634570
П28	-0,172576	-0,012715	0,333954	0,512718	-0,527228	-0,198219
П31	0,922990	-0,257943	-0,013662	0,147618	0,131036	-0,006807
Expl.Var	6,981215	3,224390	2,189108	2,423738	1,633741	1,672694
Prp.Totl	0,290884	0,134350	0,091213	0,100989	0,068073	0,069696

Вихідні дані за 2017 рік

Таблиця Ж.14

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet37) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	7,424631	30,93596	7,42463	30,93596
2	3,384453	14,10189	10,80908	45,03785
3	2,343439	9,76433	13,15252	54,80218
4	2,117867	8,82445	15,27039	63,62662
5	1,537584	6,40660	16,80797	70,03323
6	1,316912	5,48713	18,12489	75,52036

Вихідні дані за 2017 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	-0,706761	-0,559877	0,260006	0,082819	0,105838	-0,092663
П3	-0,904367	-0,096726	-0,262988	0,042232	0,177769	0,017216
П4	-0,694053	0,036904	-0,291166	-0,434940	0,295813	-0,065057
П5	-0,116737	-0,803129	-0,323583	-0,077763	0,074465	-0,070705
П6	0,161164	-0,856182	-0,014208	-0,222691	0,007091	-0,235864
П8	0,257533	-0,093374	0,896773	0,125606	-0,037428	-0,241907
П9	0,031330	0,130772	-0,955045	0,043008	-0,095139	0,125145
П10	-0,749802	0,008065	0,080638	0,054754	-0,121522	0,173205
П11	-0,084481	0,299301	-0,239399	0,775747	0,076993	0,061250
П12	0,306420	0,149100	-0,100560	-0,034148	-0,593827	0,144656
П14	0,001817	-0,276548	0,148180	0,123478	-0,095709	-0,632245
П15	0,518317	0,192243	0,352825	0,506479	-0,254975	0,180747
П16	0,743807	0,274317	0,410021	-0,124694	-0,176809	-0,219452
П17	0,605606	0,235777	0,591023	-0,055024	-0,064990	-0,146015
П18	0,377778	0,593768	0,188346	-0,004860	0,197372	-0,113023
П19	-0,149851	0,061851	-0,185305	-0,260959	-0,432151	0,515956
П21	-0,037267	-0,872857	0,360937	0,103566	0,035899	0,060678
П22	0,059983	-0,314202	-0,209185	0,406097	0,038441	0,724300
П24	-0,254223	-0,841453	0,231268	-0,117403	0,062036	0,075375
П25	0,164983	-0,038552	-0,190458	-0,743168	0,045566	0,210565
П26	-0,039526	-0,206970	0,144664	0,030052	-0,668512	0,056811
П27	0,232565	0,099144	-0,088734	0,066791	-0,745748	-0,361545
П28	0,111792	0,299312	0,050731	-0,503413	-0,468828	-0,345462
П31	-0,761446	0,024983	0,092359	0,316326	0,196764	-0,344310
Expl.Var	4,667857	4,153614	3,154070	2,336069	2,125307	1,933616
Prp.Totl	0,194494	0,173067	0,131420	0,097336	0,088554	0,080567

Вихідні дані за 2018 рік

Таблиця Ж.16

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet40) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,319193	26,32997	6,31919	26,32997
2	4,023552	16,76480	10,34274	43,09477
3	2,733630	11,39012	13,07637	54,48489
4	2,324686	9,68619	15,40106	64,17109
5	1,696591	7,06913	17,09765	71,24022
6	1,272879	5,30366	18,37053	76,54388

Вихідні дані за 2018 рік

Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax normalized)

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	-0,750365	0,384753	0,347340	-0,159261	-0,002810	0,160388
П3	-0,885077	-0,132649	-0,072127	-0,266859	-0,123432	-0,034895
П4	-0,656133	-0,099210	-0,370312	-0,483005	0,233037	0,055213
П5	-0,550835	0,541341	-0,190257	0,333124	0,140864	-0,115296
П6	-0,186601	0,809838	-0,015078	0,231993	0,222265	-0,044120
П8	0,968453	-0,016045	0,121225	0,128719	-0,014976	-0,112379
П9	-0,070612	-0,153152	-0,039878	0,046733	0,748858	0,002354
П10	-0,351061	-0,502477	0,596965	0,104841	-0,117052	0,024300
П11	0,511289	0,039042	-0,249023	-0,215326	-0,646838	-0,119588
П12	0,106068	0,483427	0,183340	-0,429033	-0,004292	-0,301827
П14	0,578039	-0,118414	0,495269	0,386703	-0,213684	0,052641
П15	0,868736	0,192375	0,122972	-0,183293	0,034369	0,178771
П16	0,362971	0,053314	0,459071	-0,282923	0,122237	0,519760
П17	0,454953	-0,388740	0,072708	-0,015745	0,477216	-0,315282
П18	-0,197739	-0,195434	-0,479981	0,321955	-0,428785	0,361960
П19	-0,250382	0,639835	0,460604	0,120143	-0,005123	0,001669
П21	-0,219809	-0,144987	0,036595	0,811949	0,003103	0,122392
П22	-0,565039	0,464702	0,236560	0,120740	-0,112458	0,467157
П24	0,281709	0,264565	-0,633826	0,060198	0,430300	0,300161
П25	-0,154735	0,451076	0,053035	0,540789	-0,059699	-0,515006
П26	0,531304	0,587449	-0,262301	-0,079487	-0,228530	0,005282
П27	0,402510	0,572875	-0,397918	-0,243707	-0,113405	0,008439
П28	-0,678498	0,004204	0,344020	-0,424537	-0,202999	-0,252616
П31	0,517717	0,345963	0,642134	-0,134775	0,193550	0,105640
Expl. Var	6,626887	3,591783	2,906342	2,370383	1,950462	1,362775
Prp. Totl	0,276120	0,149658	0,121098	0,098766	0,081269	0,056782

Вихідні дані за 2019 рік

Таблиця Ж.18

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet43) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	6,626887	27,61203	6,62689	27,61203
2	3,591783	14,96576	10,21867	42,57779
3	2,906342	12,10976	13,12501	54,68755
4	2,370383	9,87660	15,49540	64,56415
5	1,950462	8,12693	17,44586	72,69107
6	1,362775	5,67823	18,80863	78,36930

Вихідні дані за 2019 рік

**Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax
normalized)**

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	0,547582	-0,512335	-0,075736	-0,531671	-0,207295	-0,078052
П3	0,773838	-0,093092	0,262977	-0,374297	-0,270931	0,019416
П4	0,877490	0,038362	0,123858	0,082490	-0,150440	-0,207256
П5	0,246549	-0,827001	0,068104	0,111923	0,163944	0,111952
П6	-0,029873	-0,852075	-0,192157	0,066251	0,267889	-0,104195
П7	0,764274	0,149053	0,173878	-0,110556	-0,049008	0,071046
П8	-0,592684	-0,011186	-0,640987	-0,254382	-0,021660	-0,321098
П9	0,426760	0,074501	0,725015	0,247668	0,056409	0,319633
П10	0,240947	0,706356	-0,261166	-0,098637	0,269757	0,205053
П11	0,057003	0,121095	0,789603	-0,000023	-0,025705	0,083369
П12	-0,111954	0,024713	0,233215	0,062397	0,287844	0,659570
П14	0,218856	0,018014	-0,722371	-0,072694	-0,013536	-0,170755
П15	-0,862053	0,138933	0,054141	-0,133062	-0,183802	-0,112917
П16	-0,410579	0,158784	-0,720129	0,337116	0,297610	0,013573
П17	-0,077749	0,113258	-0,452267	0,382632	-0,241892	-0,413188
П18	0,338089	0,425717	0,280888	0,086484	0,115088	-0,405894
П19	0,138203	0,066760	0,165078	0,131196	-0,250664	0,826508
П21	-0,159532	-0,861923	-0,243305	-0,298087	-0,084222	-0,048037
П22	-0,362882	-0,431583	0,435466	0,075050	-0,495994	0,156735
П24	0,186148	-0,772080	-0,027292	-0,265668	-0,024984	0,086812
П25	0,204657	0,022965	0,029802	0,916126	0,022099	0,113846
П26	-0,202967	-0,197273	0,094851	0,294578	0,609191	-0,301308
П27	-0,277809	-0,206543	-0,563468	0,021511	0,130849	0,169048
П28	-0,049033	0,008059	-0,108484	-0,101463	0,796927	0,185038
П31	0,556636	-0,163947	-0,090314	-0,713460	0,034977	-0,037336
Expl.Var	4,685040	4,102381	3,795523	2,517038	2,053634	2,030209
Prp.Totl	0,187402	0,164095	0,151821	0,100682	0,082145	0,081208

Вихідні дані за 2020 рік

Таблиця Ж.20

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet46) Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	5,719975	22,87990	5,71998	22,87990
2	4,618528	18,47411	10,33850	41,35401
3	3,285955	13,14382	13,62446	54,49784
4	2,292241	9,16896	15,91670	63,66680
5	1,777763	7,11105	17,69446	70,77785
6	1,466532	5,86613	19,16099	76,64398

Вихідні дані за 2020 рік

Матриця факторних навантажень (обертання методом Varimax normalized)

Factor Loadings (Varimax normalized)						
Extraction: Principal components						
(Marked loadings are >,600000)						
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6
П2	0,474495	0,744164	-0,135069	0,214961	-0,080235	-0,006449
П3	0,731008	0,148712	0,366820	0,311124	-0,105815	-0,119431
П4	0,840814	-0,096920	0,156244	-0,081843	-0,141297	-0,143819
П5	0,147210	0,637780	0,186584	-0,485637	-0,069759	0,352350
П6	0,001018	0,637498	-0,166466	-0,419015	0,013205	0,522795
П7	0,816459	0,065582	0,107818	0,075782	0,095025	0,042578
П8	-0,491296	-0,000121	-0,679486	0,423144	-0,069775	0,235485
П9	0,292109	-0,161543	0,748810	-0,439493	0,012202	-0,114558
П10	0,363428	-0,662348	-0,192724	0,079734	0,236237	0,155239
П11	0,328989	0,029293	0,373658	0,607090	0,045827	0,306340
П12	-0,513484	0,218668	-0,248377	0,101074	0,337568	0,111176
П14	0,231989	0,219845	-0,661611	-0,134967	0,059318	0,049418
П15	-0,728145	-0,199188	-0,012673	0,473466	-0,209973	0,097251
П16	-0,240029	-0,012580	-0,787056	-0,331683	0,199805	-0,015132
П17	0,270782	-0,197137	0,147660	0,012904	0,732230	0,019345
П18	-0,148426	-0,168173	-0,637480	-0,003491	-0,159543	-0,095628
П19	0,130702	-0,367146	0,461791	-0,129860	-0,125928	0,141259
П21	-0,190334	0,855670	-0,244700	0,183641	-0,216193	0,126364
П22	-0,503032	0,248588	0,519331	-0,103425	-0,340083	-0,093674
П24	0,234656	0,833910	0,076795	0,018075	0,051603	-0,174774
П25	0,027613	-0,042851	0,082065	-0,871896	0,038988	0,097140
П26	-0,220573	-0,074521	0,000888	0,013510	0,044987	0,818700
П27	-0,384699	-0,150531	-0,474838	-0,411460	0,235897	0,128090
П28	-0,357967	-0,071178	-0,269500	-0,139664	0,758687	0,016921
П31	0,691668	0,422613	-0,026529	0,412427	0,282905	-0,155840
Expl.Var	4,808391	3,909428	3,852038	2,857676	1,773441	1,450724
Prp.Totl	0,192336	0,156377	0,154082	0,114307	0,070938	0,058029

Вихідні дані за 2021 рік

Таблиця Ж.22

Статистичні характеристики головних компонент

Eigenvalues (Spreadsheet49)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	9,029248	28,21640	9,02925	28,21640
2	5,256859	16,42768	14,28611	44,64408
3	4,041128	12,62852	18,32723	57,27261
4	3,808607	11,90190	22,13584	69,17450
5	2,999692	9,37404	25,13553	78,54854
6	2,005591	6,26747	27,14112	84,81601

Вихідні дані за 2021 рік

Додаток 3

Результати бально-рейтингового оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіонів України

Таблиця 3.1

Результати бально-рейтингового оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіонів у 2019 р.

Регіони України	П2	П3	П4	П5	П6	П9	П10	П11	П15	П16	П17	П21	П22	П24	П25	П27	П28	П31	Кількість балів
Вінницька	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	2	14
Волинська	1	0	1	1	1	1	2	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	2	18
Дніпропетровська	1	1	0	1	2	1	1	1	1	1	0	2	1	1	0	2	2	1	19
Донецька	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	27
Житомирська	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1	2	15
Закарпатська	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	2	1	0	0	0	1	13
Запорізька	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	0	1	1	17
Івано-Франківська	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	12
Київська	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	2	2	16
Кіровоградська	1	1	2	1	1	1	1	1	1	0	0	2	2	1	1	0	1	2	19
Луганська	1	2	2	0	0	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	0	2	2	23
Львівська	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	2	1	13
Миколаївська	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	17
Одеська	1	1	0	2	2	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	1	1	16
Полтавська	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	2	17
Рівненська	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	1	2	15
Сумська	1	0	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	0	1	2	19
Тернопільська	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	2	14
Харківська	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	2	16
Херсонська	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	17
Хмельницька	1	0	1	1	1	1	1	2	1	0	1	1	1	1	1	0	1	2	17
Черкаська	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	2	19
Чернівецька	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	2	1	13
Чернігівська	1	0	1	1	1	2	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	2	16
Макс. бал	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	36

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Продовження додатку 3
Таблиця 3.2

Результати бально-рейтингового оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіонів у 2020 році

Регіони України	П2	П3	П4	П5	П6	П9	П10	П11	П15	П16	П17	П21	П22	П24	П25	П27	П28	П31	Кількість балів
Вінницька	1	1	0	1	1	1	2	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	14
Волинська	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	2	1	17
Дніпропетровська	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	20
Донецька	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	0	1	1	2	25
Житомирська	1	1	1	1	1	1	2	1	1	0	0	1	1	1	0	0	1	1	15
Закарпатська	1	1	1	1	0	1	2	1	1	0	1	1	2	1	0	0	0	0	14
Запорізька	1	1	0	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	0	0	1	1	18
Івано-Франківська	1	1	0	1	0	1	2	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	1	13
Київська	1	2	1	1	1	1	2	1	0	1	0	1	0	1	0	0	2	1	16
Кіровоградська	1	1	2	1	1	1	2	1	2	0	0	2	2	1	1	0	1	1	20
Луганська	1	2	2	0	0	1	2	1	2	2	2	1	1	2	0	0	0	2	21
Львівська	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	2	1	15
Миколаївська	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	18
Одеська	1	1	0	1	2	1	2	1	0	1	0	1	1	1	0	0	0	1	14
Полтавська	1	1	0	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	0	0	1	1	19
Рівненська	1	1	1	1	1	1	2	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	14
Сумська	1	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1	0	1	0	1	19
Тернопільська	1	1	0	0	0	1	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	11
Харківська	1	1	0	1	1	2	2	1	0	1	2	1	0	1	0	0	2	1	17
Херсонська	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	2	1	19
Хмельницька	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	1	14
Черкаська	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	18
Чернівецька	1	1	0	0	0	1	2	2	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	13
Чернігівська	1	1	1	1	1	2	2	1	2	0	0	1	1	1	1	1	1	1	19
Максимальний бал	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	36

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Продовження додатку 3
Таблиця.3.3

Результати бально-рейтингового оцінювання прояву загроз соціальної безпеці регіонів у 2021 році

Регіони України	П2	П3	П4	П5	П6	П9	П10	П11	П15	П16	П17	П21	П22	П24	П25	П27	П28	П31	Кількість балів
Вінницька	1	1	1	1	1	1	2	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1	14
Волинська	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	0	1	1	1	0	0	0	1	18
Дніпропетровська	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	0	2	1	1	0	1	0	1	21
Донецька	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	0	2	1	2	26
Житомирська	1	1	2	1	1	1	2	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	2	16
Закарпатська	1	2	2	1	0	1	2	0	1	0	0	1	2	1	0	0	0	0	14
Запорізька	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	17
Івано-Франківська	1	1	0	1	0	1	2	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	1	13
Київська	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	2	19
Кіровоградська	1	1	2	1	1	2	2	1	2	0	0	2	1	1	0	0	0	1	18
Луганська	1	2	2	0	0	1	2	1	2	2	2	1	1	2	0	0	1	2	22
Львівська	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	12
Миколаївська	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	18
Одеська	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	17
Полтавська	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	0	1	1	1	0	0	0	2	18
Рівненська	1	1	1	1	0	1	2	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	2	14
Сумська	1	1	2	1	0	2	2	1	1	2	0	1	1	1	0	0	0	1	17
Тернопільська	1	1	0	1	0	1	2	2	2	1	0	1	1	0	0	0	0	1	14
Харківська	1	2	1	1	1	2	2	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	15
Херсонська	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1	0	1	1	1	0	0	0	1	18
Хмельницька	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	12
Черкаська	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	17
Чернівецька	1	1	0	1	0	1	2	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1	12
Чернігівська	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1	0	1	1	1	0	0	0	1	18
Максимальний бал	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	36

Примітка. Інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Додаток И

**Результати запиту щодо отримання статистичних даних
до розпорядників інформації – Державної служби статистики України**

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
(Держстат)**

вул. Шота Руставелі, 3, м. Київ, 01601, телефон (044) 287-24-22, факс (044) 235-37-39,
E-mail: office@ukrstat.gov.ua, сайт: www.ukrstat.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 37507880

від _____ № _____ На № _____ вх. ЗПП/Д-134-23 від _____ 07.02.2023

На запит, який надійшов до Держстату 07.02.2023 (вх. № ЗПП/Д-134-23), щодо отримання статистичних даних про кількість членів громадських організацій за 2018–2021 роки в межах повноважень повідомляємо.

Відповідно до Закону України "Про офіційну статистику" державні статистичні спостереження проводяться органами державної статистики та іншими виробниками офіційної статистики відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України плану державних статистичних спостережень (далі – план).

Починаючи зі звіту за 2019 рік, підготовка інформації стосовно діяльності громадських організацій планом не передбачена.

Наказом Держстату від 06.08.2020 № 240 (http://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/240/240_2020.htm) визнано таким, що втратив чинність, наказ Держстату України від 30 жовтня 2013 року № 332 "Про затвердження Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо зареєстрованих громадських об'єднань, професійних спілок, політичних партій та благодійних організацій та діяльності громадських організацій".

Крім того, наказом Держстату від 31.12.2019 № 459 "Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Держстату від 23 листопада 2016 року № 221 "Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) "Звіт про діяльність громадської організації" (http://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2019/459/459_2019.htm) форма державного статистичного спостереження № 1-громадська організація (річна) втратила чинність з 01.01.2020.

Разом із цим надаємо в електронній формі статистичну інформацію щодо діяльності громадських організацій в Україні за 2018 рік, яка підготовлена на підставі державного статистичного спостереження щодо діяльності громадських організацій.

Зазначена інформація розміщена на офіційному вебсайті Держстату (www.ukrstat.gov.ua) у розділі "Статистична інформація"/"Демографічна та соціальна статистика"/"Суспільна діяльність".

Додаток: файл "susp_d_2018.zip".

Директор департаменту
поширення інформації та комунікацій

Олена ВИШНЕВСЬКА

Наталія Аксьонова 289 84 14

Держстат
№15.1.3-22/15716-23 від 10.02.2023
КЕП: Вишнеvska O. A. 10.02.2023 12:39
88E2D9E7F960307B04000000883B1D008FD09600
Сертифікат дієвий з 09.07.2021 14:18 до 09.07.2023 14:18

Додаток К

**Результати запиту щодо отримання статистичних даних
до розпорядників інформації – Міністерства юстиції України**

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,

themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Щодо розгляду запиту на публічну інформацію

Міністерство юстиції України розглянуло Ваш запит на доступ до публічної інформації від 13 вересня 2023 року (вх. № ПІ-А-3903 від 13 вересня 2023 року) (далі – Запит) щодо кількості громадських організацій і об'єднань на кінець звітного року за регіонами з 2018 по 2022 рр. та повідомляє таке.

Згідно з частиною першою статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон) публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Питання, зазначене у Вашому Запиті, за своїм змістом не є публічною інформацією в розумінні статті 1 Закону. Тому Запит розглядався в порядку та строки, передбачені Законом України «Про звернення громадян».

Статтею 19 Конституції України визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до підпункту 83¹³ пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 року № 228 (зі змінами) (далі – Положення), Міністерство юстиції України здійснює відповідно до закону державну реєстрацію політичних партій, всеукраїнських профспілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок, символіки громадських формувань; реєстрацію статуту територіальної громади м. Києва; реєстрацію статутів Національної академії наук та національних галузевих академії наук.

Отже, Мін'юст, згідно з Положенням, не веде статистичної та облікової звітності щодо кількості громадських організацій і об'єднань за регіонами.

Разом з тим зазначаємо, що Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (далі – Закон¹)

СЕЛ АСКОЛ
Міністерство юстиції України
№ 123594/ПІ-А-3903/19.2 від 20.09.2023
Підписувач Гороvecь Євгеній Миколайович
Сертифікат 3ED5083160DBC59B04000000005E0500F7C3A000
Дійсний з 25.09.2022 20:36:10 по 25.09.2023 20:36:10

регулює відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, їхньої символіки (у випадках, передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 1 Закону¹ суб'єктом державної реєстрації, зокрема, є територіальні органи Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (у разі державної реєстрації первинних, місцевих, обласних, регіональних та республіканських професійних спілок, їх організацій та об'єднань, структурних утворень політичних партій, регіональних (місцевих) творчих спілок, територіальних осередків всеукраїнських творчих спілок, місцевих, обласних, республіканських Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських організацій роботодавців та їх об'єднань, постійно діючих третейських судів, громадських об'єднань, їх відокремлених підрозділів, громадських об'єднань, що не мають статусу юридичної особи, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання).

Отже, щодо отримання інформації про кількість зареєстрованих організацій і об'єднань в певній області Ви можете звернутись до відповідного територіального органу Міністерства юстиції України.

Також зазначаємо, що частиною першою та абзацом другим частини другої статті 11 Закону¹ визначено, що відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр), є відкритими і загальнодоступними (крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків та паспортних даних) та у випадках, передбачених цим Законом, за їх надання стягується плата.

Кабінет Міністрів України може визначати інші форми надання відомостей з Єдиного державного реєстру та розмір плати за їх надання.

Так, підпунктом 2 пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 08 вересня 2016 року № 593 (далі – Постанова) встановлено, що відомості, які містяться в Єдиному державному реєстрі, надаються, зокрема, у паперовому або електронному вигляді з використанням сервісної послуги з обробки статистичних та/або аналітичних даних.

Плата за надання відомостей з Єдиного державного реєстру за кожний запит у разі надання відомостей відповідно до підпункту 2 пункту 1 Постанови становить 0,05 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Пунктом 4 Постанови встановлено, що критерії, строки, порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру, умови та розмір плати за надання сервісних послуг, зазначених у підпунктах 1 і 2 пункту 1 цієї постанови, визначаються у договорах, укладених з технічним адміністратором Єдиного державного реєстру.

Відповідно до пункту 1 наказу Міністерства юстиції України від 25 червня 2015 року № 1059/5 «Деякі питання щодо визначення адміністратора Єдиних та Державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 червня 2015 року за № 754/27199, державне підприємство «Національні інформаційні системи» є адміністратором Єдиних та Державних реєстрів, створення та забезпечення функціонування яких належить до компетенції Міністерства юстиції України.

Адміністратор Єдиних та Державних реєстрів здійснює заходи зі створення, впровадження та супроводження програмного забезпечення реєстрів, відповідає за їх технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних, здійснює технічні

та технологічні заходи з надання, блокування та анулювання доступу до цих реєстрів, а також інші заходи (дії), передбачені законодавством.

Отже, з питань надання відомостей в порядку, визначеному Постановою, слід звернутися до державного підприємства «Національні інформаційні системи».

Водночас повідомляємо, що відповідно до статті 23 Закону рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації можуть бути оскаржені до керівника розпорядника, вищого органу або суду.

Перший заступник Міністра

Євгеній ГОРОВЕЦЬ

Додаток Л

**Результати запиту щодо отримання статистичних даних
до розпорядників інформації – Національної служби посередництва і
примирення**

НАЦІОНАЛЬНА СЛУЖБА ПОСЕРЕДНИЦТВА І ПРИМИРЕННЯ

01024, м. Київ-24,
вул. Басейна, 1\2 А

www.nspp.gov.ua
E-mail: nspp@nspp.gov.ua

тел.: (044) 235-45-01
факс: (044) 279-62-94

На № 17.04.2023 № 01-08/10/153
від _____

У Національній службі посередництва і примирення (далі – НСПП) відповідно до Закону України «Про звернення громадян» розглянуті Ваші звернення від 08 та 17 квітня 2023 року, оформлені як інформаційні запити, стосовно надання статистичних даних щодо кількості колективних трудових спорів (конфліктів), страйків та акцій соціального протесту за певні роки та повідомляє.

НСПП є постійно діючим державним органом, створеним Указом Президента України від 17 листопада 1998 року № 1258/98, функціонування якого пов'язане із реалізацією та захистом прав учасників соціально-трудових відносин, налагодженням соціального діалогу між ними, сприянням примиренню сторін у соціально-трудовах конфліктах, проведенням на основі посередництва переговорів, консультацій та арбітражу.

У контексті порушеного Вами питання зазначаємо, що згідно з частиною першою статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі - Закон № 2939-VI) *публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.*

За змістом положень Закону № 2939-VI *можна виділити такі ознаки публічної інформації:*

1) готовий продукт інформації, який отриманий або створений лише в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством;

2) заздалегідь відображена або задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація;

3) така інформація знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень або інших розпорядників публічної інформації;

4) інформація не може бути публічною, якщо створена суб'єктом владних повноважень не під час виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків;

5) інформація не може бути публічною, якщо створена не суб'єктом владних повноважень.

Однією з основних «ознак» публічної інформації є те, що вона повинна бути «готовою», тобто створеною на момент отримання запиту розпорядником.

Закон №2939-VI не регулює відносини зі створення інформації (надання витягів, довідок, пояснень, роз'яснень тощо). Розпорядник інформації зобов'язаний надати ту інформацію, яка вже існує і зафіксована на певному матеріальному носіїві.

Крім цього, визначальним для публічної інформації є те, щоб вона була заздалегідь готовим, зафіксованим продуктом, отриманим або створеним суб'єктом владних повноважень у процесі виконання своїх обов'язків.

Не є створенням інформації, якщо для надання відповіді не потрібно залучати "значні інтелектуальні зусилля", проводити "змістовний аналіз".

Змістовним аналізом може бути надання висновку щодо певного документа, аналіз чи узагальнення, надання висновку щодо співвідношення його частини, здійснення нових розрахунків тощо.

Таким чином, інформація, про яку йдеться у Ваших листах, не створювалася під час реалізації повноважень НСПП, не є заздалегідь відображена або задокументована будь-якими засобами та не зафіксована на будь-яких носіях, а тому не може бути віднесена до переліку публічної інформації у розумінні Закону № 2939-VI.

Також слід зазначити, що положення Закону № 2939-VI не поширюються на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій та відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом.

Відносини з розгляду звернень громадян є основним і єдиним предметом регулювання Закону України «Про звернення громадян».

Ураховуючи характер та зміст запитуваної Вами інформації, повідомляємо, що за своїм змістом Ваші електронні листи, оформлені у вигляді інформаційного запиту, є по суті зверненнями громадянина із проханням надати відповідну інформацію, яка не створена та не зафіксована в результаті діяльності НСПП, а тому такі листи підлягають розгляду у порядку Закону України «Про звернення громадян», про що Вас буде поінформовано додатково.

Зазначаємо також, що з інформацією про результати діяльності НСПП у тому числі окремими статистичними відомостями Ви можете ознайомитися також на офіційному вебпорталі Служби за посиланням: <https://www.nspp.gov.ua/>

Повідомляємо, що згідно чинного законодавства Ви маєте право на оскарження рішень, дій (бездіяльності) у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких: порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності (стаття 4 Закону України «Про звернення громадян»).

З повагою

Перший заступник голови

Світлана ЗАПАРА

Додаток М

Визначення вагових коефіцієнтів субіндексів соціальної безпеки

Шановний експерте!

Вашій увазі пропонується анкета для визначення ваг субіндексів соціальної безпеки. Вам необхідно висловити своє ставлення до кожного субіндексу у табл. М.1, проставивши бали за шкалою, що наведена в табл. М.2.

Таблиця М.1

Попарне порівняння субіндексів соціальної безпеки

Субіндекси соціальної безпеки	Добробут і матеріальне становище у регіоні	Безпека трудових відносин у регіоні	Безпека здоров'я і відтворення населення регіону	Соціо-культурна безпека регіону	Соціальна згуртованість у регіоні
Добробут і матеріальне становище у регіоні	1				
Безпека трудових відносин у регіоні		1			
Безпека здоров'я і відтворення населення регіону			1		
Соціо-культурна безпека регіону				1	
Соціальна згуртованість у регіоні					1

Пояснення! Зазначена у рядку кожен субіндекс соціальної безпеки порівнюється зі субіндексом, зазначеним у стовпці. Якщо вказаний у **рядку** субіндекс соціальної безпеки важливіший, ніж той, з яким перетинається, то відповідне число від 1 до 9 записується у комірку на перетині рядка і стовпця. Якщо ж важливіший субіндекс соціальної безпеки, зазначений у **стовпці**, то 1 слід поділити на відповідне число від 1 до 9, а результат записати у комірку на перетині рядка і стовпця. Оскільки будь-який субіндекс однаково важливий у порівнянні із собою, то в усі діагональні комірки занесено значення 1.

Таблиця М.2

Шкала оцінювання за методикою Т. Сааті

Бал	Значення
1	Субіндекси рівнозначні
3	Перший субіндекс має незначну перевагу
5	Перший субіндекс переважає
7	Перший субіндекс має значну перевагу
9	Перший субіндекс має безсумнівну перевагу
2, 4, 6, 8	Проміжні оцінки міри переваг між сусідніми значеннями

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Н

Вихідні дані для розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України

Таблиця Н.1

Вихідні дані для розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2019 р.

Області України	Добробут і матеріальне становище у регіоні			Безпека трудових відносин у регіоні			Безпека здоров'я відтворення населення регіону		Соціокультурна безпека регіону			Соціальна згуртованість у регіоні		
	$I_{1.1}$	$I_{1.2}$	$I_{1.3}$	$I_{2.1}$	$I_{2.2}$	$I_{2.3}$	$I_{3.1}$	$I_{3.2}$	$I_{4.1}$	$I_{4.2}$	$I_{4.3}$	$I_{5.1}$	$I_{5.2}$	$I_{5.3}$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16
Вінницька	1,000	0,623	0,032	0,623	0,286	0,792	0,652	0,380	0,600	0,015	0,487	1,000	0,767	0,048
Волинська	0,000	0,240	0,174	0,000	0,697	0,000	0,464	0,591	0,800	0,000	0,150	0,015	0,847	0,381
Дніпропетровська	0,664	0,416	1,000	0,808	0,981	0,821	0,246	0,391	0,067	0,506	1,000	0,007	0,926	0,095
Донецька	0,533	0,903	0,438	0,164	1,000	0,517	0,231	0,000	0,201	0,002	0,623	0,035	0,518	0,190
Житомирська	0,461	0,325	0,398	0,623	0,492	0,923	0,048	0,369	0,267	0,016	0,177	0,006	0,701	0,190
Закарпатська	0,467	0,877	0,042	0,288	0,204	0,315	0,238	0,642	0,800	0,099	0,887	0,000	0,000	0,476
Запорізька	0,605	1,000	0,559	0,671	0,809	0,622	0,326	0,332	0,000	0,855	0,640	0,023	0,847	0,000
Івано-Франківська	0,789	0,636	0,000	0,288	0,249	0,654	0,877	0,591	0,933	0,031	0,533	0,016	0,644	0,143
Київська	0,579	0,519	0,025	0,767	0,000	0,853	0,093	1,000	0,667	0,156	0,383	0,001	0,845	0,095
Кіровоградська	0,855	0,435	0,110	0,459	0,789	0,854	0,283	0,248	0,067	0,018	0,160	0,003	0,740	0,143
Луганська	0,691	0,955	0,891	0,740	0,309	0,473	0,000	0,000	0,201	0,074	0,467	0,003	0,467	0,238
Львівська	0,691	0,903	0,191	0,568	0,445	0,885	0,842	0,588	0,000	0,178	0,653	0,007	1,000	0,619
Миколаївська	0,862	0,961	0,019	0,733	0,263	0,879	0,308	0,365	0,000	0,212	0,583	0,040	0,670	1,000
Одеська	0,599	0,935	0,264	0,644	0,255	1,000	0,316	0,682	0,600	0,140	0,683	0,007	0,591	0,048
Полтавська	0,493	0,838	0,290	0,555	0,755	0,635	0,459	0,376	0,600	0,009	0,097	0,025	0,874	0,000
Рівненська	0,849	0,344	0,161	0,363	0,273	0,756	0,476	0,591	0,467	0,011	0,000	0,009	0,676	0,000
Сумська	0,566	0,578	0,076	0,795	0,513	0,562	0,586	0,281	0,133	0,096	0,597	0,004	0,785	0,000
Тернопільська	0,645	0,695	0,414	0,247	0,047	0,694	0,902	0,478	1,000	0,033	0,520	0,028	0,838	0,190

Продовження додатку Н
Продовження таблиці Н.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16
Харківська	0,500	0,812	0,340	1,000	0,687	0,756	0,439	0,496	0,400	1,000	0,523	0,000	0,864	0,000
Херсонська	0,730	0,636	0,021	0,808	0,161	0,719	0,170	0,387	0,600	0,090	0,043	0,014	0,508	0,952
Хмельницька	0,461	0,227	0,220	0,507	0,253	0,817	0,639	0,442	0,533	0,009	0,200	0,001	0,771	0,048
Черкаська	0,684	0,753	0,531	0,863	0,346	0,660	0,519	0,296	0,667	0,032	0,340	0,008	0,688	0,048
Чернівецька	0,717	0,701	0,315	0,171	0,036	0,432	1,000	0,620	0,533	0,210	0,667	0,027	0,364	0,143
Чернігівська	0,572	0,000	0,215	0,795	0,511	0,280	0,148	0,201	0,333	0,040	0,200	0,003	0,766	0,333

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця Н.2

Вихідні дані для розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2020 р.

Субіндекси соціальної безпеки	Добробут і матеріальне становище у регіоні			Безпека трудових відносин у регіоні			Безпека здоров'я відтворення населення регіону		Соціокультурна безпека регіону			Соціальна згуртованість у регіоні		
	$I_{1,1}$	$I_{1,2}$	$I_{1,3}$	$I_{2,1}$	$I_{2,2}$	$I_{2,3}$	$I_{3,1}$	$I_{3,2}$	$I_{4,1}$	$I_{4,2}$	$I_{4,3}$	$I_{5,1}$	$I_{5,2}$	$I_{5,3}$
Області України	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14 ²	15	16
Вінницька	0,409	0,551	0,000	0,667	0,424	0,653	0,757	0,388	0,739	0,025	0,165	–	0,727	0,000
Волинська	0,625	0,144	0,177	0,000	0,716	0,572	0,471	0,665	0,870	0,000	0,697	–	0,818	0,690
Дніпропетровська	0,205	0,441	0,951	0,891	1,000	0,431	0,135	0,372	0,435	0,374	1,000	–	0,733	0,034
Донецька	0,636	1,000	0,431	0,218	0,860	0,580	0,189	0,000	0,435	0,003	0,624	–	0,333	0,034
Житомирська	0,591	0,233	0,359	0,558	0,658	0,880	0,000	0,388	0,609	0,016	0,289	–	0,748	0,103
Закарпатська	0,227	0,996	0,000	0,320	0,233	0,419	0,225	0,707	0,826	0,127	1,000	–	0,000	1,000
Запорізька	0,534	0,775	0,526	0,701	0,731	0,452	0,333	0,310	0,478	0,926	0,821	–	0,710	0,100
Івано-Франківська	0,602	0,856	0,000	0,279	0,341	0,527	0,934	0,612	1,000	0,044	0,651	–	0,529	0,100
Київська	0,545	0,674	0,031	0,816	0,127	0,727	0,000	1,000	0,783	0,137	0,399	–	0,663	0,069

Продовження додатку Н
Продовження таблиці Н.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16
Кіровоградська	0,000	0,525	0,074	0,435	0,782	0,613	0,117	0,248	0,478	0,015	0,101	–	0,606	0,000
Луганська	0,773	0,907	1,000	0,762	0,326	0,000	0,117	0,000	0,479	0,060	0,546	–	0,581	0,034
Львівська	0,920	0,894	0,190	0,626	0,474	0,320	0,811	0,591	0,000	0,200	0,720	–	0,902	0,966
Миколаївська	0,011	0,852	0,023	0,776	0,407	0,201	0,396	0,405	0,391	0,305	0,638	–	0,434	0,655
Одеська	0,545	0,975	0,264	0,707	0,342	0,511	0,477	0,669	0,739	0,134	0,683	–	0,419	0,069
Полтавська	0,557	0,784	0,290	0,605	0,809	0,613	0,432	0,364	0,826	0,007	0,289	–	0,948	0,000
Рівненська	0,716	0,263	0,136	0,347	0,429	0,365	0,456	0,665	0,696	0,006	0,592	–	0,506	0,310
Сумська	0,807	0,636	0,059	0,755	0,586	0,703	0,450	0,252	0,565	0,181	0,454	–	0,818	0,690
Тернопільська	0,625	0,555	0,377	0,265	0,123	1,000	1,000	0,500	1,000	0,045	0,812	–	0,969	0,034
Харківська	0,591	0,691	0,292	1,000	0,741	0,385	0,417	0,442	0,652	1,000	0,752	–	0,679	0,000
Херсонська	0,511	0,665	0,015	0,830	0,237	0,793	0,099	0,372	0,739	0,108	0,491	–	0,233	0,552
Хмельницька	1,000	0,000	0,141	0,510	0,298	0,452	0,625	0,467	0,826	0,007	0,280	–	0,871	0,241
Черкаська	0,386	0,864	0,459	0,837	0,305	0,657	0,616	0,343	0,739	0,058	0,596	–	0,756	0,897
Чернівецька	0,409	0,733	0,387	0,170	0,000	0,371	0,928	0,595	0,609	0,241	0,720	–	0,082	0,000
Чернігівська	0,727	0,110	0,151	0,789	0,548	0,120	0,108	0,215	0,652	0,072	0,000	–	1,000	0,069

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях; ...² – оприлюднення деяких показників неможливе у зв'язку з некоректністю розрахунків.

Таблиця Н.3

Вихідні дані для розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки України у 2021 р.

Області України	Добробут і матеріальне становище у регіоні			Безпека трудових відносин у регіоні			Безпека здоров'я відтворення населення регіону		Соціокультурна безпека регіону			Соціальна згуртованість у регіоні		
	$I_{1.1}$	$I_{1.2}$	$I_{1.3}$	$I_{2.1}$	$I_{2.2}$	$I_{2.3}$	$I_{3.1}$	$I_{3.2}$	$I_{4.1}$	$I_{4.2}$	$I_{4.3}$	$I_{5.1}^2$	$I_{5.2}$	$I_{5.3}$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16
Вінницька	0,814	0,496	0,063	4,532	0,395	0,803	0,768	0,301	0,647	0,023	0,147	–	0,727	0,017
Волинська	0,000	0,230	0,162	0,000	0,639	0,663	0,648	0,597	0,824	0,000	0,690	–	0,818	0,237

Продовження додатку Н
Продовження таблиці Н.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16
Дніпропетровська	0,640	0,540	1,000	0,916	1,000	0,293	0,080	0,229	0,176	0,315	0,995	–	0,733	0,051
Донецька	0,657	0,950	0,424	0,224	0,847	0,281	0,150	0,000	0,312	0,001	0,589	–	0,333	0,068
Житомирська	0,744	0,288	0,419	0,552	0,741	0,474	0,027	0,263	0,353	0,015	0,431	–	0,748	0,085
Закарпатська	0,547	0,971	0,084	0,308	0,236	0,000	0,337	0,657	0,824	0,129	0,949	–	0,000	0,627
Запорізька	0,762	0,460	0,565	0,748	0,699	0,466	0,135	0,127	0,353	0,838	0,335	–	0,710	0,000
Івано-Франківська	0,529	1,000	0,000	0,280	0,303	0,437	0,980	0,559	1,000	0,040	0,695	–	0,529	0,068
Київська	0,488	0,820	0,018	0,783	0,032	0,948	0,000	1,000	0,706	0,141	0,421	–	0,663	0,000
Кіровоградська	0,849	0,662	0,141	0,413	0,783	0,539	0,132	0,085	0,294	0,013	0,071	–	0,606	0,017
Луганська	0,517	0,734	0,736	0,755	0,384	0,304	0,075	0,000	0,295	0,062	0,426	–	0,581	0,000
Львівська	0,843	0,770	0,183	0,650	0,428	0,595	0,850	0,513	0,000	0,198	0,523	–	0,902	1,000
Миколаївська	1,000	0,633	0,013	0,769	0,306	0,563	0,247	0,212	0,176	0,294	0,528	–	0,434	0,373
Одеська	0,808	0,871	0,251	0,727	0,305	0,215	0,277	0,547	0,647	0,134	0,893	–	0,419	0,017
Полтавська	0,494	0,655	0,275	0,587	0,769	0,642	0,476	0,246	0,765	0,004	0,000	–	0,948	0,034
Рівненська	0,576	0,317	0,178	0,252	0,412	0,543	0,454	0,602	0,588	0,006	0,538	–	0,506	0,051
Сумська	0,448	0,691	0,089	0,769	0,632	1,000	0,559	0,131	0,412	0,170	0,193	–	0,818	0,203
Тернопільська	0,855	0,424	0,432	0,231	0,047	0,625	1,000	0,483	1,000	0,042	0,558	–	0,969	0,085
Харківська	0,547	0,525	0,372	1,000	0,707	0,717	0,157	0,284	0,529	1,000	1,000	–	0,679	0,034
Херсонська	0,703	0,676	0,026	0,832	0,182	0,445	0,015	0,212	0,647	0,104	0,538	–	0,233	0,203
Хмельницька	0,808	0,000	0,291	0,483	0,226	0,674	0,541	0,335	0,824	0,007	0,244	–	0,871	0,271
Черкаська	0,773	0,885	0,579	0,762	0,285	0,855	0,616	0,212	0,647	0,059	0,624	–	0,756	0,068
Чернівецька	0,628	0,719	0,225	0,168	0,000	0,332	0,791	0,559	0,529	0,247	0,680	–	0,082	0,068
Чернігівська	0,651	0,439	0,270	0,741	0,448	0,803	0,209	0,085	0,529	0,064	0,198	–	1,000	0,169

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях; ...² – оприлюднення деяких показників неможливе у зв'язку з некоректністю розрахунків.

**Результати розрахунку Інтегрального регіонального
індексу соціальної безпеки у 2019–2021 р.**

Області України	Рік			
		2019	2020	2021
Вінницька		0,537	0,508	0,520
Волинська		0,381	0,574	0,523
Дніпропетровська		0,467	0,473	0,457
Донецька		0,299	0,361	0,339
Житомирська		0,310	0,400	0,380
Закарпатська		0,367	0,507	0,492
Запорізька		0,442	0,513	0,410
Івано-Франківська		0,514	0,605	0,602
Київська		0,444	0,506	0,507
Кіровоградська		0,339	0,323	0,347
Луганська		0,282	0,384	0,337
Львівська		0,604	0,701	0,688
Миколаївська		0,469	0,468	0,422
Одеська		0,457	0,547	0,482
Полтавська		0,418	0,515	0,481
Рівненська		0,418	0,509	0,469
Сумська		0,465	0,540	0,481
Тернопільська		0,532	0,647	0,632
Харківська		0,489	0,541	0,472
Херсонська		0,392	0,414	0,335
Хмельницька		0,405	0,529	0,491
Черкаська		0,428	0,609	0,547
Чернівецька		0,516	0,533	0,504
Чернігівська		0,278	0,367	0,412

Примітка. ...¹ – інформація сформована без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також частини тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.

Додаток П

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У вітчизняних та закордонних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз SCOPUS та Web of Science:

1. Demchenko K., Nazarov N., Demianenko A., Nazarova G., Bozhydai, I., Semenov, A. Organizational and economic support for the development of social services market in Ukraine. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. № 2(49). P. 361-372 (0.95/0.16 друк. арк.) *Особистий внесок автора: запропоновано організаційну складову забезпечення ринку послуг (Web of Science, Index Copernicus, Google Scholar) <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3984>*

У наукових фахових виданнях України, у тому числі що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

2. Демченко К.О. Демографічна та соціальна безпека України як взаємопов'язані елементи національної безпеки. *Економіка і суспільство (електронне видання)*. 2022 р. № 46. (0.52 друк. арк.) (*Google Scholar, Index Copernicus, CiteFactor*) <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2018>

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-12>

3. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальна безпека vs людський розвиток: конфлікт або взаємозалежність. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С.6-15 (0.7/0.35 друк. арк.) *Особистий внесок автора: обґрунтовано поняття соціальної безпеки. (Index Copernicus) https://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-50-pages-615.pdf*

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-6-15>

4. Demchenko K., Nazarova G. Theoretical principles of assessing the social security of the region. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. 2021. №1(15). P.98-105 (0.8/0.4 друк. арк.) *Особистий внесок автора: досліджено особливості регіональної соціальної безпеки. (Index Copernicus, DOAJ)* <https://itssi-journal.com/index.php/itssi/issue/view/15>

DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2021.15.098>

5. Демченко К. О. Оцінка показників соціальної безпеки України. *Економіка і організація управління*. 2023 №2(50). С.188-194 (0.52 друк. арк.) (*Google Scholar*) <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14649>

DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.18>

У матеріалах конференцій та інших наукових виданнях:

6. Демченко К.О. Класифікація загроз соціальній безпеці України. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Харків, 20-21 квітня 2023 р.). Харків: ДБТУ, 2023. С. 356-360 (0.2 друк. арк.)

7. Демченко К.О. Державні соціальні стандарти як основа формування соціальної безпеки. *Соціально-правові аспекти захисту прав дітей: збірник матеріалів науково-практичної конференції*. (м. Харків, 26 травня 2022 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. С. 134-140 (0.2 друк. арк.)

8. Демченко К.О. Морфологічний аналіз поняття «соціальна безпека». *Modern scientific research innovation and development prospects. The 4th International scientific and practical conference (September 25 – 27, 2021) Berlin, Germany. International Science Group. 2021. P.248-254. (0.29 друк. арк.)*

9. Демченко К.О. Соціальна згуртованість як важлива детермінанта соціальної безпеки. *Innovations and prospects of world science. The 2nd International scientific and practical conference (October 6-8, 2021) Vancouver, Canada. International Science Group. 2021. P. 516-519. (0.28 друк.*

арк.)

10. Демченко К.О. Методичні підходи вимірювання соціальної безпеки регіону *Проблематика та інноваційна парадигма розвитку економіки, бізнесу та hr-інжинірингу*: матеріали I Міжнародної науково-практичної дистанційної конференції. (м. Хмельницький, 11-12 листопада 2021 р.). Міністерство освіти і науки України, Хмельницький національний університет, 2021. С. 233-236. (0.12 друк. арк.)

11. Демченко К.О. Загрози соціальній безпеці у розрізі суспільно-географічного положення України . *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції присвяч. видатному вченому-економісту О.Г. Ліbermanу. (м. Харків, 19 листопада 2021 р.). Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2021.

С. 181-186. (0.12 друк. арк.)

12. Демченко К.О., Назарова Г.В., Соціальні нерівність як джерело загроз соціальній безпеці у суспільстві. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених*. (м. Київ, 11-12 листопада 2020 р.). Київ: КНЕУ, 2020. С. 285-287 (0.1/0.05 друк. арк.) *Особистий внесок автора: визначені загрози для соціальної безпеки.*

13. Демченко К.О. Підходи до визначення поняття «соціальна безпека. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: збірник матеріалів VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференції.*

N 12 від 25.11.2023р.

ДОВІДКА
про практичне використання окремих результатів
дослідження, проведеного
Демченко Катериною Олегівною
при виконанні дисертації на здобуття наукового
ступеню доктора філософії на тему
«Теоретико-методичне забезпечення оцінювання
соціальної безпеки регіону»

Результати наукових досліджень здобувача наукового ступеня Демченко К.О. стосовно оцінювання та формування системи соціальної безпеки було розглянуто та прийнято до використання у роботі ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ», яке надає більшу частку послуг по обслуговуванню ліфтів для багатоквартирних будинків та підприємств Харківського регіону. Тому питання безпеки людей є основною місією підприємства.

Інтерес викликали практичні рекомендації та методичні положення щодо розробки моделі розвитку ринку соціальних послуг, особливістю якої є науково-теоретичне (базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій) й організаційно-економічне забезпечення (передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних властивостей і ринкових факторів), а також обґрунтування етапів становлення та розвитку ринку соціальних послуг, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості і підвищити рівень соціального захисту населення, зокрема надання послуг для людей з особливими потребами.

Директор ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ»

Петро ХОМЕНКО

ГО «Соціально-економічні ініціативи і проєкти»
«Socio-economic initiatives and projects»
 (ЄДРПОУ: 44289364)
<https://www.facebook.com/ngo.seip>
ngo.ceip@gmail.com

№ 3 від 15.12.2023 р.

ДОВІДКА
про використання результатів дисертаційного
дослідження
Демченко Катерини Олегівни
на здобуття наукового ступеню доктора філософії на
тему:
«Теоретико-методичне забезпечення оцінювання
соціальної безпеки регіону»

Теоретичні та практичні результати наукових досліджень здобувача наукового ступеня Демченко К.О. стосовно оцінювання та формування системи соціальної безпеки регіону було розглянуто та запропоновано до використання у громадській організації «Соціально-економічні ініціативи і проєкти». До запропонованих до впровадження положень слід віднести наступні:

інструментарій оцінювання прояву загроз кадровій та соціальній безпеці, що дозволяє вчасно розробляти обґрунтовані превентивні заходи щодо попередження конфліктних ситуацій у соціальній сфері;

основних підходи до сутності статичного, процесного, системного, функціонального, інструментального, ситуативного підходів до оцінювання безпеки;

формування інформаційного підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня безпеки та усунення ризиків втрати соціальної стабільності;

виявлення найбільших детермінант безпеки, якими є: добробут, матеріальне становище, трудові відносини, безпека здоров'я людини.

Довідка видана без фінансових зобов'язань сторін.

Заступник Голови правління ГО «СЕНІ»

Дем'яненко А.А.

N 12 від 25.11.2023 р.

ДОВІДКА
про практичне використання окремих результатів
дослідження, проведеного
Демченко Катериною Олегівною
при виконанні дисертації на здобуття наукового
ступеню доктора філософії на тему
«Теоретико-методичне забезпечення оцінювання
соціальної безпеки регіону»

Результати наукових досліджень здобувача наукового ступеня Демченко К.О. стосовно оцінювання та формування системи соціальної безпеки було розглянуто та прийнято до використання у роботі ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ», яке надає більшу частку послуг по обслуговуванню ліфтів для багатоквартирних будинків та підприємств Харківського регіону. Тому питання безпеки людей є основною місією підприємства.

Інтерес викликали практичні рекомендації та методичні положення щодо розробки моделі розвитку ринку соціальних послуг, особливістю якої є науково-теоретичне (базується на врахуванні традиційних етапів розвитку ринку, його законів, правил і функцій) й організаційно-економічне забезпечення (передбачає взаємодію економічних агентів ринку, тенденцій, обмежень, проблем його розвитку, специфічних властивостей і ринкових факторів), а також обґрунтування етапів становлення та розвитку ринку соціальних послуг, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості і підвищити рівень соціального захисту населення, зокрема надання послуг для людей з особливими потребами.

Директор ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ»

Петро ХОМЕНКО

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

61166, м. Харків, пр. Науки, 9-А, тел. (057) 702-03-04, факс: (057) 702-07-17
 E-mail: post@hneu.edu.ua, http://www.hneu.edu.ua

№ 24/86-09-10 від 06.02.2024

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання результатів та окремих пропозицій
 Демченко Катерини Олегівни поданих в дисертації на здобуття наукового
 ступеня доктора філософії
 на тему «Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки
 регіону»

Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи Демченко К.О. використані для забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення». Найбільш конструктивними серед них є методичний підхід до оцінювання загроз соціальній безпеці регіону, відмінність якого полягає у використанні визначених за побудованими інтервальними шкалами для індикаторів їх оцінки (граничних) порогових значень; обґрунтування поняття «соціальна безпека», особливість якого полягає у застосуванні інструментального підходу та трактуванні, як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників за якого забезпечується збереження, ефективна реалізація і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя, а також досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи; теоретичне обґрунтування причинно-наслідкового взаємозв'язку детермінант соціальної безпеки регіону і факторів впливу.

Проректор з навчально-методичної
 роботи, к.е.н., доцент

Каріна НЕМАШКАЛО

200237

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____ 20__ р.
61166, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 92/2023
від 29.11.2023 р.

Дана **ДЕМЧЕНКО КАТЕРИНИ ОЛЕГІВНИ**,
яка брала участь у розробці бюджетно-кафедральної науково-дослідної
роботи за темою «**Науково-методичне забезпечення управлінської
діяльності в умовах кризового та воєнного стану**» з 01.09.2022 року по
30.06.2023 року.

Розділ 3. Напрями підвищення ефективності управлінської діяльності в
умовах воєнного стану.

Державний реєстраційний номер 0122U201259

Начальник НДС

Ірина ЛИТОВЧЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____ 20__ р.
61166, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 91/2023
від 29.11.2023 р.

Дана **ДЕМЧЕНКО КАТЕРИНИ ОЛЕГІВНІ**,
яка брала участь у розробці госпдоговірної науково-дослідної роботи
Замовник – СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «АРТЕМІДА») по темі № 342-56 «Розвиток системи
кадрової та соціальної безпеки» на посаді молодшого наукового
співробітника з 16.10.2020 року по 13.11.2020 року.

Розділ 1. Теорія та практика розвитку соціальної безпеки.

Державний реєстраційний номер **0120U104177**

Начальник НДС

Ірина ЛИТОВЧЕНКО

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
№02071211

№ _____ 20__ р.
61166, м. Харків, пр. Науки, 9-А
тел./факс: 70-20-717, 70-20-304

Д О В І Д К А № 93/2023
від 29.11.2023 р.

Дана **ДЕМЧЕНКО КАТЕРИНИ ОЛЕГІВНІ**,
яка брала участь у розробці бюджетно-кафедральної науково-дослідної
роботи за темою «**Формування соціальної політики в умовах
конфліктності та соціальної напруженості**» з 01.09.2021 року по
30.06.2022 року.

Розділ 3. Нормативно-правове забезпечення нарахування соціальних
стипендій в Україні.

Державний реєстраційний номер 0122U200152

Начальник НДС

Ірина ЛИТОВЧЕНКО